Zamiast „Głosu Nauczycielskiego” z dn. 22 i 29.V.

ZWIĄZEK POLSKIEGO NAUCZYCIELSTWA
SZKÓŁ POWSZECHNYCH

SPRAWOZDANIE

Z DZIAŁALNOŚCI ZWIĄZKU

ZA II-GIE PÓŁROCZE 1928 i ROK 1929.

WARSZAWA—1930

ZARZĄD GŁÓWNY ZWIĄZKU P. N. S. P.
WARSZAWA, UL. MARSZAŁKOWSKA 123, TELEF. 205-88, 269-08

SPRAWOZDANIE

Z DZIAŁALNOŚCI

ZWIĄZKU POLSKIEGO NAUCZYCIELSTWA SZKÓŁ POWSZECHNYCH RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

ZA II-GIE PÓŁROCZE 1928 i ROK 1929

WARSZAWA — 1930

XI JUBILEUSZOWY ZJAZD DELEGATÓW
ZWIĄZKU POLSKIEGO NAUCZYCIELSTWA SZKÓŁ POWSZECHNYCH

ODBĘDZIE SIĘ

W KRAKOWIE W DNIACH 3, 4, 5, 6 i ewentualnie 7 LIPCA 1930 ROKU

w sali Starego Teatru

PORZĄDEK OBRAD:

1-szy dzień 3-go lipca (czwartek)

godz. 10 rano

1. **Otwarcie Zjazdu:**
   a) orkiestra, b) zagajenie, c) powitania.
2. **Uroczysta Akademja z okazji 25-lecia założenia związkowej organizacji nauczycielskiej:**
   a) Chór związkowy,
   b) Referat n. t. „Walka o szkołę polską",
   c) Referat n. t. „Związek Nauczycielstwa Ludowego w b. Galicji",
   d) Przemówienia reprezentacyjne,
   e) Wysłanie depesz hołdowniczych,
   f) Komunikaty.

Po południu.

1. **Referat: „Sytuacja w szkolnictwie na tle braku budowy szkół i mieszkań nauczycielskich.**
2. **Wybory Komisyj:**
   a) matki, b) weryfikacyjnej, c) wnioskowej, d) budowy szkół, e) statutowej, f) programowo - pedagogicznej, g) prawno - służbowej, h) oświaty pozaszkolnej, i) finansowej, j) prasowej.
3. **Komunikaty.**

2-gi dzień obrad 4-go lipca (piątek).

Godz. 9 rano.

1. **Zmiana statutu** i
2. **Fundusz pośmiertny** — referaty informacyjne na plenum Zjazdu.
3. **Obrady poszczególnych komisyj.**
4. **Komunikaty.**

Po południu.

1. **Obrady poszczególnych komisyj.**
2. **Komunikaty.**
3. **Wycieczka do Wieliczki.**

3-ci dzień obrad 5 lipca (sobota)

godz. 9 rano.

1. **Sprawozdanie Komisji Weryfikacyjnej.**
2. **Sprawozdanie z działalności Zarządu Głównego:**
   a) sprawy prawno - służbowe i uposażeniowe,
   b) sprawy organizacyjne: ogólne, oświatowe i regjonalne, pedagogiczne, sanatoryjne, prasowe,
   c) sprawy finansowe.
3. **Sprawozdanie Komisji Kontrolującej.**
4. **Dyskusja nad sprawozdaniem.**
5. **Komunikaty.**

Po południu.

1. **Dyskusja nad sprawozdaniem** i ewentualnie sprawozdania komisyj.
2. **Komunikaty.**
3. **Wieczornica** (konkurs chórów).

4-ty dzień obrad 6 lipca (niedziela)

godz. 9 rano.

1. **Sprawozdania komisyj** (dalszy ciąg, o ile w poprzednim dniu sprawozdania się rozpoczęły):
   a) wnioskowej, b) budowy szkół, c) statutowej, d) pedagogicznej, c) prawno - służbowej, f) oświatowej i g) finansowej.
2. **Głosowanie nad wnioskami.**
3. **Wybory Zarządu Głównego** (na lat 2):
   a) Sprawozdanie Komisji Matki, b) wybór prezesa Związku, c) wybór członków Zarządu Głównego, Komisji Rewizyjnej, Sądu Honorowego i Komisji Interpretacyjnej.
4. **Komunikaty.**
5. **Zamknięcie Zjazdu.**
6. **Zwiedzanie zabytków Krakowa.**

Delegaci, przybywający na Zjazd, winni być zaopatrzeni w listy uwierzytelniające, wystawione przez Zarządy Oddziałów, wzgl. Ognisk powiatowych.

Uzupełniające informacje w sprawie Zjazdu podane będą w „Głosie Nauczycielskim" i okólniku Zarządu Głównego.

DWADZIEŚCIA PIĘĆ LAT.

Dwadzieścia pięć lat — to szmat czasu. Kiedy spojrzę okiem wstecz, widzę jak na dłoni dzieje szkoły i nauczyciela w tym okresie. Wszelki postęp i rezultaty pracy organizacyjnej ocenia się najlepiej przez porównanie. A właśnie w tym okresie czasu namnożyło się tyle faktów w dziedzinie szkolnictwa i spraw zawodowych nauczycielstwa, iż łatwo przychodzi odróżniać obecnie kolory ciemniejsze od jaśniejszych, łatwo uprzytomnić sobie wszystkie zdobycze, jakie osiągnęło szkolnictwo i nauczycielstwo, jak potężnym czynnikiem w uzyskaniu tych sukcesów okazała się organizacja nasza — **Związek Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych.**

Dwadzieścia pięć lat temu pod zaborem austrjackim w b. Galicji, gdzie panowały swobody konstytucyjne, gdzie najwyższym wyrazem autonomji krajowej był sejm we Lwowie, a władzą szkolną autonomiczną, a zarazem cesarsko - królewską Rada Szkolna Krajowa — działo się w szkolnictwie bardzo źle. Władza szkolna była więc zależną od dwóch czynników: z jednej strony od przedstawiciela rządu austrjackiego, jako prezydenta Rady Szkolnej, t. j. namiestnika, sprawującego swą władzę przez wiceprezydenta, z drugiej strony od większości sejmu, składającej się przeważnie z czynnika konserwatywnego, zasadniczo nieprzychylnego sprawom oświaty, wprost wrogo odnoszącego się do emancypacji mas ludowych zarówno pod względem materjalnym, społecznym i intelektualnym. Był to ów okres czasu, o którym pisał Stanisław Szczepanowski w swej pracy p. t. **„Nędza Galicji w cyfrach": „Popatrzcie się wokoło: śmierć, nędza, ciemnota ogromnej większości narodu"!**

Możnaby długie szpalty zapełnić „złotemi" myślami, które, jako dyrektywy większości sejmu galicyjskiego szły w kierunku c. k. Rady Szkolnej Krajowej, a ta je skwapliwie chwytała i wykonywała. Przytoczę tylko jeden urywek z przemówienia w sejmie krajowym posła hr. Jana Stadnickiego, jako typowy dla ówczesnego sposobu myślenia i ustosunkowania się do zadań szkoły ludowej owej większości sejmowej. Mówca ten wywodził: **„Wolimy zakładać skromne ochronki pod kierownictwem prostych sióstr służebniczek, niż mieć u siebie szkoły ludowe pospolite, obawiając się trucizny, które one w dzieciach wiejskich zaszczepiają".** Taką była ówczesna linja i polityka szkolna w tym kraju, o którym Szczepanowski we wspomnianem dziele pisał, iż **„Galicja jest obecnie tem, czem była przed czterdziestu laty Irlandja, t. j. krajem najuboższym, najnędzniejszym na całej kuli ziemskiej".**

Na tle takich warunków łatwo sobie wyobrazić los szkoły **„ludowej"** i jej nauczyciela.

Szkoły były dwutypowe zasadniczo: inne dla miast, a inne dla wsi. Określone to było w naczelnej zasadzie, t. j. „w celu" szkoły ludowej. Główna istota tej zasady rodziła się z owej tradycji feudalnej, kiedy włościanin był jeszcze przywiązany do ziemi „glebae adscriptus". Nic dziwnego, że na tle takich poglądów uważano, iż młodzież wiejska, pobierająca swe wykształcenie w szkole typu niższego, tamże winna zakończyć swe „studja", a tem samem zamykano jej drogi do wyż-

szego stopnia nauki. Dzisiejsi przeciwnicy jednolitości szkoły snać nasiąkli dobrze tradycją dwutypowości...

Temu celowi służył i niższy typ seminarjów nauczycielskich. Obroną tego typu zaznaczył się w sejmie galicyjskim i demokrata poseł Głąbiński.

Oczywiście, że nauczyciel szkoły ludowej był szczególnym celem pocisków, tak ze strony ustawodawcy, t. j. sejmu krajowego, który wymierzał mu płace, wyznaczał obowiązki i obdarzał prawami, jak również ze strony władz szkolnych, które w powiecie reprezentował austrjacki starosta, w kraju zaś c. k. namiestnik.

Płace nauczyciela były wyznaczone poniżej minimum egzystencji. Ciągła troska o byt, a z tem związana zależność czyniła zeń niejednokrotnie narzędzie pokory, oddane na służbę możnowładców. **„Głodomór" — oto była nazwa nauczyciela ludowego.** Nałożono nań obowiązków co niemiara, praw zaś nie dawano niemal wcale poza zagwarantowaniem stałym nauczycielom prawa do emerytury. Nim jednak stałość uzyskał, niejeden przedtem posiwiał, niejeden przeniósł się w lepszy świat, zostawiając rodzinę bez zaopatrzenia, z jednym zaledwie spadkiem, którym był kij żebraczy.... Sama myśl, wyrażona w żądaniu pragmatyki służbowej, choćby surowej i twardo określającej prawa i obowiązki nauczyciela, była tylko sposobnością do szyderstw, prowokowanych przez najwyższego zwierzchnika wśród posłów sejmu galicyjskiego.

A pozycja społeczna? Nie był to ani funkcjonarjusz państwowy, ani krajowy. Płace nauczycieli nie dosięgały nawet granic najniższej (XI) kategorji płac urzędniczych. Sam zaś system płac pomyślano fatalnie. Podzielono cały ogół nauczycielstwa na cztery klasy według miejscowości. W ten sposób wytworzono różnice i w płacach i w pozycji społecznej nauczyciela. W myśl zasady „divide et impera" czynniki rządzące zacierały ręce z zadowolenia, gdy czwarta klasa płac walczyła z trzecią, trzecia z drugą, a wszystkie te trzy z pierwszą.

Oczywista, że najgorzej na tem wychodził nauczyciel.

Nauczyciel nikomu nie imponował, nikt przed nim kapelusza nie uchylił, natomiast wobec wszystkich on był tym kozłem ofiarnym, który wszystko musiał znieść — każde upokorzenie, każde poniżenie. Wszyscy i wszystko zwracało się przeciwko niemu: **i ciemny chłop, i dwór, i plebanja...** A własna organizacja? **Polskie Towarzystwo Pedagogiczne we Lwowie,** które skupiało przed 1905-ym rokiem niemal całe nauczycielstwo, stało się ekspozyturą austrjackiego systemu szkolnego, reprezentowanego przez c. k. Radę Szkolną Krajową. Zagadnienie zastępstwa interesów zawodowych unicestwił w zupełności fakt, iż P. T. P. stało się instytucją wydawniczą podręczników szkolnych, przez władze austrjackie aprobowanych, dającą dochody i Towarzystwu i jego pracownikom. Jedna śmielsza myśl, a cofniętoby aprobatę nowej książki, narażonoby i instytucję i ludzi na straty materjalne.

To też P. T. P. stało się sługą systemu wbrew interesom szkoły i interesom nauczyciela, narzędziem w ręku reakcji. Podziwiać należało nieraz odwagę działacza tego Towarzystwa, gdy bronił seminarjum niższego typu, lub innych, którzy każdy odruch emancypacyjny nauczycielstwa zwalczali z pasją, na którą nie zdobywali się nawet ci, którzy im to robić kazali. To też gdy ruch odrodzeńczy nauczycielstwa, dążącego do zdobycia praw dla siebie i szkoły, wezbrał wysoką falą, wzmocnioną podmuchem walki o szkołę polską w b. zaborze rosyjskim, to fala ta w zupełności zatopiła arkę Towarzystwa Pedagogicznego. **Dziś nie istnieje to To-**

STANISŁAW NOWAK
Prezes Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych

warzystwo. Niektóre jednostki, wówczas czynne, schroniły się pod nową flagę, firmując nową, przeciwną nam organizację.

W masie nauczycielskiej wrzało. Nędza i upośledzenie przekraczały już granice cierpliwości. Poszczególne wystąpienia pionierów odrodzenia, jak ś. p. **Kisielewskiego,** zostały stłumione niemal w zarodku. Zaledwie radykalne pisemko **„Szkolnictwo"**, wydawane przez ś. p. **Gutowskiego i Mayera Zygmunta** było słabym głosem protestu przeciw systemowi i jego ludziom.

Pierwszą zorganizowaną próbą zrzeszenia się zawodowego była uchwała, powzięta na walnem zgromadzeniu Oddziału Tow. Pedagogicznego w październiku 1905 r. w Krakowie, mocą której poruczono **„Towarzystwu Nauczycieli i Nauczycielek Szkół Ludowych i Wydziałowych" w Krakowie,** powstałego w r. 1903, ażeby zajęło się stworzeniem organizacji zawodowej wśród nauczycielstwa szkół ludowych i wydziałowych w Galicji. Przewodnictwo oddano w moje ręce. Wykonywając tę uchwałę, zwołano pamiętny zjazd (t. zw. wówczas „ankietę") nauczycielstwa całego kraju w Krakowie, w dniu **28 grudnia 1905 roku.**

Zjazd został masowo obesłany. Przybyli również delegaci Tow. Pedagogicznego ze Lwowa, nastawieni wrogo do tej nowej odrodzeńczej inicjatywy. Zjazd zakreślił program zawodowy i organizacyjny i przyjął projekt statutu dla organizacji **„Krajowy Związek Nauczycielstwa Szkół Ludowych w Galicji".** Referentami byli ś. p. **Stefan Zaleski,** ś. p. **Wincenty Bieroński** i ś. p. **Józef Parczyński.** Delegaci Towarzystwa Pedagogicznego , założywszy protest przeciw tworzeniu organizacji, ostentacyjnie opuścili zgromadzenie wśród wielkiego wzburzenia zjazdu. Z pośród delegatów lwowskich pozstali na zjeździe dwaj koledzy, a mianowicie: kol. kol. ś. p. **Jan Soleski i Juljan Smulikowski,** podówczas 25 lat liczący.

Od tej chwili rozpoczyna się intensywna praca organizacyjna, najeżona trudnościami i prześladowaniem czynników rządowo - szkolnych. Walka o nową szkołę, o wyższe wykształcenie nauczyciela, o wprowadzenie ducha polskiego do nauki szkolnej, o zniesienie dwutypowości szkół i seminarjów nauczycielskich, a przedewszystkiem walka o lepszy byt i prawa stała się motorem całej działalności Związku.

Olbrzymie wiece w roku 1907 i 1912, na które zjechało trzy czwarte ówczesnego nauczycielstwa do Lwowa, wyżłobiły w skale sejmowej decyzję, wyrażającą się w skromnych podwyżkach płac. Nowe myśli w dziedzinie wychowania, krzewione przez **„Ruch Pedagogiczny"** pod redakcją **d-ra Rowida, uniwersyteckie wakacyjne kursy w Zakopanem pozwoliły** zbliżyć się nam z nauczycielstwem z za kordonu: ze ś. p. **Ksawerym Praussem, Zygmuntem Nowickim, Karolem Klimkiem** i wielu innymi. **W r. 1917 udział nasz w Zjeździe Radomskim** zacieśnił jeszcze bardziej węzły przyjaźni w imię wspólnych ideałów. To też gdy marzenia związkowców, reprezentujących w swej działalności w czasach zaborów dążenia i pracę niepodległościową, ziściły się, i doczekaliśmy się niezależnego Państwa Polskiego, to byliśmy pierwsi najlepiej przygotowani do stworzenia wspólnej organizacji. **Cośmy, jako organizacja, już w Polsce na terenie ustawodawstwa zdobyć potrafili, cośmy w zakresie własnej inicjatywy i ofiarności dla nauczycielstwa uczynić zdołali, cośmy dla szkoły, jej poziomu i przyszłości wypracować mogli, ile przyczyniliśmy się do podniesienia oświaty powszechnej — niech świadczy treść niniejszego sprawozdania, które Wam, Związkowcy, ku ocenie i osądzeniu oddajemy.**

Stanisław Nowak
prezes Związku P. N. S. P.

NA SZLAKU ĆWIERĆWIECZA.

Rok 1905 w dziejach narodu polskiego pod względem politycznym jest rokiem przełomowym. Cały b. zabór rosyjski, a więc największa część narodu, po kilkudziesięciu latach pozornego spokoju, w wyniku wielkich zmian dziejowych w całem państwie carów, podnosi sztandar buntu i walki.

Walka o prawa narodu, o prawa istnienia i rozwoju, o Ducha i Niepodległość potężną falą ogarnia całe społeczeństwo. Walka staje się powszechną, masową, żywiołową. Walce tej przytem towarzyszy niebywały, niespotykany entuzjazm, który z miljonów dusz wyzwala ogrom niespożytych sił i rzuca je na szalę zwycięstwa.

Na długim froncie tych zmagań wyjątkowo doniosłe znaczenie posiada odcinek walki o szkołę polską. Podjęło ją w pierwszym rzędzie i przedewszystkiem nauczycielstwo, stając nieugięcie w szeregach rewolucji, z niezłomną wolą i pragnieniem wywalczenia szkole takich warunków, w których naród znalazłby maximum możliwości rozwoju sił swoich.

Walka ogarnęła uniwersytet, gimnazja, szkoły ludowe — porwała w wir swój także i młodzież.

We wrześniu 1905 r. na pamiętnym **tajnym zjeździe postępowego nauczycielstwa w Pilaszkowie pod Łowiczem** podjęta zostaje stanowcza walka o spolszczenie szkół ludowych.

Rozegrała się ona na przestrzeni 1905 i 1906 r. w formie strajków na całym obszarze b. Królestwa, pociągając, oczywiście, za sobą liczne, a nieuniknione ofiary z pośród nauczycielstwa.

Jeżeli ta walka nie dała wówczas pełnego zwycięstwa, to w każdym razie zmuszała przeciwnika do ustępstw, gruntując zarazem w świadomości naszej przekonanie, że ostateczne zwycięstwo leży na drodze dalszej pracy i walki.

W owych to brzemiennych w następstwa latach rewolucji, rozświetlane błyskami wielkich wydarzeń, stawały przed oczami narodu wielkie też zadania, — jednocześnie dokonywały się w duszy społeczeństwa głębokie przemiany, rodziły się nowe, tchnące świeżością ideały i dążenia.

Więc przedewszystkiem rzuca się w oczy powszechny niepohamowany pęd do organizowania się — rozum bowiem i instykt wskazywały, że tylko zorganizowana i świadoma masa może dojść do pełnego zwycięstwa.

Wszakże w latach rewolucji nie dojrzały jeszcze możliwości, aby nauczycielstwo szkół ludowych mogło stworzyć i prowadzić samodzielną jawną organizację zawodową. Na taki stan rzeczy wpłynęła niewątpliwie okoliczność, iż było ono wówczas stosunkowo nieliczne, a przecież rozrzucone na wielkim obszarze — jednak głównie dlatego, że

zostało porwane i pochłonięte ogólną walką polityczną i na działanie ściśle zawodowe nie starczyło już sił,

Jednak odczucie potrzeby organizacji nauczycielskiej istniało dość mocno i znalazło swój wyraz w przynależności licznych grup do organizacyj nauczycieli szkół średnich: **Polskiego Związku Nauczycielskiego** i **Stow. Nauczycielstwa Polskiego.**

Każda z tych organizacyj miała **Sekcję Nauczycieli Szkół Ludowych.** Przewodniczącymi **Sekcji Szkolnictwa Ludowego** przy **Polskim Związku Nauczycielstwa** w różnym czasie byli i udział w pracach Zarządu oraz w kierowaniu Związkiem brali kol. kol. **B. Chróścicki, L. Suda, St. Najmoła, K. Klimek, A. Dargielowa, K. Mamczar** i **St. Wielgosek.**

W tych sekcjach ogniskowało się się życie, ideje, rozmach,— tu w pracy i wzajemnem obcowaniu pogłębiała się i krzepiła świadomość posłannictwa, wytyczały się drogi postępowania. Tu zwolna narastały organizacyne siły, mające w przyszłości wystąpić do odegrania samodzielnej roli.

Obie wymienione organizacje prowadziły prace legalne, półlegalne, a często nielegalne, urządzając w czasie feryj świątecznych dla przybywającego nauczycielstwa wykłady „zakazane".

Kolosalną rolę w ostatnich latach, poprzedzających wojnę i w czasie jej trwania, odegrała ściśle tajna **Organizacja Nauczycieli Niepodległościowych.** Ruchliwa, karna, sprężysta — docierała niemal do wszystkich zakątków kraju, ogarniając setki nauczycielstwa ludowego i biorąc pod swe wpływy seminarja nauczycielskie. Służyła sprawie niepodległości, i wybitnie w tym duchu działali jej członkowie, wychowując młodzież do zbrojnej walki. Rozporządzając poważnemi stosunkami w Warszawie i kraju, wywierała często decydujący wpływ na sparaliżowanie szkolnej polityki zaborców.

Wojna stworzyła nowe sytuacje i przyśpieszyła proces zorganizowania się nauczycielstwa ludowego.

W roku 1915 nauczycielstwo okupacji austryjackiej, na czele ze śp. niezapomnianym **Praussem,** tworzy **T-wo Nauczycieli Polskich Szkół Elementarnych.**

W roku zaś 1916 w Warszawie powstaje **Zrzeszenie Nauczycielstwa Polskich Szkół Powszechnych,** w skład prezydjum którego wchodzili: **K. Klimek** — prezes, **K. Prauss** i **Z. Nowicki** — vice-prezesi, **Cz. Drabarek** — skarbnik, **Fr. Pokrzywa** — sekretarz.

Zrzeszenie rośnie szybko, wszystkie bowiem dotąd odrębnie istniejące organizacje nauczycielskie bądź jako sekcje przy organizacjach szkół średnich, bądź samodzielne lokalne, zarówno w Warszawie jak i Łodzi, Płocku, rozwiązują się i doń przystępują.

W grudniu 1916 roku na pamiętnym **Zjeździe w Radomiu łączy się ze Zrzeszeniem T-wo Nauczycieli Polskich Szkół Elementarnych.** Dokonał się w ten sposób doniosły proces konsolidacji nauczycielstwa — powstaje na ziemiach b. zaboru rosyjskiego jedyna, tysiące członków skupiająca organizacja — organizacja idejowa, żywa, twórcza.

Ale dążenia nasze i tęsknoty nie zostały jeszcze całkowicie zaspokojone. Jeszcze graniczny mur przemocy dzielił nas **zrzeszeniowców** i bliską nam zawsze, zahartowaną **w trudach i walce, związkową organizację Małopolski.**

Niespokojnie, niecierpliwie biegły ku sobie naprzeciw myśli i uczucia nasze!

I przyszedł on dzień wyczekiwany — runęły graniczne słupy...

Wiosna 1919 r. — to nasza Wiosna!

Ona widziała ostateczne złączenie się obydwu bratnich organizacyj w jeden dzisiejszy Związek.

Już nic nas nie dzieli dzisiaj. Jesteśmy jedną organizacją. Wiodą nas jedne cele i ożywiają jedne ideały.

Przemierzyliśmy przez ćwierćwiecze drogę długą i trudną, — towarzyszami nam były walka i praca. Szliśmy zapatrzeni w wielki ideał Zmartwychwstania — i w jego służbę oddaliśmy najlepsze siły i najpiękniejsze przędziwo myśli naszych. Idąc, zabieraliśmy po drodze wszystkie siły żywe i twórcze. I oto ogromem wysiłku i potęgą idei stworzyliśmy wspólnie dzieło wielkie i dumne.

Dziełu temu na imię **ZWIĄZEK.**

Nie kończy się nasza droga, nie stajemy u kresu. Potężni jednością, ożywieni ideą, pójdziemy dalej tworzyć światło i dobro — budować moce Tej, co nie zginęła.

Czyniąc dziś przegląd przeszłości minionej — górnej a chmurnej, patrząc na drogę przebytą i licząc siły swoje, nie widzimy już wielu z pośród nas. Utrudzeni, uznojeni — odeszli w zaświaty wieczystą drogą ukojenia.

Gdy żyli z nami, nie byli bierni, ani obojętni — kochali Sprawę, dla niej walczyli, za nią cierpieli, — i z Ich też trudu ofiarnego, z najlepszych cząstek ich duszy i uniesień szlachetnych urastało dzieło dnia dzisiejszego, rzeczywistość nasza.

Niema Was, ale dzieło Wasze żyje!...

Żeście szli, zapatrzeni w jasne zorze dnia lepszego, żeście promieniowali i budowali — Wszyscy Wy, często cisi i bezimienni — cześć Wam i hołd!

Karol Klimek

Część I. SPRAWY OGÓLNE.

1. SPRAWA USTROJU SZKOLNEGO.

Ostatni okres, który obejmuje sprawozdanie, odznacza się pewnem osłabieniem samej propagandy za szkołą jednolitą, co należy sobie tłumaczyć zwróceniem bezpośredniej uwagi na zagadnienie bytu lub niebytu szkoły powszechnej w związku z przyrostem młodzieży i brakiem izb szkolnych i mieszkań nauczycielskich. Ciężar zagadnienia jednak w tej sprawie przeniósł się na rzeczy bardziej istotne, więcej zbliżające nas do samej **realizacji w praktyce,** aniżeli w teorji dawały dyskusje na łamach prasy i publikacyj. Nie przekreślając znaczenia takiej propagandy wśród szerszych sfer społecznych, czemu służyły popularne broszury, wydane przez Zarząd Główny Związku, przedstawiciele Związku zbliżyli się do warsztatu **bezpośredniego tworzenia nowego ustroju szkolnego.**

Do takich prac zaliczyć należy opracowany projekt **ustawy o ustroju szkolnictwa,** wniesiony przez posłów kol. kol. Kalinowskiego, Nowickiego, Sudę, Rychlika i t. d., a który będzie przedmiotem rozpraw i rozważań sejmowej Komisji Oświatowej, tudzież sejmu i senatu.

Trzeba stwierdzić, że w okresie tym Ministerstwo W. R. i O. P. spełniło jeden z ważnych postulatów, który stanowi nowy etap w zbliżeniu się do celu związkowych zamierzeń w sprawie ustroju szkolnictwa. Jest to fakt **połączenia obu departamentów, t. j. Departamentu Szkolnictwa Powszechnego z Departamentem Szkolnictwa Średniego w jedną całość.** Jakkolwiek jednolitość administracyjna w Ministerstwie W. R. i O. P. nie jest jeszcze wyrazem pożądanego stanu rzeczy w samem szkolnictwie, to jednak oddanie obu tych działów szkolnictwa pod wspólny zarząd, siłą rzeczy każe regulować wszystkie poczynania w zakresie spraw pod kątem współżycia i łączności obu działów szkolnictwa, co winno wywołać i poważniejsze konsekwencje w samej budowie systemu szkolnego.

Jedną z takich skromnych konsekwencyj, niemniej dla sprawy ustroju ważnej — jest zarządzenie Ministerstwa, zmierzające do **reformy programów szkolnych,** a w szczególności do uzgodnienia i porównania **programów trzech najniższych klas szkoły średniej z programami trzech najważniejszych klas szkoły powszechnej.** Wprowadzenie w życie zreformowanych programów możliwie najprędzej było i jest troską Zarządu Głównego, który w tych sprawach odbywał przez swych przedstawicieli konferencje zarówno z p. ministrem Czerwińskim, jak i przedstawicielami Ministerstwa, pracującymi w tych zagadnieniach. Wydział Pedagogiczny Zarządu Głównego na licznych swych posiedzeniach ustosunkował się czynnie do tego zagadnienia (patrz str. 38) niniejszego sprawozdania), spełniając przez to uchwałę ostatniego Zjazdu Delegatów, który Zarządowi Głównemu polecił opracować projekt zmian koniecznych w obowiązujących programach, oraz idąc za myślą przewodnią Związku, która widzi w odpowiedniem skonstruowaniu programu istotę i gwarancję jednolitości ustroju.

W okresie tym Zarząd Główny zajął się również dla celów porównawczych zbieraniem materjałów ze stosunków szkolnych **zagranicznych.** Niektóre materjały w postaci artykułów kol. Jakla i Chorolowej były publikowane w „Głosie Nauczycielskim". Na terenie zagranicznym Zarząd Główny przez swoich delegatów w Paryżu, Bellinzonie i Pradze wprowadził zagadnienie „prawa dziecka do szkoły jednolitej" na porządek dzienny obrad Kongresu Międzynarodowego Nauczycieli Szkół Powszechnych. Niewątpliwie zagadnienie ustroju szkolnictwa praktycznie jest związane z problemem budowy szkół. Prace w tym kierunku omawia się w osobnym rozdziale tego sprawozdania, zatytułowanym „Sprawa budownictwa szkół" (str. 24).

2. NIEZALEŻNOŚĆ SZKOLNICTWA.

Państwo polskie, mające ustrój polityczny nawskroś demokratyczny, w szeregu ustaw zagwarantowało niezależność szkolnictwa i jego administracji od władz ogólnych, t. j. władz politycznych. Ale stan ten później uległ zmianie. Na podstawie dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 stycznia 1928 r. o organizacji i zakresie działania władz administracji ogólnej, ogłoszonym w Dz. Ustaw Nr. 11 z dnia 6 lutego 1928 r., szkolnictwo i administracja podporządkowane zostało do pewnego stopnia władzom politycznym. Na treść tego dekretu nasza organizacja nie miała żadnego wpływu, albowiem projekt jego został przygotowany w ciszy gabinetu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Twórcami jego byli tylko urzędnicy ministerjalni, nie ujawniono go przed wydaniem, tak że Zarząd Główny Związku został zaskoczony faktem dokonanym. Ponieważ wydanie jego zbiegło się z wyborami do sejmu obecnego, w wielu wypadkach było odrazu stosowane względem nauczycielstwa.

Zarząd Główny Związku P. N. S. P. natychmiast po ogłoszeniu tego dekretu zgłosił na ręce ministra W. R. i O. P. protest przeciwko podporządkowaniu szkolnictwa władzom politycznym; rozwinął kampanję prasową przeciwko dekretowi i wezwał Zarządy Ognisk i Oddziałów pow. do organizowania wieców protestacyjnych i uświadamiających ogół obywateli o szkodliwości podporządkowania szkolnictwa władzom politycznym. Akcja ta wydała pożądane rezultaty. Znana ona jest ogółowi członków Związku z komunikatów, podawanych w swoim czasie w „Głosie Nauczycielskim". Poza akcją na terenie Ministerstwa W. R. i O. P., akcją prasową i wiecową, Zarząd Główny Związku P. N. S. P. w dniu 18 maja 1928 po raz drugi zwrócił się do ówczesnego premjera rządu z następującym memorjałem:

„Zarząd Główny Związku P. N. S. P. do przedstawionej Panu Premjerowi prośby — odnośnie praktycznego rozgraniczenia kompetencji kuratorów a wojewodów — wyrażonej w dniu 10 maja przez swych przedstawicieli pp. Nowaka Stanisława, Nowickiego Zygmunta, Smulikowskiego Juljana i Wawrzynowskiego Michała, uprasza:

Pan Premjer raczy zainicjować konferencję czy to z pp. wojewodami oddzielnie, czy też wespół z pp. kuratorami i tamże ustalić sposób postępowania, dotyczącego nauczycielskich spraw personalnych w tym kierunku, że tu jedynie władze szkolne są kompetentne do decydowania w stosunkach prawno - służbowych nauczycielstwa.

Motywem tego: obrona szkoły przed wpływami politycznemi. Liczne bowiem przykłady dowodzą, że przedstawiciele administracji z przyczyn, nie mających związku z celami szkolnemi, popierają jednych, a zwalczają drugich. W interesie czystości atmosfery życia szkolnego należy wpływy te usunąć.

Zarząd Główny Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych uprasza zatem o taką interpretację rozporządzenia Pana Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dn. 19 stycznia 1928 r. o organizacji i zakresie działania władz administracji ogólnej, któraby zapewniła szkole pełną niezależność".

Akcja ta odniosła ten skutek, że władze zmuszone były liczyć się z olbrzymim protestem ogółu nauczycielstwa. To też ówczesny premjer rządu p. prof. Bartel na zjeździe wojewodów wyraźnie **podkreślił niezależność szkolnictwa i administracji szkolnej,** nadto ówczesny wiceminister spraw wewnętrznych p. Jaroszyński po konferencji, odbytej z przedstawicielami Zarządu Głównego w miesiącu czerwcu 1928 r. podał do pism wyjaśnienie, że **dekretowi Prezydenta Rzeczypospolitej nie podlegają nauczyciele,** a tylko ci urzędnicy administracji szkolnej, do których stosuje się ustawę o służbie cywilnej, t. j. urzędnicy inspektoratów szkolnych, kuratorjów.

Pomimo tych zapewnień ze strony najwyższych czynników rządowych Zarząd Główny Związku P. N. S. P. nie spuszczał z oka tej sprawy, gdyż dekret Prezydenta Rzeczypospolitej nadal istniał i w każdej chwili mógł być zastosowany do nauczycielstwa. Dążył więc Zarząd Główny do zmiany owego dekretu w tym kierunku, by nauczycielstwo wraz z jego administracją ustawowo wyjęte były z pod jego działania.

Dnia 14 listopada 1928 r. w myśl rezolucji, uchwalonej przez X Zjazd Delegatów Ognisk, kol. Zygmunt **Nowicki,** wiceprezes Związku, wniósł — jako poseł — opracowany przez Zarząd Główny Związku **projekt noweli** do wymienionego dekretu. Projekt ten

przewidywał całkowite uniezależnienie szkolnictwa od władz politycznych. Nie powtarzamy go tutaj, gdyż tekst jego znany jest z komunikatów, umieszczanych w „Głosie Nauczycielskim" w swoim czasie.

Wskutek ograniczenia czasu trwania sesji parlamentu w r. 1928 jak i w 1929 projekt ten nie mógł być uchwalony. Dopiero w roku 1930 ostatecznie **został przyjęty** przez sejm i senat i dnia 13 marca r. b. ogłoszony w Dzienniku Ustaw Nr. 17, jako ustawa, zmieniająca niektóre postanowienia, rozporządzenia (dekrety) Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 stycznia 1928 o organizacji i zakresie działania władz administracji ogólnej. Nowela ta całkowicie uniezależnia szkolnictwo i administrację szkolną od władz politycznych. Walka była dość długa, ale w ostateczności odnieśliśmy zwycięstwo: szkolnictwo i nauczycielstwo oraz administracja szkolna są wolne od wpływów władz administracji politycznej.

Przebiegu kampanji na terenie sejmu tutaj nie podajemy, gdyż była ona oświetlana na łamach „Głosu Nauczycielskiego" z r. 1929 (str. 75, 177), w r. 1930 (str. 160, 170). Wszyscy koledzy posłowie i senatorowie brali czynny udział w obronie niezależności szkolnictwa na forum sejmowem i w senacie. Referentami byli kol. kol.: **Nowicki** i **Kopciński.**

3. PRAGMATYKA NAUCZYCIELSKA.

Z chwilą wprowadzenia w życie ustawy z dnia 1 lipca 1926 roku o stosunkach służbowych nauczycieli (pragmatyki) odrazu powstała konieczność jej **nowelizacji.** Codzienna praktyka jest tym czynnikiem, który zmusza formy ustawowe do dostosowania się do wymagań trybu życia szkolnego i warunków pracy nauczycielskiej. Nie zmniejsza to tego oczywistego faktu, że wszelkie unormowania ustawowe funkcyj nauczyciela, jego praw i obowiązków w wymienionej ustawie należy naogół zaliczyć do **zjawisk dodatnich** na horyzoncie zawodu nauczycielskiego. Wśród tego jednak labiryntu postanowień więcej lub mniej słusznych skupia na sobie specjalne zainteresowanie artykuł 58 ustawy, w szczególności ten ustęp, który pozwala ministrowi przenieść nauczyciela, jeśli „dobro szkoły" tego wymaga.

Dwa momenty odgrywają tu decydującą rolę: 1) treść postanowienia ustawowego 2) interpretacja, t. j. stosowanie ustawy w praktyce.

Obydwa te momenty nie wytrzymały próby życia, wykazując, że elastyczne formy ustawowe stwarzają szerokie pole do nadużywania tego artykułu. Stanowisko Zarządu Głównego jest konsekwentne i zgodne z linją, wytkniętą jeszcze przez Zjazd Delegatów w r. 1924, a zaznaczone zarówno w debacie sejmowej nad praktyką w latach 1924-1926, jak i obecnie w roku 1930 w dyskusji nad nowelą do art. 58. Związek, jako organizacja zawodowa, nie ulega sugestji, jaka pochodzi od przedstawicieli kierunków politycznych, którzy do każdego zagadnienia podchodzą najczęściej od strony interesu swej grupy i ze spraw lub rzeczy, wymagających przedmiotowej oceny, czynią środek gry taktycznej.

Podobnie działo się przy art. 58, przy którym rozpętała się prawdziwa orgja demagogji, zaciemniająca istotę sprawy.

Zarząd Główny, ustosunkowując się do tego zagadnienia, musiał znaleźć odpowiedź na następujące pytania:

1) Czy zachodzą wypadki, które zniewalają władze w interesie szkoły przenieść nauczyciela w drodze urzędowej nawet wbrew jego woli i z powodów, które nie mogą być przyczyną postępowania dyscyplinarnego?

2) Jak się przedstawia praktyka władz szkolnych w stosowaniu tego artykułu przy tak dogodnem brzmieniu, jakiem jest obecna treść art. 58?

3) Czy obecne brzmienie ustawy, ujęte w wyrażeniu „dla dobra szkoły", jest jedyne, i czy nie można go zastąpić innem ujęciem prawnem?

Na pytanie to odpowiadamy twierdząco — stojąc na gruncie realnym.

Jest bowiem faktem, że zdarzają się wyjątkowe sytuacje, kiedy należy przenieść nauczyciela w interesie szkoły. Na tem stanowisku muszą stanąć wszyscy którzy objektywnie odnoszą się do zagadnień szkolnych, wykluczając w taktyce swego działania wszelkie demagogję. W odsyłaczu na następnej stronie niniejszego działu, t. j. na 13-stej, zestawiamy opinje posłów, reprezentujących niemal całość sejmu, i opinję przedstawiciela rządu, zgodne pod tym względem *). Dopiero ustaliwszy taki stan rzeczy jako aksjomat można przystąpić do formułowania artykułu ustawy, któryby możliwie najbardziej ograniczył swobodę działania władz w kierunku ujemnym, t.

j. w zastosowaniu innem, aniżeli rzetelny interes szkoły tego wymaga.

Na pytanie drugie stwierdzamy z całą stanowczością (nasi kol. posłowie podnosili to wielokrotnie na komisji i w pełnym sejmie), że praktyka władz w znacznym procencie nie trzymała się wskazań objektywnych, lecz nadużywała stosowania tego artykułu dla motywów politycznych. Ta praktyka niesprawiedliwa wywołuje zrozumiały odruch nauczycielstwa, które reaguje uczuciowo, domagając się zupełnego skreślenia wszelkiej możliwości przenoszenia nauczycieli, jeśli to przeniesienie nie jest na własną prośbę w drodze konkursu, zmiany organizacji szkoły lub w drodze dyscyplinarnej. Takie załatwienie pozostawiałoby lukę, która jednak nie może istnieć, gdy chodzi o normalne funkcjonowanie szkoły. Natomiast słuszną jest opinja, iż wyrażenie „dla dobra szkoły" jest pojęciem elastycznem, które należałoby z owego artykułu 58-go zupełnie usunąć, a zastąpić je możliwie najszczegółowszem określeniem, zabezpieczającem stałość nauczyciela przed zamachem, przygotowywanym nieraz z rozmaitych stron.

*) **P. Kornecki.** (Str. Narodowe). „Praktyka życiowa nauczyła jednak, że zasada całkowitej nieusuwalności stałych nauczycieli w pewnych wyjątkowych wypadkach może pociągnąć za sobą ujemne skutki dla szkoły, w której nauczyciel pracuje. Mianowicie zdarzają się, może nieliczne, wypadki, że nauczyciel bez własnej winy nie może skutecznie pracować w danej szkole i pozostawanie jego dalsze na danej posadzie pociąga za sobą szkodę dla szkoły. Spowodować to czasem mogą stosunki rodzinne nauczyciela, a czasem inne okoliczności, od niego i jego rodziny niezależne".

P. Stypiński. (Bezp. Bl. W. R.). „Poza tem bardzo często bywają tego rodzaju wypadki, że nauczyciel nie zawinił, ale ktoś z jego rodziny zawinił, ktoś z jego rodziny popełnił czyn, który uniemożliwia poprostu nauczycielowi dobre stosunki z ludnością, lub który naraża dobre imię nauczyciela. Oczywiście, jest rzeczą prostą, że wówczas nauczyciel w tej miejscowości nie może pracować i powinien być z niej przeniesiony. Jeżeli sam się na to zgodzi, to sprawa załatwiona, często jednak nie godzi się, i wówczas trzeba go przenieść dla dobra szkoły".

P. Próchnik. (P. P. S.). „Ale gdy zastanowimy się nad tem, czego wymaga istotnie potrzeba szkoły, musimy uznać, że są takie rzadkie wypadki, kiedy istotnie potrzeba szkoły wymaga pewnego prawa w ręku władzy dla przeniesienia nauczyciela w wypadku, kiedy dyscyplinarne środki nie mogą być użyte. Zdajemy sobie sprawę, że tego rodzaju sytuacje życiowe w szkolnictwie zdarzają się i zdarzać się będą".

P. Wełykanowicz. (Ukr.). „Co więcej, z intencji tego artykułu wychodzi, że nauczycielowi będzie każdorazowo podawany do wiadomości fakt, że zachodzi potrzeba przeniesienia dla dobra służby, że przeniesienie go na inne miejsce wymagane jest dla prawdziwego dobra szkoły".

P. Czerwiński. (Minister W. R. i O. P.).) „Otóż w tych trzech kategorjach szkół w ciągu roku 1929 pracowało 71 i pół tysiąca nauczycieli. Jeżeli te 156 wypadków weźmiemy w stosunku do tej ogólnej liczby, daje nam to 0,2%. (Głos: To wystarcza dla steryrozywania nauczycieli), czyli na 1000 nauczycieli ten art. 58 został zastosowany w dwóch wypadkach. Ale panowie powiedzą: „Ba, nie o to chodzi, w ilu wypadkach był zastosowany, ale w jakich wypadkach, z jakiego powodu ten artykuł był stosowany?". I tu już naprawdę nie mogę się powstrzymać, żeby dla ilustracji nie przytoczyć niektórych pozycyj tych wykazów, które mam przed sobą. Biorę pierwszą kartę. Nazwiska są tutaj ułożone w porządku alfabetycznym, a więc nie można powiedzieć, że są celowo i specjalnie przeze mnie dobrane. Oto jakie są te powody:

Przykład pierwszy: Dalsza współpraca z dyrektorem niemożliwa z powodu zajścia w czasie śledztwa, przeciwko trzem uczniom prowadzonego.

Wypadek trzeci — polityczny: Ze względu na swe pochodzenie, nie może tak ważnego przedmiotu, jakim jest język polski w gimnazjum ruskiem, postawić na należytej wyżynie wychowawczej.

Wypadek czwarty: Brak przepisanej ilości godzin.

Wypadek piąty: Potrzebny w innej szkole dla pełnienia obowiązków dyrektora gimnazjum.

Wypadek szósty: Potrzebny, jako polonista, w ruskim zakładzie.

Wypadek siódmy: Zła opinja wśród społeczeństwa z powodu niedozwolonej interesowności.

Wypadek ósmy: Nadaje się tylko do niższych i średnich klas.

Wypadek jedenasty: Nieodpowiedni do prowadzenia laboratorjum przyrodniczego, zorganizowanego przez jego poprzednika.

Wypadek dwunasty: Nie potrafił zdobyć wśród młodzieży należytego zaufania, a nawet w roku ubiegłym przy okazji samobójstwa jednego z uczniów był ogólnie przez młodzież uważany za przyczynę jego śmierci.

Wypadek czternasty: Niezbędny, jako nauczyciel historji w ruskiej szkole".

Na terenie sejmu przez blisko dwa lata trudziła się Komisja Oświatowa nad przyjęciem formuły, którąby ograniczyła dowolność w działaniu władz szkolnych, i w rezultacie przeszła formuła, którą ogłosiliśmy w N-rze 10 „Głosu Nauczycielskiego". Uchwała sejmu przynosi poprawę stanu rzeczy dotychczasowego, niemniej jednak główne zło pod postacią wyrażenia „dla dobra szkoły" utrzymało się w ustawie, tak, iż jeden z kolegów posłów porównał te ograniczenia do miejsca, ograniczonego płotem drewnianym, za którym posadzono kota, wyobrażając sobie, że kot ten nie będzie umiał przejść przez drewniany płot na drugą stronę. Błąd Komisji Oświatowej leżał w tem, że sprowadzono do projektu ustawy możność odmówienia przez nauczyciela nakazowi władzy przez dobrowolne przejście na emeryturę.

To rzekome ograniczenie nie mogło się utrzymać. jako sprzeczne zarówno z brzmieniem ustawy emerytalnej, jak i wszelkiemi pojęciami prawnemi i, jak przewidywaliśmy jeszcze w „Głosie Nauczycielskim" (Nr. 17 z roku 1929), odpadło, pozostawiając wyrażenie ‚dla dobra szkoły".

Trzeba stwierdzić, że przeciwnicy Związku, licząc na szczupłe zainteresowanie się nauczycieli zagadnieniami prawnemi, rozpętali **demagogiczną walkę** z powodu rzeczowego ustosunkowania się i uczciwego postawienia kwestji przez kol. posłów. W tej sprawie wszyscy bez wyjątku nauczyciele związkowcy, piastujący mandaty do parlamentu, zajmowali i zajmują zgodne i solidarne stanowisko. Mimo wszystko nowe postanowienie (które dotąd nie stało się prawomocne) **przynosi małą poprawę** dotychczasowego stanu rzeczy, a reprezentanci Związku na terenie sejmu rozlicznemi poprawkami przyczynili się do korzystniejszego brzmienia formuły ustawowej. Wnioski te podawaliśmy szczegółowo w „Głosie Nauczycielskim" w odpowiednim czasie.

Również zgłaszali nasi koledzy propozycję celem innego sformułowania artykułu z opuszczeniem owego wyrażenia „dla dobra szkoły". Sformułowanie nowe ustawy nasuwa poważne trudności. Organizacja nasza, podejmując się przygotowania nowego brzmienia artykułu 58, musi się liczyć z okolicznościami, nietylko dotyczącemi politycznej swobody nauczyciela i swobody jego działania w życiu publicznem — co jest rzeczą bardzo ważną—ale zarazem z interesem ponad 90% nauczycielstwa, nie oddającego się pracy politycznej, a narażonego w swojej zawodowej pracy na możliwości szykan, ale musi się również liczyć z tem, że formuła ustawowa obejmie tak nauczycieli szkół powszechnych, jak i szkół średnich i zawodowych, że nie ma szans przejścia taka ustawa, która przeoczyłaby możność celowego, pozbawionego wszelkich ubocznych tendencyj zużytkowania wiadomości fachowych i kwalifikacyj nauczyciela. Wyzyskując zainteresowanie tą kwestją, Zarząd Główny, chcąc przytem pobudzić nauczycielstwo do większego, a rzeczowego zainteresowania się art. 58, rozpisał konkurs na najlepsze sformułowanie tekstu tego artykułu. Również konkurs taki przeprowadzono na kursie ilustratorskim w Zakopanem w 1929 roku.

Wobec częstego stosowania tego artykułu Prezydjum Związku **wielokrotnie przedstawiało** władzom szkolnym w szczególności p. ministrowi szkodliwość stosowania go tam, gdzie widocznem było, iż nie wchodził tu w grę interes szkolny. Niemal wszystkie przeniesienia z motywów wyborczych pod wpływem akcji Zarządu Głównego **zostały cofnięte.** Wszystkie też ostatnie przeniesienia, które doszły do wiadomości Zarz. Głównego, były przedmiotem interwencji i osobistej, i w formie pisemnej, i na terenie Komisji Sejmowej Oświatowej i w sejmie i w senacie.

Powyższe wywody są odpowiedzią na dwa ostatnie pytania, przyczem podkreślić należy, że nowela, przyjęta przez sejm, nie była jeszcze przedmiotem obrad senatu, że bez względu na wyniki obrad senatu zagadnienie to, jak wogóle zagadnienie nowelizacji całego szeregu inych postanowień, ustawy o stosunkach służbowych nauczycieli, jest zawsze aktualnem, a motorem potrzebnych zmian stają się codzienne próby i doświadczenia, wypracowane w warsztacie szkoły w pracy zawodowej i w życiu osobistem nauczyciela, jako bezpośrednio zainteresowanego losem ustawy.

W przedstawieniach swoich pisemnych, jak również w szeregu ustnych konferencyj przez delegacje, Zarząd Główny zwracał Ministerstwu uwagę na **nieprawidłowe ogłaszanie konkursów na posady, obsadzanie stanowisk kierowników i stałych posad nauczycielskich w drodze przeniesienia z urzędu zamiast w drodze konkursu, nieuznania dotąd tych posad, które należy uznać za stałe, niewydania dotychczas dekretów ustalenia jeszcze wielu nauczycielom** i t. p.

Na **kongresie pracowników państwowych** w dniu 8 grudnia 1929 r. Zarząd Główny przeprowadził rezolucje, domagające się przyśpieszenia regulacji artykułu 58 i 60 ustawy o stosunkach służbowych nauczycieli w myśl postulatów Związku.

Zazwyczaj mylne interpretowanie pragmatyki w sprawie udzielania urlopów i w związku z tem badanie nauczycieli przez komisję skłoniły Zarząd Główny do domagania się szybkiego uregulowania tej sprawy w ten sposób, by nauczycielstwo nie cierpiało wskutek metod biurokratycznych.

Interwencja Zarządu Głównego odniosła ten skutek, że p. minister W. R. i O. P. na początku r. 1929 (patrz „Głos Nauczycielski" Nr. 8 — 9 z r. 1929) wydał okólnik do inspektorów szkolnych, w którym polecił, że jeżeli nauczyciel, korzystając z ustawowo zabezpieczonego urlopu leczy się w uzdrowiskach (sanatorjach) społecznych, jak np. w uzdrowisku nauczycieli szkół powszechnych w Zakopanem, to inspektorzy szkolni winni uważać świadectwa lekarzy tych zakładów za równorzędne ze świadectwem lekarzy urzędowych i nie żądać od leczących się nauczycieli, by w okresie leczenia byli poddawani specjalnym badaniom lekarskim urzędowym.

Zarząd Główny Związku P. N. S. P. w wielu wypadkach nietylko interwenjował u władz szkolnych o sprawiedliwe stosowanie pragmatyki nauczycielskiej, ale występował ze skargami do **Najwyższego Trybunału Administracyjnego.** W sprawach przeniesień nauczycieli z urzędu na podstawie art. 58 pragmatyki dla tak zw. dobra szkoły — Zarząd Główny w imieniu pokrzywdzonych wniósł za pośrednictwem adwokatów kilka skarg. Narazie skargi te nie zostały jeszcze rozstrzygnięte. Mamy nadzieję, że Trybunał uchyli zarządzenia władz szkolnych.

4. UPOSAŻENIE.

Jedną z największych trosk Zarządu Głównego Związku jest sprawa **uposażenia nauczycieli.** Zarząd Główny zdawał sobie sprawę, że dzisiejsze zbyt niskie uposażenie odbija się w ujemny sposób na wydajności pracy nauczyciela, zwłaszcza nauczyciela, obarczonego rodziną, który zmuszony jest szukać ubocznych zajęć, by sprostać potrzebom rodzinnym.

Niestety, warunki ekonomiczne w państwie tak się ułożyły, że rezultaty wysiłków Zarządu Głównego w kierunku podniesienia płac nauczycielskich nie mogą być zadowalające. Wysiłki te rozbijają się o taką siłę wyższą, jak konieczność utrzymania równowagi budżetowej i nienaruszenia stabilizacji waluty, zwłaszcza w okresie ciężkiego przesilenia finansowego. Rząd stawia kwestję podniesienia uposażenia pracowników państwowych w ten sposób: najpierw nowe źródła dochodu, a potem podwyżka płac pracowników państwowych. Ciała ustawodawcze zaś nie mogą również, jak widać choćby z ostatniej sesji budżetowej parlamentu, ruszyć z martwego punktu, tem bardziej, że źródło na pokrycie podwyżki dotychczas nie zostało znalezione. Na domiar złego w ostatnich dwóch latach konjunktura ekonomiczna państwa, a zwłaszcza bilans płatniczy uległy znacznemu pogorszeniu. Mimo tych piętrzących się trudności Zarząd Główny Związku nie patrzył obojętnie na staczanie się nauczycielstwa coraz niżej pod względem uposażenia. Oczywiście, nauczycielstwo razem z ogółem pracowników znosi jednakową prawie dolę i niedolę, więc też Zarząd Główny Związku P. N. S. P. idzie ręka w rękę z innemi organizacjami pracowników państwowych, zgrupowanych w Centralnej Komisji Porozumiewawczej Pracowników Państwowych w walce o polepszenie warunków bytu olbrzymiej rzeszy pracowników umysłowych i fizycznych państwa. To też Zarząd Główny bierze w akcji Centralnej Komisji Porozumiewawczej udział przez swojego przedstawiciela, nie zapominając o odrębnym charakterze pracy nauczyciela, która wymaga, jeżeli chodzi o szczegóły, nieco innego potraktowania w zakresie uposażenia. Kiedy przyszło do zorganizowania potężnej manifestacji za podwyżką płac i zmianą niekorzystnych przepisów pragmatyk nauczycielskiej i urzędniczej, Zarząd Główny przyjął rolę przedstawiciela ogółu nauczycielstwa wszystkich kategoryj szkół na **Kongresie Pracowników Państwowych,** który się odbył w dniu 8 grudnia 1929 r., a na którym przyjęto następujące rezolucje, przedstawione przez delegata Związku P. N. S. P., kol. Gawskiego:

1) Niezbędną rzeczą jest możliwie rychłe i całkowite zniesienie t. zw. ustawy sanacyjnej.

2) Koniecznem jest ustanowienie odpowiedniej liczby stałych zastępców za chorych nauczycieli.

3) W dążeniu do zrównania warunków pracy i płacy w szkołach powszechnych i średnich w formie przejściowej należy podnieść uposażenia nauczycielstwa szkół powszechnych o jedną grupę wzwyż.

4) Artykuły 58 i 60 ustawy o stosunkach służbowych nauczycieli z dnia 1 lipca 1929 r., mimo znowelizowania jej rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 15 lipca 1927 r., wymagają powtórnej nowelizacji, uwzględniającej uzgodnione stanowisko wszystkich organizacyj nauczycielskich.

5) Pomoc lekarską należy zorganizować w ten sposób, aby była ona istotną i dostępną dla tych pracowników państwowych, których warunki pracy zmuszają do zamieszkiwania w zapadłych wioskach naszego kraju.

6) Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Min. W. R. i O. P. powinno wydać zarządzenie, by art. 1 ustawy z dnia 17 lutego 1922 r. o budowie publ. szkół powszechnych był w punkcie, dotyczącym dostarczania mieszkań nauczycielom, istotnie wykonywany.

7) Niezbędna jest szybka realizacja nowelizacji art. 108 ustawy z dnia 9 października 1923 r. o uposażeniu pracowników państwowych i art. 71 ustawy emerytalnej z dnia 11 grudnia 1923 r. w tym sensie, by nauczycielstwu szkół prywatnych, przechodzących na służbę w szkołach państwowych i publicznych, udostępnione były przywileje, które przysługiwałyby im, gdyby przeszli na służbę powyższą przed wejściem w życie wyżej wymienionych ustaw.

8) Ponieważ nauczycielstwo wskutek ustawy sanacyjnej i poborów, niewystarczających na utrzymanie, pozostaje nadal w wyjątkowo ciężkiej sytuacji materjalnej, należy nie ograniczać nauczycielstwa, zatrudnionego w zakładach państwowych i publicznych, w wykonywaniu zajęć ubocznych, nie przynoszących ujmy godności zawodowi nauczycielskiemu.

Niezależnie od akcji, prowadzonej wespół z innemi organizacjami pracowników państwowych, Zarząd Główny Związku samodzielnie prowadził akcję za poprawą bytu nauczycieli, składając odpowiednie memorjały, interwenjując u Rządu. Nie sposób jest zarejestrować cały szereg rozmów, konferencyj, pertraktacyj, które odbyły się w okresie sprawozdawczym pomiędzy przedstawicielami naszej organizacji a reprezentantami rządu, poszczególnymi dyrektorami, naczelnikami wydziałów, referentami danych spraw. Poniżej przytaczamy tylko bardziej zasadnicze kwestje, podkreślając, że Zarząd Główny i biuro jego jest w stałym kontakcie z władzami szkolnemi, zachowując stosunek rzeczowy i formę, należną władzom. Stałe to komunikowanie się z władzami przynosi zarówno ogółowi, jak i poszczególnym jednostkom (których naliczyć można na tysiące) rezultaty czy to przez przyśpieszenie toku danej sprawy, co przez odpowiednie naświetlenie. Natomiast niedopuszczalną jest interwencja w sprawach nominacji.

A oto przykłady interwencji:

1) W związku z objęciem stanowiska ministra W. R. i O. P. przez p. dr. K. Świtalskiego dnia 9 lipca 1928 r. delegacja Zarządu Głównego przedstawiła nowomianowanemu ministrowi konieczność podniesienia płac nauczycielstwu szkół powszechnych, zwracając uwagę na krytyczny stan materjalny nauczycielstwa.

2) Dnia 7 września 1928 r. przedstawiciele Zarządu Głównego odbyli konferencję z nowomianowanym wówczas podsekretarzem stanu p .dr. Czerwińskim, powtarzając te same postulaty, które przedstawiła delegacja ówczesnemu ministrowi W. R. i O. P. p. Świtalskiemu, a mianowicie domagała się uregulowania sprawy **uposażenia,** zniesienia **resztek ustawy sanacyjnej, zwiększenia etatów nauczycielskich, powiększenia kredytów na zastępstwa chorych i urlopowanych nauczycieli, unormowania sprawy zajęć ubocznych nauczycieli.** Obszerną notatkę o tem znajdą koledzy w „Głosie Nauczycielskim" Nr. 27-28 z r. 1928.

3) Kol. **Smulikowski,** wiceprezes Związku, jako poseł, **w** miesiącu listopadzie 1928 złożył w sejmie wniosek w sprawie **doraźnej pomocy materjalnej** dla nauczycielstwa i wogóle pracowników państwowych, tudzież **emerytów oraz wdów i sierot** po funkcjonarjuszach państwowych i emerytach. We wniosku tym domagał się kol. Smulikowski wypłaty jednorazowego zasiłku w wysokości 80% pobieranego uposażenia przez pracowników państwowych lub emerytów.

4) Delegat Związku P. N. S. P. łącznie z delegatami innych organizacyj przedstawił w dniu 20 listopada 1928 r. ówczesnemu ministrowi Skarbu p. Czechowiczowi uchwały związków w sprawie wypłacenia przez rząd **jednorazowego zasiłku tytułem** niewypłaconego **dodatku mieszkaniowego za r. 1928,** oraz

pokrycia niedoborów, spowodowanych wzrostem drożyzny.

5) Dnia 18 grudnia 1928 r. delegacja Zarządu Głównego Związku przedstawiła ówczesnemu premjerowi rządu p. prof. Bartlowi sprawę **podwyżki uposażenia i dodatku na mieszkanie**, domagając się bezzwłocznego jej uregulowania.

6) Kol. **Zygmunt Nowicki**, wiceprezes Związku — jako poseł na sejm — zgodnie ze stanowiskiem Zarządu Głównego Związku w dniu 21 grudnia 1928 zgłosił na Komisji Budżetowej sejmu poprawkę, powiększającą pozycję na **zastępstwa chorych i urlopowanych nauczycieli** o 5.771.000 (Rząd preliminował tylko 1.657.000). Poprawka ta została przez Komisję przyjęta.

7) Poprawkę powyższą kol. **Nowicki** usilnie podtrzymywał na plenarnem posiedzeniu sejmu w dn. 6 i 7 lutego 1929 r. podczas obrad nad budżetem państwa.

8) Kol. prezes **Stanisław Nowak**, jako senator w przemówieniu swojem z dn. 9 marca 1929 r. na plenarnem posiedzeniu senatu domagał się zniesienia resztek **ustawy sanacyjnej, podwyższenia uposażenia, preliminowania odpowiednich kredytów na zastępstwa chorych i urlopowanych** nauczycieli i wogóle przyznania kredytów w takiej wysokości na oświatę, by szkolnictwo mogło spełniać należycie swoje zadanie.

9) Dnia 4 kwietnia 1929 r. delegacja Zarządu Głównego Związku przedstawiła nowomianowanemu wówczas ministrowi W. R. i O. P. p. Czerwińskiemu żądania nauczycielstwa związkowego w sprawie **regulacji płac nauczycielskich**, uregulowania sprawy **zajęć ubocznych nauczycieli** i t. p.

10) Dnia 17 maja 1929 r. Zarząd Główny Związku P. N. S. P. złożył ministrowi W. R. i O. P. obszerny memorjał w myśl dyrektyw X Zjazdu Delegatów Ognisk, zwracając ministrowi uwagę na niedolę powszechną nauczycielstwa, która niewątpliwie przeszkadza nauczycielstwu w pełnieniu funkcyj państwowo-obywatelskich. Zarząd Główny w memorjale tym oświadcza, aby rząd nietylko **dawał inicjatywę w kierunku podniesienia płac, ale żeby starał się ją realizować przez podanie projektu wynalezienia nowych źródeł dochodu i wywarcia wpływu na ciała ustawodawcze celem szybszego uchwalenia odpowiednich ustaw.**

Zarząd Główny wysunął w tym memorjale postulat, domagający się przeprowadzenia **zmian w ustawie uposażeniowej w tym kierunku**, by nauczyciele byli wynagradzani stosownie do swoich kwalifikacyj, nie zaś do kategoryj szkół. Zarząd Główny miał tu na myśli podniesienie płac tych nauczycieli szkół powszechnych, którzy posiadają **dyplomy do nauczania w szkołach średnich**, oczywiście, niezależnie od podniesienia płac nauczycielskich wogóle; podniesienia **dodatku za kierownictwo i administrację, dodatku za godziny nadobowiązkowe, zapewnienia nauczycielom albo bezpłatnych mieszkań służbowych, albo też wypłacania im ze skarbu państwa odpowiednich dodatków na mieszkanie; zwrotu pełnych opłat szkolnych** za dzieci, uczęszczające do szkół prywatnych, **zwolnienia dzieci** nauczycieli, kształcych się w państwowych szkołach, **od opłat; dodatkowego uposażenia dla nauczycieli, pełniących swe obowiązki służbowe w miejscowościach klimatycznych, fabrycznych i podmiejskich** (dużych miast). Zarząd Główny zwrócił uwagę p. ministra, że uwzględnienie tych postulatów odbije się korzystnie na szkolnictwie, gdyż dotychczasowe uposażenie powoduje ferment niezadowolenia w szeregach nauczycielskich.

11) Kol. **Smulikowski**, wiceprezes Związku, na posiedzeniu sejmowej Komisji Budżetowej w dniu 16 stycznia 1930 r. sprzeciwił się poprawkom posła Korneckiego, obniżającym **rubryki budżetu na przeniesienia**, twierdząc, że poseł Kornecki czyni złą przysługę nauczycielstwu, którzy nietylko cierpią z powodu przeniesienia, ale nadto muszą latami czekać na zwrot kosztów, a Ministerstwo W. R. i O. P. tłumaczy się, iż kredyty są zupełnie wyczerpane. Niestety, głos przestrogi nie powstrzymał wnioskodawców od forsowania skreśleń funduszów na koszty przeniesienia. Wniosek posła Korneckiego został przyjęty, i oto obecnie nauczycielstwo, przeniesione w drodze konkursu, czy dyscyplinarnie, czy też z urzędu — musi czekać całemi miesiącami na zwrot kosztów przesiedlenia.

12) W miesiącu styczniu 1930 r. **kol. Smulikowski** w dyskusji nad exposé ówczesnego premjera rządu p. prof. Bartla na plenarnem posiedzeniu sejmu zażądał od rządu wystąpienia z inicjatywą do szukania **takich źródeł dochodu państwa**, z których możnaby nietylko spłacić to, **co się należy nauczycielom i innym pracownikom państwowych**, ale które zezwoliłyby na definitywne uregulowanie spraw setek tysięcy pracowników i ich

rodzin, cierpiących niedolę z powodu niskiego uposażenia. Kol. Smulikowski podkreślił, że fakt, iż sejm odrzucił projekty ustaw podatkowych, które miały zapewnić rządowi nowy dopływ funduszów, nie zwalnia rządu od przygotowania realnego projektów dla poprawy bytu pracowników państwowych.

13) Na plenarnem posiedzeniu sejmu w dniu 6 i 7 lutego 1930 r. kol. **Smulikowski** podkreślił zasadnicze braki budżetu Ministerstwa W. R. i O. P. co do ilości etatów nauczycielskich, etatów dla kierowników 7-klasowych szkół, odpowiedniej liczby zastępców chorych i urlopowanych nauczycieli, na pomoce naukowe i t. p.

Poza uregulowaniem płac nauczycielskich w zasadzie Zarząd Główny Związku wszczął w r. 1929 — w myśl dyrektyw X Zjazdu Delegatów Ognisk — akcję, zmierzającą do przyznania dodatku na mieszkanie **nauczycielkom zamężnym, mieszkającym razem ze swoimi mężami w budynkach szkolnych,** oraz nauczycielom i kierownikom publicznych szkół powszechnych, którzy dotychczas tego **dodatku nie pobierali** z tego powodu, że zajmowali mieszkania w budynkach szkolnych (gminnych). Zarząd Główny, wszczynając tę akcję, wychodził z założenia, że skoro Najwyższy Trybunał Administracyjny orzekł, że gmina ma prawo pobierać od nauczycieli szkół powszechnych komorne i że wydatki personalne nauczycielstwa obowiązane jest pokrywać państwo, i że w wielu wypadkach gminy zażądały od nauczycieli, zajmujących mieszkania w budynkach szkolnych (gminnych)—to skarb państwa wobec obowiązującego prawa, a mianowicie **ustawy z dnia 12 czerwca 1924** (Dz. U. R. P. Nr. 52, poz. 525) w sprawie częściowej zmiany ustawy uposażeniowej z dnia 9 października 1923 i rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 lipca 1924 (Dz. U. Rz. P. Nr. 69, poz. 673) obowiązany jest bez ograniczeń wypłacać wszystkim nauczycielom i nauczycielkom, kierownikom i kierowniczkom publicznych szkół powszechnych dodatki na mieszkanie, a to, że gminy nie pobierają od wszystkich nauczycieli, mieszkających w budynkach szkolnych (gminnych), komornego — to już jest rzeczą gmin. Gminy mają prawo nawet nietylko nie pobierać od nauczycieli tych komornego, ale mogą jeszcze przyznawać im dobrowolne dodatki pieniężne. I te gminy, które rozumieją rolę nauczyciela — świadczenia takie nauczycielstwu czynią. Oczywiście, jest ich niewiele.

Dnia 17 maja 1929 r. Zarząd Główny w obszernym memorjale przedstawił Ministerstwu W. R. i O. P. położenie nauczycielstwa **pod względem mieszkaniowym.** Zarząd Główny domagał się, by Ministerstwo W. R. i O. P. wystąpiło do parlamentu z odpowiednim projektem ustaw, nakładających **na gminy obowiązek bezpłatnego dostarczania nauczycielom szkół powszechnych**, odpowiadających ich potrzebom mieszkań, lub też przyznawania nauczycielstwu ze skarbu państwa takich **dodatków,** by mogli oni wynająć sobie **odpowiednie mieszkania.** Zarząd Główny zwrócił uwagę Ministerstwa W. R. i O. P., że tylko przez wydatną pomoc państwa uwolni się nauczycielstwo od tej zmory, jaką jest troska o mieszkanie, utrudniająca nauczycielstwu pracę w szkole i poza szkołą.

Akcja Zarządu Głównego odniosła ten skutek, że niektóre kuratorja zaczęły regulować sprawę wypłaty dodatku na mieszkanie za czas ubiegły, t. j. począwszy od 1-go czerwca 1924. Narazie wypłaty te wstrzymano, o czem komunikowaliśmy w „Głosie Nauczycielskim" Nr. 19, 20 — 21 z r. b. do czasu uzyskania odpowiednich na ten cel kredytów. Akcja ta w każdym razie odniesie ten niezawodny skutek, że rząd będzie musiał w krótkim czasie uregulować sprawę bezpłatnych mieszkań dla nauczycielstwa w drodze ustawowej.

W innych sprawach Zarząd Główny prowadził akcje w okresie czasu, za który dajemy niniejsze sprawozdanie, a mianowicie:

Dnia 13 września 1928 r. Zarząd Główny Związku P. N. S. P. wystosował do Ministerstwa W. R. i O. P. memorjał w sprawie **zajęć ubocznych** nauczycieli, w którym domagał się ze względu na ciężkie warunki materjalne nauczycielstwa nieograniczania nauczycieli w pracy zarobkowej w instytucjach oświatowo - społecznych.

Dnia 23 kwietnia 1929 r. Zarząd Główny wystąpił do Ministerstwa W. R. i O. P. o przyznanie nauczycielom szkół powszechnych, **prowadzącym wycieczki szkolne — zwrotu kosztów podróży i diet.**

Taki sam memorjał w sprawie przyznania zwrotu kosztów i diet prowadzącym wycieczki szkolne Zarząd Główny złożył w pierwszych dniach kwietnia 1930 r. Ministerstwo W. R. i O. P. na memorjały te odpowiedziało — o czem w swoim czasie pisaliśmy w „Głosie Nauczycielskim", że zasadniczo nie neguje słuszności tych żądań, jednakże z po-

wodu braku kredytów na ten cel nie może w r. ub. uwzględnić postulatów Związku.

Kilkakrotnie w memorjałach i ustnych przedstawieniach tak ministrowi W. R. i O. P., jak i ministrowi Skarbu, jako też premjerowi rządu Zarząd Główny przedstawiał sprawę przyznania nauczycielom i innym funkcjonarjuszom dodatków **klimatycznego, kresowego** i dla pracujących w podmiejskich powiatach (większych miast).

Akcja Zarządu Głównego z akcją **Centralnej Komisji Porozumiewawczej Pracowników Państw.** osiągnęła następujące wyniki w dziedzinie uposażenia:

1) Począwszy od 1 lipca 1928, zagwarantowana została ustawowo wypłata na stałe 15% dodatku do uposażenia.

2) Z dniem 1 stycznia 1929 r. podwyższono dodatek na mieszkanie do wysokości pełnych stawek.

3) Wypłacono w miesiącu marcu 1930 r. jednorazowo ⅓ część zaległego dodatku mieszkaniowego za r. 1928.

4) Uchwalono wstawić do budżetu pozycję, przewidującą kredyty na wypłatę pozostałych ⅔ części zaległego dodatku mieszkaniowego za r. 1928. Wypłata ma być uskuteczniona w zależności od wpływów kasowych do końca b. r. budżetowego.

5) Przyznano prawo do **otrzymywania zaliczek** na uposażenie (bezprocentowych pożyczek) tym pracownikom, którzy **pozostają na bezpłatnym urlopie,** udzielonym dla **uzupełnienia** studjów. Jest to ważna zdobycz, zwłaszcza dla nauczycielstwa szkół powszechnych, z którego szeregów najwięcej osób korzysta z urlopów bezpłatnych na studja. Jest to tem ważniejsze, że potrącanie rat udzielonej zaliczki z uposażenia rozpoczyna się od pierwszego dnia miesiąca, następującego po ukończeniu urlopu.

Nadto przyznano zaliczki na **koszty budowy własnego mieszkania do wysokości 6-miesięcznego uposażenia,** co w dzisiejszych czasach, czasach kryzysu mieszkaniowego, nie jest bez znaczenia.

6) Władze szkolne przestały kwestjonować prawo nauczycieli, mieszkających w budynkach szkolnych, do otrzymywania **dodatku na mieszkanie** ze skarbu państwa. Jak piszemy wyżej, narazie wypłata dodatku tego za czas ubiegły została wstrzymana do czasu znalezienia kredytów. Jednakże Ministerstwo W. R. i O. P. podkreśliło, że dodatek ten nauczycielom, mieszkającym w budynkach szkolnych (gminnych) należy się, i że zarządzenie wstrzymania wypłaty jest tylko chwilowe, jak zakomunikował minister Czerwiński delegacji Związku, która w chwili jak drukujemy sprawozdanie ponownie 7 i 31 maja b. r. domagała się wypłaty dodatku.

5. OBRONA PRAWNA.

Jakkolwiek istnienie pragmatyki nauczycielskiej datuje się od 1 stycznia 1927 r., do dziś jeszcze wiele w niej jest punktów spornych, mylnie interpretowanych przez władzę szkolną z krzywdą nauczycielstwa. Następnie sprawy uposażeniowe, sprawy zaliczenia lat pracy do wymiaru uposażenia i do wysługi emerytalnej, sprawy kwalifikacyj, sprawy mieszkaniowe, sprawy pomocy lekarskiej ze strony państwa i t. p. — wymagają opieki ze strony Związku. To też istnienie pomocy prawnej dla członków Związku jest koniecznością życiową. Jeżeli weźmiemy **sprawy dyscyplinarne,** z których większość wytaczana jest nie z winy nauczyciela, lecz ze złej woli jego przeciwników i to często na tle pracy społecznej lub wskutek błędnej oceny jego pracy przez przełożonych, to widzimy, że obrona kolegów przez wytrawnych adwokatów jest niezbędną. A że tak jest, najlepszym dowodem może służyć większość spraw, przeprowadzonych z wynikiem dodatnim.

Z ramienia Zarządu Głównego adwokaci związkowi przed Komisją Dyscyplinarną Ministerjalną i Okręgową w Warszawie, **a** w wielu wypadkach i przy innych okręgach stawali **w 158 sprawach.**

Z przebiegu spraw dyscyplinarnych Zarząd Główny Związku P. N. S. P. orjentuje się, jak w bardzo wielu wypadkach władze szkolne skwapliwie wytaczają śledztwa **dyscyplinarne.** Materjał, zebrany podczas rozpraw, służy później Zarządowi Głównemu do interwencji w Ministerstwie W. R. i O. P. celem unormowania postępowania dyscyplinarnego. W wielu np. sprawach, gdzie w zupełności wystarczyłoby zwrócenie nauczycielowi uwagi, wytacza się śledztwo dyscyplinarne, które pochłania dużo czasu samym urzędnikom administracji szkolnej, denerwuje nauczyciela i ujemnie wpływa na tok jego pracy w szkole.

Nasi obrońcy podczas rozpraw dyscyplinarnych wykazują, na jakich kruchych podstawach opiera się oskarżenie, i jak błahe po-

wody służą nieraz do wytoczenia sprawy nauczycielowi. To też w ostatnich czasach Zarząd Główny zauważył, iż ilość spraw dyscyplinarnych zaczyna się zmniejszać.

Drugą pozycję co do liczby spraw stanowią sprawy w sądach powszechnych i to przeważnie sprawy **natury karnej.** Tutaj w większości wypadków Zarząd Główny Związku P. N. S. P. zmuszony był bronić na drodze sądowej czci nauczyciela — członka Związku. Podłoże tych spraw stanowi **praca oświatowo-społeczna** nauczyciela, na którą niechętnem okiem patrzą jednostki o poglądach reakcyjnych. Spraw karnych i to przeważnie z oskarżenia kolegów Zarząd Główny Związku P. N. S. P. **przeprowadził 68 w sądach powszechnych.** Dzięki obronie większość spraw została wygrana. To też i na tym odcinku istnienie pomocy prawnej dla członków Związku jest nieodzowne.

I sprawy o charakterze **cywilnym** także mają swoją rubrykę w dziale obrony prawnej. Do ważniejszych spraw należały w okresie, za który dajemy sprawozdanie, sprawy **mieszkaniowe,** mianowicie w wielu wypadkach gminy starały się pozbawić nauczycieli **mieszkań służbowych,** zajmowanych z tytułu pełnienia obowiązków nauczycielskich. Takich **spraw przeprowadziliśmy 7** i wszystkie z wynikiem **dodatnim.** Wyroki sądów w tych sprawach odniosły ten skutek, że w wielu innych wypadkach gminy, względnie magistraty, zaniechały drogi sądowej i regulowały sprawy czy to polubownie, czy też za pośrednictwem władz szkolnych.

Poza tem w różnych sprawach natury cywilnej Zarząd Główny Związku udzielił obrony prawnej w postaci delegowania adwokata **w 13 sprawach.**

Ważną pozycję zajmują sprawy, prowadzone przez Zarząd Główny przy pomocy adwokatów w **Najwyższym Trybunale Administracyjnym.** Oto wykaz spraw, wniesionych do Trybunału Administracyjnego: **emerytalnych 21,** z czego **13 osób przeniesionych już w stan spoczynku,** pozostałe **5 spraw** — to zaliczenie lat do wysługi emerytalnej. I tutaj dzięki akcji Zarządu Głównego wyniki skarg były **dodatnie,** a tylko w kilku sprawach przegraliśmy wobec braku podstawy prawnej do uwzględnienia skargi.

Jakkolwiek pragmatyka wymienia, w jaki sposób powinna być wydawana **ocena pracy okresowa,** to jednak w wielu wypadkach władze szkolne przepisy omijają, więc Zarząd Główny zmuszony był **6 spraw, wynikłych** z mylnego interpretowania przepisu, dotyczącego oceny pracy nauczyciela, skierować do **Najwyższego Trybunału Administracyjnego.** Przepisy art. 147 pragmatyki nauczycielskiej, które mówią o uznaniu pełniących obowiązki kierowników za kierowników w rozumieniu art. 11 pragmatyki, mylnie zostały zastosowane do wielu pełniących obowiązki kierowników, więc Zarząd Główny **4** z tych, które były możliwe do wygrania, skierował do **Trybunału Administracyjnego.**

Dalej idą sprawy przeniesienia na podstawie **art. 58 pragmatyki.** Ponieważ według zdania Zarządu Głównego mylnie tutaj zastosowano przepis, mówiący o dobru szkoły, a z przebiegu sprawy wynikało, że przeniesienie miało całkiem inne podłoże, przeważnie natury politycznej, Zarząd Główny, poza interwencją u ministra, skierował do Najwyższego Trybunału dministracyjnego **8 skarg.**

W sprawach zwolnienia nauczycieli ze stanowisk Zarząd Główny Związku skierował do Trybunału Administracyjnego **15 skarg,** z których kilka zostało rozstrzygniętych **na korzyść nauczyciela,** a tylko w jednym wypadku wyrok wypadł niepomyślnie.

W sprawach uposażenia nauczycieli członków Związku Zarząd Główny skierował **15 skarg do Najwyższego Trybunału Administracyjnego.** Również i tutaj w większości wypadków wyroki Trybunału wypadły dla nauczycieli pomyślnie.

Poza tem skierowano do Trybunału **4 sprawy mieszkaniowe, 1 sprawę przeniesienia w stan nieczynny, 3 sprawy, dotyczące kwalifikacyj nauczycieli, 1 — nieodpowiedniego udzielenia nauczycielowi kary porządkowej, 4 sprawy weryfikacyjne, 1 sprawę, dotyczącą ustalenia nauczyciela, 1 sprawę zwrotu kosztów leczenia i 1 w sprawie obywatelstwa polskiego.**

Ogółem spraw za pośrednictwem adwokatów przeprowadzono:

a) w komisjach dyscyplinarnych 158;

b) w sądach powszechnych (sprawy cywilne i karne) 88;

c) w Najwyższym Trybunale Administracyjnym 59.

Niezależnie od obrony przy pomocy adwokatów Zarząd Główny Związku P. N. S. P. w okresie sprawozdawczym służył członkom Związku radami i wskazówkami w przeróżnych sprawach natury zawodowej i społecznej, a mianowicie: w drodze pisemnej **8564,** ustnie zaś **7653.**

Następnie w różnych sprawach Zarząd Główny Związku interwenjował w **Ministerstwie W. R. i O. P.** w kuratorjach i u inspektorów szkolnych. Poważną pozycję zajmują interwencje Zarządu Głównego w Izbach Skarbowych celem przyśpieszenia wypłaty emerytur i innych należności.

W okresie czasu, za który dajemy niniejsze sprawozdanie, Zarząd Główny wyjednał u p. Prezydenta Rzeczypospolitej zaopatrzenie emerytalne za skarbu państwa **dla 6 osób**, które zasłużyły się swoją pracą w szkole, a które li tylko ze względów formalnych nie mogły otrzymać normalnego uposażenia.

W dwóch wypadkach Zarząd Główny Zw. P. N. S. P. przeprowadził sprawy **ułaskawienia przez p. Prezydenta** Rzeczypospolitej od kary zwykłego więzienia przez kolegów, którzy li-tylko wskutek ciężkich warunków pracy (także z powodu krewkości temperamentu), popadli w kolizję z kodeksem karnym, a którzy jednak ze względu na dotychczasową nieskazitelną i ofiarną pracę w zawodzie nauczycielskim zasługiwali, na to, aby kara była im zupełnie darowana.

Obrońcami z ramienia Związku w sprawach wyżej wyszczególnionych byli:

1) Tadeusz Chrzczonowski — Warszawa, Mokotowska 24.

2) Dr. H. Lieberman, poseł na sejm, Warszawa, Aleja Ujazdowska 22.

3) Zygmunt Olidzki — Warszawa, Drewniana 8.

4) Tadeusz Szumański, Warszawa, ul. Nowy - Świat 15.

5) Tadeusz Tomaszewski, Warszawa, Hoża 23.

6) Kazimierz Ujazdowski, — Warszawa, Długa 36.

7) Dr. Michał Wyrostek, — Warszawa, Szczygla 7.

W kilku wypadkach dla przeprowadzenia spraw byli zaangażowani adwokaci z poza Warszawy.

Na tem miejscu dajemy sprawozdanie z pomocy prawnej, udzielonej przez Zarząd Główny. Niezależnie od tego Zarząd Główny finansował **sprawy obrony prawnej,** prowadzone przez **Zarządy Okręgowe.** Sprawozdania Zarządów Okręgowych z tego działu pracy dajemy na innem miejscu.

6. KWALIFIKACJE.

Zarząd Główny Związku P. N. S. P., zdając sobie sprawę, że tak odpowiedzialne stanowisko, jakiem jest stanowisko nauczyciela szkoły powszechnej, wymaga i wymagać będzie należycie przygotowanych nauczycieli, stawia postulat wysokiego wykształcenia kandydatów do zawodu nauczycielskiego. Jako minimum Zarząd Główny Związku wymaga matury gimnazjalnej i co najmniej dwuletnich studjów pedagogicznych, od czynnych zaś nauczycieli żąda stałego dokształcania się. Ponieważ dokształcanie to jest możliwe, o ile Rząd przyjdzie nauczycielstwu z pomocą, Zarząd Główny Związku w okresie sprawozdawczym **stale domagał się powiększenia liczby państwowych wyższych kursów nauczycielskich, przywrócenia państwowego Instytutu Nauczycielskiego i Państwowego Instytutu Pedagogicznego.**

W memorjale, złożonym p. ministrowi W. R. i O. P. dnia 17 maja 1929 r., Zarząd Główny Związku P. N. S. P. **domagał się znacznego rozszerzenia granic możliwości kształcenia w zakresie wymagań jednorocznych państwowych wyższych kursów nauczycielskich,** a to w następujący sposób:

1) Dążyć do zorganizowania tych kursów na terenie powiatu przez władze państwowe, udzielać ulg kursistom, wspierać materjalnie kursy, organizowane przez Związek, mającym zaś dobrą ocenę władzy udzielać praw publiczności;

2) uczestnicy kursów, trwających nieprzerwanie, winni otrzymywać płatne urlopy względnie za płatnem zastępstwem, a na opłacenie zastępców należałoby przeznaczyć odpowiednie subsydja;

3) dla umożliwienia zdobycia wiedzy, którą dają wyższe kursy nauczycielskie nauczycielstwu, zamieszkałemu zdala od miejsc, gdzie takie kursy się odbywają, należy umożliwić korzystanie z kursów, organizowanych albo przez władze państwowe, albo przez organizacje w okresie przerw świątecznych i letnich;

4) ewentualne umożliwienie uczestnikom ciągłych rocznych kursów spłaty zastępców w czasie ich urlopu przez udzielanie im zaliczki długoterminowej, płatnej w stosunkowo niewielkich ratach;

5) przywrócenie państwowego Instytutu Nauczycielskiego, Państwowego Instytutu Pedagogicznego, jako ognisk twórczej pracy pedagogicznej;

6) dopuszczenie nauczycieli szkół powszechnych do studjów akademickich na uniwersytetach państwowych w charakterze słuchaczów zwyczajnych;

7) do czasu znowelizowania dzisiejszych przepisów o szkołach akademickich, nie dopuszczających osób, które nie posiadają matury gimnazjalnej, uznać Wolną Wszechnicę Polską za dającą w służbie nauczycielskiej jej absolwentom prawa narówni z absolwentami uniwersytetów państwowych.

Zarząd Główny Związku P. N. S. P. w okresie sprawozdawczym kładł duży nacisk na to, by eksterni z W. K. N. składali egzaminy częściami i w ten sposób uzupełnili swoje kwalifikacje zawodowe. Temu żądaniu stało się zadość, bowiem statut i regulamin W. K. N. wprowadza składanie egzaminu w trzech ratach. Ten system składania egzaminu z W. K. N. umożliwi wielu nauczycielom uzyskanie świadectwa z W. K. N. Niezależnie od wystąpień Zarządu Głównego Związku P. N. S. P. na terenie Ministerstwa W. R. i O. P. wielu członków Zarządu Głównego (posłowie), domagało się na komisjach sejmowych podwyższenia kredytów celem powiększenia liczby państwowych W. K. N.

Akcja Związku za przywróceniem Instytutu Nauczycielskiego odniosła ten skutek, że już od początku nowego roku szkolnego 1930-31 **Instytut zacznie funkcjonować** (patrz „Głos Naucz." Nr. 20-21 z r. 1930). Jakkolwiek nie czyni on w całości zadość potrzebom szkolnictwa powszechnego, bo obliczony jest tylko narazie na 30 słuchaczów, to jednak początek zrobiony, i jest nadzieja, że w niedalekiej przyszłości znajdzie w nim możność dalszego kształcenia się większa liczba nauczycieli.

Wobec tego, że nauczyciele, nie posiadający matur gimnazjalnych, mają zamkniętą drogę do studjów wyższych (akademickich)— Zarząd Główny Związku P. N. S. P. w okresie czasu, za który dajemy sprawozdanie, poczynił niżej wyszczególnione starania o uznanie dyplomów Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie (ul. Śniadeckich 8). za równoznaczne w służbie nauczycielskiej z dyplomami uniwersytetów.

Dnia 15 marca 1928 r. Zarząd Główny Związku P. N. S. P. wniósł do Ministerstwa W. R. i O. P. memorjał, w którym **domagał się uznania dyplomów** 4-letnich studjów na Wolnej Wszechnicy Polskiej za równoznaczne z dyplomami uniwersytetu w zakresie uposażenia, zaś studja dwuletnie — uznać za równorzędne ze studjami na W. K. N. Memorjał ten **został uwzględniony** częściowo, a mianowicie Ministerstwo W. R. i O. P. przyznało posiadającym świadectwa ukończenia kolegjum W. W. P. (dwuletnie studja) dodatek za egzaminy specjalne i dodatkowe kwalifikacje, t. j. te same uprawnienia, jakie posiadają absolwenci wyższych kursów nauczycielskich.

Dnia 3 marca 1930 r. Zarząd Główny Związku ponowił starania w Ministerstwie W. R. i O. P. o uznanie dyplomu Wolnej Wszechnicy w służbie nauczycielskiej za równoznaczne z dyplomami uniwersytetu. Narazie odpowiedzi na ten memorjał Zarząd Główny nie otrzymał.

Z chwilą wprowadzenia w życie egzaminu praktycznego na całym terenie państwa polskiego, **Zarząd Główny Związku czuwa, by egzamin ten nie przerodził się w drugi egzamin seminarjalny.**

W szeregu przedstawień ustnych Zarząd Główny Związku P. N. S. P. zwracał uwagę na pewne niedomagania komisyj egzaminacyjnych, poza tem wniósł w sprawie egzaminu praktycznego następujące memorjały:

Dnia 23 lutego 1929 r. Zarząd Główny Związku P. N. S. P. domagał się odroczenia wszystkim nauczycielom, którzy byli czynni w dniu 1 kwietnia 1928 r., terminu złożenia egzaminu praktycznego do 31 sierpnia 1932 r. Memorjał ten ma brzmienie następujące:

„W myśl art. 10 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o kwalifikacjach zawodowych nauczycieli szkół powszechnych, ustanowiono termin pięcioletni złożenia egzaminu praktycznego po uzyskaniu kwalifikacyj zawodowych do nauczania w publicznych szkołach powszechnych. Rozporządzenie to weszło w życie z dniem 1 kwietnia 1928, ale przepisy, dotyczące egzaminu praktycznego, wydane zostały dopiero na początku r. 1929.

Możność składania egzaminu praktycznego dla nauczycieli, pracujących na terenie b. zaboru rosyjskiego, istnieje dopiero od chwili wydania wspomnianych przepisów. Dla bardzo wielu nauczycieli termin ostateczny złożenia egzaminu tego upływa z końcem roku szkolnego 1929-30. Wprawdzie istnieje drugi ustęp art. 24 wyżej wspomnianego rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej, odraczający termin ten do dnia 31 sierpnia 1932 r., ale przepis ten dotyczy tylko tych nauczycieli, którzy przed 1 kwietnia 1928, ukończyli trzy lata nieprzerwanej pracy nau-

czycielskiej. Więc wytworzył się taki stan rzeczy, że ten nauczyciel, który np. ukończył trzy lata pracy nauczycielskiej 2 kwietnia 1928 r., ma tylko jeden rok czasu na złożenie egzaminu praktycznego, bo w r. 1928 nie mógł nawet do niego się przygotować z powodu braku odnośnych przepisów, i dzisiaj jeszcze są pewne trudności dla wielu nauczycieli w przygotowaniu się do wymienionego egzaminu z powodu braku odpowiednich wskazówek co do wyboru podręczników i t. p.

Wobec tego staje się konieczną rzeczą przedłużenie ostatecznego terminu złożenia egzaminu tym nauczycielom, którzy byli czynni w dniu 1 kwietnia 1928 r.

Zarząd Główny z uwagi na powyższe zwraca się z uprzejmą prośbą o spowodowanie zmiany postanowień ustępu drugiego art. 24 powołanego rozporządzenia w sposób następujący:

„Dla nauczycieli czynnych w publicznych szkołach powszechnych w dniu wejścia w życie rozporządzenia niniejszego i posiadających kwalifikacje zawodowe do nauczania, zobowiązanych do składania w myśl postanowień rozporządzenia niniejszego praktycznego egzaminu — termin ostateczny zdania tego egzaminu przewidziany w art. 10 — odracza się do dnia 31 sierpnia 1932 r."

Wobec wprowadzenia dwóch typów egzaminu praktycznego, a mianowicie egzaminu we własnej szkole i egzaminu poza warsztatem pracy nauczyciela — Zarząd Główny Związku P. N. S. P., uważając takie rozwiązanie kwestji za nieodpowiednie — w dniu 1-go czerwca 1929 złożył na ręce ministra W. R. i O. P. następujący memorjał:

„Zarządzeniem Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 14 grudnia 1928 Nr. I. 7702/28 (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 1 poz. 3) podano szczegółowe przepisy o praktycznym egzaminie na nauczyciela publicznych szkół powszechnych.

W § 1. powyższego zarządzenia ustalono dwa typy tego egzaminu, a mianowicie:

Typ I., t. j. egzamin według § 1, a), który odbywa się w tej szkole powszechnej, w której nauczyciel uczy.

Typ II, t. j. egzamin według § 1. b), który odbywa się poza warsztatem pracy nauczyciela.

Pominąwszy już niepożądany dualizm, typy te różnią się od siebie zasadniczo.

Zarząd Główny uważa typ 1. za bardziej wskazany i celowy, ponieważ:

1) zachęca nauczyciela do celowej i produktywnej pracy we własnej szkole,

2) zmusza go do dokładnego poznania środowiska, w którem pracuje;

3) daje Komisji Egzaminacyjnej możność dokładnego zbadania nauczyciela przy jego warsztacie pracy,

4) pozwala na stwierdzenie zamiłowania i zdolności nauczyciela w każdym kierunku,

5) wyrabia sąd o warunkach pracy nauczyciela na najrozmaitszych terenach i w najrozmaitszych środowiskach;

6) wykazuje stosunek nauczyciela do rodziców, obywateli i pracy pozaszkolnej itp.

Natomiast II typ egzaminu jest raczej egzaminem teoretycznym na wzór dawnego egzaminu kwalifikacyjnego na terenie Małopolski. Jest to egzamin, który należy uważać za przeżytek, gdyż:

1) nie pozwala nauczycielowi na wykazanie swej pracy, zdolności i zamiłowań,

2) utrudnia Komisji Egzaminacyjnej poznanie nauczyciela, zmuszając do teoretycznego rozstrzygania o umysłowych zdolnościach do zawodu nauczycielskiego.

Zarząd Główny jest więc zdania, że egzamin winien się odbywać według typu I. i to zarówno w interesie szkoły, jak i nauczyciela.

Wprawdzie zarządzenie powyższe mówi, że egzamin w miarę możności winien się odbywać we własnej szkole, jednak określenie „w miarę możności" jest pojęciem szerokiem, dającem się naginać do najrozmaitszych wypadków i okoliczności, decyzja zaś o tem jest pozostawiona wyłącznie prezesowi Komisji Egzaminacyjnej, a przeto można przypuszczać, że prezes danej komisji będzie raczej ściągał nauczycieli do egzaminu w swojej siedzibie, gdzie jest przeważnie zakład kształcenia nauczycieli, a więc egzamin będzie się odbywał w większości wypadków według typu II, t. j. w myśl § 1. lit. b.

Zarząd Główny uprasza więc, aby Pan Minister raczył wydać bliższe zarządzenia odnośnie interpretacji § 1. przepisów o praktycznym egzaminie".

W odpowiedzi na powyższy memorjał Zarząd Główny Związku P. N. S. P. otrzymał od ministra W. R. i O. P. następujące pismo:

„Ministerstwo narówni z Zarządem Głównym Zw. P.N.S.P. uważa egzamin praktyczny, odbywany we własnej szkole, za bardziej celowy, jednakże bardzo poważne trudności natury technicznej i administracyjnej uniemożliwiają w chwili obecnej wprowadzenie tego egzaminu, jako jedynie obowiązującego. Te

same trudności nie pozwalają na pozostawienię nauczycielstwu swobody wyboru typu egzaminu. Tendencją Ministerstwa, wyrażoną także w regulaminie, jest możliwe ograniczenie egzaminów, wymienionych w § 1. lit. b) regulaminu, (t. j. egzaminu poza własną szkołą). Z konkretnemi zarządzeniami wstrzymuje się jednak Ministerstwo do czasu otrzymania sprawozdań z przebiegu egzaminów. Wszelkie spostrzeżenia na temat obecnej praktyki egzaminacyjnej Ministerstwo chętnie rozpatruje celem usunięcia w przyszłości ewentualnych niedomagań obecnych".

W związku z powyższem pismem Ministerstwa Zarząd Główny Związku P. N. S. P. po zebraniu danych o egzaminie praktycznym dnia 4 kwietnia 1930 r. przedstawił Ministerstwu W. R. i O. P. wnioski co do rychłego skasowania egzaminu według § 1. lit. b), t. j. egzaminu poza własną szkołą, ilustrując przykładami, że egzamin ten nie prowadzi do celu. W odpowiedzi na to przedstawiciel Ministerstwa oświadczył, że Ministerstwo zdąża ku utrzymaniu tylko egzaminu we własnej szkole, że narazie tylko względy finansowe uniemożliwiają natychmiastowe stosowanie egzaminu poza własną szkołą. Przytem przedstawiciel Ministerstwa powołał się na oświadczenie p. ministra Czerwińskiego na zjeździe wizytatorów zakładów kształcenia nauczycieli ze wszystkich okręgów szkolnych, który odbył się dnia 24 marca r. b., mianowicie p. minister oświadczył, że zagadnienie egzaminu praktycznego wymaga starannej pieczy, aby utrzymać ściśle praktyczny jego charakter i nie dopuścić do przekształcenia się tego egzaminu w jeszcze jeden egzamin teoretyczny. Jest więc nadzieja, że akcja Zarządu Głównego Związku P. N. S. P. przeciwko egzaminowi poza własną szkołą odniesie pożądany skutek.

Wobec tego, że wielu nauczycieli posiada świadectwo z ukończenia W. K. N., a przepisy nie przewidują zwolnienia tych nauczycieli od egzaminu praktycznego, Zarząd Główny Związku P. N. S. P., wychodząc z założenia, że studja na wyższym kursie nauczycielskim dają nauczycielstwu daleko większe przygotowanie do samodzielnej pracy, niż przygotowanie, osiągnięte przez złożenie egzaminu praktycznego, że na wyższym kursie nauczycielskim uwzględnione są te same przedmioty (i w dodatku w szerszym zakresie), o które chodzi przy egzaminie praktycznym— zwrócił się do Ministerstwa W. R. i O. P. z umotywowanym memorjałem o zwolnienie tych nauczycieli od egzaminu praktycznego, do którego niepotrzebnie pociągani są absolwenci W. K. N.

7. SPRAWA BUDOWNICTWA SZKOLNEGO.

Rozpaczliwe warunki pracy szkolnej w budynkach, wynajętych wymagały już oddawna podjęcia akcji budowy szkół i mieszkań nauczycielskich. Spiętrzony zaś, wskutek zaniechania tej budowy w latach ubiegłych, ogrom zapotrzebowania nowych izb lekcyjnych i mieszkań nauczycielskich zwiększa dziś rozpaczliwość tego położenia, grożąc katastrofą załamania się powszechności nauczania, a tem samem zaprzepaszczeniem całego naszego dorobku w dziedzinie oświaty powszechnej.

Związek P. N. S. P. przestrzegał od szeregu lat przy każdej sposobności wszystkie odpowiedzialne w państwie czynniki przed temi niesłychanej doniosłości dla przyszłości narodu konsekwencjami, wzywając nieustannie do budowy szkół.

Otwierając X Zjazd Delegatów Z. P. N. S. P., Prezes Związku, kol. sen. **Stanisław Nowak**, w przemówieniu swem przedstawił całą grozę położenia szkolnictwa powszechnego w najbliższej przyszłości i zwrócił się do obecnego na Zjeździe **Pana Prezydenta Rzeczypospolitej** w te słowa:

„....Chcę, ośmielony przekonaniem o wielkiem zrozumieniu przez Pana Prezydenta roli szkolnictwa powszechnego i jego pracowników, skorzystać z Jego obecności, ażeby w obliczu Głowy Państwa, w obecności Was, Koledzy Delegaci, Was, którzyście z najdalszych okolic Rzeczypospolitej przybyli, zaakcentować z całym naciskiem, iż szkolnictwo nasze, a przedewszystkiem szkolnictwo powszechne stoi w przededniu katastrofy, która może ciężko zaważyć na losach Państwa.... wołamy na alarm i stajemy się informatorami całego społeczeństwa, wzywając je, ażeby z nami, Rządem, ciałami ustawodawczemi podzieliło się odpowiedzialnością wobec potrzeby szkolnej, zbliżającej się ku nam siedmiomilowemi krokami".

Wezwanie, skierowane do Głowy Państwa, nie zostało bez echa.

Pan Prezydent Rzeczypospolitej zaprosił do siebie w dniu 14.XI.1929 r. elitę rzeczoznawców szkolnictwa, samorządu i skarbu na debatę w sprawach potrzeb szkolnictwa, podnosząc w ten sposób w oczach całego narodu zagadnienie budowy szkół do rzędu najpierwszej potrzeby państwa (patrz „Głos Naucz." Nr. 37 z dn. 28.XI.1929 r.).

Na terenie parlamentarnym koledzy - posłowie dążyli wszelkiemi rozporządzalnemi środkami do pchnięcia sprawy budownictwa szkolnego na tory realizacji. Na posiedzeniu Komisji Budżetowej sejmu w dniu 16 stycznia b. r. i na plenarnem posiedzeniu sejmu w dniach 6 i 7 lutego b. r. kol. **J. Smulikowski** domagał się od ministra W. R. i O. P. jak najrychlejszego przygotowania planu sfinansowania akcji budownictwa szkolnego i wniesienia do sejmu odpowiedniego projektu ustawy. W senacie kol. **prezes St. Nowak** w debacie nad budżetem Min. W. R. i O. P. w dniu 9.III.1929 r. domagał się od rządu inicjatywy w kierunku zdobycia źródeł finansowych na budowę szkół i mieszkań nauczycielskich, kończąc swe przemówienie temi słowy: **„Rząd ma niezawodnie do załatwienia i przeprowadzenia bardzo wiele zadań, lecz ponad te wszystkie sprawy góruje i wybija się najbardziej piekąca w obecnym czasie sprawa wydobycia pieniędzy na rozbudowę szkolnictwa powszechnego. Dlatego z tej trybuny zwracam się do rządu i społeczeństwa, wołając: Pieniędzy, pieniędzy i jeszcze raz pieniędzy na szkolnictwo powszechne!**

Koledzy posłowie dokładali każdorazowo z okazji opracowywania przez sejm i senat budżetu państwa wszelkich starań, zarówno na plenum sejmu i w komisjach, jak i w swych klubach poselskich, aby zwiększyć wydatnie pozycję na budowę szkół, stale bardzo nisko przez rząd preliminowaną. Na wniosek kol. **Zygmunta Nowickiego** w budżecie na rok 1929-30 **sejm podniósł kredyty na budowę szkół o 10 miljonów zł.**, a w budżecie na rok 1930-31 **kredyty te zwiększono o 12½ miljona zł.**, dzięki czemu w ostatnich latach ustabilizowała się w budżecie państwa kwota 20 milj. zł., jako roczna dotacja na budowę szkół, która choć jest niewystarczająca, przewyższa jednak kilka i kilkanaście razy dotacje, na ten cel w latach poprzednich budżetowane.

Prezydium Związku w delegacjach swych do p. premjera Bartla i ministrów W. R. i O. P. Świtalskiego i Czerwińskiego oraz w piśmiennych memorjałach domagało się stale od rządu wystąpienia z projektem ustawy o finansowaniu budowy szkół i mieszkań nauczycielskich. Wobec wydania przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych okólnika Nr. 120 S. F. 5330 z dnia 5.VI.1929 r., zabraniającego samorządom opodatkowania się na budowę szkół, Prezydjum Związku w osobach **kol. prezesa St. Nowaka, wiceprezesa — J. Smulikowskiego i sekretarza gener. L. Sudy** interwenjowało w dniu 16.IX.29 u p. ministra W. R. i O. P. — domagając się, by Ministerstwo W. R. i O. P. wpłynęło na zniesienie tego okólnika, który grozi zupełnem zahamowaniiem budownictwa szkolnego.

Sprawa niedostatecznego zaopatrywania szkół w pomoce naukowe i potrzeby rzeczowe była przedmiotem troski wszystkich kolegów - posłów.

Na posiedzeniu sejmu w dniu 17.I. b. r. kol. J. **Smulikowski** zgłosił wniosek o podniesienie dotacji na pomoce szkolne o 100% i domagał się wykonania rezolucji sejmu z dnia 19.VI.1928 (uchwalonej na wniosek kol. J. Smulikowskiego), wzywającej rząd do wniesienia projektu ustawy, regulującej sposób dostarczania środków na utrzymanie szkół.

W zrozumieniu wadliwości obecnie obowiązującego ustawodawstwa o budowie szkół Zarząd Główny podjął próbę rozwiązania tego palącego zagadnienia. W tym celu rozpisana została ankieta do stu kilkudziesięciu wybitnych osobistości, obejmująca następujące pytania:

1) Co i jak należałoby uczynić w kierunku zainteresowania całego społeczeństwa sprawą budowy szkół o typie wysoko zorganizowanym?

2) Co w tym kierunku winny zrobić samorządy i organizacje oświatowe?

3) Jaką rolę w tej sprawie mają do spełnienia sejm, senat i rząd?

4) Jak rozwiązać problem budowy szkół pod względem finansowym?

Na ankietę nadeszło kilkadziesiąt odpowiedzi, z których część była publikowana w „Głosie Naucz." *) Materjał, zawarty w tych odpowiedziach, posłużył Zarządowi Głównemu do opracowania własnego projektu rozwiązania sprawy budowy szkół. W tym celu powołana została specjalna komisja, w skład której weszli: prezes Związku St. Nowak, wiceprezesi kol. Z. Nowicki i J. Smuli-

*) Nazwiska osób, które brały udział w ankiecie, znajdują się w niniejszem sprawozdaniu „Głos Naucz." — patrz str. 63.

kowski, minister J. Moraczewski, mecen. Wacław Łypacewicz, poseł A. Bogusławski, b. naczelnik Minist. W. R. i O. P. dr. Stanisław Tynelski, nacz. Wydz. Min. Skarbu, Nowak i kol. Stanisław Machowski.

Komisja ta w ciągu 7 posiedzeń, odbytych w dniach: 26.II, 12.III, 20.III, 2.IV, 9.IV, 15.IV i 30.IV 1929 r., opracowała projekt **„Zasad finansowania i zasad budowy publ. szkół powszechnych i mieszkań nauczycielskich"**, który stanie się przedmiotem obrad XI Zjazdu Delegatów Związku.

Materjał ankietowy w opracowaniu dr. St. Tynelskiego i projekt Komisji zostały opublikowane w wydawnictwie Związku p. t. **„Ankieta w sprawie budowy szkół"**, które otrzymają delegaci na Zjazd.

Ponadto Zarząd Główny wydał broszurę propagandową kol. St. **Machowskiego** p. t. **„O jutro szkoły polskiej"**, omawiającą katastrofalną sytuację szkolnictwa i propagującą budowę szkół. Równocześnie Zarząd Główny w drodze organizacyjnej wezwał kolegów specjalnym okólnikiem: „Do pracy" („Głos Naucz." Nr. 33 z dn. 31.X.1929 r.) do podjęcia wszechstronnej akcji, uświadamiającej społeczeństwo o grożącej szkolnictwu katastrofie zapomocą memorjałów do ciał samorządowych, artykułów w prasie, zebrań rodzicielskich. Okres tej propagandy został zakreślony na czas opracowywania budżetów gmin i związków komunalnych, w związku z czem Zarząd Główny polecił przeprowadzić tę akcję najpóźniej do końca marca b. r.

Pragnąc przysporzyć kolegom - związkowcom materjału do akcji propagandowej za budową szkół i mieszkań nauczycielskich w postaci przykładów taniego budownictwa szkolnego, Zarząd Główny delegował kol. St. Machowskiego do szeregu powiatów, prowadzących intensywną akcję budowlaną, w celu zebrania odpowiednich danych. Materjał ten został opublikowany w „Głosie Nauczycielskim" Nr. 13 z dnia 27.III. b. r.

O przebiegu akcji uświadamiającej Zarząd Główny nie posiada jeszcze dostatecznego materjału sprawozdawczego, jednak odzwierciadlenie tej akcji znaleźć można w prasie, szczególniej prowincjonalnej, która żywo w tym okresie omawiała sprawę budowy szkół i poświęcała związanym z nią zagadnieniom sporo miejsca, użytkowując w tym celu przeważnie artykuły kolegów-związkowców.

Pragnąc w dalszej akcji o należyte pokrywanie potrzeb szkolnictwa w dobie wzmożonego przyrostu dzieci wystąpić z odpowiednim materjałem statystycznym, Zarząd Główny wystosował odezwę do kierowników szkół powszechnych („Głos Nauczycielski" Nr. 32 z dn. 24.X i Nr. 34 z dn. XI.1929 r.) o nadesłanie danych co do ilości nieprzyjętych w b. r. szk. dzieci do szkoły z powodu braku miejsca, liczby uczniów w poszczególnych oddziałach, wielkości izb lekcyjnych w m^2 i liczby kandydatów nauczycielskich z lat 1929, 1928, 1927 i 1926, po raz pierwszy zatrudnionych w zawodzie nauczycielskim w b. r. szk.

Dotychczas Zarząd Główny otrzymał około 950 odpowiedzi.

8. WERYFIKACJE.

Utworzona na skutek starań Zarządu Głównego Związku P. N. S. P. Komisja Weryfikacyjna przy Ministerstwie W. R. i O. P. rozpatrzy sprawy zaliczenia lat pracy zawodowej tym nauczycielom, którzy nie mogli być zweryfikowani przez komisje, urzędujące przy kuratorjach i inspektoratach szkolnych do chwili wejścia w życie obwiązującej obecnie ustawy uposażeniowej z dnia 9 października 1923. Zarząd Główny kilkakrotnie domagał się przyśpieszenia prac powyższej komisji i otrzymał zapewnienie, że do końca roku bież. wszystkie podania, wniesione do wymienionej komisji, będą rozpatrzone.

Jednakże poza tą kategorją nauczycieli pozostaje spora liczba kolegów, którym li-tylko ze względów formalnych władze szkolne dotychczas nie mogły zaliczyć lat pracy zawodowej do wymiaru uposażenia. Najwięcej na tem ucierpieli koledzy, którzy pracowali w szkołach fabrycznych, które to szkoły zostały przejęte przez państwo dopiero w roku 1925 lub później. Wobec tego Zarząd Główny przez jednego z kolegów posłów wniósł projekt ustawy, zmieniającej art. 108 ustawy uposażeniowej z dnia 9 października 1923 w tym kierunku, aby nauczycielom b. szkół fabrycznych zaliczono lata pracy w tych szkołach bez względu na to, czy w swoim czasie oddali się do dyspozycji Ministerstwa W. R. i O. P. w specjalnej deklaracji, czy nie. (Właśnie niezłożenie tej deklaracji jest główną przeszkodą w zaliczeniu im lat pracy).

Analogiczny projekt ustawy został zgło-

szony co do zmiany przepisów emerytalnych w odniesieniu do tej kategorji nauczycieli. O ile parlament będzie miał możność obradowania, to jeszcze w r. bieżącym oba te projekty będą rozpatrywane przez sejm, i jest nadzieja, że zostaną uchwalone.

9. EMERYCI.

Zarząd Główny Związku P. N. S. P., nie zapominając o doli weteranów zawodu nauczycielskiego, stara się wszelkiemi możliwemi środkami ulżyć biedzie emerytów, a zwłaszcza tych, którzy zostali przeniesieni w stan spoczynku jeszcze w czasie rządów zaborczych. Przy zgłaszaniu postulatów czy to o podwyżkę płac nauczycieli czynnych, czy to różnych dodatków lub zapomóg jednorazowych zawsze Zarząd Główny umieszcza żądanie w tym samym zakresie i w odniesieniu do emerytów. To też nie było w ostatnich latach wypadku, by przy podwyżkach uposażenia emeryci byli pomijani.

Od kilku lat Zarząd Główny Związku P. N. S. P. prowadzi akcję celem przyznania kolegom emerytom, przeniesionym w stan spoczynku przez b. rządy zaborcze (którzy to koledzy prezz pewien czas byli zatrudnieni w szkołach już za rządów polskich), takiego uposażenia emerytalnego, jakie otrzymują emeryci, przeniesieni w stan spoczynku ze służby w państwie polskiem. W kilku wypadkach Zarządowi Głównemu udało się szczęśliwie przeprowadzić sprawy na korzyść kolegów emerytów. W pozostałych zaś wypakach, wobec kategorycznego sprzeciwu Ministerstwa Skarbu nie można było osiągnąć pomyślnego wyniku. Na memorjały Zarząd Główny Związku P. N. S. P. otrzymał w sprawie tych kolegów z Ministerstwa W. R. i O. P. w roku ubiegłym następujące pismo:

„Ministerstwo W. R. i O. P. w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu zawiadamia, iż ze względów zasadniczych nie może zgodzić się na poddanie rewizji prawomocnych orzeczeń, według których pewnej grupie nauczycieli publicznych szkół powszechnych przyznano zaopatrzenie emerytalne tylko za służbę zaborczą, bez uwzględnienia czasu ich służby w szkolnictwie polskiem".

To też gdy nadarzyła się okazja znowelizowania ustawy emerytalnej w kierunku poprawienia doli emerytów, Zarząd Związku pośpieszył z pomocą i przez kol. posłów poparł wnioski, zmierzające do usunięcia niekorzystnych dla kol. emerytów przepisów, a mianowicie:

1) W r. 1929 sejm uchwalił ustawę, skreślającą obowiązek płacenia przez emerytów składki emerytalnej i postanowienia, zawarte w art. 25 ustawy emerytalnej, które ograniczały emerytom prawa co do zajmowania stanowiska płatnego w instytucjach państwowych i samorządowych, mianowicie pozbawiały emeryta w całości lub części emerytury w razie objęcia przezeń płatnego stanowiska w wymienionych instytuacjach.

2) Dnia 25 lutego 1930 r. został przyjęty na sejmowej komisji budżetowej projekt noweli do ustawy emerytalnej, przewidujący zrównanie emerytów państw zaborczych z emerytami państwa polskiego. Podczas debaty nad powyższym projektem jeden z kolegów posłów, członek Zarządu Głównego, podniósł zasługi kolegów emerytów, którzy wielce przyczynili się do wychowywania mas w duchu obywatelskim i patrjotycznym, co wyraziło się bardzo poważnie we wszystkich walkach o niepodległość, i domagał się, aby nowela ta weszła w życie nie później, niż od 1 kwietnia r. b. (Komisja uchwaliła, że ustawa ta wchodzi w życie od 1 kwietnia 1931 r.).

3) W miesiącu marcu r. b. Ministerstwo Skarbu wydało komunikat, który zaznacza, że nauczyciele emeryci b. państw zaborczych mogą ubiegać się o podwyższenie uposażenia emerytalnego, o ile brali udział w pracy pozaszkolnej na polu oświatowem, społecznem i politycznem.

Poza tem Zarząd Główny Związku P. N. S. P. prowadził w Najwyższym Trybunale 13 spraw kolegów emerytów.

10. PAŃSTWOWA POMOC LEKARSKA.

Tak ustawa uposażeniowa z dnia 9 października 1923, jak i pragmatyka zapewniają nauczycielom pomoc lekarską ze strony państwa. Niestety, pomoc ta pozostawia wiele do życzenia. To też Zarząd Główny Związku P. N. S. P. stale tę sprawę porusza u miarodajnych czynników, mianowicie w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych (Departamencie V Służ-

by Zdrowia). Wiele niedomagań usunięto. Również na Kongresie Pracowników Państwowych przedstawiciel Związku zgłosił rezolucję w sprawie usprawnienia państwowej pomocy lekarskiej. Rezolucje te podajemy w sprawozdaniu, dotyczącem uposażenia.

11. SPRAWY WOJSKOWE

Poza czysto służbowemi sprawami nauczycieli szkół powszechnych Zarząd Główny Związku występował do władz w takich sprawach, jak zorganizowanie dla nauczycielstwa **skróconego kursu szkoły podchorążych** rezerwy. Starania, poczynione w r. 1929 w tej sprawie u ministra Spraw Wojskowych, odniosły **pożądany skutek.** Zorganizowano dwa kursy szkoły podchorążych rezerwy — jeden w Grudziądzu, a drugi w Sremie, w ten sposób umożliwiono wielu kolegom uzyskanie stopnia oficera rezerwy. Podobne starania Zarząd Główny poczynił i w bieżącym roku.

12. RÓŻNE.

Odpowiedź Ministerstwa W. R. i O. P. na postulaty Związku P. N. S. P.

1) **Podporządkowanie władz szkolnych władzom administracji politycznej,** wynikające z postanowień Pana Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19-go stycznia 1928 roku, zostało częściowo uchylone ustawą z dnia 21-go lutego 1930 roku.

2) **Reforma ustroju szkolnego,** jak Ministerstwo W. R. i O. P. oświadczyło, może być przeprowadzoną po uchwaleniu ustawy o ustroju szkolnym i do tego czasu uważa za niemożliwe przedsięwziąć kroki, zmierzające do likwidacji trzech najniższych klas szkoły średniej ogólno-kształcącej. Celem rozważenia tego zagadnienia Ministerstwo zamierza zwołać konferencję rzeczoznawców tej sprawy.

3) **Ustawa o zakładaniu i utrzymaniu publicznych szkół powszechnych** z dnia 17-go lutego 1922 r. Znowelizowanie jej w postanowieniach o świadczeniach rzeczowych gmin na rzecz szkół w kierunku ścisłego i punktualnego wykonywania budżetów szkolnych jest aktualne, musi być jednak odłożone do czasu uchwalenia ustawy o ustroju samorządowym. Ministerstwo W. R. i O. P. zamierza w czasie najbliższym w porozumieniu z ministrem spraw wewnętrznych wydać rozporządzenie w tej sprawie, uzupełniające dotychczasowe z dnia 5-go lipca 1923 r.

4) **Mieszkania dla kierowników i nauczycieli szkół powszechnych.** Sprawę tę Ministerstwo W. R. i O. P. ma zamiar uregulować w drodze ustawowej. Ustalenie jednak zasady bezpłatności tych wszystkich mieszkań nie będzie możliwe.

5) **Uposażenie.** Poprawa bytu nauczycielstwa łączy się nierozerwalnie z podstawą poprawy bytu wszystkich urzędników państwowych, która stanowi oddawna przedmiot poważnej troski rządu, uznającego stan obecny uposażeń urzędniczych za niezadowalający. Dopóki warunki finansowe i gospodarcze państwa nie wyjdą z okresu niepomyślnego, w jakim się znajdują w związku z przeżywanym przez cały świat kryzysem, poprawa bytu pracowników państwowych nie może być dokonana w sposób właściwy. Z tą smutną rzeczywistością liczyć się muszą zarówno czynniki rządzące, jak i ogół obywateli, a zatem i zainteresowani pracownicy państwowi. Gdy sprawa zmiany ustaw uposażeniowych stanie się aktualną, to i słuszne żądania nauczycielstwa zostaną zaspokojone.

6) **Wydanie dekretów ustalenia, przepisy dyscyplinarne dla nauczycieli tymczasowych** są już załatwione. Jeżeli chodzi o określenie stałości posad w rozumieniu art. 11 pragmatyki, to przy płynności organizacyjnej bardzo wielu szkół w Polsce unormowanie tej sprawy, które, oczywiście, musiałoby objąć całe państwo, wywołuje narazie wielkie trudności i nie jest jeszcze obecnie możliwe.

7) **Przywrócenie etatu kierowników w 7-klasowych szkołach.** W tej sprawie zamierza minister W. R. i O. P. wystąpić z wnioskiem o uchylenie ustępu II-go art. 14 ustawy z dnia 22-go grudnia 1925 r. o środkach zapewnienia równowagi budżetowej, lecz przeżywane obecnie trudności finansowe powodują opóźnienie tego wniosku.

8) **Kształcenie nauczycieli w 2-letnich pedagogjach.** W związku z uchwałą delegatów w tej sprawie Ministerstwo daje temu wyraz przez tworzenie państwowych pedagogjów i kursów nauczycielskich, jak przez częścio-

wą likwidację istniejących seminarjów nauczycielskich (Lwów, Radzymin, Turkowice, Warszawa-męskie, Poznań-żeńskie). Jeżeli jednak Ministerstwo nie przystąpiło dotąd do tej akcji na szerszą skalę, to przedewszystkiem z tego powodu, że obliczenia statystyczne nakazują liczyć się w najbliższych latach ze znacznem zapotrzebowaniem nowych sił nauczycielskich, co nakłada na władze szkolne obowiązek szczególnej ostrożności w likwidowaniu obecnie istniejących zakładów kształcenia nauczycieli. Powtóre pedagogja są ciągle jeszcze zakładami, przeżywającymi okres próbny, i wymagają przygotowania swoistego programu, dokładnie dostosowanego nietylko do potrzeb szkolnictwa, ale i do możliwości słuchaczy, następnie zdobycia szeregu wybitniejszych nauczycieli przedmiotów pedagogicznych, co urzeczywistnia się obecnie przy pomocy Studjum Pedagogicznego w Krakowie. Z tych powodów w roku 1930 — 31 Ministerstwo nie zamierza powiększać liczby istniejących trzech pedagogjów, a następnie stworzy nowe państwowe kursy nauczycielskie, powiększając ich liczbę do 9-ciu. Z czasem zapewne część państwowych kursów nauczycielskich zostanie przekształcona na pedagogja.

9) **Kształcenie nauczycielstwa na W. K. N.** Ministerstwo stara się udostępnić W. K. N. wszystkim nauczycielom. W związku z tem liczba grup W. K. N. wzrośnie w roku 1930 — 31 do 20-tu, a liczba urlopów płatnych i płatnych ze zwrotem kosztów zastępstwa na raty zostanie podniesiona do 604. Dalsze podnoszenie liczby urlopów na W. K. N. w obecnych warunkach budżetowych jest niedopuszczalne. Ministerstwo zwraca uwagę, że kredyty za zwrotem kosztów zastępstwa na raty nie są w pełnej liczbie wyzyskiwane przez nauczycielstwo, tak, iż podwyższenie tej kategorji urlopów z tego względu wydaje się niemożliwe.

10) **Urlopy dla nauczycieli, odbywających studja.** Ministerstwo nie uchyla się zasadniczo od udzielania płatnych urlopów nauczycielom, odbywającym studja na prywatnych kursach nauczycielskich, o ile kursy te zastępują instytucje państwowe.

11) **Instytut Nauczycielski.** Słuszne życzenia Zjazdu Delegatów w sprawie wznowienia państwowego Instytutu Nauczycielskiego zostaną w roku szkolnym 1930 — 31 urzeczywistnione, o czem pisaliśmy w „Głosie Nauczycielskim" Nr. 20 — 21.

Sprawa dopuszczenia absolwentów z seminarjów nauczycielskich do studjów akademickich może być rozważona w związku ze zmianą obowiązującej ustawy o studjach akademickich, która nie dopuszcza wspomnianych w charakterze zwyczajnych słuchaczy.

Część II. ZARZĄD GŁÓWNY I JEGO ORGANA WYKONAWCZE.

1. ZARZĄD GŁÓWNY.

Zarząd Główny Związku składa się z prezesa Związku, wybieranego przez Zjazd Delegatów na dwa lata, i z 30 członków i 10 zastępców, wybieranych na 4 lata. O zakresie działania, prawach i obowiązkach Zarządu Głównego traktuje szczegółowo statut w §§ 101 — 113. Rozdział XXVI.

Na końcu niniejszego sprawozdania podajemy skład osobowy Zarządu Głównego i nazwiska przewodniczących Zarządów Okręgowych Związku, którzy zgodnie z § 101 statutu wchodzą w skład Zarządu Głównego na prawach członków. W okresie sprawozdawczym Zarząd Główny odbył **ośm plenarnych posiedzeń,** na których załatwił cały szereg spraw, tak przekazanych przez Zjazd Delegatów, jak i bieżących, dotyczących zagadnień ustroju szkolnictwa, podporządkowania władz szkolnych władzom administracyjnym, uposażeń nauczycielskich, kwalifikacyj, zwolnień nauczycieli, pomocy lekarskiej, znowelizowania pragmatyki, następnie samopomocy leczniczej, gospodarki finansowej, budowy domu związkowego w Warszawie, połączenia Związku Zawodowego Nauczycieli Polskich Szkół Średnich z naszym Związkiem i wiele innych, dotyczących codziennego życia organizacyjnego i spraw zawodowo - nauczycielskich. Całokształt tych spraw w skromnych ramach omawia niniejsze sprawozdanie.

Z najważniejszych spraw, przekazanych przez Zjazd Delegatów w roku 1928 Zarządowi Głównemu, zostały wykonane następujące:

1) Wnioski **w sprawach finansowych,** podane w Nr. 38—39 „Głosu Nauczycielskiego" str. 612 pod a), b) i c) zostały wykonane, i do uchwał, tam zamieszczonych, Zarząd Główny w ścisłości się zastosował, przestrzegając dokładnego ich wykonania.

2) Wnioski **Komisji Pedagogicznej** („Głos Naucz." Nr. 38—39) w sprawie dotychczasowych programów szkoły powszechnej i ich realizacji. Zarząd Główny przekazał ich zrealizowanie Wydziałowi Pedagogicznemu, który na szeregu konferencyj i posiedzeń, trwających kilka miesięcy, przestudjował programy nauczania na podstawie projektów ministerjalnych i przedłożył swoją opinię wraz z tezami Ministerstwa Oświaty. Szczegółowe sprawozdanie, dotyczące opracowania nowych programów, zamieścił Wydział Wykonawczy w swoim dziale.

3) Wszystkie nadesłane wnioski Ognisk i Oddziałów Powiatowych, przyjęte przez Zjazd Delegatów i przekazane Zarządowi Głównemu (zob. „Głos Naucz." Nr. 38—39 z 1928 roku, str. 614), zostały po wpisaniu do osobnej księgi wniosków rozpatrzone tak przez Zarząd Główny, jak i jego Wydział Wykonawczy i załatwione na drodze interpelacyj poselskich względnie interwencyj u władz szkolnych, o czem w osobnych działach niniejszego sprawozdania piszemy. Niektóre z tych wniosków czekają na załatwienie na drodze ustawodawczej.

W sprawie budowy szkół i mieszkań nauczycielskich Zarząd Główny rozwinął energiczną, daleko idącą akcję przez specjalnie powołaną Komisję, która opracowała postulaty i powzięła cały szereg wniosków, rozwiązujących w części to trudne zagadnienie.

4) Wnioski **Komisji Społeczno - Oświatowej,** uchwalone przez Zjazd Delegatów (zob. „Głos Naucz." Nr. 34 — str. 544), zostały wszystkie wykonane z wyjątkiem sprawy organizacji Twa Przyjaciół Szkoły Powszechnej, która jest w toku i dotąd nie została definitywnie załatwiona.

Wnioski, podane w Nr. 35-ym „Głosu Nauczycielskiego" str. 464 w sprawie Uniwersytetu Ludowego w Szycach, „Chaty Że-

romskiego" w Nałęczowie i organizacji kursów rolniczo - społecznych w Brodach, zostały również wykonane z tym wyjątkiem, że pertraktacje z rządem celem nabycia Szyc na własność natrafiły na rzeczowe trudności, które niełatwo przezwyciężyć

W uzupełnieniu powyższego, co piszemy, Zarząd Główny objął najważniejsze zagadnienia **szkolno - zawodowe w osobnej deklaracji**, którą przedłożył Ministerstwu Oświaty, o czem pisaliśmy w „Głosie Nauczycielskim" Nr. 17. Poszczególne sprawy, dotyczące egzaminu nauczycielskiego („Głos Naucz." Nr. 3 z 1929 r.), mieszkań nauczycielskich i urlopów na W. K N. („Głos Naucz." Nr. 10 z 1929 r.), jednolitego ustroju szkoły i podporządkowania szkolnictwa („Gł. Naucz." Nr. 11 i 12 1929 r.), ustawy emerytalnej („Głos Naucz." Nr. 16 z 1929 r.), zostały załatwione. Wykonanie innych wniosków przekazanych przez Zjazd Delegatów Zarządowi Głównemu, a dotyczących spraw organizacyjnych — zostało podane w „Głosie Nauczycielskim" Nr. 12 z 1929 r. Niektóre z nich, jak połączenie Związku Zawodowego Nauczycieli Szkół Średnich i Nauczycieli Przedszkoli z naszym Związkiem — są jeszcze aktualne i w toku załatwienia, a sposób załatwienia wniosków, przekazanych Zarz. Głównemu, znajdą czytelnicy niemal na każdej stronicy sprawozdania.

Ministerstwo W. R. i O. P. na szereg postulatów, zawartych w memorjałach Zarz. Głównego, udzielało odpowiedzi bądź ustnej, bądź pisemnej. (Zob. niniejsze sprawozdanie str. 28 i 29).

2. WYDZIAŁ WYKONAWCZY ZARZĄDU GŁÓWNEGO.

Ciałem ściślejszem wykonawczem Zarządu Głównego jest Wydział Wykonawczy, składający się z prezesa Związku, i wice-prezesów, sekretarzy, skarbnika, jego zastępcy i 5-ciu członków (§ 109). Posiedzenia Wydziału Wykonawczego odbywały się zasadniczo raz w miesiącu, jednakże w praktyce często zachodziła konieczność zwoływania posiedzeń Wydziału i częściej.

W okresie sprawozdawczym Wydział Wykonawczy odbył **29 posiedzeń**, na których omawiał i załatwiał cały szereg spraw, dotyczących zagadnień szkolnych, zawodowych, nauczycielskich, organizacyjnych, gospodarczych ,finansowych, programowych i innych, związanych z codzienną działalnością i życiem naszej wielkiej organizacji.

W pierwszym rzędzie zadaniem Wydziału Wykonawczego było czuwanie nad całością prac, wykonywanych w biurze Zarządu Głównego według powziętych na plenarnych posiedzeniach Zarządu Głównego uchwał, tudzież obmyślanie sposobów i możności realizacji uchwał Zjazdu Delegatów i przepisów statutu Związku.

Ponadto Wydział Wykonawczy powziętemi uchwałami i rezolucjami musiał regulować i normować całokształt działalności Związku w praktyce codziennej, przekazując najważniejsze, zasadnicze sprawy **plenarnym posiedzeniom Zarządu Głównego.**

Trudno nam w tem miejscu wyliczyć wszystkie te sprawy, które codzienne życie organizacyjne i z dnia na dzień zwiększający się rozrost agend Związku przynosiły, a które składają się na całość naszego sprawozdania, gdyż zabrakłoby nam miejsca.

Zakres działalności Wydziału Wykonawczego można sprecyzować w ten sposób, że jest on najczulszą sprężyną i motorem całej olbrzymiej machiny związkowej, liczącej dziś kilkadziesiąt sekcyj, wydziałów i komisyj.

3. PREZYDJUM ZARZĄDU GŁÓWNEGO.

Prezydjum Zarządu Głównego Związku, w skład którego wchodzą prezes Związku, 3 wice-prezesi, sekretarze prezydjalni, skarbnik i jego zastępca i sekretarz generalny odbyło w okresie sprawozdawczym siedemdziesiąt pięć posiedzeń. Posiedzenia Prezydjum z reguły odbywają się w czwartek każdego tygodnia, a prócz tego niemal codziennie Prezydjum w pełnym lub niepełnym komplecie permanentnie obraduje nad najważniejszemi sprawami organizacyjnemi, nie cierpiącemi zwłoki w ich załatwieniu. Na posiedzeniach swoich Prezydjum przygotowuje materjał dla Wydziału Wykonawczego, zastanawia się nad sposobem wykonania uchwał Wydziału i Zarządu Głównego — ustala odpowiedzi na pytania Zarządów Okręgów, Oddziałów i Ognisk tudzież członków Związku — załatwia sprawy pilne i nagłe — które następnie poddaje aprobacie Wydziału Wykonawczego i wreszcie administruje całością agend związkowych które perjodycznie lustruje.

4. RADA FINANSOWA

Powołana do życia w dniu 12-ym października 1924 roku Rada Finansowa przy Zarządzie Głównym, w skład której wchodzi jako przewodniczący skarbnik kol. Makuch i członkowie Prezydjum — odbyła cały szereg posiedzeń plenarnych, na których zajmowała się wyłącznie sprawami finansowemi, w szczególności obmyślaniem środków racjonalnej gospodarki funduszami Związku i inicjowaniem nowych źródeł dochodów. Przestrzegając ściśle ram uchwalonego budżetu, Rada Finansowa czuwała nad skrupulatnem wykonywaniem uchwał, dotyczących skarbowości i kasowości Związku i nie dopuszczała, ażeby w którymkolwiek dziale uchwalonego preliminarza został budżet naruszony.

Rada Finansowa formalnie spełnia tylko funkcje przygotowawcze dla nadrzędnych organów, jak Prezydjum, Wydział Wykonawczy i Zarząd Główny.

5. BIURA ZARZĄDU GŁÓWNEGO.

Rok rocznie w krótkiem sprawozdaniu przedstawiamy pracę administracyjną biur Zarządu Głównego, która rozrasta się coraz bardziej i dochodzi do tak kolosalnych rozmiarów, że biura nasze są czynne bez przerwy prawie od wczesnego poranku do późnego wieczora.

Ten ogrom pracy przy stosunkowo małej ilości pracowników, w niekoniecznie sprzyjających warunkach lokalowych nie pozwalał częstokroć na tak szybkie załatwianie sprawy, jak tego wymagało dobro i interes członków Związku i organizacji. Ta wzmagająca się z dnia na dzień coraz bardziej i przerastająca już siły pracowników praca w biurze, wymagała koniecznie unormowania i odmiennego jak dotychczas zorganizowania. Gdy się zważy, że dziesiątki tysięcy listów i różnych pism wpływających do biura, musiały być przez dziennik podawczy przeciągnięte, ponadto że tyleż pism jak okólniki, wyciągi buchalteryjne, upomnienia i t. p. z biura wysłanych musiało być wykreślone, co wstrzymywało i opóźniało załatwienie i ekspedycję listów — to należało przyjść z inicjatywą zreorganizowania form pracy biurowej celem usprawnienia naszej administracji.

Pierwsze próby w tym kierunku, podjęte w miesiącu grudniu roku ubiegłego, jak dotychczas dają dobre wyniki. Próba polegała na tem, że odrzuciliśmy wykreślanie i przeciąganie wpływających i wychodzących pism przez dziennik korespondencyjny, zyskując w ten sposób jedną siłę urzędniczą, którą przeznaczono do pracy w innym dziale, jak również i to, że w tym samym dniu, w którym przychodzi do nas korespondencja, zostaje oddana poszczególnym referentom do załatwienia. Usprawnienie obecnej pracy biurowej zaznacza się wyraźnie w szczególności w szybkiem załatwianiu spraw, dotyczących ewidencji członków i wysyłki „Głosu Nauczycielskiego". Jeśli weźmiemy pod uwagę, że w okresie sprawozdawczym dziennik korespondencyjny wykazywał 42.471 spraw przeksięgowanych, zaś miesięczne zapiski przeszło drugie tyle spraw mniej ważnych, załatwionych odręcznie przez liczne sekcje, i że w tym okresie wyekspedjowano przeszło 450.000 różnej korespondencji, jak upomnienia buchalteryjne, okólniki, odezwy, zaproszenia oraz wydawnictwa, jak kalendarze, ustawy, broszury, druki organizacyjne i t. p., to naprawdę w tych warunkach, w jakich codziennie odbywa się praca, przyznać należy, że biuro mimo małych niedociągnięć, funkcjonuje nadzwyczaj sprawnie i sumiennie.

Naczelnym szefem biur Zarządu Głównego jest sekretarz generalny, kol. Ludwik Suda.

Biura Zarządu Głównego dzielą się na: 1) **Sekretarjat i naczelną kancelarję,** w której pracują referenci: prawno - służbowy, gospodarczo - finansowy, ewidencyjny, organizacyjny, ogólny, maszynistki i ekspedjenci. Ponadto w dziale buchalteryjnym, którego kierownikiem jest księgowy kol Solarski, pracują 3 siły urzędnicze i kasjer. W Wydziale Pedagogicznym pracuje jedna siła pomocnicza, w Wydziale Prasowym również jedna i w administracji „Polskiego Archiwum Psychologji i „Wiedzy i Życia" jedna siła. Razem 18 pracowników.

Kierownikiem naczelnej kancelarji i sekretarjatu jest referent organizacyjny kol Antoni Mayer.

Biura mieszczą się przy ul. Marszałkowskiej 123. Telefony 205-88, 269-08.

2) **Wydział Społeczno - Oświatowy** — biuro mieści się przy ul. Świętokrzyskiej 30. Pracuje jedna siła urzędnicza. Tel. 269-49.

3) **Administracja wydawnictw** pod kierownictwem p. Kisielnickiej obejmuje administrację i ekspedycję „Głosu Nauczycielskiego" z miesięcznym dodatkiem „Praca Szkolna" (43 tysiące egz. tygodniowo). „Szkoły Specjalnej", „Polskiej Oświaty pozaszkolnej", Robót Ręcznych i Rysunków, „Polskiego Archiwum Psychologji" i „Wiedzy Życia". Pracuje 5 sił urzędniczych.

Biuro mieści się przy ul. Świętokrzyskiej 30. Telefon 269-49.

4) **Administracja „Płomyka"** pozostaje pod bezpośredniem kierownictwem kol. Włodarskiego, wydawcy **„Płomyka", „Płomyczka"** i **„Ilustracji Szkolnej"** imieniem Związku.

W redakcji pracuje 6 osób, w administracji 20 sił urzędniczych.

Biura mieszczą się przy ul. Świętokrzyskiej 18. Telefon 322-18.

5) **W Redakcji „Głosu Nauczycielskiego"** oprócz Komitetu, w skład którego wchodzą członkowie Prezydjum, pracują redaktor kol. M. Kopeć i sekretarz Redakcji kol. Z. Roguska.

Podkreślić należy, że wielu z pośród urzędników Związku zwłaszcza tych, którzy oddawna w nim pracują, poczuwają się do ideowej łączności w pracach Związku, przyczyniają się pracą bezinteresowną w godzinach nadobowiązkowych, w ciężkich warunkach lokalnych do nadzwyczaj sprawnego i wydajnego funkcjonowania biura. Przoduje w tym kierunku niestrudzony kierownik biura.

Godziny pracy we wszystkich biurach trwają normalnie od 8-ej rano do 3-ej popoł., jednakże codziennie z powodu istotnie rozległej i nadmiernej pracy, jak również załatwiania interesantów, obecni są w biurze po godzinach urzędowych nieraz do późna w nocy członkowie Prezydjum, sekretarz generalny, kierownik kancelarji i redaktor.

6. JEDNOLITA ORGANIZACJA NAUCZYCIELSKA.

Ostatni Zjazd Delegatów w r. 1928 powziął na wniosek Zarządu Głównego uchwałę, polecającą Zarządowi Głównemu, by na podstawie porozumienia ze Związkiem Zawodowym Polskich Nauczycieli Szkół Średnich doprowadził do sfinalizowania akcji w sprawie stworzenia wspólnej organizacji nauczycielstwa szkół powszechnych i średnich.

Sprawa ta była przedmiotem szczegółowych rozważań zarówno Prezydjum, jak i wydziałów wykonawczych, przyczem w dniu 23 kwietnia 1929 roku sprecyzowano tezy, na podstawie których miały się odbyć konferencje przedstawicielstwa związków zawodowych. Na konferencji w dniu **13-ym maja 1929 roku** ustalono zgodnie przez strony, reprezentujące oba zrzeszenia, a) sprawy programowe,, b) sprawy taktyki, c) stosunek do władz szkolnych, d) stosunek do innych stowarzyszeń zawodowych, e) ustalono przyszłą nazwę: **„Związek Nauczycielstwa Polskiego"**, f) unormowano sprawę członkowstwa i sposób współżycia przedstawicielstwa obu organizacyj w okresie przejściowym, g) ustalono, że w Związku utworzy się autonomiczną Sekcję i zgodzono się, że aż do przeprowadzenia zmian statutowych i uprawomocnienia tychże Zarząd Główny Związku P. N. S. P. kooptować będzie **dziesięciu delegatów** walnego zgromadzenia przedstawicieli Związku Zawodowego. Nadto kooptuje dwóch do Wydziału Wykonawczego, z których jeden wejdzie w skład Prezydjum Zarządu. Uchwały te postanowiono przekazać do zatwierdzenia pełnemu Zarządowi Głównemu.

Zasady te zostały zatwierdzone na pełnem posiedzeniu Zarządu Głównego, który odbył swe narady w Poznaniu dnia **7-go lipca 1929 r.** Z dniem 1-ym stycznia b. r. wprowadzono w życie powzięte uchwały co do udziału członków Związku Zawodowego w naczelnych władzach organizacyjnych.

W skład Wydziału Wykonawczego z ramienia Związku Zawodowego weszli kol. kol.: Jaworska Marja i Wojeński Teofil, do Prezydjum zaś: kol. Wojeński.

Zjazd przedstawicieli Związku Zawodowego Nauczycieli Polskich Szkół Średnich wyznaczył do Zarządu Głównego dziesięć osób, a mianowicie: kol. kol. Cholewę, Drzewieckiego, Holendra, Jaworską, Kopcińskiego, Niwińskiego, Próchnika, Strońskiego i Zaleskiego.

Zarząd Główny w tak uzupełnionym składzie odbył swe posiedzenia w dniach: 1-go i 2-go lutego i 28-go i 29-go maja 1930 roku. Na posiedzeniach tych rozpatrywano zasady regulaminu Sekcji Nauczycieli Szkół Średnich, które uzgodniono w decydujących szczegółach.

Również przygotowano dla Zjazdu Delegatów **projekt zmian statutu** w związku z fa-

ktem połączenia się obu organizacyj. Z chwilą uprawomocnienia zmian statutowych forma prowizorycznego współżycia przeistoczy się naturalną koleją rzeczy we wspólny organizm zawodowy pod nazwą: **„Związek Nauczycielstwa Polskiego"** (Z. N. P.).

7. SĄD HONOROWY.

Skład Sądu Honorowego:

Przewodniczący — Stanisław Sawicki.

Zastępca przewodniczącego — Stanisław Paliński.

Sekretarka — Aleksandra Dargielowa.

Zast. sekretarki — Marja Golejewska.

Członkowie Sądu: Stanisław Raczko, Wacław Gawski, Antoni Walenta.

Zastępcy: Henryk Jędrusik — z Częstochowy, Zygmunt Szymański — z Chylic.

Praca Sądu Honorowego przy Zarządzie Głównym w okresie sprawozdawczym prowadzona była równocześnie w 2-ch kierunkach: załatwiania bieżących spraw koleżeńskich oraz opracowywania regulaminów dla sądów honorowych przy Zarządach Powiatowych, Okręgowych i przy Zarządzie Głównym w związku ze zmianą statutu w kierunku decentralizacji.

Zebrania Sądu odbywały się co tydzień. Protokółowane były te posiedzenia, na których załatwiano sprawy bieżące. Posiedzeń, poświęconych opracowywaniu regulaminów, nie protokółowano, ponieważ rezultat tych posiedzeń uwidoczniony jest we wspomnianych regulaminach. **Regulaminy** zostały przyjęte przez Wydział Wykonawczy Zarządu Głównego, w najbliższym czasie zostaną wydrukowane i będą rozesłane do użytku sądów honorowych koleżeńskich.

W okresie sprawozdawczym załatwiono **19 spraw,** które łącznie z 6-iu niezałatwionemi zajęły **28 posiedzeń Sądu Honorowego.**

Pełnych rozpraw sądowych w obecności stron zainteresowanych odbyło **się 6.** Inne sprawy załatwione zostały na **22-ch posiedzeniach** Sądu Honorowego w nieobecności osób zainteresowanych.

Załatwiając wymienione wyżej 19 spraw, pogodzono strony zwaśnione w **3-ch wypadkach,** umorzono **3 sprawy,** zmieniono wyroki I-ej instancji w **4-ch wypadkach** oraz odesłano do powtórnego osądzenia przez **I-ą** instancję w innym składzie kompletu sądzącego **9** spraw.

Nie załatwiono w okresie sprawozdawczym **6-u spraw** wskutek braku wszystkich potrzebnych dokumentów, które nie zostały nadesłane pomimo kilkakrotnych nawet wezwań w niektórych wypadkach.

8. WYDZIAŁ PEDAGOGICZNY.

Zakres działania.

Od początku swego istnienia Zw. P. N. S. P. dużo energji poświęcał zagadnieniom pedagogicznym, pojętym na najszerszem tle przebudowy całego gmachu szkolnictwa polskiego z punktu widzenia jednolitej szkoły ogólnokształcącej.

Z biegiem lat podstawowe to zagadnienie zróżniczkowało się, wyłaniając kolejno lub jednocześnie przy Zarządzie Głównym: Sekcję Szkolną, Sekcję Obrony Szkoły Jednolitej, Sekcję Zagraniczną, Sekcję Pedagogiczną, Sekcję Kształcenia Nauczycieli, łączną Sekcję Ped. i Kształcenia Naucz., Komisję Programową, wreszcie Wydział Pedagogiczny.

Sprawy tak specjalne, jak budowa szkół, administracja szkolna i samorząd szkolny, jakkolwiek z jednego pnia wyrosłe, znalazły **osobne uwzględnienie** w Zarządzie Głównym. To samo słusznem jest w stosunku do całej sieci zawodowych uprawnień nauczyciela w związku z jego kształceniem się lub kwalifikacją. Zagadnienia te, poruszane stale przez S. K. N. w miarę wymagań życia szły następnie na warsztat pracy Zarządu Głównego w dziale służbowo-zawodowym.

Tak wyraźne szukanie sobie drogi w akcji pedagogicznej Zarz. Głównego wynika z faktu stopniowego ogarniania przez Związek P. N. S. P. **coraz szerszych horyzontów pedagogicznych,** ze specjalizacji zadań i jednoczesnej ich syntezy z wysokiego punktu ideału wychowania narodowego.

Charakterystyka ogólna.

Jako organizacja zawodowa, mieliśmy i mamy obowiązek, zarówno jak i najżywotniejszy interes **czuwać nad poziomem szkolnictwa** z ustrojowego i pedagogicznego stanowiska, **sygnalizować braki, kształcić nauczyciela zawodowo i obywatelsko.** Z wolnej trybuny, którą stanowimy, wznosi się nieraz głos surowy i bezwzględny, lecz tak poparty czynem

własnym organizacji, tak z głębi życia idący, że **liczą się z nami i współpracy z nami szukają** przedstawiciele oficjalnej władzy szkolnej, w której ręku spoczywa ostateczna moc wykonawcza.

Licząc się z trudnościami państwowemi, **walczymy z rutyną, bezwładem i nieuctwem**; prowadzimy pracę na kilka torów, dla bliższej i dalszej przyszłości, teoretycznie i praktycznie; w świetle wiedzy europejskiej, lecz dla specyficznie polskich warunków szkolnych.

Sekcja Kształcenia Nauczycieli.

W okresie sprawozdawczym działały przy Zarządzie Głównym w 1928 r. Sekcja Kształcenia Nauczycieli i Sekcja Pedagogiczna, a w 1929 roku łączna Sekcja Pedagogiczna i Kształcenia Nauczycieli, a następnie Wydział Pedagogiczny. Równowaga pracy tych współrzędnych placówek w roku 1928 nie była stała, lecz kolejno wysuwała na plan pierwszy to jedną, to drugą choćby z powodu przepracowania zaangażowanych w nich jednych i tych samych ludzi. Stan taki musiał wkońcu doprowadzić do połączenia.

Sekcja Kształcenia Naucz. wzięła w spadku po poprzednich okresach pracy pedagogicznej Zw. P. N. S. P. poważny dorobek, jak: ciekawy zjazd w sprawie etyki w wychowaniu, organizacyjny zjad S. K. N., zjazd polonistów, zjazd historyków, utrwaloną tradycję Uniw. Kurs. Wak. w Zakopanem i na Pomorzu, pracę wydawniczą, odczytową, ankietową, oraz zorganizowaną już sieć Kół kształcenia nauczycieli.

Skład Zarządu S. K. N.

Zarząd S. K. N. stanowili: K. Makuch, przewodniczący, A. Patkowski — sekretarz, A. Baranowska B. Chróścicki, W. Dargiel, B. Kubski, M. Jaworska, W. Filipczyk, M. Janik, M. Kaniewska, M. Smulikowska, R. Młyński, M Sarnecka.

Koła prowincjonalne.

Kół prowincjonalnych K. N. było 20: w Cieszynie, Krotoszynie, Koźminie, Krakowie, Krośnie, Lwowie, Łowiczu, Łomży, Mysłowicach, Miechowie, Nieszawie, Ostrowcu, Ostrzeszowie, Ostrogu, Płocku, Siennicy, Sosnowcu, Sandomierzu, Zgierzu i Zamościu.

Sekretarjat Sekcji K. N. załatwił 184 korrespondencyj, przeważnie o charakterze instruktorskim.

W r. 1928 S. K N. odbyła 5 posiedzeń plenarnych, którzych treścią były: sprawozdania delegatów Kół, warunki pracy naucz. w seminarjach i szkołach ćwiczeń, **kursy pedagogiczne** dla naucz., Wyż. Kursy Naucz., czytelnictwo, bibljoteka, organ S. K. N. „Ruch Pedagogiczny".

Aktuatność tych zagadnień znajdowała żywe echo w dyskusjach na łamach „Głosu Nauczycielskiego", domagających się poprawy stosunków.

Zjazd nauczycieli seminarjów i szkół ćwiczeń.

W dniu 31 stycznia i 1 lutego 1928 r. odbył się w Warszawie staraniem K. N. **zjazd nauczycieli seminarjów i szkół ćwiczeń** przy udziale 75 osób. Referaty z zakresu nauczania, wychowania i samej koncepcji zakładów kształcenia nauczycieli szkół powsz. wygłosili: dr. H. Rowid, M. Smulikowska, J. Kisielewska, W. Dzierzbicka i B. Kubski. Uchwały zjazdu szły w kierunku **pogłębienia wpływu wychowawczego**, możliwego **zrównania wykształcenia** nauczycieli szkół powszechnych i średnich, wreszcie **gruntownej** zmiany ciężkich warunków pracy w seminarjach i szkołach ćwiczeń.

Pod koniec roku sprawa regulaminowego połączenia obu sekcyj stała się aktualna wobec faktycznego już połączenia prac z okazji wycieczki do Polski angielskich pedagogów w lipcu 1928 r., oraz X Zjazdu Del. Zw. P. N. S. P. w listopadzie 1928 r.

Sekcja Ped. w ciągu 1928 r.

Prace Sekcji Pedagogicznej w I półroczu 1928 skupiają się około **udziału Polski w zagranicznym ruchu pedagogicznym.** W kwietniu z ramienia Sekcji Ped. i Zarządu Głównego kol. K. Makuch bierze udział **w Kongresie pedagogicznym w Berlinie** na temat: „Nowoczesna niemiecka szkoła ludowa". Nie wchodzimy na tem miejscu w bliższe szczegóły. bo uczestnictwo Związku P. N. S. P. w pedagogicznych organizacjach zagranicznych znajdzie się osobno w specjalnem sprawozdaniu.

Skład Zarządu Sekcji Pedagog.

Zarząd Sekcji stanowili: przewodnicząca M. Librachowa, redaktorka „Pracy Szkolnej", organu Sekcji Pedag., sekretarz — M. Kisielnicki, członkowie: H. Stattlerówna, Z. Janiszewska, H. Walawska, C. Oderfeldowa, D. Zylberowa, M. Kaczyńska.

Sekcja w tym okresie **walczyła z trudnościami** wobec nawału zadań, a braku sił do pracy wśród nauczycielstwa Warszawy, zaabsorbowanego prekluzyjnemi terminami egzaminów

kwalifikacyjnych oraz dążeniem do kończenia W. K. N., organizowanych przez Związek.

Przewodnicząca starała się przez częste odczyty własne i innych prelegentów, sprawozdawcze i dyskusyjne o ruchu zagranicznym i nowych książkach pedagog. utrzymać ciągłość zainteresowań. Od września 1928 r. przewodnictwo Sekcji objęła Z. Janiszewska.

Wycieczka do Polski pedagogów angielskich.

W ciągu następnych miesięcy ściślejsze grono przygotowuje **wydawnictwa i udział Zw. P. N. S. P. dla przyjęcia wycieczki pedagogów angielskich,** poświęconej systemowi daltońskiemu. Sekcję reprezentowała wobec wycieczki kol. Walawska, przekazując następnie nauczycielstwu warszawskiemu w odczytach i artykułach zebrany materjał.

Praca organizacyjna Sekcji na terenach.

Nowy rok szkolny postawił Sekcję przed **koniecznością ożywienia pracy na terenach i nadania jednolitego kierunku.** Rozesłano do Oddz. pow. i Ognisk program pracy na rok szkolny i zewidencjonowano istniejące tam Sekcje Pedagog. Powołano komisje przedmiotowe z udziałem nauczycieli szkół powsz. i średnich. Wreszcie opracowano nowy regulamin dla łącznej Sekcji Pedagog. i Kształc. Naucz. i jej placówek na prowincji. W styczniu 1929 r. czynna już była Sekcja Pedagog. i Kształcenia Naucz.

X Zjazd Del Zw. P. N. S. P. Zjazdowa Komisja Pedagogiczna

Na X Zjeździe Del. B. Chróścicki wygłosił referat: „Ujednostajnienie programów szkolnych", którego tezy, oparte o zasadę **szkoły jednolitej,** stały się tematem obrad Zjazdowej Komisji Pedagogicznej, prócz tego na Komisji kol. Usarkowa miała referat p. t. „Pierwszy rok nauczania w szkole powszechnej". Szereg zasadniczych uchwał Komisji Ped., przyjętych przez Zjazd, stanowią dotąd pole działania dla organizacyj nauczycieli i dla sfer rządowych.

Połączenie Sekcyj Kształcenia Nauczycieli i Pedagogicznej.

Hasło nowego nauczyciela dla nowych metod i programów stało się wtedy tak wyraźne, że już w grudniu 1928 r. wyłonioną została łączna Sekcja Pedagogiczna i Kształcenia Nauczycieli, podejmując wspólne, odpowiedzialne zadanie.

Połączone Sekcje: Pedagogiczna i Kształcenia Nauczycieli.

Sekcja Ped. i Kształc. Naucz. ukonstytuowała się w następujący sposób: Z. Janiszewska — przewodnicząca. M. Kisielnicki i H. Walawska — sekretarze, M. Jaworska — przewodn. Komisji Kształc. Naucz., J. Saloni, K. Makuch, H. Stattlerówna, M. Librachowa, red. „Pracy Szkolnej", S. Usarkowa, M. Kaczyńska, J. Bużycka, D. Zylberowa.

Sekcja Pedagog. i jej dalszy ciąg Sekcja Pedagog. i Kształc. Naucz. odbyły posiedzeń łącznie z Komisją Programową w 1928 r. — około 20, w 1929 — 13 (I półrocze). Korespondencyj załatwiono w 1928 r. — 196, w 1929 — 305.

Sekcja Pedagog. i Kształc. Naucz. dużo uwagi poświęciła zorganizowanej przez Kuratorjum Warsz. **Wystawie Szkolnej,** jednej z częściowych wystaw okręgowych, poprzedzających wystawę działu szkolnictwa na P. W. K. w Poznaniu. W „Pracy Szkolnej" pojawiły się odpowiednie artykuły i recenzje.

Komisja Programowa.

W ścisłym związku z pracą pedagog. obu sekcyj szły na szeroką miarę zakrojone studja tak zw. „Komisji Programowej" w Łodzi. Niewielkie grono kilku czynnie i twórczo pracujących kolegów: R. Petrykowski, S. Somorowski, S. Staszewski i H. Ochędalski, skupionych na ciekawych placówkach szkoły powsz. doświadczalnej, szkoły ćwiczeń i seminarjum nauczycielskiego, postawiło sobie za zadanie **stworzenie zczasem pozytywnego, opartego o polski ideał wychowawczy programu dla szkoły powsz.,** jako organicznej części jednolitej szkoły ogólnokształcącej. Komisja Programowa odbywała plenarne konferencje w Warszawie a w skład jej wtedy wchodziły obie sekcje Zarządu Gł., grono łódzkie, a następnie przedstawiciele Związku Zaw. Naucz. Szkół Średnich, który przystąpił wspólnie ze Związkiem P. N. S. P. do organizowania Kongresu Pedagogicznego w Poznaniu. W okresie prac przygotowawczych do Kongresu Pedagog. działalność Komisji Programowej była wybitnie miarodajna.

Udział w Kongresach zagranicznych.

Jednocześnie należało zapewnić przedstawicielom Sekcji udział w kongresach zagranicznych w Elsinore (Danja) i w Genewie. W kongresach tych wzięło udział 5 przedstawicieli Sekcji.

Prócz tego, jak poprzednio S. K. N., Sekcja P. i K. N. opracowała program Un. K. W. w Zakopanem i w Wejherowie.

Kongres Pedagogiczny w Poznaniu.

Szczytowy punkt działalności Sekcji Pedagog. i Kształc. Naucz. oraz Komisji Programowej stanowi **Kongres Pedagogiczny w Poznaniu.** Odsyłając czytelników do osobnej wyczerpującej broszury, chcemy tu tylko podkreślić, że Kongres był rzeczowym dowodem realnej pracy pedagogicznej Związku, konsekwentnie i wytrwale dokonywanej na cichych placówkach związkowych Zarządu Głównego i całej organizacji.

W dziejowej chwili Powsz. Wyst. Kraj. tego przeglądu 10-letniego dorobku Niepodległej Polski, Związek P. N. S. P. mógł zabrać głos mocny i poważny, głos, poparty przez osobisty udział najwyższego szefa szkolnictwa min. W. R. i O. P., p. Czerwińskiego, głos aktualny, choć zgodny z dawną tradycją, a zarazem daleko w przyszłość sięgający.

Kongres Pedagogiczny, jako fakt w dziejach polskiej myśli pedagogicznej, a organizatorzy Kongresu, Związek P. N. S. P., reprezentant 40-tysięcznej postępowej rzeszy czynnych pracowników szkoły powsz. i Związek Zaw. Naucz. Polsk. Szkół Średnich, grupujący całe nowocześnie i państwowo myślące nauczycielstwo szkół średnich, to **zjawiska społeczne wielkiej wagi,** z któremi przyszłość szkolnictwa w Polsce liczyć się będzie.

Na tem wyczerpuje się działalność sekcyj połączonych Pedagog. i Kształc. Naucz. Puściznę po nich, przedewszystkiem w postaci materjałów Kongresu Pedagog. przejął Wydział Pedagog. Zarządu Głównego.

Prasa Sekcji Pedagog. i Kształcenia Naucz.

Organami Sekcji Ped. i Kształc. Naucz. były: „Ruch Pedagogiczny" i „Praca Szkolna", dopełniające się nawzajem, jako teorja i praktyka. „Praca Szkolna" zwłaszcza, dochodząca z „Głosem Nauczycielskim" do rąk każdego związkowca, była często terenem żywej dyskusji pedagogicznej, do której redaktorka zachęcała drogą ankiet, kwestjonarjuszy i dyskusyjnych artykułów redakcyjnych. Szczegółowe sprawozdanie w dziale „Prasa związkowa".

Wydział Pedagogiczny Zarządu Główn.

Jesienią 1929 r. z nowym rokiem szkolnym ukonstytuował się na podstawie nowego regulaminu Wydział Pedagogiczny Zarządu Głównego, likwidując ostatecznie obydwie sekcje i ich kontynuatorkę Sekcję Ped. i Kszt. Naucz.

W skład Zarządu Wydz. Pedagog. weszli i dotąd w nim pozostają: K. Makuch—przewodniczący, K. Stattlerówna i M. Kisielnicki — sekretarze, M. Jaworska — referent prowincjonalny, J. Saloni — od września 1929 redaktor „Pracy Szkolnej", M. Wawrzynowski — red. „Szkoły Specjalnej", H .Rowid — red. „Ruchu Pedagogicznego", M. Grzegorzewska — współredaktorka „Polskiego Archiwum Psychologicznego", Fr. Zawadzki — refer. kształcenia nauczycieli, S. Usarkowa — refer. pedagogiczny, M. Kaczyńska — ref. psychologiczny i refer. zagraniczny, J. Bużycka — refer. psychotechniczny, Z. Roguska — ref. prasowy, P. Wysocki a następnie B. Chróścicki — przedstawiciel Sekcji Pedagog. Oddz. Warsz., M. Odrzywolski — członek ref. kształc. naucz., T. Wojeński — członek ref. kształc. naucz., S. Drzewiecki — członek ref. pedagogicznego. Trzej ostatni, jako przedstawiciele Zw. Zaw. N. P. S. Średnich.

W posiedzeniach Wydz. Ped. bierze udział cały szereg osób, członków poszczególnych referatów.

Program prac Wydziału Pedagogicznego.

W ciągu kilku krótkich zimowych miesięcy II półrocza 1929 r. Wydział Pedagog. odbył 7 posiedzeń, na których dokonał poważnej pracy. W porozumieniu z ustępującą Sekcją Pedagog. i Kształc. Naucz. wyłoniona została Komisja Wydawnicza w celu **ogłoszenia drukiem materjału Kongresu Pedagogicznego.** Broszurka w języku polskim i francuskim ukazała się w kwietniu i maju 1930 r.

Szczegółowy regulamin, obszerny okólnik instrukcyjny, podręczna bibljografja dla W. K. N. i ogólno-pedagogiczna, ankieta bibljoteczna poszły do Zarządów Okręgowych, Oddz. prow. i Ognisk po odzew i plon pracy pedagogicznej.

Podjęto wydawnictwo **obszernej bibljografji rozumowanej** za pośrednictwem M. Librachowej i H. Radlińskiej.

Ustalono zręby dalszej pracy na szeregu referatów programowych, wygłoszonych przez każdego z referentów. Nadto T. Wojeński mówił na temat „Kształcenia osobowości nauczyciela", a prof. Arnold rozwijał projekt związkowego „Wydawnictwa samokształceniowego", niezmiernie pociągający i realny.

W pośrednim związku z Wydziałem Pedagogicznym, lecz na podstawie jego opinji **dokonane zostało przyjęcie** przez Zarząd Gló-

wny wydawnictwa „Wiedza i Życie", niezmiernie dla dzieła kształcenia naucz. potrzebnego i pożytecznego.

Korespondencyj do końca grudnia 1929 załatwiono 70.

Oceny projektów programów Min. W. R. i Op. dla 7-klasowych szkół powsz. i niższego gimnazjum.

Rok 1930 r. przyniósł Wydziałowi Pedagogicznemu **olbrzymią pracę oceny projektów programów** dla 7-klasowych szkół powsz. i niższego gimnazjum, powierzoną przez Min. W. R. i Op. organizacjom zawodowym i poszczególnym pedagogom specjalistom.

Wydział Pedagog., doceniając fakt oddania oficjalnych zamierzeń programowych pod opinję nauczycieli, **przystąpił do trudnego zadania** w poczuciu poważnej odpowiedzialności tak względem okazanego przez M. W. R. i O. P. zaufania, jak i szkoły powszechnej, której służy.

Projekty programów **podlegały jednostkowym ocenom i zbiorowej dyskusji** na plenarnych posiedzeniach Wydziału Pedagogicznego.

Z żalem stwierdzić należy, że analogicznej pracy nie mogły dokonać związkowe placówki na prowincji, najbardziej powołane do oceny praktycznej wartości i stopnia wykonalności programów w szkole powsz. na wsi.

Wydział Pedagog. **złożył Min. W.R. i O.P.** oceny wszystkich projektów oraz ogólne uwagi krytyczne o budowie całości programu nauczania i wychowania ze stanowiska nowoczesnej wiedzy pedagogicznej, która łagodzić powinna, a nie pogłębiać różnice organizacyjne szkoły przez redukcję programów i uwzględnienie warunków regjonalnych.

Krytyczne, lecz rzeczowe i pełne oddania dla dobra sprawy zdanie Wydziału Pedagog. znalazło zrozumienie u p. ministra W. R. i O. P. na specjalnej konferencji.

Zarząd Główny, wezwany uchwałą X Zjazdu Delegatów, do opracowania programu 7-klasowej szkoły, przystąpi do realizacji tej uchwały w myśl postulatów, przyjętych na Kongresie Pedagogicznym w Poznaniu.

Referat Zagraniczny.

Zadaniem Referatu Zagranicznego jest organizowanie udziału Związku P. N. S. P. w ruchu pedagogicznym zagranicą.

W tym celu Referat Zagraniczny spowodował wysłanie delegatów na następujące kongresy pedagogiczne i psychologiczne w latach 1918 i 1929, na: 1) Międzynarodowy Kongres Psychologji Stosowanej, który odbył się w marcu 1929 r. w Paryżu. Delegatka kol. Grzywak-Kaczyńska wygłosiła referat pod tyt.: „Rola psychologa szkolnego w Polsce". 2) Kongres Międzynarodowej Ligi Nowego Wychowania, który odbył się w sierpniu 1929 r. w Helsingör (Danja). Delegaci kol. J. Krasuska - Bużycka, kol. M. Smulikowska, kol. M. Grzywak-Kaczyńska, kol. J. Włodarski. Referaty pod tyt. „Współpraca nauczycielstwa z psychologiem szkolnym" oraz „Psychologja w zastosowaniu do szkolnictwa w Polsce" wygłosiła kol. Grzywak-Kaczyńska 3) Kongres Wszechświatowej Federacji Stowarzyszeń Pedagogicznych, który odbył się w Genewie w lipcu i sierpniu 1929 r. Delegatka kol. M. Lipska-Librachowa, 4) Międzynarodowy Kongres Psychotechniczny w Barcelonie, który odbył się w kwietniu 1930 r. Delegatka kol. J. Krasuska-Bużycka.

W roku 1928/29 Referat Zagraniczny ułatwił jednemu ze swoich członków wycieczkę naukową do Francji, Anglji, Belgji i Niemiec.

Referat Zagr. ułatwił zorganizowanie wycieczki do Wiednia nauczycieli klas I-ch różnicowanych w lutym 1930 r. Referat Zagr. spowodował przynależność Związku P. N. S. P. do następujących międzynarodowych zrzeszeń pedagogicznych: 1) Międzynarodowej Ligi Nowego Wychowania, 2) Międzynarodowego Biura Wychowania. Poza tem Związek należy i do Międzynarodowej Federacji Związ- Związków Nauczycieli Szkół Powszechnych.

Wydział Pedagogiczny. Rok 1930.

Ilość załatwionych korespondencyj 350. Ilość posiedzeń 12, w tem poświęconych programom dla szkół powszechnych 8.

Udział w posiedzeniach w sprawie programów brali kol. kol.: K. Makuch, Kl. i Helena Stattlerówny, R. Petrykowski, St. Somorowski, B. Kubski, Filipowicz, St. Paliński, St. Usarkowa, J. Włodarski, Fr. Zawadzki, St. Machowski, St. Dackiewiczowa, Pacynówna, Mayzner, Zatorowski, Kukulski, Z. Roguska, Delegaczówna, Wysznacka, Pohoska, Miller, Smulikowska, Ciesielski, Kisielnicki, Wolska, Łagunina, Lehoski, Chróścicki, Paczóski, Michalski, Uszyński, Gemborowiczówna, Snopek, Gabriel, Prochera, Karp, Ledóchowska, Gąsiorowska, Oderfeldowa, Oderfeldówna i inni.

Oprócz posiedzeń komisyj odbył się cały szereg posiedzeń podkomisyj

Bibljoteka.

Księgozbiór Sekcji Pedagogicznej liczy 985 dzieł z zakresu pedagogiki psychologji i filozofji, w językach: polskim, francuskim, niemieckim i angielskim.

W roku sprawozdawczym księgozbiór powiększył się o 112 książek w języku polskim i obcym, zakupionych lub otrzymanych w drodze darów.

Bibljoteka czynna była trzy razy w tygodniu od 5 do 7 wiecz.

W myśl regulaminu z bibljoteki korzystali wszyscy nauczyciele za okazaniem legitymacij.

Wypożyczono książek 625.

Wydział Pedagogiczny otrzymuje następujące pisma:

Włoskie: I'Diritti Della Scuola.

Angielskie: The Schoolmaster.

Słowiańskie: Cesky uciel, Casopis ceskoslovenske obce ucitelske, Soznanie (bułgarskie), Wiestnik pedagogiczeskawo biuro, Droga wychowania i nauczania, List Risskacho Svazu Csl Ucitelch, Narodna prosweta, Narodna Skola Slowenska, Pedagogicke Rozhledy, Skola mestanska, Vestnik ucitelskych pensistu, Vestnik ustr. spolku jednot ucit (Morawy), Uczitielska Mysl, Uczitielske Słowo, Uczitiel - Ucitelj.

Francuskie: Pour l'Ere Nouvelle, L'Ecole Liberatrice, L'Imprimerie à l'école.

Niemieckie: Hamburger Lehrerzeitung, Berner - Schulblatt, Leipziger Lehrerzeitung, Allgemeine Deutsche Lehrerzeitung, Schweizerische Lehrerzeitung, Schuhl und Lehrerzeitung, Sächsische Schulzeitung, Neue Bahnen, Schulpraxis, Zeitschrift für Pädagogische Psychologie, Die Quelle, Schulreform, Psychotechnische Zeitschrift.

WAKACYJNE KURSY UNIWERSYTECKIE.

Z pośród kursów, urządzanych przez Zarząd Główny Związku, największe uznanie zdobyła sobie istniejąca od roku 1913 instytucja wakacyjnych kursów uniwersyteckich, początkowo organizowanych tylko w Zakopanem, a od roku 1921 także i nad polskiem morzem na Pomorzu. Tak więc posiada Związek dwie placówki naukowe na dwóch krańcach Rzeczypospolitej w najpiękniejszych zakątkach naszej ziemi, bo w krainie niebotycznych czarownych Tatr i nad brzegiem sinego Bałtyku. Placówki te spełniają ważne i doniosłe znaczenie w kulturalnem życiu, bo gromadzą liczne zastępy nauczycielstwa ze wszystkich województw Rzeczypospolitej, zaspakajając ten żywy, budzący się pęd nauczycielstwa do wiedzy, pozwalają nauczycielstwu po całorocznej żmudnej, wyczerpującej jego siły pracy zawodowej wypocząć i przyczyniają się do ożywienia tętna życia umysłowego przez szerzenie zrozumienia kulturalnej wartości Tatr i ich naturalnego bogactwa przyrody, jak również ważności morza dla rozwoju naszego Państwa.

W okresie sprawozdawczym odbyły się dwa wakacyjne kursy uniwersyteckie w Zakopanem i dwa w Wejherowie. Kursy te zgromadziły z całej Polski kolegów i koleżanki, którzy śpieszyli, by zdobyć pewne wskazania dla pogłębienia swego zawodowego wykształcenia, jak również w odpoczynku nabrać siły i zdrowia do dalszej wytężającej pracy zawodowej. Już same placówki, w których kursy odbywają się t. j. Zakopane i Wejherowo pociągają rzesze uczestników, w pamięci których pozostają niezatarte ślady miłych wspomnień pobytu nad modro-zielonym Bałtykiem i wśród owych granitowych o przepięknej strukturze Tatr.

O wakacyjnych kursach uniwersyteckich w Zakopanem i Wejherowie, które odbyły się w roku 1928 pisaliśmy szczegółowo w sprawozdaniu z naszej działalności za r. 1927—28.

A. IX Wak. Kurs Uniwersytecki w Wejherowie.

rozpoczął się 4-go lipca 1929, podobnie, jak w latach ubiegłych uroczystem nabożeństwem w kościele parafjalnym, poczem uczestnicy kursu, prelegenci i zaproszeni goście zebrali się w sali budynku seminarjum nauczycielskiego, gdzie nastąpiło otwarcie kursu. Po serdecznem powitaniu uczestników i przedstawieniu im doniosłości dalszego kształcenia się, jakie nauczycielstwo zdobywa na kursach, celem pogłębienia wiedzy rozpoczęto pracę wykładem kol. Ochędalskiego o **zagadnieniach regjonalnych.**

Program kursu objął następujące tematy wykładów:

1. **Sprawa morska w Polsce i zagranicą** — p. Adam Uziembło.

2. **Z pogranicza psychologji i psychopatologji wieku młodzieńczego** — prof. Stefan Błachowski.

Uczestnicy W. Kursu Uniwersyteckiego w Zakopanem w 1928 r. na wycieczce w dolinie Strążyskiej.

3. **Fauna morza polskiego i Pomorza** — prof. Antoni Jakubski — Poznań.
4. **Zagadnienia z literatury** — prof. Stefan Kułaczkowski — Kraków.
5. **Pedagogika kultury** — dr. Kazimierz Sosnicki — Lwów.
6. **Lokalizacja mózgu** — prof. Chmielakówna — Kraków.
7. **Psychoanaliza w szkole** — prof. Chmielakówna — Kraków.
8. **Zagadnienie służby twórczej** — wiz. R. Petrykowski — Łódź.

Z wykładów powyższych uczestnicy korzystali bardzo pilnie, zwłaszcza z odnoszących się do zagadnień morskich, które budziły głębokie zainteresowanie, dając możność poznania dziejów i znaczenia polskiego morza pod względem państwowo - twórczym. Na kurs zgłosiło się 86 uczestników, w tem 64 nauczycielek i 22 nauczycieli. Do końca kursu uczęszczało 69 osób. Według okręgów szkolnych ilość czestników przedstawiała się następująco: Okręgi: krakowski — 10, lubelski— 14, warszawski — 16, łódzki — 6, lwowski — 10, wołyński — 2, poleski — 2, wileński — 1, poznański — 2, śląski — 4, pomorski — 2.

Oprócz wykładów uczestnicy kursu odbyli cały szereg miłych i przyjemnych wycieczek naukowych i rozrywkowych, dzięki którym poznali w całej pełni piękno wybrzeża morskiego, w szczególności Szwajcarji Kaszubskiej. Uczestnicy odbyli następujące wycieczki: do Gdyni, Oksywji, Orłowej, Kamiennej Góry, Zopott, Oliwy, Pucka, Karwi, Rozewia, Swarzewa, Wielkiej Wsi, Gdańska, na Hel, do Kartuz, — przyczem zwiedzono wszystkie jeziora kartuskie i dotarto do Wieżyc, skąd z obserwatorjum geograficznego mieli możność poznać położoną wśród rozrzuconych jezior, otoczonych tu i owdzie zielenią lasów — przepiękną uroczą Szwajcarję Kaszubską.

Z prawdziwym żalem i tęsknotą jak nie mniej licznemi miłemi wspomnieniami opuszczali po 4-ro tygodniowej pracy na kursie uczestnicy Wejherowo, udając się na zakończenie kursu do Poznania celem zwiedzenia Powszechnej Wystawy Krajowej i zabytków historycznych w Poznaniu.

B. XII Wakacyjny kurs uniwersytecki w Zakopanem:

został zorganizowany w roku 1929 w mie-

Uczestnicy Wak. Kursu Uniwersyteckiego w Wejherowie na wystawie w Poznaniu przed Wielkim Teatrem.

siącu sierpniu na tych samych podstawach, jak w roku 1928, gdyż odgrywał rolę wolnej trybuny wykładowej, na którym poruszane były tematy z najrozmaitszych dziedzin aktualnych zarówno naukowych, jak i dotyczących najważniejszych zagadnień społecznych regjonalnych i szkolnych. Nauczycielstwo oddalone nieraz od tętna wielkich i doniosłych zagadnień codziennego życia i społeczeństwa, mogło zaczerpnąć z wykładów, te wiadomości, które dają jasny obraz postępu i rozwoju nauki, jak również zapoznać się z różnemi zagadnieniami naukowemi jak i społecznemi, tak potrzebnemi w pracy w szkole jak i codziennem życiu.

Na program kursu składał się cały szereg wykładów:

1. **Geologja Tatr** — prof. Passendorfer. 2. **Obrona Państwa Polskiego w rozwoju dziejowym:** a) od pierwocin do Zygmuntów, b) w wieku XVI i XVII, c) u schyłku Rzeczypospolitej — gen. Kukiel. 3. **Cechy literatury polskiej** — prof. Uniw. Pollak, 4. **Zlodowacenie Tatr** — Dr. Halicki. 5. **Święte doliny Himalajskie** — Major Romaniszyn. 6. **Bellinzona i szkolnictwo szwajcarskie** — kol. Makuch. 7. **Park narodowy w górach Skalistych Ameryki Północnej** — prof. Dr. Szaffer. 8. **Przyroda a kultura materjalna** — H. Jasieński. . **Szwajcarski park narodowy w Egedynie** — prof. Dr. Sokołowski. 10. **Zagadnienia socjologji** — prof. Bystroń. 11. **O spółdzielczości** — kol. Dąbrowski. 12. **Zasadnicze cechy literatury polskiej** — prof. Uniw. rzym. R. Pollak. 13. **Wpływy włoskie na literaturę polską** — prof. Uniw. rzym. R. Pollak. 14. **Zwyczaje, obrzędy i wierzenia ludowe podhalan** — kol. Malicki.

Oprócz wykładów uczestnicy kursu korzystali z całego szeregu wycieczek odbytych do dolny Strążyskiej, Białego, Kościeliskiej, ku Dziurze, Małej Łąki, na Gubałówkę, Nosal, Giewont, Łysanki, do Morskiego Oka (przez Halę Gąsienicową, Zawrat, Świnicę), na Kościelec, do stawów Gąsienicowych, na Antałówkę i t. d. Wycieczki te i wiele innych odbywały się pod przewodnictwem kol. Gotkiewicza i Wiśniewskiego z Krakowa.

Na kurs zgłosiło się 55 osób — z których tylko 25 brało udział w wykładach do końca kursu. Kursem kierowali kol. Ochędalski i Mayer.

9. WYDZIAŁ SPOŁECZNO-OŚWIATOWY.

Związek P. N. S. P. nie ogranicza swej działalności do spraw zawodowych nauczycielstwa, lecz stara się również o podniesienie ogólnej oświaty. Do prowadzenia pracy w tej dziedzinie został zorganizowany Wydział Oświaty Pozaszkolnej, przemianowany w okresie sprawozdawczym na Wydział Społeczno - Oświatowy. Biuro W. S.-O. zostało **przeniesione do nowego lokalu przy ul. Świętokrzyskiej 30 m. 11.** W składzie W. S.-O. nastąpiła ta zmiana, że dokooptowano na członków Wydziału kol. kol. W. Kuligę, St.

List dziękczynny P. W. K. za pracę społeczno- oświatową.

Pachniaka, W. Regulskiego i J. Żółkosia, a obowiązki sekretarza po ustąpieniu kol. Banaczkowskiego na inne stanowisko objął kol. M. Kopeć. Przewodniczącym W. S.O. jest kol. Al. Patkowski. Posiedzeń Prezydjum i Zarządu W. S.O. odbyło się 15, plenarnych zebrań W. S.-O. odbyło się dwa. Spraw załatwiono przeszło 1200.

Wydział Społeczno - Oświatowy prowadzi dwa działy: **instrukcyjny i wydawniczy.** Pierwszy dział pracy realizuje W. S.-O. przez zjazdy, kursy i konferencje. W okresie sprawozdawczym, staraniem W. S.-O., w czasie od 3 do 27 sierpnia 1929 odbył się w Zakopanem **kurs pracy społeczno - oświatowej dla nauczycieli.** W kursie wzięło udział 31 osób ze wszystkich województw oraz 3 osoby z Francji i 1 z Brazylji. Na kursie omówiono zagadnienia socjologji, ekonomji społecznej, spółdzielczości, celów i zadań oraz form i metod pracy społeczno - oświatowej, teatru ludowego, samorządu terytorjalnego, pracy wśród młodzieży i techniki życia stowarzyszeniowego. Odbywały się wycieczki, zebrania dyskusyjne, śpiewy i zabawy, a na zakończenie słuchacze odegrali 2 razy w Zakopanem i 1 w Brodach „Wesele krakowskie" układu i reżyserji p. wizytatora Jędrzeja Cierniaka. Kierownikiem kursu był kol. K. Maj. Kurs podobny odbędzie się również w lipcu b. r.

Z inicjatywy W. S.-O., a staraniem komisyj społeczno - oświatowych odbyły się w okresie sprawozdawczym **konferencje okręgowe** działaczy oświatowych, członków Zw. P. N. S. P. i zaproszonych gości. Konferencje te odbyły się w **Katowicach** z udziałem z ramienia W. S.-O. kol. K. Maja i kol. W. Kuligi, **Poznaniu** (kol. M. Kopeć i kol. Kuliga), **Krakowie** (kol. Maj), **Równem** (kol. W. Regulski), **Kielcach** (kol. Kopeć), **Łodzi** (kol. Kuliga), **Toruniu** (kol. Maj), **Lwowie** (kol. Fr. Sedlaczek) i **Brześciu nad Bugiem** (kol. Maj). Na konferencjach tych delegaci W. S.-O. wygłosili referaty na temat zadań, programu i organizacji pracy społeczno - oświatowej. Nadto w kilkunastu powiatach odbyły się krótkoterminowe kursy pracy społeczno - oświatowej, w których członkowie W. S.-O. brali udział w charakterze prelegentów.

Dział pracy, nadającej kierunek ideowy, metodyczny i organizacyjny, realizuje W. S.-O. przedewszystkiem **przez wydawanie dwumiesięcznika „Polska Oświata Pozaszkolna".** Na łamach tego czasopisma omawiane i naświetlane są zagadnienia teoretyczne z dziedziny pracy społeczno - oświatowej, podawane są wskazówki praktyczne oraz informacje z ruchu oświatowego w kraju i zagranicą. Na innem miejscu znajduje się obszerniejsze omówienie tego czasopisma. W okresie sprawozdawczym nastąpiła zmiana na stanowisku redaktora „Polskiej Oświaty Pozaszkolnej", które po ustąpieniu p. dr. E. Nowickiego na stanowisko kuratora okręgu szkolnego lubelskiego objął kol. Aleksander Patkowski.

W okresie sprawozdawczym W. S.-O. wydał: **„Przewodnik pracy społecznej i oświatowej"** oraz dwa nowe tomiki „Bibljoteki Polskiej Oświaty Pozaszkolnej" a to Nr. 4, kol. K. Maja: **„Co to jest oświata pozaszkolna"** i Nr. 5, prof. R. Dyboskiego **„Wszechświatowa konferencja oświaty dorosłych w Cambridge".** Dalsze tomiki są w przygotowaniu.

Wobec ogromu zadań, W. S.-O. postanowił w swej działalności uwzględnić **specjalizację pracy społeczno - oświatowej.** W tym celu organizuje zjazdy nauczycieli, interesujących się danem zagadnieniem. Odbyły się już **zjazdy** nauczycieli - regionalistów, nauczycieli - samorządowców, nauczycieli - spółdzielców, a w najbliższym czasie przewidziane są zjazdy nauczycieli, pracujących wśród młodzieży wiejskiej, nauczycieli - krajoznawców i inne. Równocześnie organizuje się odpowiednie sekcje W. S.-O.

Z inicjatywy W. S.-O. istnieje Wiejski Uniwersytet Ludowy w Szycach pod Krakowem i kursy rolniczo - społeczne dla nauczycieli w Brodach pod Kalwarją.

Zestawienie pracy społeczno - oświatowej komisyj, sekcyj i referatów społ.-oświat. znajduje się w sprawozdaniach poszczególnych okręgów Zw. P. N. S. P. oraz ukaże się po wakacjach w „Polskiej Oświacie Pozaszkolnej".

SEKCJA POWSZECHNYCH UNIWERSYTETÓW REGJONALNYCH.

Sekcja P. U. R. reprezentuje ten kierunek pracy pozaszkolnej nauczycielstwa, której celem jest uszlachetnianie życia w poszczególnych ziemiach państwa polskiego, tworzących własną indywidualność terytorjalną pod względem gospodarczym oraz społecznym i kulturalnym. Praca ta rozrasta się i pogłębia coraz więcej. Zapoczątkowany w r. 1924 przez Sekcję P. U. R. **ruch regjonalistyczny wśród nauczycielstwa rozszerza się,** budząc zainteresowanie i zdobywając dla

ideologji regjonalistycznej coraz większe zastępy wśród społeczeństwa.

Przyczyniają się do tego głównie wydawnictwa regjonalne. Oprócz prac: **„Muzea regjonalne, ich cele i zadania“** i **„Kalendarz Odrodzonej Polski“**, wydanej przez „Ilustr. Kurjer Codz.“ ukazał się obszerny artykuł o ruchu regjonalistycznym pióra przewodniczącego S. P. U. R.

Wzorem „Bibljoteki Regjonalnej“ Sekcji

Uczestnicy wycieczki etnograficznej po Polesiu.

obrzędowy ludu polskiego“, Sekcja P. U. R. wydała w okresie sprawozdawczym III tom „Bibljoteki Regjonalnej“, którym są **„Wskazania“** Władysława Orkana. Tom ten jest niejako testamentem tego niedawno zmarłego twórcy regjonalizmu podhalańskiego w dziedzinie ideologji regjonalistycznej. W druku jest tom IV „Bibljoteki“ p. t. **„Regjonalizm w Polsce i zagranicą“**, opracowany przez kol. A. Patkowskiego.

W tomie tym znajdą się specjalnie napisane artykuły już nadesłane lub zapowiedziane: 1. Przywódcy ruchu regjonalistycznego we Francji — Charles Brun'a. 2. byłego Ministra Oświaty w Belgji, posła J. Destrée, 3. prof. Uniw. w Pradze, d-ra V. Dedimy i d-ra J. Stepanka z Kdyne, 4. Adolfa Weitzla z Frankfurtu nad Menem, 5. kuratora G. Crocioniego z Bolonji, 6. kol. D. V. Toni'ego, posła i prezesa Związku Nauczycielskiego z Bukaresztu, nadto prace, nadesłane z Hiszpanji, Anglji, ewentualnie Szwajcarji.

W wielkiej księdze p. t. **„Dziesięciolecie** P. U. R. powstają bibljoteczki poszczególnych ziem. Przodują tu: **Zamość** i **Miechów.**

W najbliższym czasie opuszcza prasę drukarską **„Rocznik wołyński“**, będący skarbnicą wiadomości o regjonie wołyńskim. Poza tem wychodzi szereg czasopism, poświęconych sprawom danego regjonu czy bliższej okolicy, jak **„Nasze Drogi“** w Radomiu, **„Regjon Lubelski“**, **„Ziemia Kaliska“**, **„Życie Włocławka i Okolicy“**, **„Gazeta Powiatu Łukowskiego“** **„Głos Zamojszczyzny“**, **„Zaranie Śląskie“** w Cieszynie, **„Źródła Mocy“** w Wilnie, **„Materjały Monograficzne Woj. Warszawskiego“**, **„Kronika Gostyńska“** i inne. Czasopisma te wychodzą przeważnie z inicjatywy i staraniem, a często i nakładem członków Zw. P. N. S. P., pracujących na danych terenach. Rozwój czasopism, będących odzwierciadleniem ruchu oraz ideologji regjonalnej, jest na dobrej drodze.

Obok wydawnictw Sekcja P. U. R. organizuje **kursy i wycieczki regjonalne.** W okresie sprawozdawczym odbyły się następujące

wycieczki: 1) gospodarcza pod przewodnictwem kol. A. Patkowskiego i kol. M. Kopcia po **Wielkopolsce,** 2) literacka, poświęcona twórczości A. Mickiewicza, pod kierownictwem prof. M. Limanowskiego i prof. K.

Wołyński kurs regjonalny, zorganizowany staraniem Zarządu Okręgu Wołyńskiego.

Górskiego **po Nowogródczyźnie,** 3) krajoznawcza pod kierownictwem prof. Limanowskiego i nacz. konserw. Min. W. R. i O. P. prof. J. Remera **po Brasławszczyźnie,** 4) etnograficzna pod kierownictwem prof. K. Moszyńskiego, przy współudziale prof. K. Nitscha, prof. Ziłyńskiego, kustosza muzeum etnograficznego w Krakowie, prof. T. Seweryna i p. Znamierowskiej - Prüfferowej z muzeum etnograficznego z Wilna, **po Polesiu.** Z inicjatywy Wołyńskiego Zarządu Okręgowego odbył się miesięczny **wołyński kurs regjonalny,** połączony z wycieczkami po województwie.

Wycieczki te **przyczyniają się znakomicie do poznania zwiedzanych przez nauczycielstwo regjonów.**

Zadaniem Sekcji P. U. R. jest przedewszystkiem tworzenie **Powszechnych Uniwersytetów Regjonalnych,** tudzież inicjowanie organizacyj i związków lokalnych. W obecnej chwili istnieją: P. U. R. im. St. Konarskiego w **Sandomierzu,** P. U. R. im. St. Staszica w **Sosnowcu,** P. U. R. im. St. Żeromskiego w **Lublinie,** P. U. R. im. W. Łukasińskiego w **Zamościu,** P. U. R. im. St. Staszica w **Hrubieszowie,** P. U. R. im. St. Witkiewicza w **Zakopanem,** P. U. R. im. A. Mickiewicza w **Trokach,** w stanie zaś organizacji są P. U. R. w **Rzeszowie,** na **Kaszubach,** w **Radomsku** i **Sieradzu.** Niezawodnie pożytecznych tych placówek powstanie więcej w niedługim czasie.

Z inicjatywy Sekcji P. U. R. odbył się w Warszawie w dniach 1 i 2 lutego b. r. **zjazd nauczycieli - regjonalistów.** Zjazd ten miał charakter towarzyskiej biesiady. Zastanawiano się na nim nad sprawą **nowego wydania „Słownika geograficznego ziem polskich",** omówiono sprawę **współpracy regjonalistów w inwentaryzacji zabytków sztuki** oraz **organizacji pracy krajoznawczej w szkole i poza szkołą.**

Skład personalny Zarządu i Rady Naukowej Sekcji P. U. R. nie uległ zmianom. Prze-

wodniczącym Zarządu jest kol. Aleksander Patkowski, przewodniczącym Rady Naukowej, w skład której wchodzą wybitni znawcy poszczególnych dziedzin nauki, jest rektor Uniwersytetu Warszawskiego, prof. dr. Tadeusz Brzeski.

W okresie sprawozdawczym odbyło się 5 posiedzeń Zarządu i Rady Naukowej.

CHATA STEFANA ŻEROMSKIEGO W NAŁĘCZOWIE.

Sekcja P. U. R. Zw. P. N. S. P., jako spadkobierczyni spuścizny nałęczowskiej St. Żeromskiego, z zapisu ś. p. Oktawji Żeromskiej, **ustaliła wytyczne muzealnego urządzenia wnętrza Chaty Stefana Żeromskiego.** Kilkakrotnie z ramienia Sekcji P. U. R. wyjeżdżała do Nałęczowa komisja, złożona z kompetentnych osób, która przedstawiła swoje projekty urządzenia Chaty oraz posegregowała pozostałą po St. Żeromskim korespondencję. Z „Chaty" utworzone będzie sanktuarjum, poświęcone życiu i twórczości wielkiego pisarza.

Chata Stefana Żeromskiego w Nałęczowie.

KOMITET WITKIEWICZOWSKI.

Zorganizowany w Sekcji P. U. R., z inicjatywy P. U. R. im. St. Witkiewicza w Zakopanem „Komitet Witkiewiczowski" odbył w okresie sprawozdawczym kilka posiedzeń. Rezultatem ich jest **oddanie do druku „Zeszytu Kościelnego"** St. Witkiewicza, niezwykle cennej pracy prof. Gosienieckiego. Zastanawiano się również nad wydaniem innych dzieł, poświęconych twórczości St. Witkiewicza. Komitetowi przewodniczy ppłk. T. Korniłowicz.

KOMITET HOŁDU ZIEMI RODZINNEJ JANOWI KOCHANOWSKIEMU.

Z inicjatywy Sekcji P. U. R. Zw. P. N. S. P. powstał Komitet Hołdu Ziemi Rodzinnej Janowi Kochanowskiemu. Komitet ten, w skład którego pod przewodnictwem woje-

wody kieleckiego p. J. Paciorkowskiego wchodzą członkowie Sekcji P. U. R. i przedstawiciele społeczeństwa z wojew. kieleckiego, **postanowił wydać** ku uczczeniu 400-letniej rocznicy urodzin J. Kochanowskiego księgę pamiątkową p. t.: **„Pamiętnik świętokrzyski".** Wydawnictwo to, pozostające pod redakcją kol. A. Patkowskiego, ukaże się w druku w najbliższym czasie.

SEKCJA SAMORZĄDOWA.

Związek Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych nie zamknął swojej działalności w ramach organizacji zawodowej, ale, idąc po linji potrzeb swoich członków, zakreślił sobie szeroki plan działania w zakresie potrzeb kulturalno - oświatowych i społeczno-gospodarczych i konsekwentnie ramy tego planu wypełnia. Całokształt poczynań społeczno - oświatowych wysuwa Wydział Społeczno-Oświatowy Z. P. N. S. P.

Różnorodne i w każdym regjonie odrębne przejawy życia społecznego wymagają wszechstronnego przygotowania związkowców, gdyż lwia część pracy społecznej w dzisiejszych warunkach spada na nauczycielstwo. Rzeczywistość polska wymaga zaspokojenia potrzeb wszerz w życiu codziennem i w głąb w kierunku tworzenia i udoskonalenia istniejących form życia społecznego. W miarę sił Związek nasz przy Wydziale Społeczno - Oświatowym tworzy poszczególne sekcje do zagadnień społecznych.

Jedną z pierwszych potrzeb, potrzeb niezmiernie ważnych dla przyszłości rozwoju szkolnictwa powszechnego, jest sprawa samorządu terytorjalnego i szkolnego oraz pracy związkowców w tych organach.

W wolnej Polsce zagadnienia samorządowe są najtrudniejszemi i najistotniejszemi zagadnieniami, od rozwiązania których zależy los rozwoju społeczeństwa, a szkolnictwa powszechnego przedewszystkiem. Stan obecny w dziedzinie samorządu, jako wytwór ustrojów obcych, nie odpowiada naszemu społeczeństwu, pomimo to jest głęboko historycznie i gospodarczo w nie wkorzeniony. Psychika społeczna, odrębności gospodarcze, poziom kulturalny społeczeństwa w naszych dzielnicach dotąd uniemożliwiły czynnikom decydującym (sejmowi i rządowi) zastąpienie istniejących w spuściźnie po zaborcach surogatów samorządu i zastąpienie go ustawą jednolitą dla całego państwa.

Związek nasz, którego członkowie biorą czynny udział z wyborów w istniejącym samorządzie, może uświadomić społeczeństwo o potrzebach i brakach w obecnie obowiązującym stanie i przez to przyśpieszyć rozwiązanie sprawy jednolitego samorządu.

W myśl życzeń związkowców w dn. 7 i 8 grudnia 1928 r. została zwołana przez Wydział Społeczno - Oświatowy Związku **konferencja w sprawach samorządowych.** Rezultatem konferencji była uchwała, domagająca się od Zarządu Głównego utworzenia Sekcji Samorządowej. Do zrealizowania tej uchwały wybrano na konferencji tymczasowy zarząd Sekcji Samorządowej który w porozumieniu z Zarządem Głównym zajął się organizacją **Sekcji Samorządowej.** Opracowano regulamin centrali i regulaminy dla Okręgów i Oddziałów Powiatowych. Rozpisano ankietę i zajęto się **rejestracją** związkowców, biorących udział w samorządzie terytorjalnym i szkolnym z wyborów. Rejestracja nie jest całkowita, gdyż nie wszystkie Ogniska nadesłały odpowiedzi.

W dniach 4 i 5 maja 1929 zwołano drugą konferencję w sprawach samorządowych we Lwowie. Obie konferencje dały bardzo dużo faktycznego i cennego materjału i stwierdziły, że życie domaga się zmiany, domaga się jednolitej ustawy samorządowej. Dalsza praca Sekcji Samorządowej idzie przedewszystkiem w kierunku organizacyjnym. Na konferencjach powiatowych i zjazdach wojewódzkich przy omawianiu spraw, związanych ze szkolnictwem powszechnem i pracą społeczno - oświatową, domagamy się organizowania sekcyj i okręgów samorządowych.

Poza tem Okręgi i Oddziały Powiatowe otrzymały okólniki z regulaminami samorządowemi.

Z rejestracją okręgowych wydziałów samorządowych i sekcyj powiatowych jest gorzej. Na ostatnią ankietę w tej sprawie nie otrzymała Sekcja Samorządowa wszystkich odpowiedzi.

Bez skupienia samorządowców trudno jest ustalić jednolitość postępowania na terenach poszczególnych powiatów i województw. Praca będzie wówczas celowa, gdy na każdym kroku, w każdej Radzie Gminnej, Radzie Miejskiej, Wydziale Powiatowym, Radzie Wojewódzkiej, Dozorze Szkolnym, Radzie Szkolnej Powiatowej i różnych komisjach będzie na danym terenie konsekwentnie przeprowadzana. Gdy się uporamy ze sprawę organizacyjną w poszczególnych komórkach związkowych, to przystąpimy do realizowania za-

mierzeń na terenach. Wyniki zamierzonych poczynań zależne są od **należytego zrozumienia ważności spraw samorządowych dla szkolnictwa powszechnego,** poczynań kulturalno-oświatowych i społeczno - gospodarczych przez Okręgi i Oddziały Powiatowe.

Tylko przy należytem zrozumieniu i docenieniu roli samorządu terytorjalnego i szkolnego osiągniemy w naszych poczynaniach rezultaty w dziedzinie samorządu, odpowiadające psychice i potrzebom współczesnego demokratycznego państwa polskiego.

SEKCJA SPÓŁDZIELCZA.

Biorąc pod uwagę znaczenie spółdzielczości w całokształcie współczesnych nam stosunków społecznych, rolę spółdzielczości, jako czynnika wychowawczego, potrzebę kształcenia i wychowania w kierunku spółdzielczym, wreszcie fakt czynnego udziału wielu z pośród naszych członków w ruchu spółdzielczym i potrzebną w związku z tem pomoc, — w początkach 1928 r. powołano przy Zarządzie Głównym Sekcję Spółdzielczą.

Praca Sekcji w pierwszych dwóch latach szła w kierunku dalszego **budzenia zainteresowań ruchem spółdzielczym** wśród nauczycielstwa oraz **pogłębienia dotychczasowych wiadomości** z zakresu spółdzielczości, wyrabianie kierunku i metod pracy.

W tym celu Sekcja umieściła **szereg artykułów** i notatek kronikarskich w „Głosie Nauczycielskim", jak naprz.:

„Ruch spółdzielczy, a nauczycielstwo", „Działalność spółdzielcza nauczycielstwa", „W jaki sposób nauczyciel może przyczynić się do założenia nowej spółdzielni" i t. p.

Dla pogłębienia wiadomości z zakresu kooperacji Sekcja zabiegała o wprowadzenie odpowiedniego **cyklu wykładów na kursach** nauczycielskich, delegując na te wykłady swoich członków. Przedewszystkiem zostały obesłane kursy w Brodach, na których członkowie Sekcji dali łącznie 80 godzin wykładów; również jeden z członków Sekcji wykładał z zakresu spółdzielczości na kursie wakacyjnym społeczno - oświatowym w Zakopanem. Dzięki inicjatywie i współpracy Okręgowej Komisji Lubelskiej, w porozumieniu i przy współpracy Sekcji przeprowadzono w tym okręgu w I-szym kwartale 1930 r. **4 konferencje:** w Białej Podlaskiej, Chełmie, Lublinie, Siedlcach, poświęcone spółdzielczości. Przedstawiciele Sekcji brali udział jako referenci zagadnień spółdzielczych w poszczególnych konferencjach powiatowych (Baranowicze, Łomża, Łuków i inne).

Sekcja Spółdzielcza od chwili swego uruchomienia stała się też Sekcją Szkolną Centralnego Komitetu Dnia Spółdzielczości. W roku 1928 — została opracowana przez Sekcję **specjalna broszurka dla szkół** p. t. **„Wzór przemówienia i projekt urządzenia obchodu Dnia Spółdzielczości w szkole"**, oraz sekretarka Sekcji nadała przemówienie przez radjo; w 1929 r. Sekcja na Dzień Spółdzielczości **zorganizowała akademję,** nadaną przez radjo. Na akademję złożyły się przemówienia i muzyka orkiestrowa w wykonaniu młodzieży 3-ch seminarjów nauczycielskich.

W celach organizacyjnych **przeprowadzono rejestrację nauczycieli spółdzielców.** Dla ustalenia zasad organizacyjnych w przystosowaniu do nowych zasad całej organizacji związkowej i do istotnych potrzeb życia, a przedewszystkiem dla ustalenia ogólnych wytycznych oraz metod pracy został zorganizowany **zjazd nauczycieli - spółdzielców** z całej Polski w Warszawie.

Uchwały, dezyderaty zjazdu podaliśmy w swoim czasie w naszej prasie.

Przewodniczącym Sekcji od chwili jej powstania jest kol. Franciszek Dąbrowski, obecnie pracujący zawodowo w dziedzinie oświatowo - wychowawczej na terenie spółdzielczym. Poza tem do Sekcji wchodzą poszczególni nauczyciele — spółdzielcy oraz przedstawiciele centralnych organizacyj spółdzielczych.

SEKCJA KRAJOZNAWCZO-TURYSTYCZNA.

W okresie sprawozdawczym Sekcja zorganizowała 1 wycieczkę do **Czechosłowacji** (Brno, Prerów Praga, Kralovany, Oravski, Podzamik i inne), w której wzięło udział 60 nauczycieli i nauczycielek. W r. 1928 staraniem Sekcji odbyły się 2 wycieczki w **Tatry** i 2 wycieczki **nad morze.**

W r. 1929 Sekcja **kierowała akcją przyjazdu zagranicznych wycieczek** nauczycielskich na P. W. K. do Poznania. Zaopiekowała się wycieczkami nauczycielskiemi z Bułgarji, Czechosłowacji i Rumunji.

Nadto zorganizowała Sekcja **1 wycieczkę nad morze, 3 wycieczki w Tatry i 1 wycieczkę na Słowaczyznę.**

Obecnie Sekcja Krajoznawczo - Tury-

styczna stanowi odrębną **Sekcję Wydziału** Społeczno - Oświatowego. Przewodniczącym Sekcji jest kol. K. Maj. Wchodzi on w skład Rady Pol. Tow. Krajoznawczego — Touring Klubu.

KURSY SPOŁECZNO - ROLNICZE W BRODACH.

Związek Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych prowadzi we własnej fermie w Brodach przy fachowej i finansowej pomocy Ministerstwa Rolnictwa i Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego 5-cio miesięczne kursy społeczno-rolnicze dla nauczycieli szkół powszechnych. W ciągu roku odbywają się 2 kursy: jesienno - zimowy — od 1 września do 1 lutego i wiosenno - letni — od 1 lutego do 1 lipca. Kursy mają na celu **przygotowywanie nauczycieli do pracy społeczno - kulturalnej i gospodarczej na wsi** przez zapoznanie ich z naturą środowiska wiejskiego, z jego życiem społecznem, kulturalnem i ekonomicznem. To są cele dydaktyczne kursów. Cele zaś wychowawcze kursów w Brodach są: **pogłębienie stosunku nauczyciela do wsi, narodu i państwa.**

W ciągu okresu sprawozdawczego odbyły się dwa kursy. Program pierwszego kursu objął:

1) rolnictwo, 2) hodowlę, 3) ogrodnictwo, 4) pszczelnictwo, 5) spółdzielczość, 6) oświatę rolniczą, 7) oświatę pozaszkolną ogólną, 8) technikę życia stowarzyszeniowego, 9) naukę o Polsce.

Uczestnicy kursu społeczno - rolniczego w Brodach przy pracy w ogrodzie.

Na podstawie doświadczenia, które dał pierwszy kurs, program kursów zreformowano. Program drugiego kursu obejmował: 1) socjologję, 2) ekonomję społeczną, 3) etnologję, 4) historję wsi, 5) rolnictwo, 6) hodowlę, 7) ogrodnictwo, 8) pszczelnictwo, 9) ekonomję rolniczą, 10) oświatę rolniczą, 11) życie społeczno - kulturalne wsi (dzieje pracy oświatowej na wsi, teorja i metodyka współczesnej pracy kulturalno - oświatowej na wsi, organizacja i formy pracy oświatowej), 2)

spółdzielczość, 13) technikę życia stowarzyszeniowego, 14) naukę o Polsce.

Jako formy pracy stosowano na obu kursach **wykłady, konferencje, dyskusje, gawędy zespołowe i indywidualne, seminarja, wycieczki.** Kursy posiadają własną bibljotekę, czytelnię i radjo. Kursy w Brodach posiadają również urządzenia sportowe (tennis, piłka siatkówka i koszykówka, dysk, oszczep, narty).

12-dniową wycieczkę do Czechosłowacji, która zapoznała uczestników z organizacją oświaty pozaszkolnej ogólnej i rolniczej w Czechosłowacji, tudzież organizacjami rolniczemi i gospodarczemi.

Na pierwszym kursie było 30 słuchaczy, na drugim — 29. Słuchacze obydwóch kursów pochodzili z województw: krakowskiego (8), lwowskiego (9), wołyńskiego (5), stanisławowskiego (1), poleskiego (3), nowogródzkie-

Uczestnicy kursu społ. - rolniczego w Brodach przy pracy w pasiece.

W czasie trwania drugiego kursu zorganizowano w Brodach z inicjatywy kursu: 1) Uniwersytet Powszechny im. Staszica, 2) Koło Młodzieży, 3) Związek Strzelecki. W organizacjach tych pracowali słuchacze kursu i prelegenci. Obecnie istnieje przy kursach w Brodach kino oświatowe. Drugi kurs miał własny chór i zespół teatralny, który urządził w Brodach pod kierownictwem wizytatora J. Cierniaka wielkie widowisko ludowe p. t. „Kolenda". Pierwszy i drugi kurs odbył następujące wycieczki: 1) w Tatry, 2) do Poznania na Powszechną Wystawę Krajową, 3) do Szyc i Ojcowa, 4) do Krakowa, 5) do Wieliczki, 6) Izdebnika, 7) Lanckorony, 8) Limanowej i Łososiny Dolnej (szkoła rolnicza typu górskiego). Prócz tego drugi kurs odbył

go (1), wileńskiego (4), białostockiego (3), warszawskiego (10) łódzkiego (3), kieleckiego (3), lubelskiego (5), poznańskiego (3), pomorskiego (1). Prawie wszyscy słuchacze obu kursów byli rodem ze wsi. Wiek słuchaczy wahał się od 21 do 45 lat. Większość słuchaczy była w wieku 26 — 30 lat.

Słuchacze pierwszego i drugiego kursu pracowali w następujących organizacjach społecznych: Kółkach Rolniczych (26), samorządzie terytorjalnym (18), spółdzielniach wszelkich typów (23), Kołach Młodzieży Wiejskiej (22), zespołach teatralnych i śpiewaczych (25), Związku Strzeleckim (20), Strażach Pożarnych (12), czytelniach i bibljotekach (17), na kursach dla dorosłych (39), w Związkach Harcerskich (3), samorządzie

szkolnym (13). Z pośród tych, którzy pracowali w wyżej wymienionych organizacjach i instytucjach społecznych, 17 słuchaczy prowadziło w nich przysposobienie rolnicze.

Oba kursy były typu internatowego. Życie wewnętrzne internatu opierało się na samorządzie słuchaczy.

Z inicjatywy drugiego kursu powstało w Brodach „Koło Przyjaciół Kursów w Brodach", jako Sekcja Związku P. N. S. P. Zadaniem Koła jest:

a) podtrzymywanie stosunków przyjacielskich i koleżeńskich wśród byłych słuchaczów kursów,

b) współdziałanie w pracy nad dalszym rozwojem kursów,

c) udzielanie swym członkom rad i wskazówek, tyczących się ich pracy samokształceniowej w dziedzinie teorji i metod pracy społecznej na wsi.

Słuchacze nowego kursu zaprojektowali wydanie pamiętnika ich kursu. Zostanie to zrealizowane tą drogą, że wyjdzie specjalny numer „Polskiej Oświaty Pozaszkolnej", poświęcony kursom w Brodach.

Ze względu na cele i charakter kursów Związek dbał o odpowiedni dobór prelegentów, biorąc pod uwagę nietylko ich kwalifikacje naukowe, lecz i wartości ideowe. Prelegentami przyjezdnymi na pierwszym kursie byli pp. wizytator G. Pomianowski, wizytator Z. Kobyliński, Fr. Dąbrowski, inż Sondel, St. Rokita, Lorenc, Dr. Skiba, K. Maj i p. E. Malinowska. Kierownikiem i jednocześnie prelegentem kursów był p. inż. St. Janowski. Jako prelegenci przyjezdni mieli wykłady na drugim kursie pp. prof. Bystroń, prof. Heydel, Fr. Dąbrowski, wizytator G. Pomianowski, wizytator Z. Kobyliśski, wizytator J. Cierniak, St. Rokita, Lorenc, Antoni Anusz i p. Żółtowska. Stałymi prelegentami (t. j. mieszkającymi w Brodach) byli: pp. inż. St. Janowski — kierownik kursu i Kazimierz Maj, który prowadził na kursie dział społeczno - wychowawczy. Drugi kurs odwiedził p. prof. Mikułowski - Pomorski.

**
*

Podsumowując teraz rezultaty obu kursów, stwierdzić trzeba, że osiągnęły one swój cel zarówno w dziale rolniczo - gospodarczym, jak i społeczno - kulturalnym. Wykłady przedmiotów fachowych (rolnictwo, hodowla, ogrodnictwo, pszczelnictwo) dały podstawowe wiadomości, orjentujące nauczycieli w gospodarstwie wiejskiem i jego potrzebach, oraz dały szereg wiadomości praktycznych z rolnictwa, hodowli, ogrodnictwa i pszczelnictwa. Zajęcia i ćwiczenia praktyczne w oborze (racjonalne żywienie i utrzymanie krów, pomoc przy odęciu, porodzie i udławieniu i t. p.), w pasiece (roboty jesienne w pasiece, roboty wiosenne, robienie uli w warsztatach kursów, prace letnie w pasiece i inne), ogrodzie (zakładanie sadu szczepienie, oczkowanie, walka ze szkodnikami, choroby drzew, praca w inspektach) pogłębiły te wiadomości. Wiadomości z rolnictwa, hodowli, ogrodnictwa i pszczelnictwa będą mieć niewątpliwie wartość dla pracy dydaktycznej nauczyciela w szkole. Mamy tu na myśli nauczanie przyrody w oparciu o gospodarstwo wiejskie. Wiadomości te mieć będą również zastosowanie w prowadzeniu własnych gospodarstw przez nauczycieli, tudzież w ich działalności pozaszkolnej. Przedmioty społeczno-kulturalne dały wiadomości z zakresu socjologji wsi, jej kultury duchowej, materjalnej, oraz zapoznały z teorją i metodyką współczesnej pracy oświatowo - gospodarczej i kulturalnej na wsi. Gdy chodzi o rezultaty wychowawcze kursów, to przedewszystkiem podnieść trzeba fakt, że pogłębiły one osobowość słuchaczy w dziedzinie ich stosunku do wsi, narodu i państwa. Ujawniało się to bardzo wydatnie w pracy na drugim kursie, O pracy byłych słuchaczów gromadzimy wiadomości. Z tego, co już zebraliśmy i o czem oni samorzutnie piszą w listach prywatnych do prelegentów, wiemy, że wszyscy stoją przy warsztatach pracy społecznej na wsi. Pracują w organizacjach społecznych już istniejących i tworzą nowe placówki pracy gospodarczej i kulturalnej.

Szczególniejszą aktywność w tym względzie wykazują b. słuchacze drugiego kursu.

Reasumując powyższe, możemy śmiało powiedzieć, że **kursy w Brodach przygotowują dla wsi organizatorów i przodowników życia społeczno-gospodarczego i kulturalnego, a** to według naszego zdania jest głównym celem tych kursów.

Obecnie odbywa się w Brodach trzeci pięciomiesięczny kurs społeczno - rolniczy dla nauczycieli.

WIEJSKI UNIWERSYTET LUDOWY W SZYCACH.

Charakter ogólny ostatnich kursów odmienny był od charakteru poprzednich. Pod-

czas, kiedy dawniej interesowały ludzi przedewszystkiem zagadnienia, związane z życiem partji, to słuchacze i słuchaczki ostatniego kursu z wewnętrznej, szczerej potrzeby wgłębiali się w sprawy, związane z **celem życia człowieka i istnieniem społeczeństwa.**

Cora częściej i śmielej wykładowcy ze słuchaczami wybiegali myślą i czuciem poza granice Polski i Europy, wiążąc się mocno z wszelkiem, ludzkiem istnieniem. **Krystalizowały się pogdądy na życie wsi,** na jej bogactwo moralne i na jej bolączki.

Coraz to wyraźniej — Szyce odczuwały związek swój z dążeniami i umiłowaniami ludzi takich jak: Żeromski, Witkiewicz i Orkan, czując odpowiedzialność realizowania ich wskazań.

Niezależnie zaś od związku z tymi, czy innymi ludźmi — **tężały Szyce w sobie,** nabierały własnej godnie odczuwanej „honorności", wynikającej z poczucia odpowiedzialności za przyjętą rolę w życiu Polski ludowej. Pogłębiły się tu wyraźnie stosunki wychowanków do wychowawców. Ostatnie dwa kursy **wprowdaziły bardziej szczere obyczaje w rodzinne życie Szyc** i nawiązały serdeczniejsze osobiste węzły, sięgające w życie — po kursie.

Poziom słuchaczy był bardziej niż w innych latach równy.

Oba kursy tworzyły społeczeństwo najbardziej dziś pożądane — normalnych, zdolnych, głęboko wkorzenionych w życie domowe — a mimo to szczerze społecznie czujących obywateli.

Teatr — jak dawniej pełnił ważną rolę wychowawczą, zmienił jeno nieco formę; do „sztuk z głowy" przybyły sztuki inscenizowane z nowel, powieści; dzięki czemu rozszerzyły się możliwości czerpania wielkich pomysłów.

Zainteresowanie W. U. L. w Szycach wzrasta. Coraz więcej ma on gorących zwolenników i coraz więcej krytyki. O żywotności Szyc świadczy gorącość dyskusji w wielu ugrupowaniach i przy wielu sposobnościach — na temat nowego sposobu wychowywania człowieka — sposobu, z którym najczęściej zwiedzający Szyce — tu poraz pierwszy się zetknęli.

Zacieśniają się też węzły pomiędzy W. U. L. — a nauczycielstwem. Mamy coraz liczniejsze wycieczki nauczycieli i słuchaczy seminarjów nauczycielskich. Coraz częściej wzywani bywamy na kursy nauczycielskie z wykładami.

Gościmy też coraz częściej poszczególnych — zainteresowanych żywiej nauczycieli, którzy spędzają z nami długie dni i tygodnie — dla głębszej, istotniejszej oceny pracy Uniwersytetu.

W r. 1928/9 odwiedziło W. U. L. **przeszło 300 osób,** nie licząc naszych sąsiadów z Szyc i najbliższej okolicy, którzy stale zapełniają w niedziele zimowe świetlicę, zaś w lecie prócz świetlicy boisko i podwórze. **Dom nasz jest dla wsi Szyc Domem Ludowym.** W tym czasie odwiedzili nas: wojewoda kielecki Wł. Korsak, prezydjum Z. P. N. S. P., uczestnicy konferencji Polskiego Komitetu Wszechświatowej Konferencji Oświaty dorosłych w Cambridge, Wł. Orkan z wiceprez. pos. Z. Nowickim; nacz. L. Kobyliński, posłowie Stolarski, Praga, Wasilewski.

Goście zagraniczni z Czech — jako przedstawiciele U. L. i Zw. Mł. Wiejsk., szereg kursów społeczno - oświatowych z ramienia Instytutu Oświaty Dorosłych, kursy nauczycielskie, społeczno - roln. z Brodów, szkoły ogólnokształcące, rolnicze i ogrodnicze, wycieczki Zw. Mł. Wiejsk. i wiele osób z różnych organizacyj i instytucyj, interesujących się bliżej naszą pracą.

Na kursach wykładali: inż. Ignacy Solarz, Zofja Solarzowa i Józef Steliga. Wykłady gościnne wygłosili: p. Glut, p. dr. T. Seweryn i p. K. Korniłowicz.

Oprócz wykładów odbywały się **dyskusje nad referatami** słuchaczy i słuchaczek.

Z kursów skorzystało 25 chłopców i 33 dziewcząt **z 32 powiatów z różnych stron Polski.** Na kursie żeńskim gościliśmy również **2 słuchaczki z Czechosłowacji** — Czeszki, skierowane do Szyc przez Słowiański Związek Młodzieży Wiejskiej. Przygotowanie szkolne słuchaczek i słuchaczy było różne, jak również różny był wiek i stopień ich zamożności.

Dyrektor W. U. L. wyjeżdżał z odczytami na różne kursy społeczno - oświatowe, na zjazdy Związku Młodzieży Wiejskiej, kongres Słowiańskiego Zw. Mł. Wiejsk., kursy nauczycielskie. Na kursach również wygłaszała odczyty p. Solarzowa, przeprowadzając z uczestnikami kursów inscenizacje pieśni. P. I. Solarz i p. J. Steliga brali udział w konfe-

rencji oświatowej w Kazimierzu nad Wisłą. Wszyscy wykładowcy biorą czynny udział w pracach Zw. M. W. w różnych jego stopniach organizacyjnych. Dyrektor miał systematyczne wykłady na kursie społ. - rolniczym w Brodach. Wszyscy wykładowcy miewali publiczne odczyty w Szycach.

WIEJSKI UNIWERSYTET LUDOWY IM. ST. ŻEROMSKIEGO W NAŁĘCZOWIE.

W okresie sprawozdawczym z inicjatywy i staraniem Zarządu Okręgowego w Lublinie, przy pomocy Okręgowego Stowarzyszenia Spółdzielczego „Spólnota" w Lublinie, został powołany do życia drugi Uniwersytet Ludowy w Nałęczowie.

Uniwersytet ten rozpoczął swoją pracę w dniu 1 kwietnia 1930 r.

ZESTAWIENIE PRACY SPOŁECZNO-OŚWIATOWEJ.

Szczegółowe zestawienie pracy społeczno-oświatowej członków Zw. P. N. S. P. będzie zamieszczone w „Polskiej Oświacie Pozaszkolnej". Według nadesłanego materjału sprawozdawczego z tej dziedziny pracy z 8 Okręgów, członkowie Związku P. N. S. P. zorganizowali i prowadzili **1379 kursów dla dorosłych**, z których korzystało **34657 osób**, wygłosili **5173 odczyty**, pracowali w **1098 bibljotekach**, urządzili **1975 przedstawień teatralnych**.

Przytoczone cyfry byłyby znacznie wyższe, gdyby wszystkie Ogniska nadesłały swoje sprawozdania.

11. SEKCJA SZKOLNICTWA SPECJALNEGO.

Praca Sekcji Szkolnictwa Specjalnego polegała w pierwszym rzędzie na akcji wydawniczej. W latach sprawozdawczych organ Sekcji **„Szkoła Specjalna"** drukował następujące artykuły: Dr. Sterling Wł.:—Dziecko moralnie upośledzone, dr. Z. Rozenblum:—Dzieci specjalnej troski, dr. Janusz Korczak: — Uwagi o różnych typach dzieci, Wawrzynowski M.: — Sposób skierowywania młodzieży moralnie zaniedbanej do specjalnych zakładów wychowawczych na Węgrzech, dr. T. Heller: — Higjena psychiczna a pedagogika leczenia, Cz. Babicki: — Uszlachetnianie poglądów, dr. W. Sterling: — Niezwykłe zjawiska stygmatyzacji histerycznej u dziecka, Stefanowicz A.: — Sprawozdanie z działalności laboratorjum psychopedagogicznego P. I. P. S. z r. 1927/8, dr. M. Grzegorzewska:—Państwowy Instytut Pedagogiki Specjalnej, Program zajęć i wykładów w P. I. P. S., dr. Wł. Sterling: — Dziecko umysłowo upośledzone, Studencki S.: — Dziecko upośledzone umysłowo w świetle badań psychologicznych. Poza artykułami zasadniczemi „Szkoła Specjalna" drukowała ciekawe notatki z pracy nauczycielskiej, sprawozdania i oceny z książek i czasopism, kronikę krajową i zagraniczną. Drugie wydawnictwo Sekcji p. t. **Bibljoteka Pedagogiki Leczniczej** obejmuje dotychczas już 14 numerów ciekawych monografij z dziedziny psychologji, patologji i metodyki (niektóre numery już są zupełnie wyczerpane).

Ukazały się dotąd następujące prace:

Nr. 1. **M. Grzegorzewska.** Iloraz inteligencji w skali **Binet'a** i jego znaczenie diagnostyczne.

Nr. 2. **O szkołę specjalną.** Sprawozdanie z I Polskiego Zjazdu Nauczycieli Szkół Specjalnych.

Nr. 3. **Szkolny zeszyt biograficzny** (dla dzieci upośledzonych umysłowo).

Nr. 4. **M. Grzegorzewska.** Struktura psychiczna czytania wzrokowego i dotykowego.

Nr. 5. **M. Wawrzynowski.** Program i metody nauczania w szkole dla upośl. umysłowo (polecone przez Ministerstwo W. R. i O. P. pismem z dnia 10.III.28 Nr. I-3351/28).

Nr. 6. **M. Grzegorzewska.** Wyobrażenia surogatowe u niewidomych.

Nr. 7. **T. Benni.** Czytanie z ust u ogłuchłych w wieku późniejszym w świetle psychologji i fizjologji mowy.

Nr. 8. **Leonard.** Notatki wychowańca „Naszego Domu" w Pruszkowie.

Nr. 9. **Wł Sterling.** Dziecko histeryczne.

Nr. 10. **Wł. Sterling.** Dziecko psychopatyczne.

Nr. 11. **M. Grzegorzewska.** Głuchociemni.

Nr. 12. **W. Sterling.** Dziecko moralnie upośledzone.

Nr. 13. **Wł. Sterling.** Dziecko upośledzone umysłowo.

Nr. 14. Program Państwowego **Instytutu** Pedagogiki Specjalnej.

W związku z akcją wydawniczą Sekcja Szkolnictwa Specjalnego kompletuje bibljotekę, składającą się z roczników czasopism naukowych krajowych i zagranicznych oraz egzemplarzy recenzyjnych. Bibljoteka Sekcji,

w ten sposób kompletowana, obejmuje 350 tomów oprawionych prac naukowych oraz roczniki około 100 czasopism krajowych i zagranicznych.

W poszczególnych ośrodkach, gdzie znajduje się większa ilość nauczycielstwa szkół specjalnych, powstały **Koła Sekcji Szkolnictwa Specjalnego.** Istnieją one w Łodzi, Lublinie, Poznaniu, Siedlcach, Wilnie i Warszawie. **Koło Warszawskie** rozpada się na **Koła Samokształceniowe** działu ociemniałych, głuchoniemych, upośledzonych umysłowo i zaniedbanych moralnie. Na posiedzeniach Kół wygłaszane są ciekawe referaty, połączone z dyskusjami. **Warszawskie Koło Samokształceniowe** nauczycieli ociemniałych opracowało i przedyskutowało program nauczania upośledzonych na podstawie metody ośrodków zainteresowań, który to program przesłany został przez Sekcję do Ministerstwa W. R. i O. P. i zatwierdzony przez nie do stosowania na razie w Państw. Instytucie Głuchoniemych i Ociemniałych w Warszawie. W minionym okresie sprawozdawczym Sekcja powitała w gronie swych członków całe grono nauczycielskie zakładu dla ociemniałych w Bydgoszczy. Jest to duży krok naprzód w dziele zjednoczenia wszystkich nauczycieli szkół specjalnych w Sekcji Szkolnictwa Specjalnego Zw. P. N. S. P. Sekcja wysłała swe wydawnictwa na wystawę prasy w Kolonji w r. 1929 i brała udział w Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu w dziale szkolnictwa specjalnego M. W. R. i O. P.

Jedną z większych prac Sekcji było zorganizowanie wycieczki naukowej do Wiednia i Pragi Czeskiej (3 — 15 lutego 1930), w której wzięło udział 91 nauczycieli szkół specjalnych oraz 33 nauczycieli szkół powszechnych.

Wycieczka zwiedziła ciekawe organizacje opieki społecznej na terenie Wiednia i Pragi Czeskiej, zapoznała się z organizacją szkolną i metodami nauczania w szkołach powszechnych i specjalnych, była wszędzie bardzo serdecznie i gościnnie witana, nic też dziwnego, że wszyscy uczestnicy wycieczki byli z niej bardzo zadowoleni.

Poza tem Sekcja zajęła się skompletowaniem i przygotowaniem przezroczy, ilustrujących nauczanie w różnych działach szkolnictwa specjalnego. Przezrocza te Sekcja pragnie obecnie zużytkować, jako pomoc przy odczytach, propagujących ideę i potrzebę szkolnictwa specjalnego w Polsce, które zamierza rozpocząć na jesieni.

Do najbliższych zamierzeń Sekcji należy też zorganizowanie **Ogólnopolskiego kongresu opieki nad niewidomymi,** w którym braliby udział nietylko nauczyciele niewidomych, ale i delegaci różnych towarzystw i związków społecznych, które się tą sprawą interesują, przedstawiciele Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej, samorządów, różne związki niewidomych pracowników, związki inwalidów wojennych oraz inne osoby, interesujące się tem zagadnieniem. W związku z powyższem Sekcja wspólnie z Państwowym Instytutem Pedagogiki Specjalnej rozesłała zaproszenie do zakładów dla niewidomych na konferencję nauczycieli tego działu. Konferencja odbędzie się w jesieni r. b. w celu przygotowania programu tego kongresu oraz przedyskutowania najważniejszych zagadnień z dziedziny nauczania i wychowania dzieci niewidomych.

Przewodniczącą Sekcji jest dr. M. Grzegorzewska, sekretarzem M. Wawrzynowski.

12. SEKCJA ZAGRANICZNA.

Związek P. N. S. P. przez Sekcję Zagraniczną brał udział w pracach **Międzynarodowej Federacji Nauczycieli Szkół Powszechnych z siedzibą w Paryżu** oraz w organizacji **Federacji Nauczycieli Narodów Słowiańskich.** Dzięki inicjatywie Związku naszego w roku 1928 na posiedzeniu **Rady Federacji w Paryżu** wstawiono na porządek dzienny obrad kongresów międzynarodowych kwestję **jednolitości szkoły,** jako postulat wszystkich sfederowanych organizacyj nauczycielskich. Pierwszorzędne to zagadnienie było środkiem, skupiającym dyskusje na kongresie w Bellinzonie (Szwajcarja) w 1928 r. i w Pradze Czeskiej w 1930 r.

Sekretarjat Generalny w Paryżu rozesłał do wszystkich organizacyj kwestjonarjusz, w którym poszczególne kraje określały strukturę organizacyjną swego szkolnictwa oraz kreśliły projekty, odzwierciadlające idee poszczególnych organizacyj nauczycielskich. W odpowiedzi swej Związek nasz wyraźnie określił swe stanowisko nietylko co do jednolitości organizacji szkolnej, lecz również przeciwstawił się tendencjom poszczególnych organizacyj nauczycielskich, zmierzających do wprowadzenia już do programu szkoły powszechnej **przygotowania zawodowego,** popierając swe stanowisko względami psychologicznemi, socjologicznemi i pedagogicznemi.

Ważną dla rozwoju myśli pedagogicznej i zbliżenia narodów słowiańskich kwestją

jest zorganizowanie **Federacji Nauczycieli Narodów Słowiańskich.** Federacja ta powstała z inicjatywy naszego Związku i po kilkuletnich pracach przygotowawczych. W 1929 r. w czasie Wystawy Poznańskiej zorganizowany został **Zjazd Nauczycieli Narodów Słowiańskich** (w związku z Kongresem Pedagogicznym), który przyjął statut Federacji i jej sekretarjat generalny powierzył naszemu Związkowi.

Do Federacji obecnie należą:

1) Związek Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powsz. 2) Wzajemna Pomoc Ukraińskeho ucitelstwa. 3) Svaz ceskoslovenskeho ucitelstwa. 4) Ceskoslovenska Obec Ucitelstwa. 5) Towarzystwo Nauczycieli Polskich w Czechosłowacji. 6) Jugosłowiański Związek (Udruženje) Nauczycielski. 7) Bułgarski Sojuz ucitelski. Ogółem około 120 tysięcy członków.

Federacja ma na celu poznanie wzajemne kultury narodów słowiańskich, w tym też celu zamierza zorganizować **Słowiański Instytut Nauczycielski,** wymieniać nauczycieli na studja i zapoznać się ze stanem szkolnictwa na terenie poszczególnych krajów słowiańskich oraz organizować wycieczki naukowe i turystyczne do krajów słowiańskich.

13. SEKCJA NAUCZYCIELI ROBÓT RĘCZNYCH I RYSUNKÓW.

W okresie sprawozdawczym odbyło się 27 posiedzeń Zarządu Sekcji, poświęconych różnorodnym zagadnieniom organizacyjnym Sekcji, tudzież sprawom nauczania robót ręcznych i rysunków w szkołach powszechnych, średnich i zakładach kształcenia nauczycieli, ponadto załatwiano komisyjnie wszystkie ważniejsze sprawy bieżące.

W dniu 14 i 15 kwietnia 1928 r. odbył się w Warszawie II walny zjazd członków Sekcji, poświęcony sprawom metod i warunków nauczania robót ręcznych w szkołach ogólnokształcących i zakładach kształcenia nauczycieli. Na zjeździe wygłoszono następujące referaty:

kol. A. Wójtow — Kształcenie nauczycieli robót ręcznych,

kol. Dontenowa — Programy nauczania r. r. w szkołach powszechnych,

kol. Ligaszewski — Praca ręczna w programach szkół średnich ogólnokształcących,

kol. Piaskowski — Program robót ręcznych dla seminarjów nauczycielskich,

kol. St. Gabriel — Program robót ręcznych i sprawa kształcenia nauczycieli w dziedzinie robót ręcznych na rocznych i dwuletnich kursach nauczyc.,

kol. W. Snopek — Warunki pracy i stanowisko nauki i nauczycieli robót ręcznych w szkole.

Rezultatem dwudniowych obrad był szereg uchwał i postulatów, dotyczących podniesienia poziomu i warunków nauczania robót ręcznych w szkołach, które w formie obszernego memorjału zostały przez zarząd Sekcji przedłożone władzom szkolnym.

Walny zjazd po udzieleniu absolutorjum ustępującemu zarządowi wybrał nowy Zarząd w następującym składzie: przewodniczący Sekcji kol. W. Guzek, zastępca przew. — kol. St. Gabriel, sekretarz — kol. H. Lisicka, zastępca sekretarza—kol. I. Krygierówna, skarbnik — kol. E. Guzkowa, zast. — kol. J. Mazurek, redakcja czasopisma „Roboty Ręczne" i ref. porad prawnych — kol. W. Snopek, administracja — kol. Prochera, referat programowy — kol. Cz. Karp, ref. kształcenia naucz. — kol. A. Wójtow, ref. organizacyjny i kierownictwo artystyczne czasopisma — kol. St. Gabriel, ref. wystawowy — kol. Z. Burdziński, Tomczak, Gorgoń, Wodyk i Skoczeń.

W dniu 20 maja 1929 r. odbył się w Lesznie (Wielkp.) III walny zjazd członków Sekcji przy udziale nauczycieli rysunków, członków Centralnej Komisji Rysunkowej we Lwowie. Na powyższym zjeździe po uprzednim porozumieniu się Zarządu Sekcji z Zarządem Głównym Z. P. N. S. P. i z Centralną Komisją Rysunkową dokonano ostatecznego połączenia Centralnej Komisji Rysunkowej z Sekcją Nauczycieli Robót Ręcznych pod nazwą Sekcji Nauczycieli Robót Ręcznych i Rysunków. Organem Sekcji jest dwumiesięcznik „Roboty Ręczne i Rysunki".

III Walny Zjazd członków Sekcji powziął szereg doniosłych uchwał w sprawie opracowania nowych projektów programów robót ręcznych i rysunków dla szkół ogólnokształcących i zakładów kształcenia nauczycieli, tudzież wysunął szereg postulatów odnośnie do warunków i poziomu nauczania robót ręcznych i rysunków. Postulaty te w formie memorjału przedłożył Zarząd Sekcji Ministerstwu W. R. i O. P.

Po uchwaleniu absolutorjum ustępującemu Zarządowi wybrano nowy, który na posiedzeniu w dniu 16 czerwca 1929 r. ukonstytuował się następująco: przewodniczący Sekcji: kol. St. Gabriel, zastępcy: kol. Tor J. i Prochera St., pełniący obowiązki sekretarza, zastępca sekretarza — kol. Pożaryska, skarbnik — kol. Mazurek, zastępca skarbnika —

kol. Broszkiewicz, ref. organizacyjny — kol. Prochera, ref. kształcenia nauczycieli — kol. kol. Tomczak, Policht i Babińska, ref. programowy — kol. Tor i Karp, ref. porad prawnych i redakcja czasopisma — kol. W. Snopek, członkowie — kol. Krygierówna A. Wójtow. Skoczeń, Lisicka.

Po zjeździe odbyła się 3-dniowa wycieczka na P. W. K. w Poznaniu.

Sekcja liczy obecnie około 1.500 członków i prenumeratorów, należących już to bezpośrednio do Sekcji, bądź zorganizowanych w kołach okręgowych, jak Katowice, Kielce, Lublin, Lwów, Łódź, Stanisławów, lub w kołach miejscowych, jak Będzin, Kalisz, Stary Sącz, liczących po kilkunastu lub kilkudziesięciu członków.

Sekcja stale i systematycznie rozwija się, zasilana nowymi członkami i prenumeratorami, ponadto w stadjum organizacji znajdują się koła okręgowe w Poznaniu, Białymstoku, Krakowie, Wilnie.

W okresie sprawozdawczym wydano 10 numerów czasopisma „Roboty Ręczne i Rysunki", załatwiono około 370 spraw w formie odpowiedzi, porad i informacyj, tudzież wysłano około 600 numerów okazowych czasopisma „Roboty Ręczne i Rysunki".

Zarząd Sekcji Robót Ręcznych i Rysunków w porozumieniu z zarządami kół wojewódzkich urządzał krótkoterminowe kursy robót i rysunków w różnych miejscowościach. Celem pracy na kursach było przygotowanie szerszego ogółu nauczycielstwa do racjonalnego prowadzenia nauki robót i rysunków w szkołach powszechnych przez tych nauczycieli, którzy, nie posiadając specjalnego przygotowania w tym kierunku, musieli nauczać przedmiotów techniczno - artystycznych.

Podczas feryj wakacyjnych 1928 r. zorganizowano czterotygodniowe kursy w Lublinie, Kielcach i Tomaszowie Mazowieckim.

Na kursie w Lublinie było 16 słuchaczy, którzy uczyli się robót z tektury, drewna i rysunków. Kierownikiem kursu był kol. J. Mikuła, prlegentami kol. kol. Kurzątkowski i A. Tomczak. Wszyscy słuchacze kurs ukończyli.

Na kursie w Kielcach było 12 słuchaczy. Kierownikiem był kol. Stanek.

Na kursie w Tomaszowie Mazowieckim było 18 słuchaczy. Kierownikiem kursu był kol. W. Snopek, prelegentami kol. kol. Krygierówna i Z. Wierciak.

W roku 1927 Zarząd Sekcji zorganizował dwuletni Wyższy Kurs Robót Ręcznych i Rysunków w Warszawie. Na kursie było 40 słuchaczy. Po sześciomiesięcznej pracy w czerwcu 1928 r. na skutek starań Zarządu Sekcji kurs został upaństwowiony. Do końca kursu dotrwało 24 słuchaczy, którzy w roku 1929 ukończyli kurs i otrzymali świadectwa. Kierownikiem kursu był kol. A. Wójtow.

W roku 1928 zorganizowano dwuletni Wyższy Kurs Nauczycielski w Lublinie. Początkowo uczęszczało 60 słuchaczy. Do końca dotrwało 24 osoby. Po ukończeniu kursu słuchacze zdawali egzamin, jeko eksterni. Kierownikiem kursu był kol. J. Mikuła, prelegentami kol. kol. Koszyk, Kurzątkowski, A. Tomczak i Zajączkowska.

Na obu kursach, tak w Warszawie jak i w Lublinie, wykłady i prace odbywały się w godzinach wieczornych oraz w ferje.

W ferje wakacyjne 1929 r. odbył się czterotygodniowy kurs robót i rysunków w Pułtusku. Program kursu obejmował roboty z tektury i introligatorstwo, roboty kobiece, modelowanie, rysunki i metodykę robót ręcznych i rysunków. Słuchaczy było 15, a ukończyło kurs 11 osób. Kierownikiem kursu był kol. Karp.

W grudniu 1929 r. Zarząd Sekcji zorganizował Wyższy Kurs Robót Ręcznych i Rysunków w Warszawie. Praca na kursie odbywa się działami. Rozpoczęto dział robót z tektury i introligatorstwo oraz rysunki. Po ukończeniu działu robót z tektury rozpocznie się dział robót z drewna. Praca na kursie odbywa się wieczorami trzy razy tygodniowo łącznie 8 godzin. Na kursie pracuje 25 osób.

Poza kursami Sekcja stara się urządzać odczyty z dziedziny robót ręcznych i rysunków.

W dniu 6 października 1928 r. kol. prof. A. Wójtow wygłosił przez radjo odczyt na temat „Międzynarodowy kongres rysowników w Pradze Czeskiej i wystawa rysunków i prac ręcznych".

W grudniu tegoż roku w lokalu Związku wygłosił odczyt prof. Z. Andrzejewski na temat „Historja ornamentu".

W grudniu 1929 r. kol. St. Gabriel zorganizował wieczór informacyjny na temat „Okręgowa wystawa szkolna, jej cele i organizacja".

Zarząd Sekcji nie ustaje w pracy i na rok 1930 ułożył plan dokształcania nauczycieli, nie posiadających kwalifikacyj do nauczania robót i rysunków, jak i tych, którzy ukończyli Wyższy Kurs Naucz., lub Instytut.

W bieżącym roku Zarząd Sekcji organizuje IV walny zjazd członków Sekcji, który odbędzie się z początkiem listopada we Lwowie.

14. SEKCJA WDÓW I SIEROT.

Samopomoc organizacyjna Związku P. N. S. P. ogarnia nietylko członków Związku, lecz i osierocone przez nich rodziny z chwilą, gdy stają bezradne wobec klęski materjalnej i braku opieki życiowej Skromne uposażenie emerytalne nie wystarcza często na zaspokojenie najniezbędniejszych potrzeb. Wiele zaś wdów, które nie mają praw do zaopatrzenia, nie posiada nic więcej, prócz niewielkiego zasiłku z kasy Związku.

Licząc się z tym organizacyjnym obowiązkiem, Zarząd Główny utworzył w roku 1920 fundusz zapomogowy im. St. Nowaka, oparty początkowo na dobrowolnej ofiarności członków naszej organizacji. Od roku 1924, kiedy Zjazd Delegatów unormował stały dopływ funduszów, przeznaczając 2% od wkładek członkowskich na wdowy i sieroty, mogła Sekcja rozszerzyć swą działalność. Powiększono liczbę stałych i jednorazowych zasiłków, których wysyłka odtąd była uskuteczniana w każdym miesiącu. Nie należy jednak sądzić, że stały fundusz zaspokaja wszystkie potrzeby Sekcji. Musi on być wciąż zasilany dorowolnemi składkami i ofiarami związkowego nauczycielstwa wobec rosnących potrzeb i podniesienia wysokości zasiłków. Prowadzony w „Głosie Nauczycielskim" wykaz ofiarodawców świadczy, że ofiary te i składki stale wpływają i wykazują możność utrzymania stałej wydatnej akcji tego ważnego działu samopomocy.

Zarząd Główny w razie konieczności apeluje i będzie apelował do poczucia organizacyjnego obowiązku swych członków wobec tych, którzy już od nas odeszli.

Zebrany fundusz w roku 1929 wynosił 38.670,36 zł.: w tem od Ognisk i członków wpłynęło 9.477.23 zł., a od Zarządu Głównego — 29.193,13 zł. Czwartą część wysłanych sum przeznaczono na fundusz wieczysty, który urósł obecnie do 52.800,68 zł. i jest ulokowany w P. K. O., a pozostałą sumę na zasiłki wdowie i sieroce.

Podziałem tej sumy zajmowała się Sekcja Wdów i Sierot, w skład której wchodzą kol. J. Smulikowski, Fr. Pokrzywa, A. Ptaszyńska, L Białek i F. Perzanowski. W okresie sprawozdawczym odbyto: 4 posiedzenia, na których rozpatrywano podania, przyznano zapomogi oraz zatwierdzono wykazy wdów, przysyłanych przez komisje: krakowską i lwowską. Wysokość zapomóg stałych wynosiła 10 zł. do 15 zł. miesięcznie, jednorazowych 30 zł. do 50 zł.

Z zapomóg stałych korzystało w roku 1929 193 wdowy i sieroty, jednorazowych—39.

Ogółem wypłacono zapomóg na sumę 28.073 zł. (szczegółowe sprawozdanie z funduszu im. St. Nowaka podane przy sprawozdaniu kasowem Związku).

15, SEKCJA BURS.

Bursa w Warszawie.

Zarząd Główny w zrozumieniu ciężkich warunków mieszkaniowych w Polsce zwłaszcza w stolicy, jak również potrzeby kształcenia dzieci przez nauczycielstwo w szkołach od szeregu lat prowadzi w Warszawie skromną bursę dla dzieci członków Związku. Bursa ta rozporządza zaledwie dwoma małemi pokoikami przy ul. Chłodnej 34 i z wielkim trudem pomieścić może najwyżej kilkunastu wychowanków, co nie zadowala coraz bardziej rosnących potrzeb i licznych zgłoszeń i próśb członków Związku o umieszczenie ich dzieci w bursie celem dalszego kształcenia.

Rozumiejąc tak ważną placówkę, jaką jest bursa w Warszawie dla dzieci członków Związku, które potrzebują troskliwej opieki i nauki, Zarząd Główny, budując na podstawie uchwały IX Zgromadzenia Delegatów Dom Związkowy, przewidział w planie w osobnym gmachu bursę, która mogłaby pomieścić przeszło 100 wychowanków tak chłopców, jak i dziewcząt.

Budowę domu podjęto w miesiącu kwietniu roku bieżącego, i już w niedalekiej przyszłości przypuszczalnie z końcem roku 1931 zostanie ukończona, co rozwiąże trudny problem pomieszczenia dzieci członków Związku w bursie.

W tych trudnych warunkach, w jakich istnieje obecnie bursa, jest ona ważną placówką związkową, która pomaga skromnie nauczycielowi ojcu w kształceniu swych dzieci. Bursa daje młodzieży nietylko pomieszczenie i utrzymanie, ale także i troskliwą opiekę wychowawczą. W roku sprawozdawczym w bursie znalazło pomieszczenie 13-tu wychowanków. Zarząd Sekcji Bursy, której przewodniczącą jest kol. Wysznacka, odbył w roku sprawozdawczym kilka posiedzeń, na

których omawiał wszystkie szczegóły, odnoszące się do życia wewnętrznego w bursie, i załatwiał sprawy bieżące tak gospodarcze jak i finansowe.

Bursa w Tarnopolu.

Ponieważ w sprawozdaniu Zarządu Głównego z r. 1928 zostało umieszczone już sprawozdanie bursy z r 1927-28, dlatego tegoroczne zestawienie obejmuje tylko okres roku szkol. 1928-29 —a nie uwzględnia zupełnie obęcnego roku szkolnego, a więc drugiej połowy roku 1929.

Zarząd bursy przeprowadził w roku sprawozdawczym zwyczajny remont sal i budynku kosztem blisko 3000 zł. oraz zakupił 30 nowych łóżek żelaznych za kwotę 2000 zł. Prócz tego uzupełniono inwentarz kosztem 1200 zł. i starano się o to, by pobyt wychowanek w bursie był nietylko wygodny, ale czynił zadość wymogom higjeny i estetyki zarazem.

Do uskutecznienia tych nadzwyczajnych wydatków przyczyniły się subwencje:

województwa w Tarnopolu w wysokości 1027 zł.;

Ministerstwa Robót Publicznych w wysokości — 2000 zł.;

magistratu miasta Tarnopola w wysokości — 400 zł.;

i osobne opłaty członków Towarzystwa w wysokości — 405 zł.

Jak i w latach ubiegłych, wychowanki korzystały z łazienek i natrysków zimą i latem, z kortu tennisowego podczas lata, a ze ślizgawki podczas zimy.

W roku sprawozdawczym było wychowanek 50, z tego córek nauczycielskich i utrzymywanych przez nauczycieli około 60%, resztę zaś dzieci stanowiły córki urzędników, rolników i repatrjantka.

Świetlica bursy w Tarnopolu.

Do szkół powszechnych uczęszczały — 2 wychowanki.

Do szkół średnich uczęszczało — 8.

Do szkoły handlowej uczęszczała — 1.

Do seminarjów żeńskich uczęszczało—39.

Egzamin dojrzałości w seminarjach nauczycielskich złożyło 8 wychowanek, a jedna wychowanka zdała egzamin dojrzałości w gimnazjum żeńskiem, wszystkie zaś inne wychowanki przeszły z dobremi postępami do klas wyższych.

Chorób zakaźnych w r. sprawozdawczym nie było. Wychowanki korzystały stale z prawie bezinteresownej opieki lekarza zakładowego dr. Józefa Szelonga. Opłata miesięczna za całkowite utrzymanie w bursie wynosiła 65 zł., a dzieci nauczycieli — związkowców korzystały ze zniżki 8,5%. Prócz tego 4 wychowanki otrzymywały 50% zniżkę w opłacie za utrzymanie, 4 inne 58,5% zniżkę, a za 1 repartjantkę płaciło województwo 70 groszy dziennie; kwotę te obracano właściwie na sprawienie ubrania i niezbędnych rzeczy dla tej uczenicy.

W skład Wydziału bursy wchodzili: honorowy prezes bursy, kol. Władysław Heilman, ponownie wybrany przewodniczący, kol. Józef Tennenbaum, zastępca prezesa, kol. Jan Żłobicki, sekretarka kol. Zofja Zubrzycka i skarbnik kol. Wł. Siwy.

Kuratorem bursy jest prezes Ogniska kol. Józef Czabanowski. W okresie sprawozdawdawczym Wydział odbywał każdego tygodnia posiedzenia, na których omawiano sprawy, dotyczące rozwoju bursy i potrzeb jej wychowanek.

16. SEKCJA NAUCZYCIELI-ESPERANTYSTÓW.

W okresie sprawozdawczym w dalszym ciągu ukazywały się w „Głosie Nauczycielskim" wzmianki o ruchu esperanckim wśród nauczycielstwa obcych krajów, przypominające członkom Zw. P. N. S. P. o istnieniu języka esperanto i jego szerokiem zastosowaniu. Po każdej takiej wzmiance napływały do Sekcji listy z zapytaniami, wiadomości o urządzanych na prowincji **kursach esperanckich,** zamówienia na podręczniki, słowniki, pisma. Liczba czynnych esperantystów przekroczyła setkę; samouków było przeszło 200, z których część nie ulękła się pracy i język opanowała.

Równolegle z propagandą esperanta starała się Sekcja **wykorzystać stosunki esperanckie dla zapoznania nauczycielstwa wszystkich części świata z wielostronną działalnością Związku.** Przez korespondencję z esperantystami udało się urządzić **wymianę pism** nauczycielskich z Anglją, Szwecją, Włochami, Rosją, Jugosławją; zamierzona jest wymiana z Danją, Norwegją i Japonją. Wydawnictwo „Ilustracji Szkolnej" może mieć również pomoc ze strony Sekcji przy zdobywaniu fotografij do specjalnych seryj, poświęconych obcym krajom. Esperantysta, redaktor piisma japońskiego w Tokio, obiecał dostarczyć materjału ilustracyjnego o Japonji.

Wydane w językach angielskim i francuskim ilustrowane broszury o Związku w ilości 65 egz. dotarły do **najdalszych zakątków świata,** a nadesłane odpowiedzi i podziękowania stwierdzają, że tego rodzaju propaganda jest niezbędna. Taką samą drogą poszły w świat francuskie sprawozdania z Kongresu Pedagogicznego w Poznaniu. Najpiękniejsze numery „Płomyka" i „Płomyczka" wraz z wkładkami trafiły do szkół, inspektorów szkolnych, redakcyj, związków nauczycielskich. Nadesłane stamtąd pisma dziecięce w dwudziestu kilku językach, jak się okazało, stoją niżej od „Płomyka".

Oto kilka odpowiedzi obcokrajowych esperantystów: „Przysłaliście mi „Płomyk", abym mógł zobaczyć obrazki i poznać to piękne pismo. W Hiszpanji nie istnieją pisma dla dzieci. Nasz księgarz pisał do Barcelony i Madrytu, ale tam nikt o takich pismach nie wie" (H. S. Luengo — Orense — Hiszpanja). „Wasze wytworne pismo „Płomyk" otrzymałem, ale, niestety, nie wszystko zrozumiałem, więc proszę o podanie polskiego alfabetu i zasad wymowy" (N. Bilinskij, Moskwa). „Bardzo mi się podobały pisma dla dzieci „Płomyk" i „Płomyczek" — i bardzo mnie zainteresowały. Nie mamy podobnych pism, według mnie b. pożytecznych, zwłaszcza dla szkoły. Gdy pojadę do Padwy, wyślę Wam kilka naszych, ale nie tak wartościowych, jak Polskie" (M. Marchesi, Campo San Martino — Włochy). „Winszuję Waszym uczniom, że posiadają tak piękne pismo. Z tłumaczonych tytułów mogę sobie wyobrazić treść. Świetnie! Również druk, ilustracje stoją na wysokim poziomie. W naszym kraju nie mamy czegoś podobnego; drukuje się tu wiele książek dla dzieci, wychodzi również pismo, al nie tak wspaniałe, jak Wasze" (P. Korte - Drieborg — Holandja). Wydawnictwa Związku przez Sekcję **trafiły do 47 krajów,** wśród których są: Peru, Persja, Madagaskar, Chiny, wyspy Hawajskie, Islandja, Nowa Zelandja.

Przewodniczącym Sekcji Esperantystów jest kol. B. Głuchowski, który prawie wszystkie prace, wymienione w niniejszem sprawozdaniu Sekcji, wykonał sam.

17. SEKCJA MUZYCZNA.

W ciągu 1928 r. akcja muzyczna Związku P. N. S. P. wyrażała się w istnieniu szeregu chórów i orkiestr, samodzielnie prowadzonych przy Oddziałach i Ogniskach.

Dopiero w 1929 r. z okazji Kongresu pedagogicznego w Poznaniu akcja ta wystąpiła zbiorowo, stając się reprezentacją całej organizacji.

Doskonały chór lwowski otworzył Kongres wspaniałą „Pieśnią Związkową", a następnie obydwa chóry, warszawski i lwowski uświetniały wieczornicę związkową i bankiet na cześć gości słowiańskich.

W ciągu jesieni 1929 i w 1930 czynna już jest Sekcja Muzyczna przy Zarządzie Głównym pod kierunkiem T. Mayznera. Sekcja prowadzi w Warszawie kurs muzyczny dla nauczycieli szkół powszechnych i chór związkowy Nadto przewidzianą jest akcja objazdowa, organizująca pracę muzyczną na prowincji. Ogłoszony I-szy konkurs chórów związkowych rozstrzygnięty będzie podczas XI Zjazdu Delegatów w lipcu 1930 r. w Krakowie.

18. POWSZECHNA WYSTAWA KRAJOWA W POZNANIU.

Udział Związku w P. W. K.

Powszechna Wystawa Krajowa, która się odbyła w roku 1929 w Poznaniu była wyrazem potęgi naszego Państwa i jego twórczości, gdyż przedstawiła całokształt życia naszego z dziedziny postępu techniki, przemysłu i zgromadziła cały dorobek państwowy w okresie 10-lecia niepodległości Państwa Polskiego.

Do zorganizowania Powszechnej Wystawy Krajowej w Poznaniu przygotowywały się niemal przez dwa lata nie tylko czynniki państwowe i samorządowe, ale także i wszystkie instytucje przemysłowe, rolnicze, kulturalno-oświatowe, społeczne i inne o charakterze produktywnym, jak również i całe społeczeństwo, które chciało dać obraz swojej twórczości we wszystkich dziedzinach życia i pracy i złożyć świadectwo o postępie wiedzy i nauki nie tylko przed sobą samym, ale i wobec całego świata, którego oczy były zwrócone na to, co Polska w okresie swego 10-letniego niepodległego bytu stworzyła i dała swemu społeczeństwu.

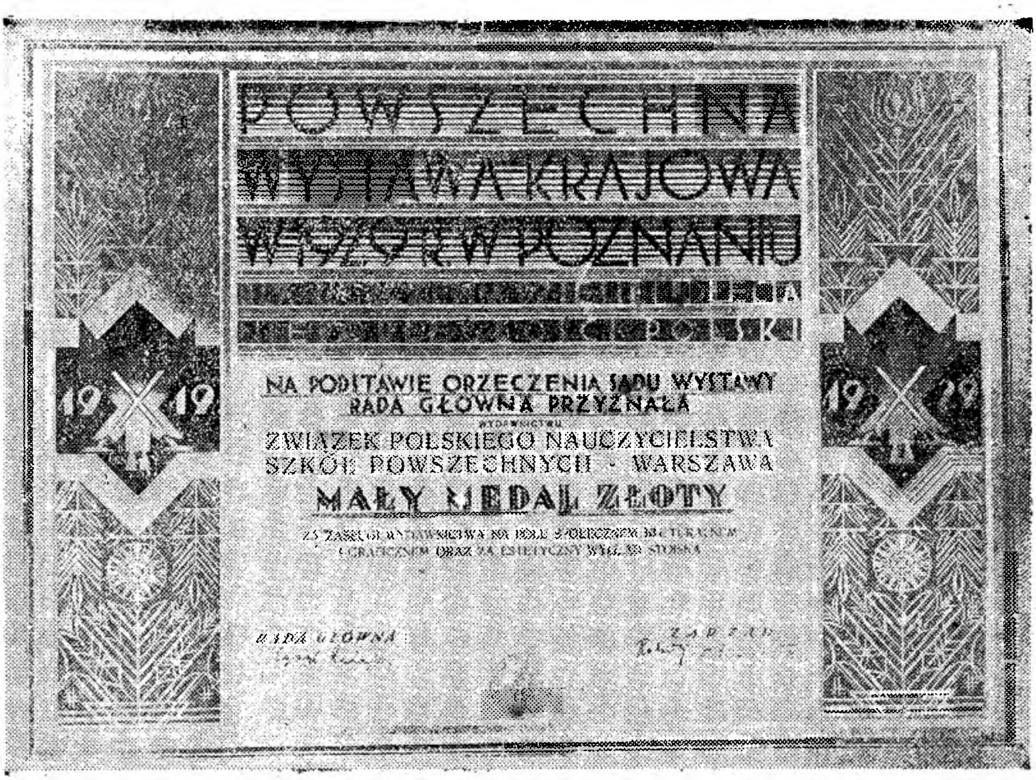
Zwiedzający Powszechną Wystawę Krajową musiał wyrazić najwyższe uznanie i podziw dla tego wielkiego dorobku, który Polska w krótkim okresie 10-lecia stworzyła tak w zakresie życia gospodarczego, jak i w dziedzinach nauki i wiedzy, przez co dała świadectwo wysokiego poziomu nietylko materjalnej, ale duchowej swojej kultury, stając w pierwszym rzędzie z państwami Zachodniej Europy. I Zw. Pol. Naucz. Szkół Powszechnych jako instytucja nietylko zawodowa, ale i kulturalno - oświatowa, wziął nader czynny i żywy udział w Powszechnej Wystawie Krajowej przez okazanie olbrzymiego swego dorobku za okres swego istnienia. Prace w tym kierunku podjął Związek jeszcze w początkach roku 1928 i gromadził materjał, który zilustrowałby wszechstronną, rozległą działalność i przedstawił tak kulturalno - oświatowy, jak i materjalny dorobek naszej organizacji. Na stoisku w dziale instytucyj społeczno - oświatowych, urządzonem choć skromnie, ale pod względem artystycznym efektownie, znalazły się eksponaty przedstawiające największe i najpotężniejsze dzieło solidarności związkowej, t. j. model Sanatorjum Związku P. N. S. P. obok mniejszego Domu Zdrowia w Zakopanem. Liczne wykresy statystyczne, przedstawiające rozwój organizacyjny Związku, jak również wzrost jego majątku i tablice świetlne, wykazujące dorobek Związku we wszystkich działach jego pracy i na wszystkich placówkach związkowych, jak niemniej fotografje, ilustrujące życie organizacyjne i działalność instytucyj Związku jak Uniwersytetu Ludowego w Szycach, Kursu Społeczno - Rolniczego w Brodach, Kursów Uniwersyteckich w Zakopanem, Wejherowie, Skolem i t. d., wycieczek krajowych i zagranicznych, wreszcie roczniki wszystkich wydawnictw związkowych — były wyrazem tego, co Związek w okresie swego istnienia zdziałał i czem dowiódł, że ma za sobą bogatą ideową przeszłość i olbrzymi dorobek pracy i żą dąży drogą postępu do podniesienia polskiego szkolnictwa i oświaty w Polsce i zdobycia praw, należnych nauczycielstwu.

Kwatery nauczycielskie i ruch wycieczek.

Pragnąc przyjść nauczycielstwu w czasie Wystawy Powszechnej w Poznaniu z pomocą, Zarząd Główny urządził w szkole przy Placu Stawnym, kwatery noclegowe. Jak

potrzebną była ta inowacja, wskazuje to, że w czasie wystawowym przewinęło się przez kwatery około 20 tysięcy koleżanek i kolegów. Niska cena, świeża zawsze pościel, duże sale, a to wszystko przy przystanku tramwajowym — sprawiły, że wiele wycieczek nie mogło się wprost nachwalić urządzeń i administracji kwater i zostawiło nam dużo listów z podziękowaniem. Jednak zdarzały się też wycieczki, które albo nie zastosowały się do ogłoszonego w „Głosie" regulaminu albo były źle zorganizowane, lub też chciały koniecznie mieć kwatery w te dni, które już były zajęte przez kolegów, dawniej zgłoszonych, i stąd powstawały nieliczne nieporozumienia, które w miarę możności komitet usuwał i zaradzał życzeniom zgłaszających się na nocleg. Poza tem jedna tak koleżanki, jak i koledzy z najdalszych nawet zakątków kraju swojem taktownem zachowaniem się w kwaterach nie sprawiali naogół żadnych trudności zarządowi kwater.

Inwentarz noclegowy stanowiło 400 łóżek z materacami, 400 poduszek, 400 kocy, i 2400 sztuk prześcieradeł. Każdą salę zaopatrzono w lustro. Prócz tego urządzono umywalnie i obficie zaopatrzono je w miednice i dzbanki na wodę. Inwentarz zakupiony został w dobrym gatunku i w dostatecznej ilości, gdyż musiano się liczyć ze zmianą bielizny. Sam gmach szkolny przedstawiał się imponująco, komitet bowiem postarał się, by oddano na ten cel budynek nowoczesny, z pełnem oświetleniem elektrycznem, wodociągami i telefonem do użytku zarządu i gości. W ten sposób urządzony gmach, utrzymywany w czasie wystawy w największym porządku, przedstawiał się wspaniale i cieszył się dużą frekwencją nietylko nauczycielstwa z całej Polski, lecz wzbudzał podziw nawet u go-

Dyplom, przyznający Związkowi P. N. S. P. mały medal złoty.

ści zagranicznych, korzystających z kwater jak: Czechów, Jugosłowian, Gdańszczan i osób z poza sfer nauczycielskich.

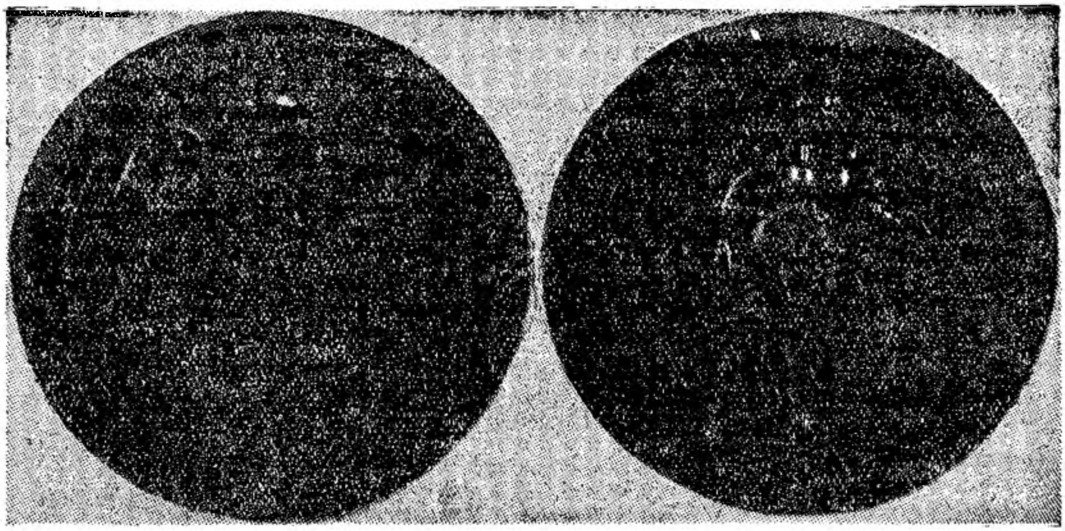
Rezultat końcowy przedstawił się w sposób następujący:

Cały inwentarz, zakupiony przez Zarząd Główny, pozostał w dobrym stanie. Opłacono światło, wodę, pranie i pokryto wszelkie wydatki, związane z tem przedsiębiorstwem, jak również administrację i obsługę. Zapłacono transport całego urządzenia z Poznania do Brodów pod Kalwarję i częściowo do Warszawy. Wkońcu po usunięciu łóżek i wszelkiego sprzętu urządzono gmach szkolny i oddano do użytku.

Prócz tego Zarząd kwater starał się ułatwić wycieczkom zwiedzanie Wystawy przez swych przewodników, starał się o zniżki w teatrach i innych imprezach na Wystawie, często wysyłał swoich członków na dworzec szczególnie w nocy, aby koledzy nie błądzili, a wrazie zasłabnięcia któregoś wycieczkowicza wzywał telefonicznie natychmiast lekarza lub Pogotowie Ratunkowe.

Praca komitetu przy tak wielkiej ilości wycieczek, przy tak wielkich wymaganiach, była bardzo skomplikowana, wymagała też wielu pomysłów, by wszystkim życzeniom uczynić zadość.

O ruchu wycieczkowym świadczy 2062 pism, przesłanych przez poszczególne Ogniska do Biura Kwaterunkowego, i tyleż odpowiedzi.

Podobizna przyznanego Związkowi P. N. S. P. medalu złotego.

19. SPRAWY PRASOWO-WYDAWNICZE.

WYDZIAŁ PRASOWY.

Wydział Prasowy został powołany do życia uchwałą Zarządu Głównego z dnia 6 października 1929 r.

Pierwsze plenarne posiedzenie członków Wydziału Prasowego odbyło się w Warszawie dnia 31 stycznia 1930 r. przy udziale: członków Zarządu Głównego, redaktorów pism związkowych i zaproszonych członków Związku w liczbie osób 37.

Przedyskutowane zostały cele i zadania Wydziału Prasowego oraz program działalności na okres najbliższy. Powzięte uchwały powierzono do wykonania Prezydjum Wydziału Prasowego, wybranemu na tem zebraniu.

Zebrań Prezydjum Wydziału Prasowego w okresie sprawozdawczym odbyło się 9. Z pośród spraw załatwionych wymienić należy następujące: 1) Opracowany został regulamin i zorganizowane Biuro Prasowe Związku, w skład którego weszli referenci poszcze-

gólnych działów — a) prasa związkowa, b) oświatowa, c) samorządowa, d) wyznaniowa, e) wiejska, f) robotnicza, g) prowincjonalna. 2) Nawiązano kontakt z prasą codzienną przez Polską Agencję Publicystyczną. 3) Został opracowany program akcji prasowej na terenie Związku oraz instrukcja organizacyjno - wewnętrzna. 4) Założono archiwum prasowe Związku. 5) Zorganizowano kurs prasowy, który odbędzie się w Zakopanem w miesiącu lipcu r. b. b) Ankieta prasowa.

Wydział łącznie z Biurem Prasowem w okresie sprawozdawczym opublikował w prasie pozazwiązkowej 16 zbiorowych komunikatów prasowych przez P. A. P. oraz bezpośrednio w prasie różnych kierunków zamieścił 15 artykułów w sprawach: budowa szkół, praca społeczno - oświatowa Związku, udział nauczycielstwa w ruchu spółdzielczym i t. p.

Wysłano również cały szereg sprostowań do prasy, atakującej Związek.

Obecnie został opracowany projekt wysyłania własnych biuletynów prasowych bezpośrednio do ważniejszych pism w kraju. Na biuletyny składać się będą krótkie artykuły na tematy aktualne. W opracowaniu — kontakt z prasą zagraniczną.

W sprawozdaniu nie można uwzględnić udziału w akcji prasowej członków Związku z powodu braku danych. Dopiero wyniki ankiety i nadesłane sprawozdania dostarczą odpowiedniego materjału.

W strukturze organizacyjnej Związku działalność swoją Wydział Prasowy opiera na: referatach prasowych w Ogniskach, sekcjach prasowych w Oddziałach Powiatowych i komisjach prasowych w Okręgach.

Skład Prezydjum Wydziału Prasowego jest następujący: kol. kol. P. Wysocki — przewodniczący, W. Gawski — zast. przewod. St. Machowski i J. Chudy — sekretarze, P. Ciesielski, A. Walenta, J. Saloni i M. Kopeć — członkowie.

„GŁOS NAUCZYCIELSKI".

Centralnym organem Związku P. N. S. P. jest tygodnik „Głos Nauczycielski".

Redaktorem „Głosu Nauczycielskiego" jest kol. Michał Kopeć, sekretarzem Redakcji i redaktorem odpowiedzialnym — kol. Zofja Roguska. W skład komitetu redakcyjnego z ramienia Prezydjum Związku wchodzą kol. kol.: prezes St. Nowak, wiceprezesi: Kl. Stattlerówna, J. Smulikowski, Z. Nowicki i sekretarz jeneralny L. Suda.

„Głos Nauczycielski" porusza zagadnienia, dotyczące szkoły i nauczycielstwa. W okresie sprawozdawczym omówiono następujące sprawy: dziesięciolecie szkolnictwa, reforma administracji szkolnej, opieka lekarska, poprawa bytu, wzajemny stosunek pomiędzy kierownikami szkół a nauczycielstwem, zmiany metod nadzoru pracy nauczycielskiej, ofensywa przeciwników naszej organizacji, jednolitość i niezależność szkolnictwa, kwalifikacje zawodowe, mieszkania służbowe, udział nauczycielstwa w samorządach terytorjalnych, kształcenie nauczycielstwa, reorganizacja samorządu szkolnego, zmiana art. 58 pragmatyki, spółdzielczość, praca oświatowa wśród nauczycielstwa, zniesienie stanowisk inspektorów szkolnych, zjednoczenie organizacyj nauczycielskich, szkolnictwo na wychodźtwie, reforma egzaminu praktycznego, niedomagania dozorów szkolnych, wyższy poziom życia organizacyjnego, samokształcenie, sieć szkolna, pomoce naukowe, ideologja związkowa, walka o szkołę polską, samowystarczalność gospodarcza i wiele innych.

Jednem z najważniejszych zagadnień, najobszerniej omówionych na łamach pisma, była **sprawa budowy szkół.** Poświęcono jej kilka zasadniczych artykułów, a nadto w kilkunastu numerach wydrukowano odpowiedzi na rozesłaną przez Zarząd Główny ankietę w sprawie budowy szkół. W palącej tej sprawie wypowiedzieli się na łamach pisma: nacz. Wydz. Min. Przemysłu i Handlu St. Arczyński, b. premjer Wł. Grabski, b. minister dr. T. Janiszewski, adwokat, b. poseł W. Łypacewicz, b. minister inż. Jędrzej Moraczewski, wicemarszałek senatu ś. p. St. Posner, poseł A. Próchnik, starosta B. Plenkiewicz, kurator okr. szk. A. Ryniewicz, poseł P. Rychlik, starosta Rżewski, starosta Wł. Rozmarynowski, przewodniczący R. S. M. w Łodzi dr. St. Skalski, kurator okr. szk. K. Szelągowski, wojewoda St. Twardo, nacz. Wydz. Min. W. R. i O. P. dr. St. Tynelski nacz. wydz. inż. H. Zawadowski i inni.

Na skutek życzenia ostatniego Zjazdu Delegatów zostały wznowione działy: „Trybuna związkowa" oraz „Ciernie i głogi". Wznowienie tego ostatniego działu **wywołało w prasie, nieprzychylnej naszej organizacji, echo** w postaci kilku napastliwych artykułów. Poza tem **utworzono** w piśmie dział **„Co pisze prasa o szkole i nauczycielu"**, w którym prowadzono polemikę i zwracano uwagę czytelników na najważniejsze artykuły w sprawach szkolnych i nauczycielskich, które się ukazały w różnych czasopismach, oraz dział **„Szkoł**

i nauczycielstwo zagranicą", który zaznajamiał czytelników z ustrojem i stanem szkolnictwa oraz życiem nauczycielstwa w innych krajach. Również powiększono działy: „Oświata pozaszkolna i regjonalizm", „Przegląd wydawniczy" i „Odpowiedzi redakcji".

Redakcja w miarę możności **uwzględnia życzenia kolegów**, dając im możność wypowiadania się na łamach „Głosu". Niestety, stale przepełniona teka, a jednocześnie ograniczony rozmiar naszego pisma, **nie pozwala** nam w całej rozciągłości uwzględnić tych życzeń, i wiele dobrych artykułów długo oczekuje swojej kolejki, a niektóre z tych samych względów ukazują się w znacznym skrócie. Pierwszeństwo dajemy wartościowym artykułom, zawierającym aktualną treść i odznaczającym się zwięzłością stylu.

Wymiana myśli na łamach pisma **jest żywa**. Specjalną poczytnością i zainteresowaniem cieszą się artykuły, mające na celu wywołanie dyskusji nad poruszonemi zagadnieniami. Odnoszą one skutek, gdyż koleżanki i koledzy **wypowiadają się chętnie** w poruszonych sprawach i nawiązują kontakt z redakcją pisma. W okresie sprawozdawczym oprócz stałych współpracowników, jak członkowie Prezydjum (kol. kol. J. Smulikowski, Z. Nowicki, K. Stattlerówna, K. Makuch) i kilku innych członków Związku, zabierali głos na łamach pisma następujący kol. kol.:

J. Amerek, J. Anielski, Fr. Burczaniak, St. Brzozowski, A. Broszkiewicz, F. Bartecki, J. Bielecki, Wł. Boczek, A. Braun, A. Bielawski, D. Costres, Br. Chrzan, M. Cezak, W. Chmielnicki, H. Chorol, J. Dobrowolski, K. Dzierzba, K. Dzieduszko, M. Dzierzbicka, M. Dąbrowa, St. Dobraniecki, A. Dąbrowski, Jerzy Dąbrowa, J. Dżugaj, St. Daniłów, Fr. Dąbrowski, A. Faściszewski, B. Grabałowski B. Gaudnik, B. Głuchowski, K. Gądela, J. Gaździcki, E. Grabowski, J. Gut, A. Garstkówna, K. Grabowski, Z. Gogulska, J. Horakówna, A. Herbst, Fr. Hanas, Wł. Horoch, A. Jakiel (Szwajcarja), St. Jezierski, Jastrzębski, A. Jobke, J. Jarosz, J. Kalita, J. Karpel, Wł. Kasprzyk, A. Kotwicz, W. Kamiński, J. Kolanko, St. Koper, J. Karon, Fr. Karaś, Z. Kosiński, Wł. Kowalski, W. Kaczor, K. Kowicki, T. Kozłowski, J. Kulka, Fr. Karpiński, T. Kwiatkowski, A. Lorek, K. Lech (Brazylja), M. Lichtenstein, J. Linca, Wł. Ligęza, Fr. Monot, St. Machowski, M. Markowski, St. Moś, J. Meckier, K. Mleczko, A. Nowiński, M. Nowak, J. Nerkowski, K. Olejarczyk, T. Ostrowicz, Br. Pater, A. Płużyc, T. Pachorek, M. Pokrzywowa, W. Próchnicki, W. Regulski, M. Rękus, A. Święcicki, J. Sienkiewicz, M. Szewczuk, W. Szajkowski, M. Szczawińska, M. Sachajdak, St. Stygar, Fr. Sadowski, Dr. J. Salomon, K. Sztolc, St. Świerk, J. Simoni, J. Stanek, A. Świtarzowski, M. Socha, K. Szostkiewicz, E. Tetiuk, S. Tezof, K. Taraba, St. Wójcik, H. Wojteczkowa, Cz. Wycech, E. Willmanowa, St. Wiącek, J. Wiącek (Francja), Widlarz, M. Wicher, St. Wojtasik, St. Wrzosek, T. Wiewiórkowski, Wróbel, F. Wolski, A. Walenta, J. Wacławski, E. Wolf, St. Zaleski i wielu innych.

Nakład „Głosu Nauczycielskiego" **stale wzrasta**. W styczniu 1928 r. wynosił on 39.500 egzemplarzy, w r. 1929 — 40.500 egzemplarzy, a w styczniu 1930 r. -- 42.000 egzemplarzy tygodniowo. Również i **objętość pisma w ostatnim roku została powiększona** z powodu wydania kilkunastu numerów zwiększonych o ½, a nawet o 1 arkusz druku. W okresie sprawozdawczym zużyto na druk „Głosu Nauczycielskiego" (bez „Pracy Szkolnej") przeszło 100.000 kilogramów, czyli 10 wagonów papieru. Z powodu tego wielkiego nakładu pismo **musi być drukowane na maszynach rotacyjnych** i na papierze gazetowym. Drukowanie na maszynach płaskich, w obecnym nakładzie, jest techniczną i finansową niemożliwością, wobec czego nie można spełnić życzeń wielu koleżanek i kolegów, ażeby „Głos Nauczycielski" wychodził na lepszym papierze. Sądzimy, iż pismo w obecnej formie i treści, jako strażnik i wyraziciel naszych ideałów i postulatów oraz jako informator nauczycielstwa, spełnia należycie swoje zadanie.

„PRACA SZKOLNA".

W okresie sprawozdawczym miesięcznik „Praca Szkolna", stanowiący bezpłatny dodatek do „Głosu Nauczycielskiego" wychodzi w zwiększonym rozmiarze, w objętości dwu arkuszy miesięcznie; normę tę jednak przekraczano, zależnie od potrzeby, nawet do trzech arkuszy na miesiąc.

Redagowała pismo dr. **Marja Librachowa**, która od września 1929 uzyskała roczny urlop zdrowotny. Zastąpił ją w redagowaniu pisma na przeciąg roku kol. **Juljusz Saloni**.

W doborze artykułów „Pracy Szkolnej" uwzględniała Redakcja głównie zagadnienie praktyczne z zakresu wychowania i nauczania. Celem rozszerzenia i pogłębienia tła zjawisk poświęciło pismo dość dużo miejsca za-

gadnieniom teoretycznym, głównie psychologji wychowawczej i pedologji, kwestji programów szkolnych i ich wykonania. Redakcja dążyła do utrzymania pod tym względem jak najsilniejszego kontaktu z zagranicą, pomieszczając w tym celu tłumaczone artykuły obcych autorów pozyskane dla „Pracy Szkolnej".

W dziale sprawozdawczym na pierwszem miejscu wymienić należy sprawozdania o najdonioślejszych zjawiskach i przedsięwzięciach pedagogicznych w kraju i zagranicą. Omówiono więc wyczerpująco kongresy pedagogiczne: w Poznaniu, Genewie i Helsingör.

Każdy mniej więcej numer „Pracy Szkolnej" zawierał ponadto sprawozdania z prasy pedagogicznej polskiej lub obcej, podające zwięźle wiadomości o stanie myśli pedagogicznej w kraju i zagranicą.

Dopełniały treści czasopisma sprawozdania i oceny książek, ważnych dla samokształcenia nauczycielstwa i młodzieży oraz korespondencje z czytelnikami.

„RUCH PEDAGOGICZNY".

Czasopismo naukowe, omawiające zagadnienia z dziedziny psychologji, pedagogji, organizacji szkolnictwa w Polsce i zagranicą. Wychodzi raz w miesiącu pod redakcją kol. dr. H. Rowida. Nakład 3.000 egzemplarzy. Prenumeratorów 2.692.

Wydawnictwo jest samowystarczalne. W r. 1930 powiększono nakład do 3.500 egz., a objętość pojedyńczego zeszytu do trzech arkuszy. Prenumerata roczna wynosi obecnie 10 zł. Dla członków Związku P. N. S. P. prenumerata roczna wynosi 8 zł.

Ruch Pedagogiczny starał się oświetlić możliwie wszechstronnie i poddać analizie ważniejsze objawy i prądy w dziedzinie wychowania doby obecnej na tle rozwoju ogólnej kultury społecznej. Prądy wychowawcze, różne kierunki pedagogiczne, projekty reformy wychowania i nauczania rozpatrywano na podstawach teoretycznych filozofji, socjologji i psychologji, przyczem uwzględniano ich znaczenie w życiu i możliwość ich urzeczywistnienia w praktyce. Ważniejsze problemy, omówione w dwóch ostatnich rocznikach **Ruchu Pedagogicznego**, dadzą się ująć w następujące działy:

A. **Teorja wychowania.** Teorji wychowania i jej podstawom filozoficznym i socjologicznym poświęcone są następujące artykuły i rozprawy: Autorytet a wolność w wychowaniu (**Dr. M. Ziemnowicz**), O socjologji, jako podwalinie obywatelskiego kształcenia młodzieży (**H. Witkowska**), Z problemów demokratyzacji wychowania (**Dr. Zdz. Kaczmarek**), O istocie wychowania (**J. Mirski**), Znaczenie środowiska w wychowaniu (**Dr. M. Friedlander**), Sokrates — Geneza szkoły twórczej (**M. Orłow**), O jednostronności niektórych poczynań pedagogicznych współczesnej epoki (**Dr. R. Taubenszlag**), Przesłanki filozoficzne i psychologiczne podstawy pedagogiki współczesnej (**Dr. M. Sekreta**).

B. **Psychologja pedagogiczna** znalazła również szersze uwzględnienie w artykułach: Zwierzę — dziecko — człowiek (**Prof. dr. St. Szuman**), Zainteresowanie jako istotny czynnik nauczania w szkole twórczej (**H. Rowid**), Psychologja klasy, jako grupy społecznej (**H. Rowid**), Monografje dzieci w świetle psychologji strukturalnej (**H. R.**), Psychoanaliza a wychowanie (**Dr. L. Langholz**), Uwagi o poradniach w wyborze zawodu (**Dr. Z. Szybalska**).

C. **Prądy reformatorskie w szkolnictwie** są przedmiotem analizy w licznych artykułach pedagogów polskich i obcych: Reforma szkolna w Niemczech (**Prof. P. Oestreich**, redaktor czasopisma „**Die Neue Erziehung**"), Praca twórcza w naszych szkołach (**St. Chmielakówna**), Ferma szkolna, jako typ nowej szkoły (**Dr. M. Friedländer**), Szkoła aktywna i metody aktywne (**Dr. A. Ferrière**, redaktor czasopisma „**Pour l'Ere Nouvelle**"), System daltoński (**Dr. R. Taubenszlag**), Dzieło oświatowe Szwecji (**Dr. St. Niemcówna**), Organizacja szkoły powszechnej w Bruksellі (**J. Melchertówna**).

D. **Zagadnienia dydaktyczne.** Artykuły z tego działu dają wytyczne i omawiają środki realizacji nowych metod nauczania: Pomocnicze ćwiczenia stylistyczne (**T. Czapczyński**), Jak przystąpić do poznania mapy w szkole powszechnej (**M. Mścisz**), Kartkowe zbiory rycin a samokształcenie w bibljotekach (**A. Oderfeldówna**), Potrzeba badania czytelnictwa młodzieży szkolnej (**H. Radlińska**), Geografja w daltońskim systemie pracy szkolnej (**Dr. St. Niemcówna**), Prehistorja w szkole powszechnej (**L. Bandura**), Na szlakach rozbudowy podstaw geografji szkolnej (**Dr. W. Ormicki**) i inne.

E. **Organizacja studjów nauczycielskich.** Podobnie jak w rocznikach ubiegłych lat, tak i w omawianych tu Redakcja położyła główny nacisk na problem kształcenia nauczycieli i reformę studjów nauczycieli szkół powszechnych, jako na istotny warunek rozwoju nowe

szkoły. Problemowi temu poświęcono artykuły: Organizacja studjów naucz. w Zurychu i Bazylei (**H Rowid**), Reforma studjów naucz. Zjazd członków Sekcji K. N., Kształcenie nauczycieli szkół początkowych we Włoszech (**M. Dzierzbicka**), Reforma szkolnictwa w Anglji (**H. Rowid**), Zadania nauczyciela - wychowawcy szkoły nowej (**M. Grzegorzewska**), Państwowe pedagogja, Rozwój systemu studjów naucz. w odrodzonej Rzplitej Polskiej w ciągu 10-lecia od 1918 — 1928 (**H. Rowid**), Metody nauczania w oświetleniu potrzeb zakładów kształcenia nauczycieli (**E. Türschmid**), Dwuletni kurs pedagogiczny przy Un. Jag. (**L. P.**), Kształcenie nauczycieli w Stanach Zjednoczonych (**M. F.**), Egzamin praktyczny na nauczyciela szkół powszechnych (**L. Pawłowski**).

W obu rocznikach znajdują się sprawozdania z kongresów pedagogicznych w Polsce i zagranicą, sprawozdania z czasopism pedagogicznych, oceny dzieł i książek z zakresu psychologji i pedagogji, zapiski bibljograficzne i bogate informacje o ważniejszych objawach w życiu szkoły w Kronice pedagogicznej.

W ostatnich dwu latach ukazały się, jako odbitki, następujące prace, drukowane w **Ruchu Pedagogicznym:** 1. **Ludwik Pawłowski:** Egzamin praktyczny na nauczyciela szkół po-

PRASA ZWIĄZKU P. N. S. P.

Z pośród wyszczególnionych przestały wychodzić „Rysunki w szkole". Na kliszy brak **„Ogniska Nauczycielskiego"**, wychodzącego w Lublinie, **„Spraw Nauczycielskich"**, wychodzących w Wilnie i **„Przeglądu Nauczycielskiego"**, wydawanego w Stanisławowie.

wszechnych (Wyd. II r. 1930), 2. **Dr. Zdzisław Kaczmarek:** Z problemów demokratyzacji wychowania (r. 1929), 3. **Dr. Rudolf Taubenszlag:** System daltoński (Wyd. II 1930), 4. **Tenże:** O jednostronności niektórych poczynań pedagogicznych współczesnej epoki (r. 1929), 5. **Dr. Mirosław Sekreta:** Przesłanki filozoficzne i psychologiczne podstawy pedagogiki współczesnej (r. 1929).

„POLSKIE ARCHIWUM PSYCHOLOGJI".

„Polskie Archiwum Psychologji" jest pierwszem w Polsce czasopismem, poświęconem zagadnieniom psychologji teoretycznej i stosowanej. O wartości i potrzebie tego rodzaju wydawnictwa świadczy najlepiej zainteresowanie uczonych i całego społeczeństwa zarówno w kraju, jak i zagranicą. Po przeszło rocznej przerwie, spowodowanej śmiercią nieodżałowanej redaktorki i założycielki ś. p. prof. dr. Józefy Joteyko, Zarząd Główny Zw. P. N. S. P. podjął dalsze wydawnictwo „Polskiego Archiwum Psychologji", zaznaczając tem samem, że czasopismo to, nie zmieniając swego charakteru, będzie **nadal służyć celom i zadaniom, nakreślonym przez swą założycielkę** w słowie wstępnem do Nr. 1, z 1926 roku.

„Objawem niesłychanie pocieszającym — pisała prof. Joteyko — jest fakt, że sprawę wydawnictwa „Polskiego Archiwum Psychologji" podjął Związek Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych. Złożył tam dowód głębokiego zrozumienia znaczenia, przypadającego psychologji w całokształcie życia kulturalnego i zadań, jakie nakłada chwila obecna. Chciał zawczasu uzbroić nauczycieli w to narzędzie pracy, jakiego wymagać od nich będzie rozwój myśli psychologicznej. Pismo nasze pragnie być łącznikiem między laboratorjum, szkołą i życiem, między twórczą myślą naukową, a twórczem urzeczywistnieniem szkoły współczesnej".

Skład komitetu redakcyjnego w osobach: dr. Marji Grzegorzewskiej, dyrektora Instytutu Pedagogiki Specjalnej, dr. Stefana Bale'ya, prof. Uniwersytetu Warszawskiego i dr. Jakóba Segała, prof. Wolnej Wszechnicy Polskiej — **zapewnia wydawnictwu wysoki poziom naukowy,** ze względu na dawną współpracę tych osób z wielką uczoną, jaką była ś. p. prof. Joteyko.

W okresie sprawozdawczym ukazał się zbiorowy numer — 2, 3, 4, T. II (1927-28 r.), poświęcony pamięci redaktorki **p. Joteyko.** Numer ten **zawiera liczne wspomnienia** uczonych w kraju i zagranicą, dające żywy obraz niestrudzonej i ofiarnej pracy naukowej Zmarłej, wspomnienia Jej przyjaciół i b. słuchaczy. W końcu zeszytu umieszczono bibljografję prac J. Joteyko. Bibljografja ta zawiera 269 prac, w liczbie tej 65 w jęz. polskim, 201 w jęz. francuskim i 3 przekłady na języki inne.

W ostatnim numerze wydawnictwa — Nr. 1, T. III, r. 1930 — zamieszczone zostały następujące artykuły:

Edward Claparède: Mentalizacja.

Stefan Szuman: O historycznym charakterze rozwoju osobowości w przeciwieństwie do prawidłowej ewolucji psychicznej człowieka.

Marja Grzywak - Kaczyńska: Metoda tekstów umysłowych na kongresie w Helsingör.

Janina Krasuska - Bużycka: Sprawozdanie z prac psychologicznych, wykonanych na terenie Szkoły Badawczej przy ul. Białołęckiej Nr. 36 w roku 1928-29.

Ponadto numer ten zawiera sprawozdanie z posiedzeń Tow. Psychologicznego im. J. Joteyko (dawniej koło Psychologiczne), Biuletyn Sekcji Psychologów Szkolnych przy wyżej wspomnianem Towarzystwie, obszerne sprawozdanie z książek, kronikę i notatki bibljograficzne.

Nakład „Archiwum" wynosi 1.500 egzemplarzy. Wskutek dość znacznej przerwy w wydawnictwie ilość prenumeratorów w porównaniu z latami ubiegłemi cokolwiek się zmniejszyła.

Prenumerata na rok 1930 wynosi 10 zł., dla Ognisk i bibljotek — 9 zł.

Adres Redakcji: Plac Trzech Krzyży 8 m. 25, Tel. 60-65.

Adres Administracji: ul. Marszałkowska 123, tel. 205-88.

Konto P. K. O. 13.951.

„PŁOMYK" i „PŁOMYCZEK".

W okresie ubiegłych dwóch lat, mimo ogólnego zastoju, dzięki dalszemu choć nieco wolniejszemu wzrostowi liczby prenumeratorów, „Płomyk" i „Płomyczek" mogły zrobić **dalszy krok** w owym rozwoju pod względem redakcyjnym i technicznym.

„Płomyk", pozostając pod wytrawnem kierownictwem p. Heleny Radwanowej, w roku wydawniczym 1928/29, jako w roku 10-

lecia wskrzeszenia Polski, zwrócił w pierwszym rzędzie uwagę na dobór materjału o Polsce. Z powszechnem uznaniem nauczycielstwa spotkały się nietylko artykuły, zawsze ciekawie zilustrowane, ale i barwne tablice statystyczne, zamieszczane na okładkach. Oddały one bowiem, jak tego dowodzą listy, duże usługi, jako pomoc w nauce o Polsce. W tym też roku z inicjatywy „Płomyka" młodzież szkolna ufundudowała cegiełkę na odbudowę Wawelu i podjęła różne prace dla pożytecznego i trwałego upamiętnienia rocznicy. Poza tem Redakcja otrzymała setki podziękowań za program i materjał do urządzenia uroczystości w dniu 11 listopada, z których skorzystała wielka liczba szkół.

„Płomyk" skupiał w dalszym ciągu wybitnych autorów z zakresu literatury dla dzieci, drukując powieści: „Jutro niedziela" Z. Żurakowskiej, „Tajemnica Romka" Heleny Bobińskiej, „Serce karła" J. Lieslowej, „Opowiadania z Sianek Górnych" J. Siebe oraz szereg krótszych i dłuższych opowiadań. Duże zainteresowanie wzbudzały artykuły treści naukowej. Ugruntowały też swą sławę wśród młodzieży bezpłatne dodatki, oczekiwane zawsze z niecierpliwością. W okresie sprawozdawczym między innemi zostały dodane: wielobarwne ilustracje z dziejów bajecznych Polski, gra „Szachownica Płomyka", barwny arkusz do ozdobienia pudełka, kalendarze na początku każdego roku szkolnego, arkusz „zwierząt", jedyne w swoim rodzaju niezwykle starannie wykonane wielobarwne rotograwiurowe ilustracje, przedstawiające typy ludowe. Poza tem „Płomyk" zamiast dotychczasowych okładek dwubarwnych zdobią czterobarwne okładki offsetowe, wykonane przez znanych rysowników, zaś porozumienie z kilkoma agencjami fotograficznemi krajowemi i zagranicznemi pozwala na możliwie najlepszy dobór materjału ilustracyjnego.

„Płomyczek" wychodził nadal, jako oddzielne pismo pod redakcją p. Janiny Porazińskiej, zyskując w szybkiem tempie coraz szerszy krąg czytelników. Niewątpliwie odegrało tu pewną rolę poza stroną wyłącznie redakcyjną, trafiającą w potrzeby młodszej dziatwy, i to, że „Płomyczek" w r. 1928/29 stał się pierwszem i jedynem w Polsce pismem dla dzieci, drukowanem w różnych kolorach. Dobór piszących i materjał odpowiedni uczyniły z „Płomyczka" pismo, zwracające uwagę pedagogów, jako wyjątkowo odpowiednie dla dzieci (w Uniwersytecie Jagiellońskim podjęta została praca na temat: „Wartości pedagogiczne „Płomyczka"). Dowodzi tego również fakt, że w coraz większej liczbie szkół „Płomyczek" używany jest zamiast Wypisów). Doskonałe powieści: „Pamiętnik Stachurki" H. Radwanowej, „Zuch" E. Zarembiny, opowiadania J. Grabowskiego, wiersze E. Szelburg, L. Krzemienieckiej, L. Wiszniewskiego i innych, pogadanki, robótki, dział rozrywek, bezpłatne dodatki znajdują żywy oddźwięk, ujawniający się w niezwykle obfitej korespondencji. Obfitość listów zmusiła obie redakcje do drukowania w ciągu ostatnich dwóch lat specjalnych dodatków z odpowiedziami od redakcji.

W obu redakcjach został utworzony referat prasy zagranicznej dla dzieci, co umożliwia redakcjom stałe czuwanie nad zdobyczami pedagogiki w tej dziedzinie.

Nakład „Płomyka" wynosi obecnie 34.000 egz., „Płomyczka" — 45.000.

„POLSKA OŚWIATA POZASZKOLNA".

Jedynem pismem, obejmującem całokształt pracy społeczno - oświatowej w Polsce, jest dwumiesięcznik „Polska Oświata Pozaszkolna". Czasopismo to zawiera artykuły teoretyczne, dział wskazówek praktycznych w pracy oświatowej, bogate materjały z dziedziny oświaty pozaszkolnej, w kraju i zagranicą, słowem, porusza najistotniejsze zagadnienia, wysuwane przez życie społeczne.

W okresie sprawozdawczym Redakcja wprowadziła nowe działy, poświęcone samokształceniu i roli samorządu w dziedzinie oświaty, oraz powiększyła dział ruchu oświatowego w kraju.

„Polska Oświata Pozaszkolna" jest niezastąpionym informatorem i doradcą w pracach praktycznych dla każdego społecznika-oświatowca. W myśl uchwały Zjazdu Delegatów każde Ognisko Zw. P. N. S. P. winno prenumerować i propagować to niezbędne w pracy społeczno - oświatowej czasopismo.

Redaktorem czasopisma był do roku 1929 obecny kurator Okręgu Szkolnego Lubelskiego p. dr. E. Nowicki. Od 1.I.1929 objął redakcję P. O. P. przewodniczący Wydziału Społeczno - Oświatowego Zw. P. N. S. P. kol. Aleksander Patkowski.

Adres Redakcji i Administracji: Warszawa, Świętokrzyska 30 m. 11. Prenumerata roczna wynosi 8 zł.

„WIEDZA I ŻYCIE".

Czasopismo „Wiedza i Życie" jest ze względu na swój charakter **jedynym miesięcznikiem w Polsce, który, licząc się z potrzebami jak najszerszych warstw społeczeństwa, staje się wprost niezbędną lekturą o charakterze popularno - naukowym.** Zawrotne tempo współczesnego życia stwarza potrzebę wydawania czasopisma o specjalnym typ'e, które w przejrzystej i zwięzłej formie dostarczałoby czytelnikowi wiadomości o najnowszych zdobyczach nauki i kultury. Idei tej służy miesięcznik „Wiedza i Życie", który przez **umiejętny dobór artykułów daje wiele cennego materjału do pracy samokształceniowej** i pozwala w sposób łatwy i szybki rozwiązywać niejedno z interesujących nas zagadnień. Popularyzacja wiedzy jest niełatwem dziś zadaniem, wymaga bowiem obok wiernie podanego materjału, jeszcze i takiego sposobu ujęcia go, aby stał się dostępnym jak najliczniejszym rzeszom czytelników. Kwestja ta została w zupełności rozwiązaną **przez pozyskanie do współpracy wybitnych uczonych i popularyzatorów nieomal z każdej dziedziny wiedzy.** O poziomie pisma tego niech świadczą nazwiska współpracowników: prof. Błędowski, prof. Dembowski, prof. Gumplowicz, dr. Grotowski, dr. A. Hertz, prof. E. Korbut, prof. Lenkowski, prof. W. Massalski, prof. Poniatowski, prof. dr. Wertenstein, prof. dr. T. Zieliński i wielu innych.

„Wiedza i Życie" wychodzi piąty rok Każdy zeszyt wydawnictwa stanowi zamkniętą w sobie całość, jest bogato ilustrowany i zawiera stale szereg najaktualniejszych zagadnień. **Liczba prenumeratorów „Wiedzy i Życia" wzrasta, jednakże nie w tym stopniu, aby można było pomyśleć o dalszym rozwoju i udoskonaleniu pisma.** Znaczna zniżka prenumeraty dla Ognisk nie dała dotychczas pożądanego rezultatu, liczba bowiem zgłoszeń nie przekracza 10% ogólnej liczby prenumeratorów. Objaw to niezbyt pocieszający, należy jednak mieć nadzieję, że w pierwszym rzędzie nauczycielstwo doceni, dążenia i starania wydawnictwa i przez rozległą propagandę przyczyni się do rozpowszechnienia czasopisma, może niewiele dziś jeszcze znanego szerszemu ogółowi społeczeństwa.

„Wiedza i Życie" wychodzi w nakładzie 3.000 egzemplarzy.

Prenumerata roczna wynosi 24 zł.; dla Ognisk, członków Związku i bibljotek — 20 zł. Pismo redaguje poseł Janusz Jędrzejewicz. Redaktorem odpowiedzialnym jest kol. Zygmunt Zabiegliński.

Adres Redakcji: Chmielna 33 m. 5, telef. 39-86.

Adres Administracji: ul. Marszałkowska 123, tel. 269-08.

Konto czekowe w P. K. O. Nr. 12.492.

Okazowe numery wysyła się po nadesłaniu znaczka za 25 groszy.

„ROBOTY RĘCZNE I RYSUNKI".

Czasopismem, poświęconem zagadnieniom nauczania robót ręcznych i rysunków w szkołach ogólno - kształcących i zakładach kształcenia nauczycieli — jest dwumiesięcznik „Roboty Ręczne i Rysunki", organ Sekcji Nauczycieli Robót Ręcznych i Rysunków, wychodzący w Warszawie pod redakcją kol Wiktora Snopka.

Na treść każdego numeru czasopisma składają się obok artykułów z zakresu metodyki nauki robót ręcznych i rysunków, drobne artykuły, omawiające budowę różnych sprzętów, potrzebnych w nauce szkolnej, tudzież sprawozdania z książek i korespondencje z czytelnikami. W numerze 3-cim „R. R. i R." z r. 1928 i 3—4 z roku 1929 umieszczono uchwały i rezolucje II i III walnego zjazdu członków Sekcji, **zmierzające do podniesienia poziomu** naukowego robót ręcznych i rysunków w szkołach, przez odpowiednie dokształcanie i kształcenie nauczycieli tych przedmiotów, **organizowanie pracowni,** zaopatrzonych w potrzebne narzędzia i sprzęty, stałą i życzliwą opiekę władz szkolnych.

W **każdym** numerze wymienionym czasopisma, **każdy** nauczyciel może znaleźć wiele cennego materjału, potrzebnego w pracy szkolnej.

Piękną szatą zewnętrzną i treścią „Roboty Ręczne i Rysunki" zasługują na **wyróżnienie i jak najżyczliwsze poparcie** ze strony szerokich mas nauczycielskich — a przedewszystkiem nauczycielstwa związkowego.

Adres Administracji Warszawa — Marszałkowska 123, II p. — prenumerata roczna — 10 zł.

„SZKOŁA SPECJALNA".

Sprawom wychowania i nauczania **dzieci anormalnych** służy kwartalnik „Szkoła Specjalna". Czasopismo jest organem Sekcji Szkolnictwa Specjalnego. W sprawozdaniu tej

Sekcji znajduje się obszerniejsza wzmianka o czasopiśmie. Redaktorem „Szkoły Specjalnej" jest p. dr. M. Grzegorzewska. Adres administracji: Świętokrzyska 30 m. 11. Prenumerata roczna 8 zł.

„ILUSTRACJA SZKOLNA".

Pierwszy numer „Ilustracji Szkolnej" ukazał się w kwietniu 1929 i dotychczas, t. j. do maja 1930 r., wyszło 11 zeszytów, obejmując **łącznie 202 obrazki**, nadające się bądź do systematycznej nauki szkolnej, bądź do zilustrowania najważniejszych aktualnych wydarzeń. Pod względem treści najwięcej obrazków zostało poświęcone krajoznawstwu (75 obrazków), następnie historji (35 obrazków), poza tem uwzględnione były aktualności, geografja, przyroda, technika, jęz. polski, religja i reprodukcje artystyczne.

„Ilustracja Szkolna" jest miesięcznikiem (podczas letnich wakacyj nie wychodzi), każda teczka zawiera od 16 do 18 obrazków, wykonanych techniką rotograwiurową, w rozmiarach 33 × 24 cm. i do każdego obrazka jest dołączony objaśniający tekst.

Cena „Ilustracji Szkolnej" w prenumeracie wynosi wraz z przesyłką 2 zł. miesięcznie. Ponieważ w r. szk. 1930/31 część obrazków ukaże się w kolorach, przeto w tym roku prenumerata wynosić będzie 2 zł. 50 gr.

„Ilustracja Szkolna" wychodzi pod redakcją kol. Józefa Włodarskiego w nakładzie 12.000 egz. Przez nauczycielstwo „Ilustracja Szkolna" została przyjęta nader życzliwie, często z **entuzjazmem**, to też już w pierwszym roku istnienia stała się pod względem finansowym samowystarczalną, i z kasy Związku na „Ilustrację" nie wyasygnowano ani grosza.

Największą poczytnością cieszy się „Ilustracja" w woj. lubelskiem, lwowskiem, krakowskiem, wołyńskiem, najmniej rozchodzi się w pomorskiem, poleskiem, tarnopolskiem i nowogródzkiem.

Adres Redakcji i Administracji: Warszawa, ul. Świętokrzyska 18. Konto czekowe P. K. O. Nr. 19.707.

„NASZ GŁOS".

„Nasz Głos" jest organem Okręgu Związku P. N. S. P. w Poznaniu. Wychodzi raz w miesiącu. W treści uwzględnia dwa działy: pedagogiczny i organizacyjny.

W dziale pierwszym zamieszczane są artykuły natury teoretycznej i praktycznej z pedagogiki, dydaktyki i psychologji. Poruszają one zagadnienia ogólne, większość jednak pozostaje w związku z potrzebami i doświadczeniami szkolnictwa wielkopolskiego. Ze szczególniejszą uwagą śledził „Nasz Głos" problem szkoły jednolitej, poświęciwszy mu szereg artykułów rzeczowych i dyskusyjnych. — Tutaj znajdują swoje miejsce różnorodne artykuły okolicznościowe, podnoszące z okazji rocznic i uroczystości znaczenie ludzi i wydarzeń dla wychowania.

Dla ruchu organizacyjnego przeznaczony jest dział drugi. Sprawozdania ze zjazdów okręgowych, zebrań Oddziałów powiatowych i Ognisk, udział nauczycielstwa związkowego w pracy społecznej, oświatowej i kulturalnej, działalność samokształceniowa, organizacja kursów, wycieczki itd. itd. — składają się na treść tego działu, tworząc pełny i barwny obraz życia naszych placówek organizacyjnych i ich członków. Do tej dziedziny zaliczyć należy odpowiedzi na ataki, skierowane przeciw Związkowi, artykuły, wyjaśniające ideologję związkową, wreszcie polemiczne obalanie zarzutów, stawianych nauczycielstwu szkół powszechnych.

Redakcyjnie i finansowo opiera się pismo na członkach Związku Okręgu poznańskiego. Artykuły w przeważnej części wychodzą z pod pióra nauczycieli - związkowców. (Oczywiście, korzysta się także bardzo chętnie z piór autorów, nie będących nauczycielami szkół powszechnych).

Materjalny byt „Naszego Głosu" uregulowany został na zasadzie obowiązkowego prenumerowania pisma przez każdego członka organizacji w Okręgu. Prenumerata wynosi 5 zł. rocznie. W ten sposób pismo zdołało się dotychczas utrzymać w ramach samowystarczalności.

Charakter „Naszego Głosu" i jego egzystencja wynikają z założeń, leżących u podstaw powołania go do życia. Z jednej strony chciano widzieć w nim warsztat pracy, przy którym koledzy - związkowcy próbowaliby swoich sił, dzieląc się wzajemnie wiedzą i doświadczeniem, zdobytem w praktyce szkolnej, z drugiej znów strony stać się on miał łącznikiem duchowym pomiędzy oddalonymi od siebie członkami Związku na terenie woj. poznańskiego. Te zadania spełnia on znakomicie już szósty rok.

Redakcję pisma prowadzi Komitet Redakcyjny. Adres Redakcji i Administracji: Poznań, ul. Lodowa 1.

„OGNISKO NAUCZYCIELSKIE".

„Ognisko Nauczycielskie" jest miesięcznikiem , poświęconym teorji i praktyce życia szkolnego, oświacie pozaszkolnej, zagadnieniom samokształcenia i regjonalizmu oraz sprawom organizacyjno - społecznym. Nakład przeciętnie wynosi 1.500 egzemplarzy. Prenumeratorów 1.300. Wysokość prenumeraty: rocznie 6 zł., półrocznie 3.50, kwartalnie 2 zł., numer pojedyńczy 80 gr.

Redaguje komitet w osobach kol. kol. P. Jawtuchowicza, J. Kosiora, A. Madeja, St. Madejowej, A. Mazurkiewicza, W. Polkowskiego, F. Popławskiego, M. Skawińskiej, Cz. Wycecha, H. Zwolakiewicza. Redaktor odpowiedzialny: Czesław Wycech.

W roku 1929 wyszło 10 numerów „Ogniska Nauczycielskiego" (w okresie wakacyjnym pismo nie wychodzi). W dziale metodyczno - pedagogicznym było umieszczonych 25 artykułów, z oświaty pozaszkolnej — 3, o samokształceniu — 3, z zagadnień regjonalnych — 5, organizacyjno - społecznych — 8, w dziale prawno - służbowym — 9, administracji szkolnej — 1, w „Światłach i cieniach" — 21.

Kronika: a) zjazdy — 12, b) kursy — 14, c) sprawozdania z terenów Lubelszczyzny—4, z innych terenów — 2, dotyczących władz — 4, wiadomości, dotyczących Lubelszczyzny— 8. drobnych notatek z całej Polski—11. Recenzje: a) metodycznych książek — 5, regjonalnych — 3, innych — 1. Odpowiedzi Redakcji — 2. Zapiski bibljograficzne — 52. Przegląd prasy — 38. Odezwy.

Wydawnictwo finansuje Zarząd Okręgowy Związku Pol. Naucz. Szkół Powszechnych w Lublinie i Brześciu n. B. Wydawnictwo jest samowystarczalne.

„MIESIĘCZNIK PEDAGOGICZNY".

Pismo posiada charakter pedagogiczno-metodyczny. Wychodzi raz w miesiącu. Nakład wynosi 2.200 egz. Do 31.XII.1929 pismo miało 2.000 prenumeratorów. Roczna prenumerata wynosi 7 zł. Redaktorami są: p. p.: Alojzy Milata, profesor sem. naucz. w Bobrku i Jan Żebrok, dyr. szkoły wydziałowej w Skoczowie.

W „Miesięczniku Pedagogicznym" stale są zamieszczane lekcje praktyczne i kronika pedagogiczna. Wydawnictwo jest samowystarczalne i finansowane jedynie przez prenumeratorów.

„OGNISKOWIEC".

Pismo wychodzi dwa razy na miesiąc. Nakład wynosi 1950 egzemplarzy. Wysokość prenumeraty 60 gr. miesięcznie od członka, czyli 6 zł. na rok, dla niečzłonków 10 zł. W skład Redakcji wchodzi kol. Syska Józef — dyrektor Państw. Sem. Naucz. w Tarnowskich Górach, redaktor odpowiedzialny — kol. Błasiński Stanisław. Pismo porusza różne sprawy, tyczące się tak spraw prawno-służbowych, jako też i pedagogicznych. Pismo jest samowystarczalne. Każdy członek Związku w woj. śląskiem jest obowiązany do abonowania dwutygodnika, z wyjątkiem cieszyńskiej części woj. śląskiego, gdzie wychodzi „Miesięcznik Pedagogiczny", abonowany przez członków w powiecie bielskim i cieszyńskim.

„PRZEGLĄD NAUCZYCIELSKI"

Miesięcznik, poświęcony sprawom organizacyjnym i zawodowym okręgu stanisławowskiego. Nakład 2.900 egzemplarzy. Ilość prenumeratorów 1.156 (wszyscy członkowie Związku na terenie Okręgu, resztę zakupuje tygodnik „Ziemia" i przesyła swoim prenumeratorom).

Wysokość prenumeraty 20 groszy miesięcznie.

Skład Redakcji stanowią kol. kol.: Białous Michał, Gadzińska Eleonora, Gatnikiewicz Wiktor. Adres Redakcji: Stanisławów, 3 Maja 35.

Redakcji chodzi zasadniczo o: 1) publiczne naświetlanie faktów z dziedziny szkolnictwa, które przez władze są, a nie powinny być tolerowane, 2) o nauczenie kolegów i koleżanek objektywnego ujmowania faktów i wyrobienie w nich poczucia odpowiedzialności za to, co się mówi lub pisze, 3) o dawanie obrazu życia organizacyjnego naszego Okręgu.

Pismo finansowane jest przez członków Związku na terenie okręgu stanisławowskiego.

„SPRAWY NAUCZYCIELSKIE".

Organ Okręgu Wileńskiego Zw. P. N. S. P Czasopismo wychodzi raz w miesiącu od stycznia 1930 r. Finansowane jest przez członków Związku na terenie okręgu wileńskiego

„GŁOS WARSZAWSKI".

Oddział Warszawski Zw. P. N. S. P. wydaje miesięcznik p. t. „Głos Warszawski". Czasopismo w ostatnim czasie przekształca się na organ Okręgu Warszawskiego. Adres Redakcji: Warszawa, ul. Marszałkowska 123. Redaktorem pisma jest kol. W. Gawski.

INNE CZASOPISMA.

Oprócz wymienionych, wychodzą jeszcze następujące czasopisma: we Włocławku **„Życie Szkolne"**; w Radomiu **„Nasze Drogi"**, miesięcznik poświęcony sprawom regjonalnym i organizacyjnym Okręgu Kieleckiego; w Łukowie **„Gazeta Powiatu Łukowskiego"**, miesięcznik, wydawany staraniem Oddziału Powiatowego; w Międzyrzecu **„Głos Międzyrzecki"**, dwutygodnik; w Biłgoraju **„Echo Biłgorajskie"**, miesięcznik; w Zamościu **„Głos Zamojszczyzny"**, miesięcznik i inne. Rozwój czasopism prowincjonalnych jest na na dobrej drodze.

WYDAWNICTWA.

Zarząd Główny Zw. P. N. S. P. wydał w okresie sprawozdawczym **„Kalendarz Nauczycielski"** na rok 1929 i 1930, **„Prawo Nauczyciela Polskiego"** i **„Praktykę Szkolną"**, wszystkie zawierające niezbędne informacje dla każdego nauczyciela, a zwłaszcza dla przygotowującego się do egzaminu praktycznego. Nadto w związku z grożącą nam katastrofą szkolną wydano kilka broszur, wśród nich **„Potrzeby szkolnictwa powszechnego"**.

20. OGÓLNE UWAGI.

Związek nasz stał się w ostatnich czasach przedmiotem szczególnych ataków ze względu na swoją jasną i prostą linję, zmierzającą do postawienia szkoły powszechnej na właściwym poziomie. Rozwój szkolnictwa powszechnego jest najpewniejszą gwarancją szybkiego podniesienia się oświaty i uświadomienia obywatelskiego całej ludności Rzeczypospolitej. Nic więc dziwnego, że zarówno szkoła powszechna, jak i jej nauczyciel są przedmiotem zainteresowania wszystkich kierunków społecznych i politycznych.

Zarząd Główny nie dał żadnej podstawy do uprawiania jakiejkolwiek agitacji politycznej żadnemu z kierunków, reprezentowanych w naszem życiu publicznem. Zawód z jednej strony, tudzież zakusy z różnych stron na tak pożądany element w życiu obywatelskiem, jaki stanowi nauczyciel i jego organizacja, wytworzyły atmosferę niechęci u niektórych, a wprost nienawiść ze strony wojującego odłamu prasy reakcyjnej. Posypały się liczne ataki, oparte na legendach, które zmusiły Zarząd Główny i jego Wydział Prasowy do prostowania kłamstw, a nawet wystąpienia na drogę sądową przeciw oszczercom.

Zarząd Główny, ani jego prasa **nie dały nigdy żadnej podstawy** do insynuacyj, jakoby Związek zwalczał kościół lub nauczanie religji w szkole. Zarząd Główny stoi na stanowisku, iż władzą na terenie szkoły jest tylko **władza państwowa** i ściśle tego w swojej działalności przestrzega, zwalczając okólnik Bartla, jako ograniczający tę władzę państwową i prawo osobiste nauczyciela do korzystania z wolnych dni w formie spoczynku niedzielnego i świątecznego, nie wywołuje celowo walk z klerem, lecz nie pozwoli na szykanowanie ze strony wojujących jednostek z pośród kleru nauczyciela na terenie warsztatu szkolnego i pracy obywatelskiej.

Walkę rozpoczęto przeciwko nam na całym froncie, używając do tego przeciwnej nam organizacji, jako bezwolnego narzędzia w ręku mocodawców.

Owoce jednak tej walki najlepiej poznać można po liczbie członków, która w chwili, gdy zamykamy sprawozdanie, dobiega **41 tysięcy członków.** W okresie najzacietszych ataków stwierdzamy najwyższy przyrost członków w naszej organizacji. Jest to najlepsza odpowiedź, czy taktyka, stosowana przez Zarząd Główny, jest właściwą.

Część III. RUCH ZWIĄZKOWY

1. ORGANIZACYJNA DZIAŁALNOŚĆ ZARZĄDU GŁÓWNEGO

X Zjazd Delegatów przeprowadził zasadniczą zmianę statutu, mocą której praca organizacyj wojewódzkich otrzymała autonomiczne uprawnienia i pełną odpowiedzialność.

Organizacyjne zadania Zarządu Głównego zmieniły tem samem charakter i skupiły się około zagadnień ogólnych, poozstawiając troskę o stan Ognisk na terenach samym Okręgom.

Ustalony na tej drodze podział pracy przyniósł dobre owoce. Zarządy Okręgowe rozwinęły całą energję w kierunku podniesienia poziomu organizacyjnego swoich terenów. Rozporządzając dużą swobodą gospodarczą, inicjatywą i kompetencją mogły skutecznie kierować pracą Oddziałów pow. i Ognisk, zgodnie z miejscowemi warunkami społecznemi i regjonalnemi.

Zarząd Główny nigdy nie utrudniał drogi najśmielszej choćby inicjatywie, jeśli tylko widział jej realne podstawy i możliwości. Danych ewidencyjnych, któremi rozporządza, na żądanie dostarczał, gdy zachodziła konieczność, interwenjował, w zjazdach brał udział przez swoich przedstawicieli.

Jasnem jest, że w niejednej sprawie dopiero powaga Zarządu Głównego zlikwidowała zatarg, że biuro Zarządu Głównego nadal prowadzi korespondencję z całym szeregiem Ognisk, że ewidencja członków koncentruje się w Zarządzie Głównym ze względu na administrację „Głosu Nauczycielskiego".

Lecz za całość organizacji danego terenu, za jej zwartość, przyrost, żywotność i poziom ideowy przedewszystkiem Zarządy Okręgowe ponoszą odpowiedzialność.

Przyszłość organizacji leży w pogłębieniu 1) zainteresowań regjonalnych, wiążących nauczyciela z ziemią, na której pracuje; 2) zainteresowań zawodowych, czyniących zeń dobrego i szanowanego nauczyciela; 3) specjalnych zainteresowań społecznych i obywatelskich, nieodzownych dla nauczyciela związkowca. Rola Zarządu Głównego, a Zarządu Okręgowego wyraźnie zarysowuje się przy uświadamianiu sobie powyższych celów.

Ogólne wytyczne każdego okresu pracy Zarząd Główny ustalał na swoich plenarnych posiedzeniach i przekazywał zjazdom okręgowym, jako pewne jednolite dyrektywy i kierunki dążeń, tak, by cała organizacja miała jedno oblicze wobec najważniejszych zagadnień szkolnych i społecznych, by głos jej brzmiał mocno i bez dysonansów. Ponieważ zagadnienia te były głęboko życiowe, a w obradach Zarządu Głównego biorą udział przewodniczący Zarządów Okręgowych w charakterze rzeczywistych członków, nie zdarzył się nigdy fakt poważniejszych rozbieżności.

ZJAZDY ORGANIZACYJNE.

Zjazdy wojewódzkie 1928 r., zwłaszcza te, które poprzedziły X Zjazd Delegatów P. N. S. P., poświęcone były zagadnieniom zmiany statutu, podporządkowania szkolnictwa władzom administracyjnym, wreszcie regjonalizmowi, jako nowemu ujęciu pracy społeczno-oświatowej.

Zjazdy 1929 i r. 1930 odbyły się pod znakiem: 1) realizacji nowego statutu; 2) katastrofalnej sytuacji szkolnictwa.

Zarząd Główny, odpowiedzialny za treść rzeczową i kierunek ideowy uchwał zjazdowych, zaopatrzył Zarządy Okręgowe w poważne fachowe wydawnictwo: **„Potrzeby szkolnictwa polskiego"** M. Falskiego, oraz inne materjały i instrukcje, a specjalnym obszernym okólnikiem poinformował Oddziały pow. i Ogniska, jak mają się przygotować do wyczerpującej dyskusji i rzeczowych uchwał, za któremi powinny i zaczynają już iść realne czyny w sprawie budowy szkół powszechnych. (Patrz str. 24).

Poniższy wykaz zjazdów wojewódzkich z udziałem członków Zarządu Głównego daje miarę tempa tej pracy.

Zjazdy Wojewódzkie.

Rok 1928.

Kwiecień. Toruń. Zjazd województwa pomorskiego.
Z ramienia Zarz. Gł. kol. Nowicki i Suda.
Maj. Lublin. Zjazd woj. lubelskiego.
Kol. kol. Wawrzynowski, Tomczak i Wójtowicz.
Czerwiec. Katowice. Zjazd woj. śląskiego.
Kol. prezes Nowak.
Wilno. Zjazd woj. wileńskiego
Kol. kol. Maj i Tomczak.
Grudzień. Stanisławów. Zjazd woj. stanisławowskiego.
Kol. kol. Kolanko i Deszberg.

Rok 1929.

Maj. Równe. Zjazd Okręgu wołyńskiego.
Kol. kol. Maj, Tomczak, Somorowski i Kisielnicki.
Gdynia. Zjazd Okręgu pomorskiego.
Kol. Maj.
Lublin. Zjazd Okręgu lubelskiego.
Kol. kol. Wysocki i Gawski.
Czerwiec. Wilno. Zjazd Okręgu wileńskiego.
Kol. kol. Tomczak, Maj, Wysocki i Popławski.
Katowice. Zjazd Okręgu śląskiego.
Kol. prezes Nowak.
Listopad. Łódź. Zjazd Okręgu łódzkiego.
Kol. kol. Suda, Popławski i Nowicki.
Kraków. Zjazd Okręgu krakowskiego.
Kol. kol. prezes Nowak, Chróścicki, Smulikowski, Suda, Mayer.
Równe. Zjazd Okręgu wileńskiego.
Kol. Wawrzynowski.
Lwów. Zjazd Okręgu lwowskiego.
Kol. prezes Nowak.

Rok 1930.

Styczeń. Poznań. Zjazd Okręgu poznańskiego.
Kol. kol. Kopeć i Ochędalski.
Kielce. Zjazd Okręgu kieleckiego.
Kol. kol. Wycech i Machowski.
Warszawa. Zjazd Okręgu warszawskiego i białostockiego.
Kol. kol. Nowicki, Smulikowski i Suda.
Luty. Brześć. Zjazd Okręgu poleskiego.
Kol. kol. Wawrzynowski, Maj, Wycech i Stadnicki.
Kwiecień. Stanisławów. Zjazd Okręgu stanisławowskiego.
Kol. kol. Kolanko i Deszberg.
Tarnopol. Zjazd Okręgu tarnopolskiego.
Kol. Smulikowski.

Zjazdy Oddziałów Powiatowych i Ognisk z udziałem przedstawicieli Zarządu Głównego.

Niezależnie od zjazdów wojewódzkich członkowie i delegaci Zarządu Głównego brali udział w całym szeregu zebrań Oddziałów Powiatowych i Ognisk jeśli tylko mogli pogodzić ten obowiązek ze swoją codzienną pracą.

W roku 1928 odbyły się następujące zebrania z udziałem przedstawicieli Zarządu Głównego:

Styczeń: Suwałki — kol. Nowicki, Grodno — kol. Nowicki, Lublin — kol. Smulikowski i kol. Suda, Włocławek — kol. Najmoła, Brześć — kol. Maj, Mińsk - Mazowiecki — kol. Tomczak, Krzemieniec — kol. Czabanowski.

Luty: Łomża — (konferencja oświatowa) kol. kol. Nowicki, Maj, Dąbrowski, Zamość— kol. Smulikowski, Dubno — kol. Mayer.

Kwiecień: Działdowo — kol. Tomczak, Stanisławów — kol. Smulikowski, Kraków— kol. Smuliokwski i kol. Suda, Tarnów — kol. Smulikowski i kol. Suda, Tuchola — kol. Nowicki, Toruń — kol. Nowicki i kol. Suda.

Maj: Kowel — kol. Nowicki, Równe — kol. Nowicki, Lida — kol. Nowicki, Wilno — kol. Nowicki, Rawa - Mazowiecka — kol. Maj, Opatów — kol. Maj, Poznań — kol. Maj, Radom — kol. Suda.

Czerwiec: Jasło — kol. Smulikowski i kol. Malicki, Nowogródek — kol. Maj, Częstochowa — kol. Maj, Wysokie - Mazowieckie — kol. Tomczak, Pułtusk — kol. Nowicki.

Listopad: Lublin — kol. Maj, Działdowo — kol. Nowicki.

Grudzień: Wilno — kol. Nowicki i kol. Smulikowski.

Ogółem 32 wyjazdy.

Rok 1929.

Luty: Ostrów - Poznański — kol. Kopeć, Luboml — kol. Mayer, Ciechanów — kol. Kopeć.

Marzec: Tomaszów-lubelski — kol. Smulikowski, Lublin — kol. Maj Jędrzejów — kol. Stadnicki, Katowice — kol. Nowicki, Łódź — kol. Suda.

Kwiecień: Poznań — kol. Nowicki i kol. Kopeć, Kielce — kol. Maj, Kolno — kol. Suda, Sierpc — kol. Suda.

Maj: Sandomierz — kol. Nowicki, Rawa-

Mazowiecka — kol. Kopeć, Kobryń — kol. Mayer, Radom — kol. Kopeć, Szczuczyn — kol. Mayer.

Czerwiec: Poznań — kol. Smulikowski i kol. Suda, Białystok — kol. Jędraszko, kol. Mayer, Brześć — kol. kol. Smulikowski, Suda, Wawrzynowski, Ostrzeszów — kol. Kopeć, Kutno — kol. Maj.

Październik: Katowice — kol. Maj, Nieszawa — kol. Wysocki, Piotrków — kol. Włodarski, Nowogródek — kol. Wawrzynowski, Ostrów - Mazowiecki — kol. Nowicki.

Listopad: Słonim — kol. Machowski, Rawa - Mazowiecka — kol. Machowski, Baranowicze — kol. Machowski, Kutno — kol. Jędraszko, Kielce — kol. Kopeć.

Grudzień: Kozienice — kol. Machowski, Częstochowa — kol. Nowicki.

Ogółem 34 wyjazdy.

Rok 1930. Styczeń: Kowel — kol. Mayer, Włocławek — kol. Machowski, Kozienice — kol. Machowski, Nieśwież — kol. Nowicki, Grójec — kol. Wysocki, Wołkowysk — kol. Machowski, Sokółka — kol. Machowski, Szczuczyn — kol. Machowski.

Kwiecień: Ostrów - Poznański — kol. Nowicki i kol. Kopeć.

Maj: Świętochłowice — kol. Patyna, Koźmin — kol. Kopeć, Brzozów — kol. Maj.

Zaznaczamy, iż niejednokrotnie zebrania wymagały bytności kilku przedstawicieli Zarządu Głównego. Treścią ich referatów były zawsze sprawy organizacyjne, a często sprawy budowy szkół, oświatowe, pedagogiczne i samorządowe.

KURSY ORGANIZACYJNE.

Kursy organizacyjne Zarz. Główn. w roku 1928 i 1929 miały nowy charakter połączonego kursu społeczno - oświatowego i organizacyjno - lustratorskiego. Zmiana ta — to logiczny wynik coraz ściślejszego zespolenia czysto organizacyjnej i społeczno - oświatowej działalności nauczycieli szkoły powsz.

Uczestnicy Kursu lustratorsko-organizacyjnego i pracy społeczno-oświatowej w Zakopanem.

Obok koniecznej dla każdej rzetelnej pracy specjalizacji kursy organizacyjne, tak pojęte, dały przyszłemu działaczowi ogólną znajomość nietylko tego, **jak** ma budzić Ogniska do pracy, ale także i do **jakiej** pracy ma powoływać.

Istotny lustrator organizacyjny musi być w wysokim stopniu dzielnym i umiejętnym oświatowcem, zarówno jak działacz oświatowo-społeczny z ramienia Zw. P. N. S. P. musi być świadomym związkowcem, orjentującym się w zagadnieniach, które ma propagować.

W związku z tem, sposób przyjmowania kandydatów na kurs społeczno-oświatowy i organiz.-lustrat. był ściślejszy, niż lat poprzednich. Odsyłając czytelnika do działu społeczno - oświatowego po bliższe szczegóły o grupie społ., jej programie i liczebności, poprzestaniemy tu na sprawozdaniu z grupy społeczno - lustratorskiej.

Uczestnicy kursu byli kandydatami z ra-

mienia Zarządu Komisyj, a następnie Zarządu Okręgów, jako jednostki, już czynnie pracujące, organizacyjnie niezawodne i zdolne oddać działalności lustratorskiej i instruktorskiej swoją siłę i wiedzę. Program kursu obydwóch lat był zbliżony, bo zasadnicze umiejętności lustratora i instruktora Ognisk pozostały niezmienne, jakkolwiek nieco inaczej zgrupowane i odmiennie metodycznie traktodane.

Uczestników kursu było:

	1928	1929
Woj. białostockie	3	1
„ krakowskie	1	3
„ kieleckie	5	4
„ lubelskie	6	8
„ lwowskie	—	1
„ łódzkie	6	3
„ nowogródzkie	1	—
„ pomorskie	3	3
„ poznańskie	—	4
„ poleskie	1	4
„ stanisławowskie	1	3
„ śląskie	—	2
„ tarnopolskie	—	3
„ wołyńskie	—	—
„ wileńskie	4	5
„ warszawskie	12	2
Warszawa	3	—
Ogółem:	48	46
w tej liczbie		
kolegów	34	41
koleżanek	14	5

Program był następujący w r. 1928:

1) Ideologja, cele i zadania Związku.
2) dotychczasowy dorobek Z. P. N. S. P.
3) Struktura organizacyjna.
4) Sprawy finansowe i gospodarcze.
5) Program działalności Związku na najbliższą przyszłość.
6) Organizacja i program pracy w Komisjach, Oddziałach i Ogniskach.

w roku 1929.

1) Cele i zadania Związku P. N. S. P.
2) Prawa nauczycielskie.
3) Zasady organizacji Z. P. N. S. P.
4) Skarbowość i finanse Z. P. N. S. P.
5) Technika życia stowarzyszeniowego.
6) Zadania społ. - oświatowa nauczyciela.
7) Prace w Okręgach, Oddziałach i Ogniskach (systemem referatowym).

Obydwa kursy zwiedziły Sanatorjum związkowe i zapoznały się z zasadami samopomocy leczniczej.

Prelegentami byli: kol. kol.: Jaworska, Patkowski, Smulikowski, Nowicki, Suda, Maj, Stattlerówna, Malicki, Makuch, Wysocki, Popławski, Telejko.

Nadto słuchacze kursu wygłaszali referaty z zakresu pracy organizacyjnej lub na temat zagadnień ogólnej kultury nauczyciela - związkowca. Kursy korzystały też z wykładów, odbywających się jednocześnie uniw. kursów wakacyjnych, lub wzajemnie z grup społ. - oświatowych i organ. - lustratorskich. Kierownikiem kursu 1928 r. był kol. Maj: — 1929 r. kol. Wysocki. Kursy obydwóch lat odbyły cały szereg wycieczek jednodniowych w Tatry i do dolin tatrzańskich, jedną dłuższą wysokogórską, w Tatry polskie i czeskie, wreszcie miłą końcową wycieczkę do Brodów, siedziby kursu rolniczo - społecznego i do Lanckorony.

Dzięki doświadczeniu i zżyciu się wzajemnemu, pewnej, bliskiej idei kursów organizacyjnych grupy, warunki wychowawczo-towarzyskie stale się poprawiały. Kurs 1929 r. przewyższył pod tym względem rok poprzedni. Czynna i ruchliwa świetlica, seminarjum prasowe, chór, zespół teatralny, humor, uwieńczony wydaniem jednodniówki, łącząc pożyteczne z przyjemnem, stworzyły nastrój miły, koleżeński, wobec pracy poważny, w zabawie pełen werwy. Świetnie wykonane przez cały zespół kursu „Wesele krakowskie" pod kierunkiem p. Cierniaka kilkakrotnie w Zakopanem i w Brodach, gromadziło liczną szczerze zachwyconą publiczność. Kurs organizacyjno - społeczny stał się już instytucją stałą, o ciekawych możliwościach, gdy chodzi o metody pracy i o zagadnienie codzień głębsze zadań związkowych. Niewątpliwie cała organizacja oczekuje od kursów org.-sp. zarówno wartościowej inicjatywy jak dobrze przygotowanych wartościowych ludzi do pracy związkowej.

AKCJA PROPAGANDOWA ZARZĄDU GŁÓWNEGO.

Akcja propagandowa Zarządu Głównego zwiększyła się w latach poprzednich w odezwach i wysyłce „Głosu Nauczycielskiego" na żądanie poszczególnych komisyj nabrała w r. 1928, a zwłaszcza w 1929 r. większego rozmachu. Wydana została broszurka propagandowa p. t.: **„Chodźcie z nami"**, dająca w sposób prosty i rzetelny obraz pracy związkowej i jej ideowe podstawy.

Wydawnictwo to rozesłane zostało sze-

roko w celu uświadomienia tych nauczycieli szkół powszechnych, których poza Związkiem P. N. S. P. trzyma jeszcze teror otoczenia, a niekiedy i najbliższej władzy, lub własna bierność, uprzedzenie lub brak wszelkiej wyraźnej orjentacji.

Broszurka była użyteczna, sądząc z licznych zapotrzebowań. Przekroczone 40 tysięcy, a dziś już nowego tysiąca dosięgające cyfry ewidencyjne są najlepszem świadectwem, że członków nam przybywa w tempie szybszem, niż czysto proporcjonalne do wielu ogółu nauczycieli szkół powsz.; zdobycze związkowe są zatem gruntowane na czynnikach natury moralnej, na rosnącem zaufaniu i szczerej wierze w naszą drogę.

Druga broszura p. t. „Związek P. N. S. P." wydana została dla propagandy pracy naszej zagranicą, w językach polskim, francuskim, angielskim i niemieckim. Twierdzimy, że bierzemy przez to udział w niezmiernie ważnem dziele propagandy zagranicznej państwa polskiego.

Stałą formą propagandy idei związkowej jest również opieka, którą staramy się ogarnąć opuszczające ławę szkolną zastępy młodego nauczycielstwa. Związek musi czuwać, by ta nowa fala nie była stracona dla dobra i postępu i własnego i szkoły, lecz by oddała przyszłości całe zasoby swej młodej siły.

Zamieszczone wykresy i tabele dają ścisłą, wymowną i istotnie oświetlającą całość życia organizacyjnego. Podajemy te jedynie, w których dać możemy cyfry bezwzględne, zaczerpnięte z ewidencji ogólnej. Wśród zestawień zwracamy uwagę na charakterystyczne pozycje w ruchu Ognisk i członków, zwłaszcza dla województw kresowych, pozycje, z których wynika fakt wyrównywania się koniecznych strat organizacyjnych przez znaczny przyrost ilości członków, tam szczególniej, gdzie mamy jeszcze teren mało zorganizowany, względnie organizowany pod hasłem walki ze Związkiem.

Liczby ewidencyjne Związku P. N. S. P. dają obraz pomyślny w zestawieniu z ogólną liczbą nauczycieli szkół powszechnych na rok 1929/30, zwłaszcza, jeśli porównamy je z danemi z r. 1928/1929. Znaczny stosunkowo wzrost wykazują województwa: pomorskie, śląskie, wołyńskie, poleskie, nowogródzkie i wileńskie. Olbrzymia przewaga związkowców na tej tak zr..u opornej ziemi to wynik bojowego, ofiarnego i mężnego stosunku związkowej gwardji kresów zachodnich do podjętej pracy.

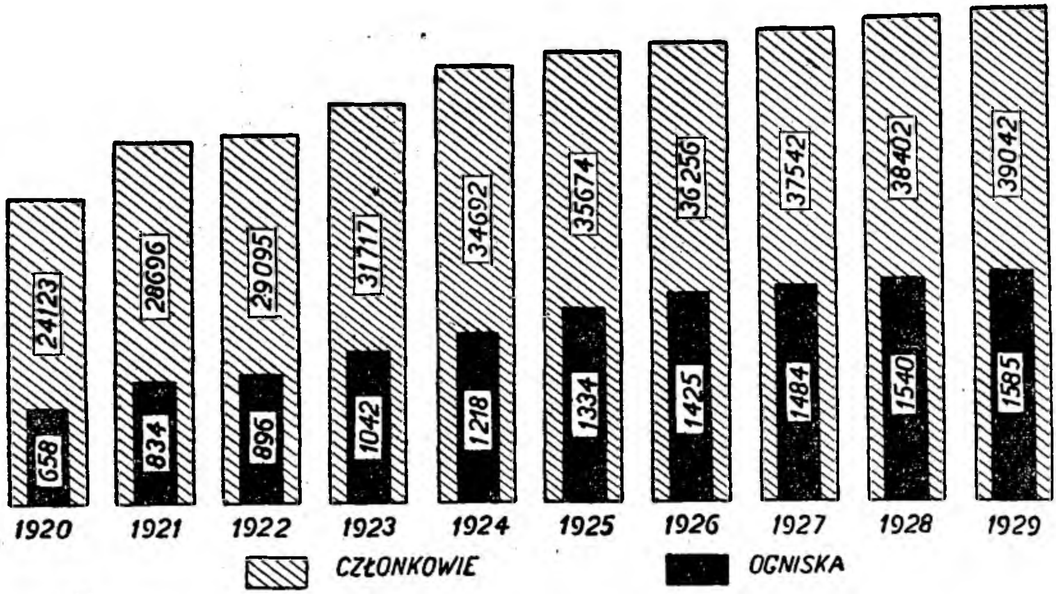
Na tem kończymy. Sucha statystyka poniższych tablic daje przekrój liczbowy bardzo wymowny. Pewne drobne falowania nie zaciemniają linji ogólnego wzrostu.

2. ZESTAWIENIE STATYSTYCZNE RUCHU ORGANIZACYJNEGO

Ruch Ognisk w latach 1927 — 1929.

WOJEWÓDZTWO	Liczba Ognisk w roku 1927	Liczba Ognisk w roku 1928					Liczba Ognisk w roku 1929				
		nowych	wznowionych	połączonych	rozwiązanych	Ogółem	nowych	wznowionych	połączonych	rozwiązanych	Ogółem
Ogółem	*1.484*	*80*	*5*	*10*	*19*	*1.540*	*71*	*5*	*5*	*26*	*1.585*
Białostockie	126	11	1	2	2	134	6	1	—	2	139
Kieleckie	202	4	1	1	1	205	3	—	3	—	205
Krakowskie	81	—	—	—	—	81	—	—	—	3	78
Lubelskie	203	9	—	2	5	205	15	1	2	1	218
Lwowskie	61	—	—	—	—	61	3	—	—	—	64
Łódzkie	185	—	—	1	1	183	5	—	—	2	186
Nowogródzkie	65	12	2	1	3	75	3	1	—	2	77
Poleskie	45	7	—	—	1	51	6	—	—	—	57
Pomorskie	18	8	—	—	—	26	2	—	—	3	25
Poznańskie	33	5	—	—	—	38	1	—	—	2	37
Śląskie	38	5	—	—	—	43	6	—	—	—	49
Stanisławowskie	27	—	—	1	—	26	1	—	—	—	27
Tarnopolskie	20	1	—	1	—	20	—	—	—	—	20
Warszawskie	237	4	1	—	2	240	6	—	—	4	242
Wileńskie	78	10	—	—	4	84	7	1	—	5	87
Wołyńskie	65	4	—	1	—	68	7	1	—	2	74

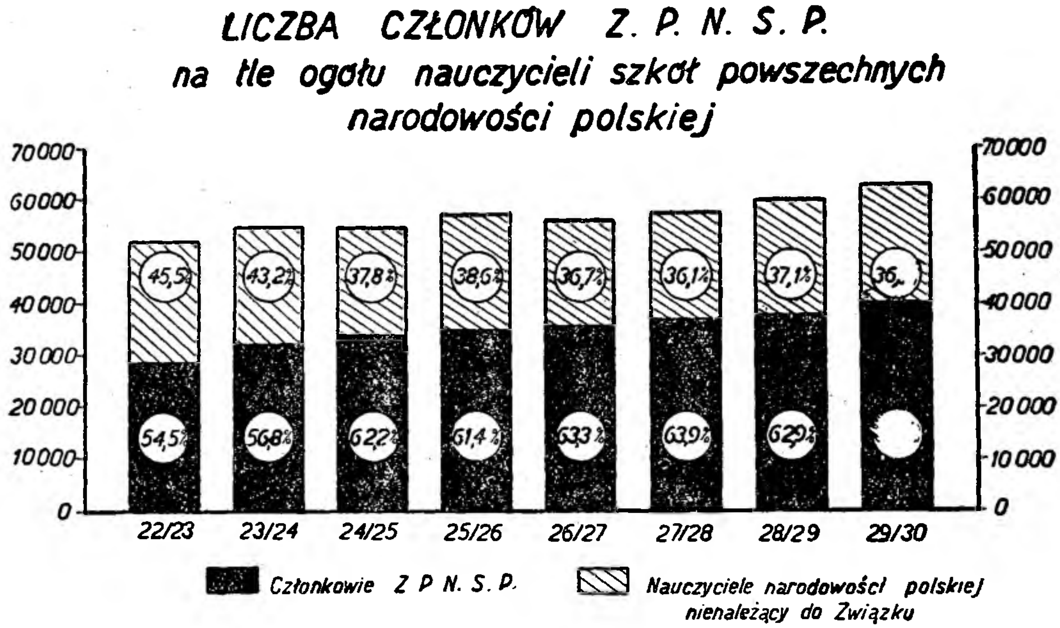
LICZBA CZŁONKÓW I OGNISK w latach 1920—1929.

Ruch członków w latach 1927 — 1929.

WOJEWÓDZTWO	Liczba członków w dniu 31/12 1927 r.	Liczba członków w roku 1928			Liczba członków w roku 1929		
		nowych	wykreślonych	razem w dniu 31/12 1928	nowych	wykreślonych	razem w dniu 31/12 1929
Ogółem	*37.542*	*5.384*	*4.524*	*38.402*	*5.896*	*5.256*	*39.042*
Białostockie	2.154	422	340	2 236	369	413	2.192
Kieleckie	4.505	469	482	4.492	524	514	4.502
Krakowskie	4.944	249	428	4.765	270	569	4.466
Lubelskie	4.238	602	719	4.121	769	622	4.268
Lwowskie	3.279	299	290	3.288	504	327	3.465
Łódzkie	3.942	290	326	3.906	444	443	3.907
Nowogródzkie	1.228	339	295	1.272	315	219	1.368
Poleskie	1.033	396	224	1.205	374	316	1.263
Pomorskie	348	201	95	454	141	131	464
Poznańskie	953	219	178	994	215	154	1.055
Śląskie	1.658	403	194	1.867	341	234	1.974
Stanisławowskie	1.127	72	74	1.125	148	105	1.168
Tarnopolskie	1.081	133	42	1.172	135	105	1.202
Warszawskie	4.681	685	439	4.927	535	481	4.981
Wileńskie	1.026	357	234	1.149	422	301	1.270
Wołyńskie	1.345	248	164	1.429	390	322	1.497

Od 1 stycznia 1930 r. do 29 maja 1930 r. przybyło nowych członków ogółem 1.776. Stan na 29 maja b. r. wynosił 40.818 członków zrzeszonych 1611 Ognisk.

UWAGA: W ostatnim słupku nie wytłoczono liczby — ma być 64%.

Stan organizacyjny Związku P. N. S. P. w latach 1920 — 1929.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Członkowie, Ogniska, Oddziały powiatowe i Komisje Zarządu Głównego									
	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929
Liczba członków	24.123	28.696	29.095	31.717	34.692	35.674	36.256	37.542	38.402	39.042
Procentowy wzrost liczby członków	100	119	121	131	144	148	150	156	159	162
Liczba Ognisk	658	834	896	1.042	1.218	1.334	1.425	1.484	1.540	1.585
Procentowy wzrost liczby Ognisk .	100	126	135	157	184	201	215	224	233	239
Liczba Oddziałów powiatowych .	—	—	58	60	97	108	129	143	153	160
Procentowy wzrost Oddziałów powiatowych	—	—	100	103	167	186	222	247	264	276
Liczba Komisyj Zarządu Głównego	—	—	10	10	13	13	13	13	13	13
Liczba Podkomisyj Zarządu Głównego	—	—	—	—	3	3	4	4	3	3

Z dniem 1/I 1930 r. Komisje Zarządu Głównego zostały przemianowane na Zarządy Okręgowe.

3. SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI OKRĘGÓW (KOMISYJ), ODDZIAŁÓW POWIATOWYCH I OGNISK.

KOMISJA ZARZĄDU GŁÓWNEGO ZWIĄZKU P. N. S. P. W KIELCACH.

Na terenie województwa kieleckiego było w r. 1928: Oddziałów powiatowych — 16, Ognisk — 205; w r. 1929: Oddziałów powiatowych — 17, Ognisk 205.

W r. 1928 w wojew. kieleckiem było zatrudnionych 6070 nauczycieli, z pośród których do Związku należało 4492 osób, co stanowi 74% ogółu nauczycielstwa.

W r. 1929 w wojew. kieleckiem pracowało 6707 nauczycieli etatowych, z których do Związku należało 4502 osób.

Na terenie wojew. kieleckiego znajdują się nieliczne skupienia nauczycielstwa, przynależnego do Stow. Chrześć.-Narod. Naucz., większość jednak pozostałych nie należy do żadnej organizacji.

Do najważniejszych zadań Komisji należy przedewszystkiem zaliczyć troskę o podtrzymanie i sprawne działanie organizacyj związkowych na terenie wojew. kieleckiego.

Członkowie Komisji Wojew. byli często zapraszani przez prezydja Oddziałów powiatowych, jako goście, na walne zjazdy powiatowe, ażeby podzielić się z przybyłymi koleżankami i kolegami nowemi zdobyczami w dziedzinie wychowania i wykształcenia. oraz uzgodnić i ustalić wspólny front nauczycielstwa wobec zamierzonych projektów reform czy to programów naukowych, czy też ustroju szkolnictwa. W ciągu 2 lat — 1928 i 1929 poszczególni członkowie odbyli następujące lustracje:

Dn. 3.VI.1928 r. Zjazd pow. w Zawierciu. Kol. Łazarczyk i kol. Miller.

Dn. 7.X.1928 r. Zjazd pow. w Wierzbniku: — kol. Łazarczyk i kol. Sędek.

Dn. 14.X.1929 Zjazd pow. w Sosnowcu. Kol. Miller, nadto sekr. gen. Z. P. N. S. P. kol. Suda.

Dn. 20.X.1928 r. Zjazd powiatowy w Końskich. Kol. Gębski.

Dn. 4.XI.1929 r. Zjazd pow. w Szydłowcu. Kol. Gębski.

Dn. 20.I.1929 r. Zjazd pow. w Opocznie. Kol. Łazarczyk.

Dn. 24.II.1929 r. Zjazd pow. w Opocznie. Kol. Stadnicki.

Dn. 17.III.1929 r. Zjazd w Jędrzejowie. Kol. Stadnicki i kol. Sędek.

Dn. 21.IV.1930 r. Zjazd pow. w Częstochowie. Kol. Miller.

Dn. 12.V.1929 r. Zjazd pow. w Klimontowie Sandomierskim. Kol. Stadnicki i kol. Sędek.

Dn. 26.V.1929 r. Zjazd powiat. w Sosnowcu. Kol. Miller.

Dn. 2.VI.1929 r. Zjazd pow. iłżeckiego w Wierzbniku. Kol. Łazarczyk.

Dn. 13.X.1929 r. Zjazd powiat. w Kielcach. Kol. Łazarczyk.

Dn. 1.XI.1929 r. Zjazd pow. w Kozienicach. Kol. Stadnicki.

Dn. 11.XI.1929 r. Zjazd powiatowy pow. pińczowskiego w Wiślicy. Kol. Łazarczyk i kol. Łukasik.

Dn. 1.XII.1929 Zjazd pow. w Częstochowie. Kol. Łazarczyk, nadto kol. Z. Nowicki, wiceprezes Zw. P. N. S. P. i kol. Inglot, czł. Kom. Krakowskiej.

Wreszcie poważną pracę poświęciła Komisja kielecka zasadniczej sprawie podniesienia poziomu zawodowego i organizacyjnego wśród ogółu związkowego. Dążono do tego przez ścisłe wypełnianie obowiązków organizacyjnych, stałe dokształcanie się zawodowe, surową ocenę etyczną, wreszcie wysokie wymagania, stawiane godności i odwadze cywilnej nauczycieli szkół powsz. wogóle, a w szczególności nauczycieli związkowców.

Nadto członkowie Komisji wzięli udział w posiedz. Zarządu Uniw. Reg. im. Konarskiego w Radomiu 10.III.1929 r., na którem powzięto projekty w sprawie powiększenia wydawnictwa „Nasze Drogi" i nadania temuż pismu charakteru organu regjonalnego. W tejże sprawie odbył się w dalszym ciągu walny Zjazd członków Uniw. Regj. im. Konarskiego w Radomiu w dn. 25 i 26 maja 1929 r., przy licznym udziale przedstawicieli Ognisk nauczycielskich z pow. radomskiego, opatowskiego i sandomierskiego. Wtedy powzięto uchwały urządzenia uroczystych obchodów 400-letniej rocznicy urodzin J. Kochanowskiego w regjonie kielecko - radomsko - sandomierskim. Dano asumpt do wypracowania kwestjonarjuszy „Sobótek" i postanowiono wezwać szersze koła kolegów i koleżanek do współpracy. Następny Zjazd uchwalono odbyć w Kielcach w 1930 roku.

Kol. A. Łazarczyk brał również udział w poświęceniu pomnika ku czci poległych w 1915 r. pod Konarami w dn. 8 września 1929 r.

Oprócz udziału w posiedzeniach Zarządu Głównego w Warszawie, w Krakowie i w Brodach kol. Ant. Łazarczyk był na zjeździe wojew. w Lublinie 5 — 6 maja 1929 roku, gdzie nawiązał się ścisły kontakt pracy z Zarządem Okręgu Lubelskiego.

Z inicjatywy Komisji Wojew. i miejscowych Oddz. Pow. zostały zorganizowane uroczyste obchody ku upamiętnieniu 10-lecia niezależności szkoły polskiej: 1) w Pińczowie 13.XI.1927 r., 2) w Kielcach — 18.XII.1927 r. i 3) w Busku Kieleckim — 4.II.1928 roku. W obchodach tych brali udział przedstawiciele władz szkolnych przy współudziale władz administracyjnych i współpracy przedstawicieli społeczeństwa. Niemniej uroczyście obchodzono rocznicę 100-lecia istnienia szkoły powsz. w Szczekocinach w dn. 17.VI.1928 r. Uroczystość tę zorganizowało Ognisko nauczycielskie w Szczekocinach przy współudziale nauczycielstwa całego powiatu włoszczowskiego. Należy z uznaniem podkreślić działalność Oddziału Pow. w Częstochowie, który zorganizował w czasie wakacyj kurs przygotowawczy do egzaminu praktycznego, z którego skorzystało 113 nauczycieli.

Staraniem Oddz. Pow. w Miechowie były zorganizowane kursy języka polskiego, robót, kartografji, śpiewu, gier i harcerstwa, które, dzięki dobrej obsadzie prelegentów i słuchaczy cieszyły się znaczną frekwencją nauczycielstwa. Również staraniem Oddz. Pow. w Miechowie zostały wydane 3 tomy monografji pow. miechowskiego z wybitnem uwzględnieniem cech regjonalnych tamtejszego terenu.

W okresie sprawozdawczym do składu Komisji Wojew. w Kielcach należeli następujący koledzy:

Antoni Łazarczyk (przewodniczący), Antoni Sędek (sekretarz), Jan Mazurkiewicz (skarbnik), Michał Żelazkiewicz, Adam Tużnik, Tadeusz Sobolewski, Antoni Leśniowolski, Jan Gębski, Stanisław Nocań, Jan Łukasik, Jan Stadnicki, Fr. Lipowski, Edm. Miller.

W ciągu roku Komisja kooptowała w charakterze zastępców: kol. kol. M. Sokalskiego, Fr. Gunię, Pawła Wachełkę, Filipczaka i Edw. Dębskiego.

W powyższym składzie Komisja Wojew. w Kielcach odbyła w roku 1928 — 4 posiedzenia plenarne i tyleż posiedzeń Wydziału Wykonawczego oraz w roku 1929 — 3 posiedzenia plenarne i 4 posiedzenia Wydziału Wykonawczego. Na posiedzeniach tych omawiano najżywotniejsze sprawy, dotyczące szkolnictwa i nauczycielstwa, a mianowicie:

1) Podporządkowanie szkolnictwa władzom politycznym. 2) Pomoc lekarska dla nauczycielstwa. 3) Budowa lecznicy dla reumatyków w Busku. 4) Zniżki kolejowe dla uczniów. 5) Godziny nadliczbowe dla nauczycielstwa szkół powszechnych. 6) Biurokracja w szkole. 7) Komisje egzaminacyjne przy gimnazjach. 8. Wychowanie fizyczne w szkołach powszechnych. 9. Pracownie robót ręcznych w szkole. 10) Organizowanie sekcji śpiewu i muzyki w spracy społecznej. 1) Sprawy mieszkań nauczycielskich. 12) Ziemia dla szkół i nauczycielstwa. 13) Płatnicy rejonowi. 14) Dodatek drożyźniany dla Olkusza i Strzemieszyc, jak dla strefy śląskiej. 15) Publikacje w prasie. 16) Budowa szkół powszechnych. 17) Zaliczenie lat pracy nauczycielstwu szkół fabrycznych. 18) Wynagrodzenia za pracę nadobowiązkową. 19) Zbieranie ofiar w szkołach.

Dużo energji Komisja poświęciła kwestji kształcenia nauczycielstwa. Wśród nauczycielstwa szkół powszechnych istnieje wielki pęd do pogłębienia swego wykształcenia. Pomoc rządowa jest niedostateczna w tym kierunku, jeżeli chodzi o szerokie masy nauczycielstwa. Organizacje nauczycielskie muszą przyjść z pomocą nauczycielstwu w tej, tak doniosłej sprawie, gdyż w interesie każdej organizacji leży, aby jej członkowie byli ludźmi samodzielnymi o jak najszerszym światopoglądzie. Postanowiono sprawę kształcenia nauczycielstwa wysunąć na plan pierwszy swej działalności. Równocześnie postanowiono starać się o zorganizowanie w Kielcach, obok kursu robót ręcznych, wakacyjnego W. K. N. z grupy humanistycznej, który to kurs byłby dalszym ciągiem istniejącego w latach 1925—1926 — 1927 wakacyjnego kursu humanistycznego, prowadzonego przez Związek Nauczycielski. W tym celu wyłoniono Sekcję Naukową, której głównem zadaniem będzie organizowanie W. K. N., aż do chwili, kiedy odpowiednie władze przejmą tę akcję na siebie.

Prócz tego Komisja zabiegała o poprawę sytuacji szkolnej w wojew. kieleckiem. Ze względu, że w roku 1928 w wojew. krakowskiem przyznano prawa 22 seminarjom, a w wojew. kieleckiem tylko 4 seminarjom, że

stosunek zakładów naukowych wojew. krakowskiego do wojew. kieleckiego wyraża się, jak 22:4, że wskutek tego województwa południowe naprawdę zmonopolizowały kształcenie nauczycieli ze szkodą dla rozwoju cech regjonalnych środowisk, w których kandydaci do zawodu nauczycielskiego urodzili się i winni tutaj pracować, postanowiono domagać się od władz szkolnych bardziej życzliwego stosunku do potrzeb oświatowych woj. kieleckiego, obszarem i ludnością przerastającego woj. krakowskie, i bardziej wydatnego popierania wszelkiej inicjatywy, tak pojedyńczej, jak i zbiorowej przy zakładaniu i organizowaniu zakładów naukowych i kursów na terenie woj. kieleckiego, łącznie z utworzeniem w Kielcach kuratorjum szkolnego.

Komisja Wojewódzka usilnie propagowała czasopisma związkowe „Nasze Drogi", wychodzące w Radomiu i „Miesięcznik Nauczycielski", wychodzący w Sosnowcu, dążąc do rozpowszechnienia we wszystkich szkołach na terenie wschodnich powiatów województwa „Naszych Dróg" i na terenie zachodnich powiatów „Miesięcznika Nauczycielskiego".

Obrona prawna i interwencje u władz w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej swych członków Komisja Wojewódzka przekazywała obronę Komisji Krakowskiej, przy której istnieje Sekcja Obrony Prawnej, jako w miejscu siedziby Kuratorjum. W okresie 2-ch lat było przekazanych 14 spraw do Sekcji Obrony Prawnej. Niezależnie od tego Komisja Wojew. pośredniczyła w sprawach prywatnych swych członków w miejscowym sądzie okręgowym w 4-ch wypadkach. W sprawie zwrotu kosztów leczenia Komisja interwenjowała w Wojewódzkim Urzędzie Zdrowia w 14 wypadkach, pośredniczyła w Archiwum Państw. w otrzymaniu dokumentów w 5 wypadkach oraz interwenjowała przez Prezydjum Komisji u wojewody w sprawach szkolnych w 3-ch wypadkach.

Interwencje powyższe były załatwione z pomyślnym skutkiem, z wyjątkiem jednej u wojewody w sprawie mieszkaniowej, która narazie pozostała bez skutku.

KOMISJA ZARZĄDU GŁÓWNEGO ZWIĄZKU P. N. S. P. W KRAKOWIE.

Komisja Krakowska Zarządu Głównego Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych, utworzona na zasadzie § 81, dawnego statutu Związku, była aż do dnia 3 listopada 1929 roku organem Zarządu Głównego o poruczonym zakresie działania, określonym osobnym regulaminem, i obejmowała swoją działalnością teren województwa krakowskiego, o ile chodziło o sprawy organizacyjne, a nadto teren województwa kieleckiego w zakresie tak zwanej porady i pomocy prawnej.

W dniach 2 i 3 listopada 1929 r. odbyło się zwołane przez Zarząd Główny zgromadzenie okręgowe, na którem zlikwidowano agendy b. Komisji Krakowskiej, a zorganizowano na podstawie nowego statutu Okręg Krakowski Związku P. N. S. P.

Sprawozdanie niniejsze zawiera zatem stan organizacyjny Okręgu Krakowskiego za lata 1928 i 1929, a uzupełnione działalnością Zarządu Okręgu za ostatnie miesiące okresu sprawozdawczego, przedstawia się w cyfrowem ujęciu w następujący sposób:

1. Stan organizacyjny.

W Okręgu Krakowskim w okresie sprawozdawczym było na 23 powiaty polityczne:

	w roku 1928	i 1929
Oddziałów Powiatowych	18	17
Ognisk Związku P. N. S. P.	81	79

Jak wynika z powyższego zestawienia, ubyło w r. 1929 dwa Ogniska przez wcielenie Ogniska w Niegowici do Ogniska bocheńskiego oraz przez zamarcie Ogniska w Żmigrodzie. Ognisko w Wietrzychowicach p. Dąbrowa i Gródek n/Dun. koło Nowego Sącza nie wykazują żadnej żywotności i znajdują się prawie w upadku.

Ilość 18 Oddziałów Powiatowych nie jest identyczną z ilością powiatów politycznych, albowiem 5 Ognisk, t. j. grybowskie, jasielskie, krakowskie — miejskie, myślenickie i tarnowskie obejmują swoją działalnością całe powiaty polityczne, wskutek czego Oddziały Powiatowe jako zbyteczne nie zostały tam zorganizowane.

W omawianym okresie sprawozdawczym należało na terenie województwa krakowskiego z pośród nauczycielstwa do naszej organizacji wedle nadesłanych sprawozdań

Ognisk	w roku 1928	i 1929
Nauczycieli	1.537	1.455
Nauczycielek	3.228	2.011
Ogółem	4.765	4.466

Natomiast poza Związkiem P. N. S. P. było w r. 1928 osób 678, a w r. 1929 osób 801. Liczba ta rozkłada się pomiędzy wszystkie

Ogniska z wyjątkiem 14, w których wszyscy koledzy i koleżanki należeli do naszej organizacji.

2. Praca organizacyjna Ognisk i Oddziałów Powiatowych.

Przegląd pracy organizacyjnej na terenie Okręgu Krakowskiego opiera się na nadesłanych sprawozdaniach szczegółowych, których otrzymaliśmy za rok 1928 od 74 Ognisk i 12 Oddziałów Powiatowych, a za rok 1929 od 73 Ognisk i 18 Oddziałów Powiatowych.

W sumarycznem zestawieniu odbyło się

	w roku 1928	i 1929
walnych zebrań Ognisk	217	183
posiedzeń Zarz. Oddz. Pow.	24	35
zebrań powiatowych	12	14
posiedzeń Zarz. Oddz. Pow.	24	35

Przy Ogniskach i Oddziałach Powiatowych pracował ponadto cały szereg sekcyj tak: oświaty pozaszkolnej, pedagogiczne, wycieczkowe, towarzyskie, odczytowe, teatrów amatorskich, muzyczne, regjonalne, śpiewackie, wychowania fizycznego, ogrodnicze, rysunkowe i inne.

Największy dorobek pracy wykazują sekcję oświaty pozaszkolnej. Szczegółowe sprawozdanie z tej dziedziny umieszczone jest osobno na innem miejscu. Koledzy i koleżanki wykazywali wielkie zrozumienie dla ruchu spółdzielczego, i zagadnieniu temu poświęcała uwagę przeszło połowa, bo aż 41 Ognisk, z czego wynika, że spółdzielczość polska, młoda i dopiero się doskonaląca, ma w związkowem nauczycielstwie świadomego celu sprzymierzeńca i wybitnego propagatora.

Samokształcenie wśród nauczycielstwa związkowego rozwija się coraz pomyślniej. Dowodem tego jest coraz liczniejsze czytelnictwo pism zawodowych oraz rozrost bibljotek w 42 Ogniskach, obejmujących łącznie 2.849 dzieł treści przeważnie naukowej wartości 41.882,67 zł. Liczne kursy, trwające od kilku dni do kilku tygodni, zaspokajają żywy pęd kolegów i koleżanek do zaznajomienia się z najnowszemi zdobyczami na polu pedagogiki praktycznej.

3. Płatność na cele organizacyjne.

Znaczny postęp wykazuje płatność na cele organizacyjne i, jakkolwiek nie doszła jeszcze do zupełnej doskonałości, to jednak wyraża się ona za rok 1928 w 96.4%, a za rok 1929 w 97.2%. W cyfrowem zestawieniu przedstawia się płatność następująco:

Wpłacono:	w r. 1928	w r. 1929
na rzecz Zarządu Gł.	95.460,90	163.990,61
dla Oddz. Pow.	3.307,—	7.338,27
na lokalne cele Ognisk	42.373,80	48.497,30
czyli ogółem wpłac. zł.	141.147,70	219.826,18

4. Komisja Zarządu Głównego.

1. Skład osobowy Komisji Krakowskiej w okresie sprawozdawczym był następujący: przewodniczący: Jan Ciężobka (Kraków), zast. przew. Walerjan Ścisławski, sekretarz— Inglot Franciszek, skarbnik — Schlenker Henryk — wszyscy z Krakowa, oraz członkowie: Breitmeierowa Alfreda (Jasło), Broszkiewicz Antoni (N. Sącz), Chendyński Henryk (Dębica), Figiel Jan (Tarnów), Klich Jan (Żywiec), Kłosiński Antoni (Kraków), Mróż Stanisław (N. Targ), Pałka Stanisław (Bochnia), Tryhubczak Roman (Biała).

2. W ciągu roku 1928 i 1929 była praca Komisji intensywna i różnorodna. Obok szeregu posiedzeń Wydziału Wykonawczego odbyła 7 pełnych zebrań Komisji, 2 zebrania prezydjuw Ognisk i Oddziałów Powiatowych, zgromadzenie delegatów do Rad Szkolnych Powiatowych, oraz 1 zgromadzenie okręgowe i 1 zebranie Zarządu Okręgu w listopadzie 1929 r.

Zarząd Okręgu zgodnie ze statutem składa się z przewodniczącego i 20 członków. Prezydjum nowego Zarządu stanowią te same osoby, które stanowiły prezydjum powyżej wymienionej Komisji.

3. Dla spraw specjalnego znaczenia powołała Komisja 5 sekcyj a mianowicie:

a) Wdów i sierot z przewodniczącym W. Krzanowskim.
b) Pedagogiczną pod przewodnictwem d-ra Rowida.
c) Pomocy Doraźnej pod przewodnictwem kol. Ciężobki, a obecnie A. Kłosińskiego.
d) Szkół Dokształcających pod przewodnictwem Leona Patyny i
e) Porady Prawnej z referentem J. Szado.

a) Sekcja Wdów i Sierot rozpatrzyła w r. 1928 — 85 podań, a w roku 1929 — 92 podania i po wysłuchaniu opinji odnośnych Ognisk przyznała w r. 1928 — 57 osobom, w roku 1928 — 76 osobom stały zasiłek z funduszu im. St. Nowaka, przedkładając odpowiednie wnioski Zarządowi Głównemu.

b) Sekcja Pedagogiczna — zwana obecnie Okręgową Komisją Pedagogiczną, miała

za zadanie nawiązać kontakt z referatami pedagogicznemi Ognisk, nadać tej pracy jednolity kierunek, służyć im wskazówkami i wysyłać w razie potrzeby prelegentów. W tym celu zwołała Sekcja wojewódzkie zgromadzenie referatów pedagogicznych opracowała katalog dzieł pedagogicznych najlepszej wartości do bibljotek ogniskowych, urządziła kilka wieczorów dyskusyjnych, nadto przedłożyła Kuratorjum Okr. Szkolnego Krakowskiego memorjał w sprawie zorganizowania szkół doświadczalnych.

Dnia 24 stycznia 1930 r. odbyło się walne zebranie referentów pedagogicznych tutejszego Okręgu z udziałem delegatów z Zawiercia (Okręgu Kieleck.), i na zebraniu tem nastąpiło ukonstytuowanie się Komisji w ten sposób, że Zarząd składa się z przewodniczącego d-ra Rowida, zastępcy dr. Bobkowskiej, sekretarza Fraciszka Inglota, referenta objazdowego Marjana Glutha, oraz referenta prasowego dr. Filipczyka. Ponadto w skład Zarządu wchodzą kol. Chrobak z Białej i dyr. semin. w Zawierciu, Henryka Jakliczowa.

Na tem samem zebraniu omówiono w najogólniejszym zarysie program działalności, a mianowicie: dalsze organizowanie sekcyj przy Oddziałach Powiatowych oraz referatów przy Ogniskach, utworzenie nauczycielskiego Studjum Pedagogicznego w Krakowie, zorganizowanie i umiejętny dobór książek dla bibljotek wymienionych sekcyj i referatów, wreszcie akcja objazdowa.

c) Pomoc Doraźna liczyła w r. 1928, 960 członków, a w r. 1929 liczba ta spadła do 692 członków. W tym czasie zmarło 14 członków, których rodzinom wypłacono łącznie 2.880 zł. zasiłku w r. 1928, a 860 zł. 79 gr. w r. 1929. Zainteresowanie tą instytucją słabnie z powodu zbyt niskiej premji i niepewności utrzymania Pomocy Doraźnej wobec stałego spadku liczby członków. Sprawa ta była przedmiotem prowadzonej wśród Ognisk ankiety i obrad zgromadzenia okręgowego. Zmiana szłaby w kierunku stałości kwoty zasiłku i miesięcznej opłaty oraz obowiązkowości. Ostateczne załatwienie odroczono jeszcze dla dokładniejszego przedyskutowania na zebraniach Ognisk.

d) Sekcja szkół dokształcających ograniczyła swoją działalność do interwencji w Kuratorjum i ciałach samorządowych w sprawach: 1) nieregularnego wypłacania należytości za naukę, 2) coraz częstszego mianowania kierownikami szkół dokształcających osób z poza nauczycelstwa szkół powszechnych, 3) w sprawie uregulowania kwestji tak zwanych egzaminów końcowych w tych szkołach.

e) Bardzo wielkie usługi oddało nauczycielstwu z terenu województwa krakowskiego i kieleckiego biuro porady i pomocy prrawnej. Porad udzielał referent J. Szado w Komisji i to bądź ustnie bądź w drodze korespondencji. Przytoczone poniżej cyfry ilustrują, jak bardzo pożyteczną jest ta instytucja. Otóż w okresie sprawozdawczym udzielono pisemnie 105 porad i informacyj, podjęto 290 interwencyj u władz, wypracowano 139 odwołań i zażaleń i przeprowadzono 14 obron przed Komisją Dyscyplinarną.

Do dziennika podawczego wpłynęło w ciągu lat 1028 i 1929 2.756 spraw.

5. Sekcja wycieczkowa.

Przy Zarządzie Okręgu Krakowskiego— podobnie jak lat ubiegłych istnieje pod kierunkiem kol. Korzeniowskiego Sekcja Wycieczkowa, mająca już swoją utrwaloną tradycję.

Zadania Sekcji są następujące: 1) wycieczki po Krakowie; 2) wycieczki zagraniczne, 3) wycieczki krajowe; 4) kolonje wypoczynkowe.

1) Sekcja, drogą korespondencji informuje ogół związkowy o warunkach zwiedzenia Krakowa i noclegach. Często pośrednicy w wyszukaniu kwatery wycieczkom szkolnym, nauczycielskim, czy oświatowym. Zajmuje się też, jako gospodarz Krakowa oprowadzaniem częstych wycieczek nauczycielskich z Czechosłowacji, t. j. z Pragi i z Berna.

2) Dwukrotnie w okresie sprawozdawczym odbyła się wycieczka nauczycielstwa polskiego do Szwajcarji w celach zarówno krajoznawczych, jak naukowych. Uczestnicy zwiedzili Instytut ped. G. J. Rousseau w Genewie, Muzeum Szkolne w Bernie, Szkoły w Bernie i Zürichu.

3) W maqu i lipcu 1929 r. — zorganizowała Sekcja 2 wycieczki na P. W. K. do Poznania.

4) Kolonje wypoczynkowe Sekcji Wycieczkowej są bardzo użyteczne. Od szeregu lat czynna jest kolonja wypoczynkowa nad polskiem morzem na Helu, oraz w Olczy pod Zakopanem. Liczne wycieczki na całe wybrzeże polskie do Szwajcarji Kaszubskiej, do Gdańska i Oliwy lub Zakopanego, do dolin, jezior i na szczyty tatrzańskie są stale udziałem uczestników kolonij.

Lustracje Ognisk i Oddziałów Powiatowych.

Wychodząc z założenia, że jak najczęstszy kontakt Komisji z Ogniskami i Od-

działami Powiatowemi przyczyni się do usprawnienia życia organizacyjnego, wyjeżdżali przeprowadzono szereg lustracji Ognisk i Oddziałów Powiatowych. W tym celu podzielo-

Wycieczka nauczycielska, zorganizowana przez Sekcję Wycieczkową w Krakowie, przed pałacem Ligi Narodów w Genewie.

delegaci Komisji, a później Zarządu Okręgu do: Grybowa, Tarnowa, Limanowy, Dębicy, Dąbrowy, Mszany Dolnej, Nowego Sącza, Wadowic, Mielca, Padwi Narodowej, Nowego Targu, Kielc i Częstochowy.

Dla udoskonalenia płatności związkowej no teren województwa na rejony lustracyjne i przydzielono je poszczególnym członkom Komisji. W ostatnich czasach opracowano dokładny regulamin dla lustratorów i wzory sprawozdań lustracyjnych.

KOMISJA ZARZĄDU GŁÓWNEGO ZWIĄZKU P. N. S. P. W LUBLINIE.

Ogólna charakterystyka terenu.

Terenem działalności Okręgu Związku objętych jest 19 powiatów województwa lubelskiego, oraz trzy miasta wydzielone (Lublin, Siedlce, Chełm). We wszystkich 19 powiatach są zorganizowane Oddziały Powiatowe Związku. Na ogólną liczbę 5676 nauczycieli (etatowych) do Związku należy 4268, co stanowi około 78% ogółu nauczycieli.

Na terenie województwa czynnych jest 218 Ognisk. Na ogólną liczbę 311 gmin wiejskich i miejskich województwa, tylko w 9 gminach nauczyciele nie należeli do Związku. Z zestawienia powyższego widzimy, że ilość gmin, objętych działalnością członków Związku jest prawie o 100 większa niż liczba Ognisk i z tego wynika, że co trzecie Ognisko obejmuje swą działalnością więcej niż jedną gminę.

W porównaniu z ubiegłym okresem sprawozdawczym niewiele wzrośliśmy w liczbę, lecz dużo spotężeliśmy w działaniu organizacyjnem i pracy społeczno - oświatowej. Zjazdy powiatowe i wojewódzkie budzą wśród członków większe zainteresowanie, są liczniejsze i poruszające poważne zagadnienia;, biurowość Ognisk w dużej ilości uporządkowana, nowe zaległości są niewielkie. W dziedzinie społecznej i oświatowej coraz częściej widać nową pracę, w związku z tem podnosi społeczno - państwowe stanowisko nauczyciela.

Sprawozdanie niniejsze obejmuje trzy działy: 1) z życia i pracy Ognisk, 2) przegląd pracy Oddziałów, 3) działalność Zarządu Okręgowego.

A. Z życia i pracy członków i Ognisk Związku.

1. Życie organizacyjne.

Wykonanie różnostronnych zadań Związku zależy w bardzo dużej mierze od należytego zorganizowania Ognisk, od zorganizowania w nich pracy. Jednakże wobec dużej ilości Ognisk Zarząd Okręgowy nie mógł z niemi nawiązać bezpośredniego kontaktu, lecz za pośrednictwem Oddziałów Powiatowych.

W roku 1928 skierowano wysiłek na zorganizowanie i pobudzenie do życia Oddziałów Powiatowych. W tym celu organizowano Zjazdy Powiatowe, Zjazdy Prezydjów Ognisk, przeprowadzono konferencje w Oddziałach słabszych, ażeby w roku 1928 przystąpiły do ożywienia pracy w Ogniskach.

W pierwszym względzie chodziło o zaprowadzenie należytej biurowości i zmniejszenie zaległości składek członkowskich. Przeprowadzone lustracje Ognisk w roku 1930 wykazały, że olbrzymia większość Zarządów Ognisk już należycie prowadzi księgowość.

Czynnikiem pobudzającym do pracy w naszej organizacji są zebrania. W okresie sprawozdawczym w 143 Ogniskach odbyło się 559 zebrań Zarządów i 559 Zebrań Walnych członków; średnio zatem na jedno Ognisko przypadało po 4 zebrania Zarządu i 4 zebrań Walnych. Liczba ta świadczy, że ruch zebraniowy jest bardzo słaby, na jedno Ognisko rocznie wypada zaledwie dwa Zebrania Walne i dwa Zebrania Zarządu. Lustracyj Ognisk dokonano 100, a więc Oddziały dotarły tylko do połowy Ognisk.

Zjazdów Walnych Członków Oddziałów Powiatowych odbyło się 59, oraz 33 Zjazdów Prezydjów Ognisk. Zjawisko powyższe pozwala przypuszczać, że ożywione Oddziały przystąpią do pobudzenia Ognisk do pracy. Olbrzymia większość Ognisk na terenie nie posiada własnych lokali, a zebrania odbywają się przeważnie w szkołach; tylko cztery Ogniska posiadają własne lokale. Natomiast własne lokale posiadają Oddziały Powiatowe: Zamość, Lublin, Łuków, Siedlce, Lubartów, Krasnystaw; świetlice istnieją przy Oddziałach w Krasnymstawie i Lubartowie.

Organizacja prowadzi akcję pomocy koleżeńskiej w dziedzinie gospodarczej. Na pierwszy plan wysuwają się tu Spółdzielcze Kasy nauczycielskie. Kas tych jest czynnych przy Ogniskach 26. Udzieliły one 374 pożyczek. Obroty wynosiły w roku 1929 48.480 zł. 94 gr.

W roku 1928 na Zjeździe Okręgowym podniesiono sprawę organizowania spółdzielni kredytowych przy Oddziałach Powiatowych. Obecnie mamy Spółdzielcze Kasy nauczycielskie w powiatach: lubelskim, zamojskim, siedleckim, włocławskim i chełmskim, a pozatem w paru powiatach Kasy są w stadjum organizowania się.

Życie organizacyjne ożywiło się znacznie w porównaniu z latami ubiegłemi. Wyrazem tego ożywienia jest duży odsetek Ognisk, biorących udział w Zjeździe Okręgowym w roku 1929 (w roku 1927 — 45% Ognisk, w roku 1929 — 60%), zwiększająca się frekwencja na Zjazdach Powiatowych, dosyć duża liczba odbytych lustracji (w roku 1927 Ogniska prawie nie były lustrowane, w r. 1929 — 100), zmniejszające się zaległości składek i dosyć duży odsetek nadesłanych sprawozdań.

Obecnie sprawozdania nadesłały 143 Ogniska (około 66%), gdy w roku 1927 — 77 Ognisk. Natomiast wszystkie Oddziały Powiatowe pod tym względem wywiązały się ze swego zadania z wyjątkiem jednego usprawiedliwionego.

2. Praca społeczno-oświatowa i gospodarcza nauczycielstwa związkowego.

Praca społeczno - oświatowa i gospodarcza wysunęła się na pierwszy plan działalności członków i komórek organizacyjnych. Nie znamy Zjazdu i Konferencji, gdzieby nie omawiano zagadnień pracy nauczyciela poza szkołą. W okresie sprawozdawczym odbyły się dwa Zjazdy Prezydjów Oddziałów Powiatowych i Lustratorów Okręgowych w dniu 18.XI.1928 r. i 22.IX.1929 r., na których omawiano zagadnienia pracy społeczno - oświatowej. Zarządy Oddziałów Powiatowych współdziałały, bądź też organizowały przy współudziale władz szkolnych, samorządów szkolnych lub terytorjalnych — tygodniowych kursów pracy społecznej i oświatowej dla nauczycieli w Zamościu, Krasnymstawie, Kraśniku, Węgrowie, Włodawie, Lublinie, Białej i Tomaszowie. Na każdym z tych kursów brało udział około 40 słuchaczy-nauczycieli. Na odbytych dwu Zjazdach O-

kręgowych wygłoszono dwa referaty w tej sprawie; na zjazdach powiatowych wygłoszono w roku 1929 — 7 referatów z tej dziedziny. Ponadto Zarząd Okręgowy zorganizował 4 konferencje spółdzielcze w Chełmie, Białej, Siedlcach i Lublinie, a w Nałęczowie kurs dla nauczycieli, pracujących w Kołach Młodzieży. Oddziały Powiatowe i Ogniska powołały do życia sekcje i referaty społeczno-oświatowe. Zarządy ogniw organizacyjnych w przeważnej fazie swej pracy zmierzały do zainteresowania członków zagadnieniem konieczności pracy pozaszkolnej, a skoro się zjawiło zainteresowanie przystąpiono do zorganizowania kursów pracy społecznej. Kursy oświaty pozaszkolnej ukończyło 363 osoby, co stanowi 30% nauczycieli pracujących społecznie.

W 143 Ogniskach, które nadesłały sprawozdania, pracuje społecznie poza szkołą 972 osoby, co stanowi 38% ogółu nauczycieli objętych sprawozdaniem.

Jeśli chodzi o pracę kulturalno - oświatową, to na pierwszy plan wysuwa się praca na kursach dla dorosłych i Kołach Młodzieży. Kursy istniały w 356 miejscowościach, pracowało na nich 732 nauczycieli, w tem 447 bezpłatnie. W 367 Kołach Młodzieży Wiejskiej pracowało 252 nauczycieli; w Stowarzyszeniach Młodzieży Polskiej jeszcze pracowało 30 nauczycieli. Bibljotek czynnych było 335 i pracowało w nich 326 nauczycieli; z tego wynika, że bibljoteka na wsi z reguły związana jest z pracą nauczyciela. Jeśliby teraz chodziło o doraźne formy pracy kulturalno - oświatowej, to tutaj na pierwszy plan wysuwa się akcja odczytowa. W okresie sprawozdawczym wygłoszono 2173 odczyty przy obecności 62.910 słuchaczy; charakterystycznem jest, że bardzo silna akcja odczytowa rozwiniętą została w powiatach nadbużańskich o ludności mieszanej pod względem narodowościowym.

Przedstawień teatralnych odbyło się 1174, w tem w 958 przedstawieniach brali udział nauczyciele; nauczycieli pracujących w tej dziedzinie było 283. Przedstawienia te przeważnie zostały organizowane przez instytucje społeczne czy zespoły przygodne; stałych Kół teatralnych było czynnych 100. Chórów na terenie wspomnianych Ognisk było czynych 74, orkiestr 66; w chórach pracowało 92 nauczycieli, w orkiestrach 36.

Na początku wymienionego okresu sprawozdawczego zwrócono uwagę na udział nauczycieli w pracy społeczno - gospodarczej. Na Zjeździe Okręgowym w tej materji wygłoszono dwa zasadnicze referaty. Pozatem jak wyżej wspomniano zorganizowano konferencje spółdzielcze, a na zjazdach powiatowych obok zagadnień pracy kulturalno-oświatowej omawiano zagadnienia społeczno-gospodarcze. Zarząd Okręgowy wydał w tej sprawie kilka okólników, a ponadto ukazało się w „Ognisku Nauczycielskiem" kilka artykułów.

Na pierwszy plan w tej dziedzinie wysuwa się praca w spółdzielczości spożywców i spółdzielczości rolników, gdzie pracuje 214 członków. W 136 spółdzielniach spożywców bierze udział 106 nauczycieli; 118 mleczarniach spółdzielczych 46 nauczycieli; 22 spółdzielniach rolniczo-handlowych i wreszcie w innych spółdzielniach 16 nauczycieli, w spółdzielniach kredytowych 46.

Również istnieje duże zainteresowanie się pracą w dziedzinie rolniczej, aczkolwiek tutaj nauczycielstwo skarży się na brak wiadomości fachowych. Mimo to w 354 kółkach rolniczych, istniejących na terenie 144 Ognisk pracuje 106 nauczycieli, z czego wynika, że w trzeciej części Kółek pracuje nauczyciel. I znowu tutaj wyraźnie zaznacza się udział nauczycieli w powiatach nadbużańskich z wyjątkiem bialskiego. Również bardzo znacznym jest udział nauczycieli w Strażach Ogniowych. Sprawozdania nasze obejmują zaledwie połowę straży z terenu województwa, bo zaledwie 461. W Strażach tych pracuje 217 nauczycieli.

Udział nauczycieli w samorządzie jest naogół niewielki, bo zaledwie na 278 gmin wiejskich należy do Rad gminnych 37, a do 19 Sejmików powiatowych zaledwie 12 nauczycieli. Rady gminne jednakże doceniają rolę nauczyciela w pracy samorządowej, bowiem powołały do swoich Komisyj 42 nauczycieli. W Radzie Wojewódzkiej jest 2 nauczycieli szkół powszechnych, jeden nauczyciel szkoły średniej i jeden nauczyciel szkoły rolniczej.

Udział nauczycieli w samorządzie szkolnym jest przepisami zapewniony i dlatego tutaj nie będziemy podawali liczb. Praca nauczycieli w tej dziedzinie jest bardzo widoczną, a wyraża się ona w wysokości budżetu na cele szkolne. Budżet Dozorów szkolnych na 1064 szkół różnych stopni organizacyjnych objętych sprawozdaniem wynosi 2.164.308 zł. 77 gr., a więc wydatki na jedną szkołę wynoszą przeszło dwa tysiące złotych. Z powyż-

szego widzimy bardzo duży postęp w dziedzinie finansowania bieżących potrzeb szkoły.

Ze sprawozdania załączonego wynika, że udział nauczycieli w pracy społeczno-oświatowej jest bardzo poważny, że organizacja nasza do tej sprawy przywiązuje bardzo wielką wagę. A jednocześnie że sprawozdania wynika, że w pracy w różnych instytucjach biorą udział te same osoby, a wskutek tego są one przeciążone robotą. W dziedzinie pracy pozaszkolnej pracuje na naszym terenie 972 nauczycieli (osób fizycznych), gdy z udziału naszego w pracy w różnych organizacjach otrzymujemy liczbę 2270 nauczycieli, z czego wynika, że przeciętnie jeden nauczyciel pracuje w dwu organizacjach.

3. Samokształcenie.

Niezależnie od akcji samokształceniowej na konferencjach rejonowych, Ogniska i Oddziały prowadzą Związkową akcję samokształceniową. Niezbędnym warunkiem samokształcenia jest książka i dlatego Ogniska starają się wspólnemi siłami organizować bibljoteki. Na terenie 143 Ognisk istnieje 82 bibljotek posiadających 13.439 tomów; średnio na jedną bibljotekę wypada 164 książki. Z bibljotek korzystało 1339 kolegów, co stanowi zaledwie 33% ogółu członków, a 50 członków ibjętych sprawozdaniem.

W związku z bibljotekami pozostaje sprawa prenumeraty pism. Ogniska prenumerowały 151 pism z czego wypada na poszczególne pisma: „Ruch Pedagogiczny" 40, „Polska Oświata Pozaszkolna" 59, „Wiedza i Życie" 22, „Życie Szkolne" 17, „Szkoła Specjalna" 8, „Miesięcznik Pedagogiczny" 2, „Teatr Ludowy" 2, „Polskie Archiwum Psychologji" 1. Niezależnie od tego każde Ognisko prenumeruje „(Ognisko Nauczycielskie". W związku z pracą samokształceniową członkowie wygłosili 91 reefratów na konferencjach rejonowych. Przy omawianiu akcji samokształceniowej należy podnieść sprawę dokształcania na różnych Kursach. Ogółem dokształca się na różnych Kursach 524 członków; z tego wypada: Państwowy W. K. N. 52 osoby, na W. K. N. organiz. przez Oddziały powiatowe i Okręgowe — 118 osób, Powszechny Uniwersytet Kores. 23, Kursach przygotowawczych do egzaminu praktycznego 140, oraz w sekcjach samokształceniowych, Kołach i t. d. 191 osoba.

W dziedzinie pracy samokształceniowej dużą rolę odgrywa „Ognisko Nauczycielskie", gdzie ćwiczą swe pióra młodzi Koledzy.

Prywatne W. K. N. prowadziły lub prowadzą: Zarząd Okręgowy, Oddziały Powiatowe w Zamościu, Chełmie i Łukowie.

4. Ruch regjonalny.

Ruch regjonalny w Lubelszczyźnie mimo chwilowego dosyć dużego zainteresowania się nim, nie dotarł do szeregów nauczycielskich. Wprawdzie mamy trzy Uniwersytety Powszechne w Lublinie, Hrubieszowie i Zamościu, to jednak one nie wykazały żadnej działalności. Odbyły się wprawdzie dwa Zjazdy regjonalne 1 kwietnia 1928 r. w Lublinie i 5 maja 1928 r. w Zamościu, jednak ruchu regjonalnego nie udało się jeszcze ująć w organizację.

a) Publikacje.

1) Zygmunt Mazurowski: Cisownicka pieśń ludowa.

2) Fr. Tracz i J. Śliwina: Monografja powiatu lubartowskiego.

3) Jan Gaździcki: Monografja wsi Udrycz.

4) Jan Gaździcki: Monografja wsi Rachanie.

5) Praca zbiorowa: Monografja szkolnictwa m. Lublina (niektóre działy opracowane przez Związkowców).

6) Petruczynik Feliks: Jednodniówka o Nałęczowie.

7) Gluth Edmund: Wyżyna Lubelska (w rękopisie).

8) K. Jurzyk: Monografja powiatu włodawskiego (w opracowaniu).

9) W. Piotrowski: Horodło.

b) Artykuły.

1) K. Grafczyński: Uniwersytet regjonalny im. St. Żeromskiego w Lublinie „Regjon

2) Aleksandra Kruszyńska: Z przeszłości Lublina („Ognisko Nauczycielskie" Nr. 8, 1929 r.).

3) Tadeusz Presner: Spostrzeżenia nad pieśnią ludową w powiecie łukowskim („Gazeta Powiatu Łukowskiego" Nr. 2, 1929 r.).

4) Kazimierz Sowa: Powstanie styczniowe w powiecie tomaszowskim („Głos Zamojszczyzny" Nr. 3, 1930 r.).

5) Henryk Zwolakiewicz: Figury przydrożne w okolicach Łącznej („Ziemia" Nr. 21, 1928 r.).

6) Henryk Zwolakiewicz: Łęczna („Ziemia" Nr. 17, 1929 r.).

7) Henryk Zwolakiewicz: Krzyże przydrożne pod Lublinem („Tęcza" Nr. 39, 1929 r.).

8) Henryk Zwolakiewicz: O właściwy kierunek prasy Związkowej na terenie wojew.

lubelskiego („Ognisko Nauczycielskie" Nr. 7, 1929 r.).

9) Henryk Zwolakiewicz: Bogactwa artystyczne ziemi lubelskiej („Teatr ludowy" Nr. 10, 1929 r.).

c) Prasa związkowa.

Na terenie wojew. lubelskiego wychodzi kilka pism Związkowych. Jedne z tych pism mają charakter ściśle zawodowy, drugie redagowane są do szerszego ogółu społeczeństwa.

Do pierwszej grupy należy:

1) „Ognisko Nauczycielskie" organ Zarządów Okręgowych: w Lublinie, Brześciu i Równem. Wychodzi co miesiąc w Lublinie, ul. Narutowicza 37.

Do pism drugiej grupy należą:

2) „Głos Międzyrzecki" dwutygodnik, wydawany od lat sześciu przez Oddział powiatowy w Radzyniu.

3) „Głos Zamojszczyzny" miesięcznik od trzech lat wydawny przez Oddziały powiatowe w Zamościu, Biłgoraju i Tomaszowie Lub. Wychodzi w Zamościu.

4) „Gazeta Powiatu Łukowskiego" miesięcznik, również od trzech lat wydawany przez Oddział Powiatowy w Łukowie.

5) „Związkowiec" jednodniówka wydana przez Oddział Powiatowy w Węgrowie, poświęcona sprawom społeczno-oświatowym.

B. Zestawienie pracy Oddziałów powiatowych Związku.

Oddziały Powiatowe są bardzo ważnemi organami pracy Związkowej. Najczęściej z ożywieniem pracy Oddziałów idzie w parze praca Ognisk i odwrotnie: przy słabem tętnie życia Oddziałów mamy słaby ruch w Ogniskach. Tu i owdzie spotykamy się jednak ze zjawiskami dość wzmożonej działalności Ognisk przy średnim natężeniu pracy Oddziałów, co świadczy, że teren samodzielnie dźwiga się pod względem organizacyjnym i pracy społecznej.

Wyrazem wzmożenia pracy Oddziałów jest ruch zebraniowy Zarządów Oddziałów i prezydjów, który dosięgnął liczby 245 przy 59 Zjazdach Powiatowych i 33 Zjazdach Prezydjów Ognisk i lustratorów powiatowych; szczególne ożywienie pod tym względem mamy w Oddziałach: łukowskim, siedleckim, zamojskim, konstantynowskim i lubelskim. O ile chodzi o ruch zebraniowy w Ogniskach, to tutaj na pierwszy plan wysuwają się powiaty: lubelski, łukowski, węgrowski i garwoliński (9 — 10 zebrań na jedno Ognisko); najsłabiej pod tym względem jest w powiecie biłgorajskim, bialskim, janowskim i włodawskim (4 — 5 zebrań).

Dalej należy podnieść wzmożenie pracy lustracyjnej, bo skoro w roku 1927 prawie że nie były Ogniska lustrowane, o tyle obecnie lustracje dosięgły liczby 100. Lustracje Ognisk w przeważającej większości zostały dokonane przez lustratorów powiatowych, których na terenie jest 76. Ilość lustracyj w stosunku do Ognisk jest w różnych powiatach różna i w powiatach: konstantynowskim, puławskim i bialskim dosięga 100% w stosunku do liczby istniejących Ognisk w tych powiatach. Najsłabszy ruch lustracyjny był na terenie powiatów: tomaszowskiego, krasnystawskiego, włodawskiego, sokołowskiego, lubelskiego i lubartowskiego (od 0 do 15% lustrowanych Ognisk)

Ważną jest wreszcie sprawa sprawozdań. Ogółem sprawozdania nadesłało 143 Ogniska na 219 istniejących; w roku 1927 nadesłały sprawozdania 77 Ognisk przy 208 Ogniskach. Cyfry te świadczą na korzyść pracy wciągu ostatnich lat. Najlepiej pod tym względem wywiązał się z zadania powiat konstantynowski, z którego wszystkie Ogniska nadesłały sprawozdania; pozatem dużo sprawozdań nadesłały Ogniska z powiatów: włodawskiego, chełmskiego, lubartowskiego (85 — 88% Ognisk nadesłały sprawozdania); najgorzej w tej mierze jest w powiecie radzyńskim, tomaszowskim, hrubieszowskim, janowskim (25 — 26% Ognisk nadesłało sprawozdania).

Składki w Oddziałach Powiatowych wahają się od 30 gr do 1 zł. miesięcznie. Przy 9 Oddziałach Powiatowych istnieją bibljoteki, są one jednak zbyt szczupłe, bo liczą razem około 2000 tomów. Trzy Oddziały Powiatowe prowadziły lub prowadzą Wyższe Kursy Nauczycielskie (Chełm, Zamość i Łuków).

Wreszcie należy podkreślić udział członków w oświacie pozaszkolnej. Aczkolwiek dość znaczny odsetek (około 20% ogółu i 38% członków objętych sprawozdaniem) bierze udział w pracy pozaszkolnej, to wysiłek ten jest różnym w różnych powiatach. Najżywszy udział członków w pracy pozaszkolnej jest w powiatach: łukowskim, konstantynowskim, zamojskim, węgrowskim i puławskim. Najsłabszy udział w pracy pozaszkolnej jest w powiatach (kresowych) województwa — bialskim, chełmskim, włodawskim, hrubieszowskim i tomaszowskim oraz sokołowskim.

Wykonanie różnostronnych zadań Związku zależy od pracy Oddziałów. Na terenie

wojew. lubelskiego mamy cały szereg powiatów dobrze zorganizowanych jednak jest kilka powiatów, które wymagają wytężonej pracy organizacyjnej. Zarządy Oddziałów muszą dotrzeć do Ognisk i pobudzić je do pracy.

Jednak — należy podnieść — robota związkowa potężnieje, nabiera siły i rozmachu. a nauczyciel zdobywa sobie należne stanowisko w społeczeństwie.

C. Prace Zarządu Okręgowego w Lublinie.

1. Ogólna działalność organizacyjna.

Zarząd Okręgowy dążył do inicjowania, pobudzania i ożywiania pracy na terenie, oraz udzielał wskazówek, jak należy organizować pracę.

Cztery najwyższe zagadnienia były troską Zarządu w okresie sprawozdawczym: ożywienie działalności Oddziałów i Ognisk, oświata pozaszkolna, sprawa powołania do życia pisma Związkowego oraz pomoc i obrona prawna.

Prezydjum Zarządu Okręgowego na posiedzeniach swych omawiało najważniejsze zagadnienia, ustalało drogi w różnych dziedzinach pracy. Posiedzeń Prezydjum w ciągu dwu lat odbyło się 62, z tego 44 w roku 1928 i 18 w roku 1929.

W okresie sprawozdawczym Zarząd Okręgowy dążył do zaprowadzenia należytego porządku w biurowości Ognisk i Oddziałów, zmniejszenia zaległości Oddziałów. Założenia swe Zarząd osiągnął przez wydawanie okólników, organizowanie konferencyj Prezydjów Oddziałów i lustratorów okręgowych. powołanie do życia lustratorów powiatowych, wyjazdy na teren. Okólników w tym czasie wydano 13. Dwa Zjazdy Prezydjów Oddziałów powiatowych i lustratorów okręgowych odbyły się w dniach 18 listopada 1928 r. i 22 września 1929 r. Członkowie Zarządu Okręgowego wyjeżdżali na Zjazdy w terenie 40 razy, z tego 18 razy w roku 1928 i 22 razy w roku 1929. Wygłosili w roku 1929 referatów 21, z czego na oświatę pozaszkolną wypada 7, sprawy organizacyjne 13 i 1 o katastrofie szkolnej.

W okresie sprawozdawczym odbyły się dwa Zjazdy Okręgowe: piąty w dniach 13 i 14 maja 1928 r. i szósty Zjazd Okręgowy w dniach 5 i 6 maja 1929 r.

Na pierwszym Zjeździe wygłoszono referaty:

1) Zagadnienie zespolenia władz w świetle dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19.I 1928 r. (mec. Czarnecki i Wycech).

2) Regjonalizm a praca nauczyciela (K. Grafczyński).

Na drugim Zjeździe wygłosczono następujące referaty:

1) Zagadnienia reformy programów (Świogst).

2) O Spółdzielczych Kasach Nauczycielskich (Kotliński).

3) O roli nauczyciela w pracy społeczno-gospodarczej (Kruczek i Wycech).

Ponadto na obu Zjazdach były referaty sprawozdawczo-organizacyjne, które wygłosili kol. kol. Popławski i Telejko.

Posiedzeń pełnego Zarządu Okręgowego odbyło się cztery, z tego jedno w roku 1928 i trzy w roku 1929.

W dniu 8 grudnia 1929 r. odbyła się ściślejsza Konferencja Koleżanek, poświęcona zagadnieniu uczestnictwa nauczycielki w życiu zawodowem, organizacyjnem i społecznem. W wyniku konferencji postanowiono zwołać Zjazd Koleżanek w maju 1930 r.

W celu przyjścia z pomocą Zarządom Ognisk Odziałów Powiatowych, oraz lustratorom, Zarząd Okręgowy w roku 1928 wydał dwie broszurki:

1) Instrukcję organizacyjną.

2) Regulamin i instrukcję dla lustratorów okręgowych Z. P. N. S. P.

Wydawnictwa te zostały w ciągu dwu lat prawie wyczerpane, mimo tego, że wydano je w ilości 3 tysięcy egz., co świadczy o potrzebie prac tego rodzaju

Wykaz lustratorów:

1. Obalek Ludwik, pow. Biłgoraj.
2. Wasyluk Marcin, pow. Biała-Podl.
3. Dąbrowski Aleksander, pow. Radziń
4. Pięta Leon, pow. Chełm.
5. Kosmala Stanisław, pow. Garwolin.
6. Gaździcki Jan, pow. Hrubieszów.
7. Burczaniak Franciszek, pow. Konstantynów.
8. Kotliński Florentyn, pow. Krasnystaw.
9. Ząbczyk Jan, pow. Lubartów.
10. Osiński Marjan, pow. Lublin.
11. Okulus Józef, pow. Łuków.
12. Kania Józef, pow. Siedlce.
13. Marżysz Kazimierz, pow. Puławy.
14. Rytel Stanisław, pow. Sokołów.
15. Sabat Juljan, pow. Tomaszów.-Lub.
16. Suska Wacław, pow. Węgrów.
17. Zygmunt Wincenty, pow. Włodawa.

18. Cybulski Franciszek, Zamość.
19. Skrzypek Jan, pow. Janów-Lub.

Skład Zarządu Okręgowego na rok 1929/30.

Prezydjum Zarządu Okręgowego:
1. Wycech Czesław — przewodniczący.
2. Popławski Feliks — zastępca.
3. Kosior Józef — sekretarz.
4. Missol Wilhelm — skarbnik.

Członkowie z Lublina:
5. Michalski.
6. Mikuła.
7. Pieczkowski.
8. Zwolakiewicz.

Członkowie z terenu:
9. Sproschil, Biała-Podl.
10. Zygmunt, Chełm.
11. Sabat, Biłgoraj.
12. Kania, Konstantynów.
13. Osiński, Garwolin.
14. Kruczek, Łuków.
15. Okulus, Węgrów.
16. Górski, Radzyń.
17. Kolasińska, Tomaszów-Lub.
18. Dyrek, Włodawa.
19. Oleszek, Zamość.
20. Kotliński, Piaski.
21. Breitmeier, Lubartów.

Zastępcy:
1. Czyżewski, Węgrów.
2. Pięta, Hrubieszów.

Komisja Kontrolująca:

Członkowie:
1. Koszyk, Lublin.
2. Śmiałkowska, Lublin.

Zastępcy:
1. Skorupska, Janów-Lub.
2. Kowalczyk, Krasnystaw.

Sąd honorowy:
1. Wyszkowski, Lublin.
2. Marki, Lublin.
3. Szybowicz, Nałęczów.
4. Grabowski, Lublin.
5. Pęlczarska, Lublin.
6. Kołodziejek, Garwolin.
7. Ułasiak, Sokołów.

2. Akcja społeczno - oświatowa.

Zarząd Okręgowy Związku w dziedzinie społeczno-oświatowej dążył do zainteresowania członków tym działem pracy Związkowej, wychodząc z założenia, że zrozumienie zadań w konsekwencji wzmoże czynny stosunek nauczyciela do pracy społeczno-oświatowej. Akcja szła w dwu kierunkach: zainteresowania członków pracą i wreszcie niesienia im pomocy w dziedzinie metod i warunków pracy. Pierwszy cel osiągano przez wygłaszanie odpowiednich referatów na zebraniach Oddziałów powiatowych i Ognisk, umieszczaniu artykułów w miejscowej prasie, wydawaniu okólników i t. d. W drugiej sprawie wpływano na Oddziały Powiatowe, by organizowały konferencje i Kursy, poświęcone pracy społeczno-oświatowej.

Pozatem na obu Zjazdach wojewódzkich omawiano zagadnienia pracy społeczno-oświatowej. Na Zjeździe Prezydjów Oddziałów Powiatowych w dniu 22.IX 1929 r. podniesiono sprawę organizowania kursów sześciodniowych społeczno-oświatowych dla nauczycieli. I oto w ⅓ Oddziałów takie Kursy odbyły się.

Pozatem poczyniono przygotowania w roku 1929 do Kursu społeczno - rolniczego dla nauczycieli w Nałęczowie i sam Kurs odbył się już w roku 1930.

Dużą uwagę poświęcono sprawie pracy społeczno-gospodarczej nauczyciela. Na ostatnim Zjeździe Okręgowym poświęcono tej sprawie dwa referaty. Zarząd wszedł w kontakt z organizacjami spółdzielczemi. Poczyniono przygotowania do konferencji spółdzielczych dla nauczycieli w Siedlcach, Białej, Chełmie i Lublinie; konferencje te odbyły się na początku roku 1930. Duży nacisk położono na pracę w samorządach i wskutek tego dosyć znaczny odsetek nauczycieli pracuje w samorządzie szkolnym i terytorjalnym. Wreszcie ostatnią pracą Zarządu Okręgowego jest **powołanie do życia Uniwersytetu Ludowego im. Stefana Żeromskiego w Nałęczowie** łącznie ze Stowarzyszeniem Spółdzielczem „Spólnota". Uniwersytet otwarto 1 kwietnia 1930 r.

Wyniki akcji społeczno-oświatowej podaliśmy na innem miejscu.

3. Pomoc i obrona prawna.

W dziedzinie pomocy i obrony prawnej praca Zarządu Okręgowego rozpada się na trzy działy: obrona członków przed Komisjami dyscyplinarnemi, udzielanie porad prawnych i występowaniu u władz szkolnych w sprawach członków i komórek organizacyjnych.

Przed Komisjami dyscyplinarnemi w Lublinie i Warszawie jako obrońca występował mec. Władysław Czarnecki 20 razy w sprawach 18 kolegów. Rezultaty obrony członków są następujące: uniewinniono 3 osoby, upomnienie 1, przyznano winę bez wymierzenia kary 2, nagana 4, przeniesienie 2, jednorazo-

we potrącenie poborów 2, odliczenie lat służby 1, wydalenie z zawodu 1 osoba. Naogół na skutek obrony wymiar kar bardzo łagodzono w stosunku do żądań rzecznika dyscyplinarnego, a tylko w jednym wypadku (ostatni) przychylono się do wniosku rzecznika dyscyplinarnego.

Drugim niezmiernie ważnym, wymagającym bardzo dużo zachodów i pracy są interwencje Zarządu u władz szkolnych i administracyjnych w różnych sprawach członków. Ogółem interwenjowano u władz w sprawach 304 osób. Zaznaczyć wypada, że bardzo często w jednej sprawie kilkakrotnie trzeba było udawać się do władz. W bardzo wielu wypadkach interwencje przyniosły pożądany skutek dla Kolegów. Interwenjowano w sprawach emerytalnych 22 osób, zaliczek i zapomóg 68 osób, przeniesień 50 osób, zniżek godzin 2, ocen pracy 5, zwolnień 11, odpraw 2, urlopów 4, dyscyplinarnych 1 oraz różnych innych sprawach 139 osób.

Pozatem Zarząd Okręgowy udzielił bardzo dużo porad prawnych pisemnie i ustnie.

Dział porad prawnych roku szkolnego 1928/29 prowadził kol. Wycech, w r. 1929/30 kol. Józef Kosior.

KOMISJA ZARZĄDU GŁÓWNEGO ZWIĄZKU P. N. S. P. WE LWOWIE.

Komisja lwowska, obejmując największy teren działania (trzy województwa z 58 powiatami), utworzyła celem ułatwienia pracy organizacyjnej trzy podkomisje: przemyską, tarnopolską i stanisławowską.

Zarząd tej Komisji składa się z 26 członków, ze względów ekonomicznych zaś oraz dla spraw nagłych wyłoniono z grona członków Zarządu Wydział Wykonawczy, złożony z prezesa Komisji i trzech prezesów podkomisyj, oraz członków Zarządu, będących na miejscu.

Wydział Wykonawczy odbył w okresie sprawozdawczym posiedzeń dwanaście. Dla ułatwienia pracy na wszystkich polach Komisja lwowska zorganizowała następujące sekcje:

1) Sekcja Kształcenia Nauczycieli, 2) Sekcja Oświaty Pozaszkolnej, 3) Sekcja Prasowa, 4) Sekcja Wdów i Sierot, 5) Sekcja Rysunkowa, 6) Sekcja Burs, 7) Sekcja Turystyczna, 8) Sekcja Radjowa, 9) Sekcja Śpiewacza.

Sekcja Kształcenia Nauczycieli.

Przewodniczącym — kol. A. Kopacz, sekretarka — Marja Smulikowska. W ciągu okresu sprawozdawczego odbywały się staraniem Sekcji Kształcenia poranki dyskusyjne z referatami z poszczególnych przedmiotów objętych programem dla szkół powszechnych. Celem dokształcenia nauczycieli niewykwalifikowanych Sekcja Kształcenia Nauczycieli zorganizowała pięć kursów wakacyjnych w Skolem, dwa kursy W. K. N. w Starym Samborze. Nauka trwała 6 godzin dziennie, po południu odbywały się bliższe wycieczki krajoznawcze, każdej niedzieli zaś wycieczka całodzienna na szczyt Bieszczad.

Sekcja Opieki nad Wdowami i Sierotami.

Przewodniczącą jest kol. Marja Deszbergowa, sekretarzem kol. Bronisław Fent. Sekcja przedstawiała do Zarz. Głównego wnioski tak co do potrzeby jak i wysokości zasiłku dla wdów i sierot, swego terenu.

Komisja Oświaty Pozaszkolnej.

Przewodniczącym jest kol. Alfred Stebnicki, sekretarką kol. Marja Kossowska. Komisja ta zorganizowała cztery szkoły wieczorne dla dorosłych, oparte na programie ministerjalnym. Stan liczebny uczniów tej szkoły z każdym rokiem wzrasta pod kierownictwem kol. Siedlaczka. Prócz tego Komisja Oświaty Pozaszkolnej urządza szereg kursów oświatowych dla lwowskich seminarjów nauczycielskich. Komisja odbyła również konferencję z nauczycielstwem Okręgu w sprawach oświatowych i zorganizowała zjazd nauczycieli samorządowców.

Sekcja Prasowa.

Sekcja ta, śledząc pilnie głosy prasy, jako też opinji publicznej, stosownemi artykułami oświetla w prasie miejscowej objektywnie przejawy naszego życia organizacyjnego i zagadnień szkolnych.

Sekcja Rysunkowa i Robót Ręcznych.

Przewodniczącym jest kol. Madyda Franciszek, sekretarką kol. Reinówna. Sekcja rozwijała żywotną działalność na terenie całej Komisji. Organizowała również kursy dokształcające.

Sekcja Turystyczna.

Przewodniczcym jest kol. Ligęza Adam. Sekcja urządziła szereg wycieczek w okolice Lwowa i do Poznania na P. W. K.

Sekcja Radjowa.

Przewodniczącym jest kol. Ligęza Adam. Ze względu na liczne zapytania zorganizowała się ta Sekcja celem ułatwienia nauczycielstwu kupna i urządzenia aparatów radjowych.

Akcja w sprawie braku budynków szkolnych, etatów nauczycielskich i przyrostu liczby dzieci.

Członkowie Komisji lwowskiej w osobach kol.: Balickiego, Kolanki, Jocha, Malika, Deszberga, Smulikowskiego, wygłosili referaty na zjazdach nauczycielskich, przedstawiając katastrofalny stan, jaki grozi w najbliższej przyszłości szkolnictwu powszechnemu z powodu przyrostu dzieci, a braku sal szkolnych i etatów nauczycielskich. Prócz tego Komisja lwowska rozesłała wezwanie do Oddziałów Powiatowych i Ognisk, wzywając do prowadzenia akcji na swoich terenach, uświadamiając ogół obywateli o grożącej katastrofie.

Lustracja Komisji.

Referując na licznych wiecach, lustrowali równocześnie członkowie Komisji lwowskiej stan Ognisk. Niezależnie od tego, ilekroć wymagała tego potrzeba (wznowienie działalności Ogniska lub zatarg między członkami) członkowie Zarządu Głównego wyjeżdżali, śpiesząc z radą i pomocą. W bieżącym okresie sprawozdawczym wyjeżdżali kol. kol.: poseł Smulikowski, kol. Deszberg, Kolanko, Czabanowski, Gatnikiewicz, Wojas, Bereś, Balicki i Bałabanówna.

Interwencje Komisji.

W bieżącym okresie sprawozdawczym Komisja interwenjowała stale w sprawach służbowych u władz szkolnych. Interwenjowali kol. kol.: Smulikowski, Deszberg, Czabanowski, Kolanko, Gatnikiewicz i Jaworska. Interwencje te naogół znajdowały zrozumienie u władz szkolnych — a liczba ich sięga w setki pomyślnie załatwionych spraw.

Życie Ognisk.

Działalność Ognisk podaje Komisja lwowska tylko z terenu obecnego Okręgu. Działalność Ognisk z terenu Okręgu stanisławowskiego i tarnopolskiego przedstawiają odpowiednie Okręgi. W okresie sprawozdawczym Ogniska odbyły przeciętnie po 5 posiedzeń Zarządu, a 3 walne zebrania. Frekwencja na walnych zebraniach około 53%. Praca wewnętrzna Ognisk wyraża się: 1) w omawianiu spraw organizacyjnych, 2) pedagogicznych, 3) w samokształceniu, 4) w samopomocy gospodarczej, 5) w organizowaniu akcji za szkołą jedolitą, 6) w akcji, uświadamiającej o katastrofalnej sytuacji w szkole powsz. z powodu braku pomieszczeń dla przyrostu dzieci. Na 34 Ognisk 14 posiada Sekcję Pedagogiczną i 20 własnych bibljotek, które posiadają łącznie 3932 dzieł, przeważnie treści pedagogicznej. Prócz Sekcji Pedagogicznej istnieją przy Ogniskach Referaty Oświaty Pozaszkolnej w liczbie 6. Z czasopism Ogniska prenumerują: „Oświatę Pozaszkolną", „Ruch Pedagogiczny", „Przyjaciel Szkoły", „Wiedzę i Życie", „Roboty Ręczne i Rysunki". Na terenie Ognisk, które przesłały sprawozdania, znajduje się 15 kas pożyczkowych „Samopomoc" o łącznym kapitale 38963 zł. Pomocy prawnej udzielały swym członkom prezydja Ognisk. W okresie sprawozdawczym udzielono w 220 wypadkach pomocy prawnej w 113 interwenjowano u władz szkolnych. Sąd honorowy działał w 3 wypadkach.

W pracy kulturalno - oświatowej, jak kursach dla dorosłych pracuje 135 kol., w Towarzystwach Oświatowych 148, w Kołach Młodzieży 312, w wychowaniu fizycznem i i przysposobieniu wojskowem 79, w chórach i orkiestrach 89, w Kółkach rolniczych 435, w spółdzielniach 312, w Strażach Pożarnych 78, w samorządach, jako radni gminni pracuje 130 kol.

W okresie sprawozdawczym dokonano 13 lustracyj z ramienia Komisji Lwowskiej, z ramienia Oddziałów Powiatowych 5.

Wkładki członkowskie na rzecz Ognisk wynosiły przeciętnie 30 gr., a na rzacz Oddziałów Pow. przeciętnie 35 gr.

Wkońcu należy nadmienić, że działalność Ognisk na terenie wschodniej Małopolski natrafia na trudne warunki pracy ze względów narodowościowych. Również brak naogół własnych lokali utrudnia wielce pracę ogniskową. Jednakże w tych ośrodkach, gdzie znajdują się ruchliwsze jednostki, mimo różnych trudności, praca ogniskowa dała poważne wyniki.

Z przykrością należy zaznaczyć, że mimo urgensów, 20 Ognisk nie nadesłało sprawozdań ze swej działalności.

W bieżącym roku b. Komisja a obecnie Zarząd Okręgowy przeniósł swoje biuro do wydzierżawionego lokalu przy ul. Rutowskiego 1, a w dawniej zajmowanych pokojach przy ul. Hetmańskiej 5 zostało urządzone schronisko (kwatery) dla przejeżdżających kolegów i koleżanek.

KOMISJA ZARZĄDU GŁÓWNEGO ZWIĄZKU P. N. S. P. W ŁODZI.

Działalność Komisji Z. G. Z. P. N. S. P. w Łodzi w latach 1928 i 1929 r. szła w kierunku pogłębienia zasad i wyrobienia należytej sprawności organizacyjnej.

Organizacja nasza ogarnęła na terenie okręgu szkolnego łódzkiego olbrzymią większość nauczycieli, których wyrobienie ideowe z każdym dniem postępuje naprzód, przeto wszelkie zakusy, zdążające do rozbicia tu i owdzie naszych komórek związkowych, napotykają na zdecydowany odpór.

Uwaga Prezydjum Komisji była przedewszystkiem zwrócona na trzy zasadnicze momenty: a) oświatę pozaszkolną, b) zagadnienia pedagogiczne i c) obronę praw nauczycielskich.

Jeżeli chodzi o oświatę pozaszkolną, to rozwój jej na terenie naszym stale postępuje naprzód wedle tej linji, jakąśmy sobie zakreślili w poprzednich latach. W pierwszym okresie działalności staraliśmy się, przy wydatnej pomocy Ognisk i Oddziałów Powiatowych, rozbudzić zamiłowanie do tej pracy wśród członków naszej organizacji, a następnie pogłębić zrozumienie tej sprawy wśród społeczeństwa. Etap ten na terenie wszystkich 13-tu powiatów został całkowicie zrealizowany. Zainteresowanie oświatą pozaszkolną wśród społeczeństwa wzrosło, i dzisiaj wszystkie powiaty w swych budżetach umieszczają sumy, przeznaczone na ten dział pracy. Sumy te wahają się od 6-u do 30-tu tysięcy złotych rocznie.

Następnie, zdając sobie sprawę z ważności stanowiska nauczycielskiego i rozległych wymagań, stawianych pod adresem szkoły, nawoływaliśmy nieustannie członków naszego Związku do dalszego samokształcenia. W tym kierunku solidarna praca związkowa, jak i wzajemna wymiana myśli, budzenie zainteresowań pedagogicznych dały wynik dodatni.

Olbrzymią ilość czasu pochłania jeszcze do dnia dzisiejszego obrona praw i interesów zawodowych nauczycielstwa. Władze szkolne, zwłaszcza I-ej instancji, dużo czynią utrudnień nauczycielstwu, a często również nie chcą, czy nie umieją ustosunkować się do spraw nauczycieli objektywnie. Uprzedzenia, dla których nie powinno być miejsca w urzędach państwowych, a przedewszystkiem w inspektoratach szkolnych pokutują, chociaż ostatnie posunięcia Kuratorjum Szkolnego starają się te rzeczy uregulować.

W roku 1928 w około 150 sprawach Prezydjum musiało interwenjować w Kuratorjum, zaś w roku 1929 liczba interwencyj była jeszcze wyższą. W latach sprawozdawczych 1928 i 1929 wpłynęło do Komisji 703 pism, zaś wyszło pism w tym czasie 1164. Interwencje Prezydjum nie ograniczały się li tylko do władz szkolnych ale również u władz administracyjnych musieliśmy niejednokrotnie zabiegać w różnych sprawach.

Utrzymywanie stałego kontaktu przez Prezydjum Komisji (wyjazdy na zebrania Oddziałów Powiatowych i Ognisk) z niższemi komórkami naszej organizacji dawało nam dużo wskazówek, jak należy postępować, by prac nasza przyniosła pożytek członkom.

W latach sprawozdawczych w skład Komisji wchodzili: 1) Klemens Bilski — przewodniczący, członkowie: 3) Stanisław Somorowski, 4) Józef Sajda, 5) Wasilewski Tomasz, 6) Stanisława Macińska, 7) Kuraś, 8) Fiszer, 9) Snopek.

W listopadzie 1929 roku odbył się wojewódzki zjazd delegatów Ognisk Z. P. N. S. P., na którym między innemi dokonano wyboru Zarządu Okręgowego, Sądu Honorowego, Komisji Rewizyjnej. Skład Zarządu Okręgowego jest następujący: 1) Kl. Bilski — przewodniczący, 2) H. Ochędalski — vice-przewodniczący, 3) St. Macińska, 4) T. Wasielwski, 5) St. Somorowski, 6) J. Sajda, 7) Kaz. Staszewski, 8) Edw. Skowroński, 9) J. Braun, 10) L. Marciniak, 11) St. Cybulski, 12) Wit. Swoszowski, 13) Kaz. Michalski, 14) Józ. Trzebuchowski, 15) St. Skupieński, 16) Mar. Sołhaj, 17) St. Sieczko, 18) Wł. Bieda, 19) Wac. Dybczak, 20) Konst. Syczyński, 21) Stef. Pająk.

Działalność poszczególnych Oddziałów Powiatowych przedstawia się następująco:

Oddział Powiatowy Łask: liczy 20 Ognisk i 398 czł. Sprawozdania nadesłały wszystkie Ogniska w terminie od 31.1.30 do 14.3.30. Zarząd Oddz. Pow. w okresie sprawozdawczym przeprowadził lustrację 15-tu Ognisk. Na terenie powiatu istnieje 9 bibljotek z ogólną liczbą 1404 tomów. Jest 8 kas pożyczkowo - oszczędnościowych. Nauczycielstwo chętnie pracuje we wszelkich istniejących organizacjach społeczno-humanitarnych i kulturalnych. Należy podkreślić, że jest to jeden z powiatów, wyróżniający się pracą organizacyjną, o czem świadczą: a) nadesłane sprawozdania, b) urządzenie 10-lecia istnienia Związku P. N. S. P. oraz konferencje pe-

dagogiczne z udziałem przedstawicieli różnych organizacyj.

Oddział Powiatowy Piotrków-Trybunalski: liczy 16 Ognisk i 246 czł. Sprawozdań nadesłano 9 Ognisk. W okresie sprawozdawczym zlustrowano 6 Ognisk. Powiatowe Ognisko Piotrków-Tryb. wykazuje najżywszą pracę związkową. Istnieje Powiatowa Kasa Pożyczkowo-Oszczędnościowa. Zarząd Oddziału Powiatowego miał utrudnioną działalnośc gdyż nie znajdował dość zrozumienia w Inspektoracie Szkolnym dla swej pracy.

Oddział Powiatowy Koło: liczy 12 Ognisk i 183 czł. Zarząd Oddziału Powiatowego przeprowadził lustrację 4 Ognisk. Istnieje 7 bibljotek z 321 tomami.

Oddział Powiatowy Turek: liczy 4 Ogniska z 219 czł. Zlustrowano wszystkie Ogniska. Przy Oddziale Powiatowym istnieje Kasa Samopomocy. Oddział jest dobrze zorganizowany. Z terenu działalności tylko 18 nauczycieli nie należy do Związku, a z tych 6 są członkami Stowarzyszenia. Organizacja wykazuje aktywność i spoistość. Trzy Ogniska posiadają bibljoteki, w których jest 1114 tomów.

Oddział Powiatowy Sieradz: liczy 14 Ognisk i 298 czł. Wszystkie Ogniska lustrowano. Z nadesłanych sprawozdań wynika, że istnieją 2 kasy samopomocy na terenie powiatu, oraz 4 bibljoteki z 912 tomami. Organizacja nasza w tym powiecie jest b. ruchliwa i utrzymuje kontakt ze wszystkiemi innemi organizacjami. Zarząd Oddziału Powiatowego wykazuje dużą aktywność — przykładem tego między innemi są różne kursy.

Oddział Powiatowy Radomsko: liczy 18 Ognisk i 339 czł. Przy Oddziale Powiatowym istnieje bibljoteka i czytelnia. W okresie sprawozdawczym Zarząd Oddz. Pow. zorganizował kurs o charakterze społeczno-oświatowym.

Oddział Powiatowy Słupca: liczy 13 Ognisk i 190 czł. Organizacja nasza objęła prawie wszystkich nauczycieli(ki), gdyż tylko około 8 osób nie należy do Związku. Przy Oddz. Pow. istnieje Kasa Samopomocy. Bibljoteka znajduje się w stadjum organizacji. W okresie sprawozdawczym Oddz. Pow. zorganizował kursy: a) pszczelarsko-ogrodniczy i b) techniczno-przyrodniczy (wypychanie ptaków, oprawa książek).

Oddział Powiatowy Konin: liczy 13 Ognisk i 246 czł. Częściowo przeprowadzono lustrację Ognisk. Przy Zarządzie Oddz. Pow. istnieje bibljoteka z 626-u tomami oraz Kasa Samopomocy. Niektóre Ogniska również posiadają swoje małe bibljoteki.

Oddział Powiatowy Łódź miasto. Ognisko liczy 520 czł. Na terenie Ogniska istnieje 7 sekcyj. W okresie sprawozdawczym istniał chór. Jest Kasa Pożyczkowo-oszczędnościowa oraz bibljoteka z 1649 tomów. Ognisko prowadzi księgarnię. Czynny był też związkowy W. K. N.

Oddział Powiatowy Wieluń: liczy 20 Ognisk i 322 czł. Praca w Oddziale skierowana była w kierunku pobudzenia Ognisk do pracy, organizowania nowych Ognisk, udzielania pomocy i rady Zarządom Ognisk w sprawach organizacyjnych, zawodowych i obywatelskich oraz nadzór nad działalnością Ognisk. Zarz. Oddz. pow. dokonał lustracji 3 Ognisk. Warunki pracy były dość utrudnione.

Oddział Powiatowy Brzeziny: liczy 12 Ognisk i 265 czł. Lustracyj nie przeprowadzano. Zarz. Oddz. Pow. wytężył całą swą aktywność celem należytego zorganizowania oświaty pozaszkolnej, którą przejął od sejmiku. O pracy organizacyjnej Prezydjum pisze: „Warunki pracy b. ciężkie z przyczyn terenowych, brak tradycyj pracy organizacyjnej, w którą dopiero się wdraża. Współpraca z władzą szkolną zgodna i przychylna — władze samorządowe obojętne".

Oddział Powiatowy Kalisz: liczy 12 Ognisk i 271 czł. Przy Zarządzie Oddz. Pow. są trzy sekcje: 1) oświaty pozaszkolnej, 2) pedagogiczna i 3) wychowania fizycznego. W okresie sprawozdawczym Zarz. Oddz. Pod. zorganizował 2 grupy wakacyjnego kursu przygotowawczego do egzaminu praktycznego. Współpraca z sejmikiem dobra (ośw. poz.) — z inspektorem szkolnym nieszczególna. Stan pracy w Ogniskach dobry.

Oddział Powiatowy Łódź powiat: liczy 15 Ognisk i 265 czł. Zlustrowano wszystkie Ogniska, a niektóre po 3, 4 i 5 razy do roku. Przy Zarz. Oddz. Pow. zorganizowano Referat Prasowy. W okresie sprawozdawczym zorganizowano kurs gospodarczo-społeczny. Przy wielu Ogniskach istnieją Kasy Samopomocy. Niektóre rozporządzają w obrocie sumą 12 tys. złotych. Współpraca z władzami szkolnemi jak najlepsza.

Oddział Powiatowy Łęczyca: liczy 12 Ognisk i 179 czł. Zarz. Oddz. Powiatowego

nie stworzył zespołu pracy lustratorskiej, na czem traciła spoistość organizacyjna. Lustracyj nie było. Przy Oddz. Pow. istnieje Kasa Samopomocy z sumą 1600 zł. Współpraca z istniejącemi władzami tak szkolnemi jak i samorządowemi bardzo ułatwiona.

KOMISJA ZARZĄDU GŁÓWNEGO ZWIĄZKU P. N. S. P. W BRZEŚCIU N/B.

W całokształcie działalności Komisji Zarządu Głównego Związku P. N. S. P. należy rozróżnić następujące momenty:

1. Utrzymanie na należytym poziomie sprawności organizacyjnej Oddziałów Powiatowych i Ognisk i zachowanie linji ideowej Związku.
2. Propaganda w obronie niezależności szkolnictwa i walka ze zbliżającą się katastrofą szkolną.
3. Sprawy uposażeniowe nauczycielstwa i pracowników państwowych.
4. Dalsze samokształcenie się nauczycielstwa.
5. Działalność społeczno-oświatowa (sprawozdanie oddzielne).

Działalność ogólna.

Praca organizacyjna i społeczno - oświatowa na terenie ziem wschodnich, a w szczególności na Polesiu, gdzie mamy tak rzadkie zaludnienie na rozległych i błotnistych obszarach, wymaga pokonania całego szeregu najrozmaitszych trudności. Komisja Zarządu Głównego, biorąc pod uwagę przedewszystkiem fatalne warunki komunikacyjne, położyła szczególny nacisk na zjazdy powiatowe i ogniskowe, których ilość najwymowniej świadczy, że nauczycielstwo kresowe rozumie należycie swoją rolę. Komisja obejmuje swą działalnością 10 powiatów województwa poleskiego, na terenie którego istnieje 10 Oddziałów Powiatowych i 61 Ognisk, członków 1350. Na początku zaś okresu sprawozdawczego było Oddziałów Powiatowych 6, Ognisk 50, członków 1133. Zjazdów powiatowych i ogniskowych odbyło się 65, w których brali udział członkowie Komisji lub lustratorzy. Niezależnie od tego przeprowadzono cały szereg lustracyj i konferencyj. Dla ilustracji podajemy niżej wykaz tylko najważniejszych wyjazdów członków Komisji.

Kol. kol.: Jawtuchowicz Piotr wyjeżdżał 14 razy, Kurpiewski Karol — 13, Kubski Benedykt — 1, Bożowski Bohdan — 2, Kamiński — 5, Polkowski W. — 4, Kostecki Jerzy — 3, Niedźwiecki Józef — 2, Mruk — 1, Buniakowski Br. — 1.

Cały teren województwa podzielony był na specjalne rejony lustracyjne w sposób następujący:

Łuniniec: — lustratorzy: Niedźwiecki Józef, Nalepa Alojzy; Stolin: — Bożowski Bohdan, Jastrzębski Zygmunt; Pińsk: — Turczyński Bolesław, Polkowski Wacław; Drohiczyn-Poleski: — Gołąb Wacław, Horak Adam; Kamień - Koszyrski: — Skorupa Edward, Nowicki Władysław; Kosów - Poleski: — Kabaciński Władysław; Prużany: — Kamiński Szymon; Kobryń: — Mirecki Kazimierz, Kurpiewski Karol; Brześć nad Bugiem: — Jawtuchowicz Piotr, Brydakówna Bronisława; Sarny: — Gołuchowski Bolesław, Kotowski Władysław.

W miesiącu lipcu roku ubiegłego Zarząd Okręgowy Z. P. N. S. P. zorganizował wycieczkę nauczycielstwa związkowego z Polesia na Powszechną Wystawę Krajową do Poznania. W wycieczce tej brało udział kilkadziesiąt osób, które jednocześnie były obecne na Kongresie Pedagogicznym, odbywającym się w tym czasie.

Przy Komisji istnieje Sekcja Prasowa i Obrony Prawnej. Komisja wydaje wspólnie z Zarządami Okręgowemi lubelskim i wołyńskim miesięcznik pod tytułem „Ognisko Nauczycielskie", poświęcony zagadnieniom społeczno - oświatowym, organizacyjnym, służbowo - zawodowym i regjonalnym.

Sekcja Obrony Prawnej udzieliła w okresie sprawozdawczym porad prawnych 51. Przydzielono adwokatów do 14 spraw.

Pism wpłynęło i wypłynęło 1.100. Przy biurze Zarządu Okręgowego znajduje się internat dla członków przyjezdnych, w którym nocowało osób 52.

W obronie niezależności szkolnictwa urządzono cały szereg zebrań w różnych punktach województwa poleskiego, na których referowano to zagadnienie i przedstawiano szkodliwe skutki podporządkowania władz szkolnych władzom administracyjnym. W związku ze zbliżającą się katastrofą szkolną powzięto cały szereg uchwał po referacie, wygłoszonym przez p. wizytatora Ścieborę na ostatnim zjeździe okręgowym, i poczyniono starania celem zrealizowania tych uchwał na terenie Polesia. Powołano przy niektó-

rych Ognisk... komitety budowy szkół. Opracowano ...arny szkic referatu na zebrania i wi... w sprawie katastrofy szkolnej.

Powzi... szereg uchwał w sprawie dodatku kr...ego dla nauczycielstwa i urzędników p...owowych, ze względu na ciężkie warunk... w jakich znajdują się pracownicy na ter...ch ziem wschodnich. Wysłano delegata ... Kongres Pracowników Państwowych któ... odbył się dnia 8 grudnia 1929 r.

...rządzono w sierpniu 1929 r. kurs ...gotowawczy do egzaminu praktycznego, ...którym wzięło udział 130 osób.

Taki sam kurs organizuje się i w bieżącym roku w okresie wakacyjnym, gdyż na terenie Polesia 62% nauczycielstwa obowiązane jest jeszcze do składania egzaminu praktycznego.

Sekcja Samorządowa i Społeczno-Oświatowa przy Okręgu znajduje się obecnie w stadjum organizacji. Przy Oddziale Powiatowym w Stolinie istnieje Spółdzielcza Księgarnia Nauczycielska, która rozwija się coraz lepiej. W Drohiczynie Poleskim nauczycielstwo za własne fundusze nabyło dom związkowy, w którym ma być umieszczona świetlica i Dom Ludowy.

Dane liczbowe z pracy społ.-oświatowej.

Sekcyj powiatowych pracy społ.-oświatowej — 10. Kursów dla dorosłych — 251. Słuchaczów kursów dla dorosłych — 8189. Ilość odczytów — 270. Ilość bibljotek — 58. Ilość przedstawień — 175. Ilość chórów—17. Ilość orkiestr — 9. Ilość kursów instruk. — 2.

W 79 wypadkach współpracowano ze „Strażą Pożarną". W 21 — ze spółdzielniami. W 49 z Kołami rolniczemi. W 40 z Kołami młodzieży. Prócz tego współpracuje się ze Strzelcem i organizacjami wychow. fizycznego i sportowego.

Skład Zarządu.

W pierwszych dniach lutego r. b. na zjeździe okręgowym powołano nowy Zarząd. Do Prezydjum weszli:

1. Kol. Karol Kurpiewski z Brześcia — przewodniczący.
2. Kol. Polkowski Wacław z Drohiczyna Poleskiego — zastępca.
3. Kol. Kamiński Szymon z Brześcia — sekretarz.
4. Kol. Jawtuchowicz Piotr z Brześnia — skarbnik.

KOMISJA ZARZĄDU GŁÓWNEGO ZWIĄZKU P. N. S. P. W TORUNIU.

Komisja w roku sprawozdawczym posiadała i obecnie posiada własny duży lokal na biuro przy ul. Żeglarskiej 6. I p., w którym też Ognisko miejscowe urządza zebrania dla swych członków. Do biura śpieszą okledzy z całego okręgu o poradę w sprawach zawodowych czy też osobistych, a niektórzy korzystają z bezpłatnego noclegu.

Dzięki pomocy Ognisk z prowincji, posuwamy się jednak naprzód i odnosimy pewne sukcesy.

Praca Komisji Pomorskiej bardzo jest trudna z powodu ciągłych ataków, których jest przedmiotem. Przepracowanie nauczycielstwa z trudem pozwala stworzyć odpowiedni zespół ludzi, zdolnych oddać się pracy związkowej.

Z przyjemnością nadmienić musimy, że znaczna część członków naszej organizacji składa się z pomorzan, oddanych całą duszą Związkowi — a dodać do tego także musimy, że wszelkie ataki przeciwników skupiają się na nich, i oni są w pierwszym rzędzie i przeważnie ofiarami zniewag i oszczerstw. W tej właśnie bezustannej walce hartują się i stają bojowcami idei związkowej.

W okresie sprawozdawczym przepłynęło przez nasze biuro 2015 pism rozmaitej treści. W 125 wypadkach interwenjowaliśmy w sprawach służbowych w kuratorjum, województwie, starostwie krajowem i powiatowem i w innych instytucjach, w znacznej części z pożytkiem dla nauczycielstwa.

Obrońca nasz stawał w 5 sprawach dyscyplinarnych członków naszych i udzielił 17 porad prawniczych, a raz bronił oskarżonego w sądzie grodzkim. Prowadziliśmy obszerną korespondencję z członkami i sympatykami i udzielaliśmy im wyczerpujących rad i wskazówek.

Przewodniczący i zastępca przewodniczącego jeździli wielokrotnie do Ognisk z referatami pedagogicznemi i organizacyjnemi.

Zjazd delegatów Zw. P. N. S. P. odbył się 21 maja 1929 r. w Gdyni w hotelu „Riviera", przy licznym udziale członków i gości w liczbie przeszło 100 osób.

Na zjeździe w Gdyni wybrano nowy skład Komisji w składzie: 1) Jan Ciomborowski — prezes, 2) Mikołaj Orłow — wiceprezes, 3) Józef Turek — skarbnik i sekretarz, 4) Jan Kwietnicki, 5) Alfons Warczak, 6) Anzelm Żelazny, 7) Stanisław Wieczyński, 8) Jan Trehl-

ke, 9) Józef Zatorski, 10) Juljan Wacławski. Zastępcy: Stanisław Paprocki, Klaudjusz Górski, Sobiech Antoni, Zofja Stańkowska.

W roku sprawozdawczym odbyły się w Toruniu 3 zebrania pełnej Komisji i 10 zebrań Wydz. Wykonawczego.

Przy Komisii znajduje się kilka sekcyj, a gł. Sekcja Pedagogiczna — w braku odpowiednich sił w miejscu ma siedzibę przy Ognisku w Tucholi, która czyni wielkie postępy.

Działalność organizacyjna.

Na pierwszym zjeździe okręgowym, który odbył się w 1929 roku, wybrano Zarząd, którego przewodniczącym został kol. Ciomborowski.

Wydział Wykonawczy Zarządu Okręgowego odbył w tym czasie 3 posiedzenia.

Uchwalono podzielić Pomorze na 4 rejony, aby ze względów oszczędnościowych odbywać częściej z Ogniskami, a względnie Zarządami Ognisk zebrania i pobudzać je do intensywniejszej pracy.

W okresie sprawozdawczym odbyło się 2 takie zebrania prezydjów Ognisk, a mianowicie w Laskowicach dla Ognisk: Laskowice, Starogard, Świecie, Tuchola, Chojnice, Śliwice, Czersk i Sępolno. W Toruniu dla Ognisk: Toruń, Chełmża, Golub, Kowalewo, Wąbrzeźno, Ryńsk, Chełmno i Grudziądz.

Na obu zebraniach referaty o pracy Związku wygłosił przewodniczący kol. Ciomborowski.

Założono 2 Ogniska, w Ryńsku i Rybnie. Wyjazdów członków Zarządu Okręgowego było 5: do Laskowic, Wąbrzeźna, na zebranie walne Oddziału powiatowego, Ryńska, Sępolna na zjazd powiatowy, Chełmy na walne zebranie Ogniska. Lustracyj Ognisk odbyło się 2. W sprawcah członków interwenjowano 25 razy w Kuratorjum.

Przy Zarządzie Okręgowym istnieje Okręgowa Komisja Pedagogiczna z siedzibą w Tucholi.

Skład Komisji: przewodniczący — Alfons Warczak; sekretarz — Stanisław Nowaczyk, skarbnik — Leon Januszewski. Ze względu na małą ilość członków — Komisja nie dzieli się na sekcje.

Program pracy: a) organizowanie kursów przygotowawczych do egzaminu praktycznego; b) opracowanie programu pracy pedagogicznej dla sekcyj i referatów pedagogicznych; c) zorganizowanie pracy zbiorowej Ognisk Okręgu.

Wyniki: a) zorganizowano 4 kursy przygotowawcze do egz. praktycznego: w Sępólnie, Śliwicach, Chojnicach i Tucholi; b) opracowano program pracy referatów pedagogicznych; przedłoży się go do zatwierdzenia zjazdowi okręgowemu.

Sekcje pedagogiczne istnieją przy Oddziale pow. w Toruniu i Sępolnie; referaty pedagogiczne istnieją przy Ogniskach w Brodnicy, Chełmży, Śliwicah, Golubiu, Gdyni, Świeciu, Grudziądzy i Tucholi.

Przewodniczący sekcyj nie wchodzą w skład Okręgowej Komisji Pedagogicznej, gdyż z powodu braku funduszów nie można było zwołać zjazdu tych przewodniczących. Funkcje Okręg. Komisji Pedagogicznej pełni chwilowo Zarząd Ogniska w Tucholi Reorganizacja nastąpi na najbliższym zjeździe okręgowym.

Referat Pedagogiczny w Tucholi: a) opracował plan pracy Ogniska na rok 1930/31; b) skupia członków, interesujących się zagadnieniami pedagogicznemi; c) organizuje przegląd czasopism pedagogicznych; d) zorganizował Sekcję Historyczną, która opracowuje historję m. Tucholi, przygotowując materjał do pracy metodycznej (podręcznik metodyczny historji miasta); Sekcja Historyczna drukuje artykuły historyczne w dziennikach oraz prace metodyczne w czasopismach pedagogicznych („Życie Szkolne"). W Tucholi Referat Ped. współpracuje z nauczycielami seminarjum.

Z 17 powiatów, znajdujących się na Pomorzu, zdobyliśmy 15, a w dwóch, t. j. w Kościerzynie i w Gniewie już nam błyszczą światełka, które dość silnie promieniują, a widoczne są zdaleka. Gdy to sprawozdanie piszemy, dowiadujemy się, że w Tczewie nasza nowa placówka powstaje.

Posiadamy na Pomorzu 4 Oddziały pow. w Sępolnie, Działdowie, Świeciu i Wąbrzeźnie i 25 Ognisk, a już teraz powstało 26-te którego nie wliczamy do niniejszego sprawozdania. Sprawozdania przysłało nam tylko 18 Ognisk. Z tych, które nadesłały sprawozdania, nadmieniły, że odbyły razem 138 posiedzeń zarządów, co średnio na każde Ognisko przypada 8 posiedzeń rocznie. W tym samym czasie owe Ogniska odbyły 74 miesięcznych walnych zebrań — z tego na każde wypada rocznie 4. Na tych zebraniach frekwencja członków wynosiła ogólnie 219 — z czego średnio na każde Ognisko wynosi liczba 12 członków.

W roku sprawozdawczym odbyło się w Ogniskach 9 lustracyj z ramienia b. Komisji, zaś 7 z Oddziałów powiatowych, których tu jest tylko 4.

Członkowie b. Komisji przedewszystkiem wyjeżdżali do tych miejscowości, gdzie była nadzieja, że powstaną nowe placówki, stałych lustratorów dobrze przygotowanych jeszcze nam brakuje.

11 Ognisk w swych sprawozdaniach nadmieniło, że posiadają sekcje: w 11 pedagogiczne, w 5 — prasowe, w 2 — propagandowe, po 1 — historyczną, sportową, prawną, muzyczną, teatralną i prelegentów.

Przeważnie wszystkie Ogniska na Pomorzu rozmaitej treści artykuły i sprawozdania z posiedzeń umieszczały i obecnie umieszczają w toruńskim „Dniu Pomorskim", który się rozchodzi po całem Pomorzu. Niektóre Ogniska umieszczają artykuły w „Gońcu Nadwiślańskim" z Grudziądza, zaś 4 Ogniska umieszczały artykuły także w prasie miejscowej. W znacznej większości jednak prasa miejscowa na Pomorzu dotychczas jeszcze nas zwalcza. Mamy kilku kolegów na Pomorzu, którzy posiadają zdolności publicystyczne i piszą artykuły do gazet.

Przy jednem Ognisku istnieje chór i również przy jednem orkiestra, a w trzech kółka teatralne, zaś z 3 Ognisk należą niktórzy członkowie do miejscowych chórów, orkiestr i teatrów amatorskich.

6 Ognisk podało, że posiadają pewien skromny mająteczek, wyrażający się w kwocie ogólnej 1.277 zł. włożonej w zakupione książki do bibljotek nauczycielskich.

W 6 Ogniskach znajduje się bibljoteka (razem 425 tomów), a korzystało z bibljoteki 116 członków. Jedno tylko Ognisko prenumerowało „Bibljotekę Dzieł Pedagogicznych" — lub członkowie prenumerowali na swoją rękę albo do bibljotek szkolnych.

Żadne Ognisko nie posiada na zebrania swych członków własnego lokalu — zbierają się w izbach szkolnych, prywatnych swych członków lub w salach hotelowych. Ognisko w Toruniu urządza zebrania w biurze Z. Okr. Sekcja Pedagogiczna istnieje w 11 Ogniskach. Ogniska prenumerowały dla swych członków pisma pedagoiczna lub gazety. 6 Ognisk prenumeruje: „Ruch Pedagogiczny", 5 — „Życie Szkolne", 6 — „Oświatę Pozaszkolną", 3 — „Nasz Głos", po 2 — „Przyjaciel Szkoły" i „Archiwum Psychologji", a po 1 — „Szkołę Specjalną", „Miesięcznik Pedagogiczny", „Roboty Ręczne", „Tęczę", „Encyklopedję". Poszczególni członkowie prenumerowali także pisma pedagogiczne.

18 członków dokształca się na kursach, z tego: na państwoych 15, prywatnym — 2, w Uniwers. Korespondencyjnym — 1. Ogniska tworzyły na swoją rękę 5 kursów, przygotowujących do egzaminu praktycznego, w których brało udział 29 członków (Tuchola), nie licząc obcych nauczycieli, oraz 1 kurs rysunkowy.

Poradnie prawne istniały przy 10 Ogniskach, a udzielono porad w 79 wypadkach. Interwenjowano w sprawach przeniesienia, zwolnienia z posad, udzielania zaliczek i zapomóg, dodatków za godziny nadliczbowe, zwrotu zaległości za pomieszkanie, zwrotu dodatków komunalnych.

Sprawozdanie z pracy społ. - oświatowej Odziałów i Ognisk.

Na 25 Ognisk, istniejących na Pomorzu, złożyło sprawozdanie z tego działu pracy 18 Ognisk; liczby zatem, które podajemy, stanowią zaledwie 70% liczb istotnych.

Oto zestawienie liczbowe:

Referaty społ.-ośw.: Brodnica, Chełmno, Chojnice, Działdowo, Filice, Gdynia, Grudziądz, Więcbork, Sierakowce, Starogard, Świecie, Toruń, Chełmża, Tuchola, Śliwice, Kowalewo Golub — 17; kursy dla doros łych — 63; słuchaczy — 1944; ilość odczytów — 170; bibljotek — 79; przedstawień teatralnych — 181; chorów — 46; orkiestr — 19.

Współpraca z innemi organizacjami: Tow. Czyteln Lud., Harcerstwo, Czerwony Krzyż, Biały Krzyż, Kółka Rolnicze, Flota Narodowa, Tow. Teatrów Lud., Przysposob. Wosjk., L. O. P. P., Kasy Stefczyka, Związek Strzelecki, Sokół, Tow. Sportowe, Straże Ogniowe, Spółdzielnie, Koła Młodzieży i inne.

W pracy społ.-oświatowej czynnych było 178 członków Związku. 1 związkowców skończyło kurs ośw.-społ. 2 — 3 mies. w Warszawie. Zajmują oni przeważnie stanowiska instruktorów przy powiatach; **5-ciu ukończyło** kurs instruktorski harcerski, 1 — **kurs roln.-**społ. w Brodach; 1 — **kurs bibljotekarski. Mamy zatem ludzi, przygotowanych do kierowania** pracą.

Tematy odczytów i pogadanek były przeważnie społeczno-obywatelskie i regjonalne; stanowiły one propagandę najważniejszych zagadnień współczesnego życia polskiego.

W dziale społ.-gospodarczym praca jest wydatna. Nauczyciele pracują **w 86 kółkach** rolniczych, należą do zarządów, **rad nadzorczych**, są referentami i instruktorami. Spółdzielni różnego typu na terenie Ognisk jest 102, wszędzie pracują nauczyciele związkowcy.

W dziale samorządowym 24 członków należy do Rad gminnych, 9-ciu jest kooptowanych, nadto kilku pełni funkcje wójtów, sołtysów, przewodniczących rad szk. pow. 1 jest czynny w sejmiku pow., a zarazem jest radnym m. Chełmna.

Krajoznawstwo rozwija się. 14 członków współdziała w ruchu krajoznawczym. Odbyło się 7 wycieczek do Gdyni i nad morze, gdzie już mamy 3 Ogniska.

W Okręgu pomorskim z każdym dniem przybywa nowa ilość członków, a uświadomienie związkowe coraz więcej przenika w szeregi nauczycielstwa.

Pewien pogląd na tę sprawę mogą dać następujące cyfry porównawcze:

Według sprawozdania Okręgu Pomorskiego Stow. Chrześcijańsko-Narodowego (Nr. 5 i 6 „Nauczyciela Pomorskiego") Okręg Pomorski liczył w dniu 31 grudnia 1928 r. 1465 członków, w ciągu 1929 r. przybyło mu 132, czyli z dniem 31 grudnia 1929 r. liczba członków wynosiła 1597. Wzrost członków w stosunku do liczby z 31 grudnia 1928 r. wynosił 9%.

Okręg Pomorski w chwili, gdy to sprawozdanie piszemy, liczy 54 związkowców, w stosunku do 454 w dniu 31 grudnia 1929 r., przybyło zatem 70 członków co stanowi 12.3% przyrostu.

Z tego zestawienia należy stwierdzić, że tendencja przyrostu do naszej organizacji jest silniejsza, aniżeli do organizacji nam przeciwnej. że stanowimy już ⅓ liczby jej członków.

KOMISJA ZARZĄDU GŁÓWNEGO ZWIĄZKU P. N. S. P. W POZNANIU.

I. Działalność Komisji.

VII Zjazd Delegatów w Poznaniu powołał Komisję w następującym składzie: prezes kol. Zych, sekretarz kol. Świebocki, skarbnik kol. Sumara, członkowie koledzy: Perucki, Szwarc, Jasiewiczówna, Kopeć M., Werc, Grabowski, Wojciechowski i Wojnarowski, zastępcy koledzy: Łącki, Stachowski, Wandycz, Janicki i Krawczyk.

W ciągu roku skład Komisji uległ zmianie, ponieważ koledzy: Kopeć, Grabowski, Wojciechowski i Stachowski mandaty swe złożyli. W miejsce kol. Kopcia Komisja kooptowała kol. Polaka, a w miejsce kolegów: Grabowskiego i Wojciechowskiego wzięli zastępcy koledzy: Łącki i Wandycz.

Przy Komisji utworzono następujące sekcje: 1) kształcenia nauczycieli pod przewodnictwem wiceprezesa kol. Wojnarowskiego i oświaty pozaszkolnej pod przewodnictwem kol. Polaka. Ref. Obrony Prawnej prowadził prezes kol. Zych.

Praca organizacyjna na tutejszym terenie natrafia na wiele trudności. Ciągła walka z wrogami Związku nie zniechęca nas jednak.

Komisja Poznańska niezmordowanie i skutecznie zwalczała i zwalcza stale napaści Stow. Chrz. Narodowego Naucz. i pism, mu usłużnych, nadto kleru i partyj przeciwrządowych.

Obronę spraw sądowych i dyscyplinarnych powierzyła Komisja znanemu adwokatowi dr. **Kwiczali**, a broniąc praw członków i skutecznie interwenjując u władz w wielu wypadkach, zapobiegła krzywdzie członków nauczycieli.

Stały kontakt z podległemi Ogniskami Komisja utrzymywała przez liczne pisma, odezwy, komunikaty, „Nasz Głos" miesięcznik pedagogiczny, a nadto przez częste lustracje i wyjazdy członków Komisji na walne zjazdy poszczególnych Ognisk.

Członkowie Komisji odbyli następujące lustracje:

Komisja zorganizowała Sekcję Społeczno - oświatową i Kształcenia Nauczycieli.

W latach sprawozdawczych załatwiono 1198 pism, nie licząc okólników i odezw. Posiedzeń Komisji odbyło się 7, posiedzeń Wydziału Wykonawczego — 8.

Nowe Ogniska zoragnizowano w Wolsztynie, Nowym Tomyślu, Ołoboku, Kobylogórze i Strzelnie. W Koźminie utworzono Oddział powiatowy.

Życie społeczne, kulturalne, oświatowe oraz dziedzina przysposobienia wojskowego znajdują w Związku na tym terenie trwałą pomoc i oparcie.

Dnia 29.V.1928 odbył się w Poznaniu VII zjazd wojewódzki przy współudziale 250 delegatów.

Na zjeździe tym wyłoniło się mnóstwo rzeczowych wniosków, jak: w sprawie podporządkowania szkolnictwa władzom politycznym, w sprawie dodatku kresowego, zniesienia okólnika, dotyczącego praktyk religijnych, w sprawie podwyżki poborów, a zniesienia porta od poborów, zmiany adresów Dziennika Urzędowego, programów naukowych, w sprawie 45-minutowej godziny w szkole powsz., w sprawie badania dzieci szkolnych, tworzenia osobnych oddziałów dla chorych i t. d

Dnia 14.IV.1929 odbył się zjazd prezydjów Ognisk, w którym wziął udział poseł kol. No-

wicki i redaktor „Głosu Nauczycielskiego" kol. M. Kopeć.

Referat Obrony Prawnej, wobec choroby prezesa Komisji kol. Zycha, objął kol. Mierzwiński.

Następnie odbyło się kilka posiedzeń w sprawie organizacji Kongresu Pedagogicznego na P. W. K. i organizacji kwater, obejmujących 400 łóżek. W tym czasie Komisja usilnie, ale tylko z częściowym skutkiem zabiegała o uzyskanie dodatku drożyźnianego dla pracowników umysłowych miasta Poznania i okolicy.

Dnia 27.X.1929 odbył się w Poznaniu zjazd związkowych pracowników oświatowych naszego Okręgu.

Komisja Poznańska oraz Ogniska miały w tym roku wyjątkowo ważne i obszerne pole do pracy organizacyjnej w związku z P. W. K., Kongresem Pedagogicznym, oraz Zjazdem Wszechsłowiańskim, wywiązując się wszędzie według sił i z pożytkiem dla członków obu zjazdów i odwiedzającej Wystawę rzeszy nauczycielskiej i dziatwy szkolnej.

Do dnia 6 stycznia 1930 istniała przy Komisji Poznańskiej Sekcja Kształcenia Nauczycieli, do której należeli: kol. Józef Wojnarowski, Jan Szwarc, Edward Groele, Mierniczak, nauczyciel seminarjum z Krotoszyna, Kozioł, nauczyciel seminarjum z Rogożna. Przy Ognisku w Poznaniu istniała Sekcja Kształcenia Nauczycieli, której przewodniczącą była kol. Antonina Panasówna,, nauczycielka seminarjum nauczycielskiego w Poznaniu.

Sekcje wyżej wymienione zajmowały się przedewszystkiem kształceniem nauczycieli, urządzając kursy kwalifikacyjne, oraz wysyłały członków swych z odczytami i referatami z pedagogiki do różnych Ognisk.

Po ukonstytuowaniu się nowego Zarządu Okręgowego w dniu 7 stycznia 1930 r., powołano do życia Okręgową Komisję Pedagogiczną w liczbie pięciu członków: 1) Wojnarowskiego Józefa, nauczyciela seminarjum z Wągrowca, 2) Karola Kopcia, nauczyciela seminarjum z Inowrocławia, 3) Szwarca Jana, naucz. szkoły umysłowo upośledzonych z Poznania, 4) Werca Stanisława, nauczyciela szkoły głuchoniemych z Kościana, 5) Łąckiego Jana, nauczyciela szkoły powsz. z Poznania.

Współpraca związkowych placówek pedagogicznych z nauczycielstwem seminarjów jest nawiązana, jak również z placówkami pracy pedagogicznej w Ogniskach.

Zestawienie pracy społ.-oświatowej.

Ogniska brały udział w pracy następujących instytucyj: Koła Młodzieży (Ognisk 15), Tow. Ośw. i Nauk. (13), Wychow. Fizyczne (21), Przedstawienia teatralne (18), Chóry (18), Kółka rolnicze (18), Straże Ogniowe (15), Spółdzielnie (14), Dział Samorządowy (20), Regjonalizm (12(, Krajoznawstwo (10), Bibljoteki (115).

Nadto poszczególni członkowie Ognisk współpracowali z następującemi instytucjami: Harcerstwo, Czerwony Krzyż, L. O. P. P., Flota morska, T. C. L., Tow. Czytelni dla Kobiet,, Tow. Przemysłowe, Tow. Śpiewacze, Przysposobienie Wojskowe, Wychowanie Fizyczne, Strzelec, Sokół, Kluby sportowe i gimnastyczne, Tow. Powstańców i Wojskow., Stow. Młodzieży, Tow. Miłośników Wiedzy i Sztuki, Tow. Geograficzne, Obrona Pogranicza, Tow. Miłośników Sceny, Młodzież Wiejska, Koło Polek.

Ilość kursów 64. Ilość słuchaczy 3570. Ilość odczytów i pogadanek 440.

Jeszcze kilka powiatów w wojew. nie jest zorganizowanych Do nich należą: Chodzież, Międzychód. Mogilno, Nowy Tomyśl, Szamotuły, Witkowo, Wyrzysk i Żnin. Liczba Ognisk w 1929 r. wynosiła 37, a członków z 994 do 1055, t. j. o 61 czyli o 5.5%.

Na podstawie nadesłanych sprawozdań i lustracyj stan poszczególnych Ognisk przedstawia się następująco:

Ognisko **Borek** — rozwija się dobrze. Liczba członków tego Ogniska stale rośnie. Członkowie pracują oświatowo. Frekwencja na zebraniach wynosi 98%.

Ognisko **Czarnków** — wzrosło nietylko liczebnie, lecz i finanse znacznie się poprawiły. Nowy Zarząd Ogniska wyraża nadzieję, że w najbliższym czasie Ognisko to znacznie wzrośnie.

Ognisko **Dolsk** liczy 13 członków. Na terenie Ogniska jest 2 naucz. należących do Stowarzyszenia, 8 niezorganizowanych. Zebrania odbywają się co miesiąc, frekwencja 80%. Ognisko pracuje wydatnie oświatowo, gdyż zorganizowało 5 wykładów dla nauczycieli, a 12 wykładów publicznych. Finanse Ogniska przedstawiają się dobrze.

Ognisko **Jutrosin**. — W ciągu roku ilość członków wzrosła o 50%. Zebrania odbywają się co miesiąc, frekwencja 85 — 95%. W pracy społecznej, oświaty pozaszkolnej bierze udział 12 czł.

Na terenie Ogn. należy do Stowarzyszenia **8 naucz.**, niezorganizowanych jest 2.

Ogn. **Kościan** należy do największych i najlepiej zorganizowanych Ognisk, liczy obecnie przeszło 63 członków. Posiada w kasie nadwyżki i największą bibljotekę, liczącą przeszło 600 tomów. Dobrze zorganizowana Kasa Samopomocy ma przeszło 3000 członków. Ognisko opodatkowało się na budowę Domu Rodzinnego po 10 gr., złożyło znaczną kwotę na fundusz dysp. Marsz. Piłsudskiego. Prawie wszyscy członkowie pracują społecznie i oświatowo.

Ogn. **Krobia.** Ilość członków wzrosła o 40%, co świadczy o ruchliwości obecnego Zarządu. Stan finansowy poprawia się. Bibljoteka Ogniska liczy 30 tomów. Frekwencja na zebraniach wynosi 80%. 10 członków pracuje społecznie.

Ogn. **Ostrzeszów** rozwija się i pracuje wzorowo, o czem świadczy stały przyrost członków, mimo założenia Ognisak w Kobylogórze, do którego przekazano część członków. Finanse Ogniska są uporządkowane. Bibljoteka liczy 38 tomów. Wysoki procent frekwencji na zebraniach, praca na kursach dla dorosłych i liczne odczyty świadczą o uspołecznieniu członków tego Ogniska. Członek Ogniska należy do Rady Szk. Pow.

Ogn. **Pleszew,** po okresie pewnego zastoju ożywiło się w ostatnich miesiącach. Liczba członków wzrosła do 25. W pracy społeczno - oświatowej bierze udział 15 członków. Finanse ma w porządku.

Ogn. **Połajewo.** W pracy społeczno-oświatowej bierze udział 2 członków.

Ogn. **Poznań.** Znacznie wzrosło w ciągu 1929 roku. Dowodeb ożywienia jest wzrost liczby członków do 203, nadzwyczaj liczne zebrania, uporządkowane finanse i uchwalenie stałego podatku 10 gr. od członka na budowę Domu Rodzinnego w Zakopanem. Z nowym rokiem nastąpił znaczny wzrost Ogniska. Bibljoteka Ogniska liczy 41 tomów. Bolączką jest brak lokalu. Ognisko prowadzi stałe kursy kwalifikacyjne.

Ogn. **Rawicz** liczy obecnie 67 członków. Ognisko to skupia w sobie większość nauczycielstwa w powiecie dzięki ruchliwości Zarządu. Liczne zebrania, gremjalna praca w różnych towarzystwach wre na terenie powiatu rawickiego. Bibljoteka Ogniska liczy 150 dzieł. Finanse są w świetnym stanie.

Ogn. **Śmigiel** wykazało w ostatnich miesiącach znaczne ożywienie, liczba członków **wzrosła o 50%. Możliwości** dalszego rozwoju tego Ogniska są wielkie, gdyż na jego terenie jest jeszcze dużo niezorganizowanych nigdzie. Wielka liczba zebrań ogólnych i zarządu świadczy o ruchliwości. Prawie wszyscy członkowie pracują społecznie. Członkowie Ogniska zasiadają w Radzie Szk. Pow. i w Radzie Miejskiej.

Ogn. **Śrem.** W ostatnim miesiącu wykazało ożywienie, gdyż utworzono Oddział pow. w Śremie. W pracy społecznej i oświatowej bierze udział 9 członków.

Ogn. **Środa** rozwija się bardzo pomyślnie. Ognisko urządza częste przedstawienia amatorskie, członkowie pracują w różnych Towarzystwach, a zwłaszcza w Związku Strzeleckim. Członek Ogniska należy do Rady Szk. Pow.

Ogn. **Wągrowiec.** Mimo trudnych warunków stale wzrasta. Finanse Ogniska są w dobrym stanie. Ognisko prowadziło Wyższy Kurs Naucz. W pracy oświatowej i społecznej pracuje 18 członków. Ognisko organizuje bibljotekę. Prezes jest członkiem Rady Szk. Pow.

Ogn. **Wolsztyn,** powołane niedawno do życia, liczy obecnie 27 członków. Ognisko to zdobywa coraz większe uznanie wśród okolicznego nauczycielstwa. Finanse Ogniska są w dobrym stanie. Członkowie w liczbie 12 pracują społecznie i oświatowo.

Ogn. **Bydgoszcz** pracuje w niezmiernie trudnych warunkach, jest zwalczane przez skupienia nam wrogie. Ognisko pracuje także w sferach pozanauczycielskich, zorganizowało kurs dla dorosłych. Ognisko posiada bibljotekę, liczącą 134 tomy. Przejściowe kłopoty finansowe zostaną zapewne wkrótce przezwyciężone.

Ogn. **Grodzisk.** W ciągu roku odbyły się tylko 4 zebrania. Zorganizowano kurs dla naucz. Społecznie pracuje 9 członków.

Ogn. **Rogoźno** nie wykazuje jeszcze wybitniejszej żywotności z powodu małej liczby, bo 9 członków. Finanse zostały uporządkowane. Organizuje bibljotekę.

Ogn. **Września** pracuje wytrwale. Finanse ma uporządkowane. Wszyscy członkowie pracują społecznie. Organizuje bibljotekę.

Ogn. **Gniezno.** Na terenie Ogniska znajduje się dużo nauczycieli niezorganizowanych. Ognisko zorganizowało kurs dla nauczycieli, a 9 członków pracuje społecznie i oświatowo w różnych towarzystwach. Finanse Ogniska są zupełnie uporządkowane.

Ogn. **Inowrocław.** Po przejściowych trud-

nościach odżyło dzięki zapobiegliwości obecnego Zarządu. 10 członków pracuje społecznie. Do Rady Szk. Pow. i Urzędu Dyscypl. należy 2 członków.

Ogn. **Jarocin** pracuje w trudnych warunkach. Część członków pracuje w różnych towarzystwach. Finanse Ogn. znajdują się w dobrym stanie.

Ogn. w **Kępnie** ma widoki rozwoju, gdyż na jego terenie znajduje się jeszcze 52 nauczycieli niezorganizowanych. Prawie wszyscy członkowie biorą żywy udział w pracy oświatowej. Stanu liczbowego Ognisko nie podało.

Ogn. w **Koźminie** wyróżnia się pracą i ruchliwością; ma znaczne nadwyżki pieniężne i bibljotekę, liczącą 320 dzieł. Zorganizowało W. K. N., grupe geogr. przyrodn. i 2 kursy dokształcające dla nauczycieli. Ruchliwa Sekcja Wycieczkowa tego Ogn. zorganizowała 2-tygodniową wycieczkę na Śląsk, w Karpaty i Tatry pod przewodnictwem kol. Czernika przy udziale 42 uczestników. Sekcja Teatralna odegrała „Karpackich Córali" z okazji 10-lecia Odrodzenia Polski. Ognisko posiada Kasę Samopomocy.

Ogn. **Książ** nie wykazuje żywotności z powodu braku odpowiednich ludzi na miejscu i trudnych warunków pracy.

Ogn. **Leszno** powoli dźwiga się z braków organizacyjnych lat ubiegłych. Dziś już ma warunki pomyślniejszej pracy.

Ogn. **Odolanów.** Ognisko to pracuje wydatnie, nie posiada zaległości finansowych.

Ogn. **Ostrów** liczy 56 członków. Spadek liczby członków nastąpił z powodu założenia drugiego Ogniska w powiecie w Ołoboku. O wielkiej ruchliwości Zarządu świadczy 16 odczytów, zorganizowanych dla sfer pozanauczycielskich. Niema Towarzystwa na terenie Ogniska, w którem nie byłoby ogniskowca. Do Rady Szk. Pow. należy 2 członków.

Ogn. **Kobyłogóra,** Ogn. **Ołobok,** Ogn. **Strzelno** — pracują od niedawna. Na terenie tych Ognisk niezorganizowanych nauczycieli jest dużo. Praca Ognisk jest utrudniona, gdyż znajdują się wśród wrogiego otoczenia. Niemniej mają wolę stałego rozwoju.

Ogn. **Kcynia.** Członkowie pracują wydatnie na niwie oświatowej. Przyczyną małej liczby członków jest niechętny dla Związku stosunek władz szkolnych. Ognisko opodatkowało się na Dom Rodzinny po 10 gr.

Najżywotniejszym Oddziałem pow. na terenie Komisji jest oddział pow. w Ostrowie, który zorganizował kilka zjazdów. Reszta Oddziałów pow. nie wykazuje większej żywotności. Jeżeli na terenie powiatu znajduje się więcej Ognisk, zwykle czynności Oddz. pow. spełniają Ogniska z siedzibą w mieście pow. porozumiewając się z sąsiedniemi Ogniskami i odbywając z niemi wspólne posiedzenia, co jest ułatwione ze względu na stosunkowo dobrą komunikację.

Zestawienie pracy organizacyjnej Oddziałów pow. i Ognisk.

Ilość Sekcyj.

Sekcja Pedagogiczna — 12, Literacko-Naukowa — 1, Muzyczna — 2, Oświatowa — 4, Towarzyska — 2, Referat Prawny — 2, Krajoznawcza — 3, Kasa Koleżeńska — 1, Prasowa — 1, Kształcenia Nauczycieli — 1.

Ilość Kas Pożyczkowych — 5.

Ilość bibljotek — 11, posiadających 1308 tomów.

Obrona prawna — 20.

Ilość zebrań — 205.

Ilość walnych zgromadzeń — 103.

Ilość Ognisk, prenumerujących pisma:

„Teatr Ludowy" — 1, „Polskie Archiwum Psychologji" — 1, „Polska Oświata Pozaszkolna" — 12, „Ruch Pedagogiczny" — 7, „Życie Szkolne" — 2, „Wiedza i Życie" — 8, „Praca Szkolna" — 1, „Szkoła Specjalna" —1, „Przyroda i Technika" — 1, „Nasz Głos"—3. „Roboty Ręczne" — 1, „Geograf" — 1.

KOMISJA ZARZĄDU GŁÓWNEGO ZWIĄZKU P. N. S. P. W KATOWICACH.

I. Działalność organizacyjna.

Zeszłoroczny Walny Zjazd członków powołał Komisję w następującym składzie: kol. Żebrok, prezes, wice-prezesi: kol. Zajchowski i kol. Syska, sekretarz kol. Błasiński, skarbnik kol. Hejnar. Członkami byli koledzy: Kuliga, Rzeszowski, Dietrichówna, Linca, Gonet, Ciejka, Kubiczek, Kurpaska, Proskurnicka, Wałkówna i Lipowczan. W ciągu roku charakter pełnionych funkcyj niektórych członków Komisji uległ zmianie. Ponieważ kol. Błasiński i Kuliga wyjechali do Warszawy na studja, obowiązki sekcji org.-lustratorskiej przejął kol. Hejnar, zaś funkcje sekretarza kol. Błasińskiego objął kol. Święch.

W roku sprawozdawczym odbyły się 3 posiedzenia pełnej Komisji, 4 ścisłej Komisji i 6 posiedzeń Prezydjum. Razem odbyło się 13 posiedzeń Tematem obrad były kwestje, związane z potrzebami szkolnictwa w woj.

śląskiem, wpisów do szkół mniejszości, pracy społecznej, kulturalno - oświatowej, oraz zagadnienia związane z żywotnemi kwestjami Związku.

Punktem wyjścia w działalności Komisji były dyrektywy ostatniego Zjazdu, streszczające się we wnioskach i rezolucjach, które Komisja wręczyła p. wojewodzie w pierwszyc hdniach po Zjeździe.

Ogółem Komisja była 3 razy w delegacji u p. wojewody w kwestjach ogólnych, niezależnie od tego członkowie Prezydjum odbywali często konferencje z p. Naczelnikiem Wydziału dr. Ręgorowiczem. Korzystając z pobytu p. Prezydenta na Śląsku przedłożyliśmy memorjał w sprawie:

1) wprowadzenia na terenie Województwa Śląskiego ustawy o ustroju władz szkolnych;
2) wszechstronnego kształtowania szkolnictwa na zasadach szkoły jednolitej;
3) zakładów kształcenia nauczycieli;
4) zapewnienia nadzoru władz szkolnych nad oświatą pozaszkolną;
5) oddzielnia organistostwa od szkoły;
6) zapewnienia nauczycielstwu odpowiednich mieszkań;
7) zniesienia ustawy celibatowej dla nauczycielek;
8) usunięcia ze szkolnictwa nauczycieli, którzy pobierają zasiłki z obcych źródeł.

Komisja urzędowała w lokalu wynajętym w Katowicach, przy ul. Andrzeja Nr. 6, gdzie dotąd mieści się biuro Okręgu otwarte codziennie, prócz soboty i świąt w godzinach popołudniowych między 5.30 a 9.30. Niezależnie od tego urzędowały Sekcje.

Biuro Komisji w roku sprawozdawczym wysłało do Zarządu Głównego 51 pism, do Ognisko 102 pisma, do innych 204 pisma, rarazem wysłało 457 pism. Wpłynęło do Komisji 722 pisma, a więc przez dziennik podawczy w roku sprawozdawczym przeszło 1079 pism. Należy zaznaczyć, że były wypadki, iż pod jedną liczbą przesyłaliśmy po 125 listów a bardzo często po 48 pism.

Sprawozdanie z pracy Komisji w Sekcjach podane jest łącznie z Sekcjami Zarządu Okręgowego.

Sprawozdanie z działalności Zarządu Okręgu.

Zeszłoroczny Walny Zjazd Delegatów powołał Zarząd Okręgu w następującym składzie: Prezes kol. Rzeszowski Stanisław, wice-prezes kkol. Żebrok Jan, Syska Józef, sekretarz kol. Błasiński Stanisław, zastępca kol. Święch, skarbnik kol. Cieślar Michał.

Członkami Zarządu byli koledzy: Magrysiowa Zofja, Mazanek Roman, Ogiegłowa Stanisława, Wlassakowa Marja, Brausówna Wincenta, Folek Jan, Kubiczek, Lipowczan, Ciejka, Hejnar i Jasiński. Zastępcy: kol. Rogowski, Kandora i Ruśniok.

W ciągu roku w składzie Zarządu zaszły pewne zmiany. I tak w miejsce sekretarza, który wyjechał na studja do Warszawy, wszedł kol. Szeliga Michał, który pełnił tę funkcję do 15 marca 1930 r, następnie kol. Szmyd Franciszek. Sekcję szkolnictwa specjalnego prowadził kol. Mazanek Roman do dnia 1.II 1930 r., a następnie aż do obecnej chwili kol. Szmyd Franciszek.

Przy Zarządzie Okręgu utworzono następujące sekcje, które kontynuowały pracę Sekcji Komisji Zarz. Gł.: prawna, społeczno-oświatowa, robót ręcznych, sekcja kobiet, sekcja szkolnictwa specjalnego, sekcja lustratorska, sekcja szkół przemysłowo - dokształcających, sekcja samorządowa, sekcja pedagogiczna, oraz sekcja szkół i klas doświadczalnych.

W roku sprawozdawczym Zarząd Okręgu odbył 10 posiedzeń Wydziału Wykonawczego i 3 posiedzenia pełnego Zarządu wraz z prezesami Ognisk i Oddz. Powiatowych. Prócz tego Zarząd Okręgu interwenjował w następujących sprawach w Wydziale Oświecenia Publicznego: w sprawie realizacji uchwał Walnego Zjazdu (dwa razy), w sprawie kursu oświatowego, w sprawie mieszkań dla nauczycieli w Katowicach, w sprawie dodatku gwiazdkowego (dwa razy), w sprawie wyborów do Sejmu Śląskiego, w sprawie zniesienia arkusza personalnego wprowadzonego dla nauczycieli, w sprawach personalnych, w sprawach szkolnictwa zawodowego.

Zarząd Okręgu urzędował w wynajętym lokalu w Katowicach, przy ul. Andrzeja 6, codziennie od godz. 16 — 18. Niezależnie od tego urzędowały sekcje w tymże lokalu, oraz administracja Ogniskowca.

Biuro Zarządu Okręgu w roku sprawozdawczym wysłało 527 pism, wpłynęło zaś 661 pism. Czyli przez dziennik podawczy w roku sprawozdawczym przeszło 1188 pism. Były wypadki, iż pod jedną liczbą wysyłaliśmy 80 pism.

Praca Zarządu Okręgu skupiała się zależnie od jej charakteru w sekcjach, których sprawozdania obejmują też działalność Komisji za okres 1928/29.

II. Sekcje b. Komisji Zarz. Gł. obecnie Zarządu Okręgowego.

Sekcja Prawna Komisji Zarz. Gł. obejmowała następujące dziedziny:

1) przeprowadzenie ustalenia sił nauczycielskich, które mają po temu warunki;

2) przyznanie dodatku 40% emerytom, wdowom i sierotom;

3) badanie zażaleń członków w W. O. P. i interwencje w razie pokrzywdzenia przy obliczaniu poborów, potrącenia etc.,

Staraniem Sekcji wniosła komisja memorjał w sprawie mianowania w każdej szkole tylu sił nauczycielskich, ile jest klas prócz kierownika, w sprawie obniżenia ogólnej ilości godzin z 30 na 24 tygodniowo. Ogółem Sekwprost od członków. W każdym poszczegól- cji przydzielono 108 spraw z Komisji lub nym wypadku interwenjował przewodniczący Sekcji ustnie lub pisemnie przez Komisję w Wydziale Oświecenia Publicznego, czasem kilkakrotnie w tej samej sprawie i w wielu wypadkach wspólnie z wice-prezesem kol. Zajchowskim W przeważnej ilości, gdzie były podstawy prawne, załatwiono sprawę na korzyść członków. Pozyskano do pomocy w wypadkach trudniejszych specjalistów prawników. Przewodniczący Sekcji kol. Cieślar urzędował stale w poniedziałki od godz. 16 do 18 w lokalu Komisji.

Z Sekcji Prawnej Zarządu Okręgowego.

Działalność Sekcji Prawnej obejmowała: 1) zasadnicze sprawy szkolne i prawne natury ogólniejszej; 2) sprawy prawno - służbowe poszczególnych członków; 3) sprawy sądowe.

Sprawy ad 1) dotyczyły: a) braku dostatecznej ilości sił nauczycielskich w szkołach niektórych inspektorów; b) niezgodnych z pragmatyką wykazów indywidualnych, wymaganych od kierowników szkół przez niektórych inspektorów szkolnych; c) zasadniczych postulatów szkolnictwa specjalnego; d) przestrzegania pragmatyki służbowej odnośnie do ustalenia nauczycieli tymczasowych; e) przenoszenia stałych nauczycieli; f) przymusowego przenoszenia w stan spoczynku; g) przymusowyc hurlopów.

Sprawy ad 2) dotyczyły próśb i zażaleń: a) o nadanie posady (6); b) o przeniesienie na inną posadę (5); c) o wydanie prawomocnych dekretów nominacyjnych (4); d) o ustalenie nauczycielek robót kobiecych (3); e) o zaliczenie lat służby (1); f) o wyasygnowanie poborów (1); g) o uregulowanie uposażenia (7); h) o podwyższenie emerytury (2); i) o zaliczkę (5); j) o zapomogę bezzwrotną (8); k) o urlop (3; l) o przyjęcie na Wyższy Kurs Nauczycielski (5); m) zatarg z gminą (2) i t. p.

Sprawy ad 3) dotyczyły: wytoczenia 2-ch skarg sądowych przeciw: a) proboszczowi, b) lekarzowi o obrazę nauczycielstwa związkowego.

Ogółem przekazano Sekcji Prawnej w okresie sprawozdawczym 81 spraw. We wszystkich tych sprawach interwenjował przewodniczący Sekcji ustnie lub pisemnie w Wydziale Oświecenia Publicznego, niejednokrotnie po kilka razy w tej samej sprawie. W niektórych ważniejszych sprawach konieczną była również interwencja osobista kol. prezesa Rzeszowskiego. W większości wypadków sprawy załatwione zostały pozytywnie. Nie brak jednak i spraw, co do których ostateczna decyzja nie zapadła jeszcze, względnie załatwionych mimo interwencyj negatywnie.

W sprawach sądowych korzystała Sekcja z pomocy prawnej adwokatów.

Przewodniczący Sekcji Prawnej kol. Mazanek Roman urzędował stale we wtorki od godz. 16 do 18 w lokalu Zarządu Okręgowego.

Sekcja Pedagogiczna w roku sprawozdawczym 1928/29 starała się zrealizować rezolucje ostatniego Walnego Zjazdu członków Z. P. N. S. P. w Katowicach z dnia 14-go kwietnia 1928 r. oraz uwzględnić dyrektywy Sekcji Pedagogicznej przy Zarządzie Głównym w Warszawie.

Za pośrednictwem Komisji Śląskiej lub bezpośrednio interwenjowano z ramienia Sekcji Pedagogicznej w Wydziale Oświecenia Publicznego w następujących sprawach: 1) w kwestji tworzenia szkół wysoko zorganizowanych; 2) w kwestji reorganizacji zakładów kształcenia nauczycieli; 3) w kwestji organizowania szkół nowego typu; 4) w kwestji reorfganizacji konferencyj rejonowych. W celu wykształcenia szerszego zastępu nauczycieli, mogących podjąć powyższe prośby, starała się Sekcja urządzić kurs wycieczkowo - dyskusyjny, który jednak z braku uczestników nie doszedł do skutku. Wiele zagadnień pedagogicznych było poruszane w formie artykułów na łamach Ogniskowca, niestety, przez znikomą ilość członków. Niektóre rezolucje dotyczące zagadnień pedagogicznych realizowały inne sekcje, jak Sekcja Rad Rodzicielskich.

Sekcja Rad Rodzicielskich.

Przewodniczący kol. Błasiński, a sekretarzem kol. Święch. Z powodu wyjazdu kol. przewodniczącego do Warszawy na Studjum

pracy społeczno - oświatowej, Sekcją zajął się kol. Święch. W czasie roku szkolnego Sekcja udzielała zainteresowanym rad, oraz wysłała kilkadziesiąt regulaminów Rad Rodzicielskich. Na terenie działania Komisji istnieje 121 Rad Rodzicielskich. Po zestawieniu sprawozdań, które wpłynęło do Sekcji, wynikło, że wygłoszono 156 referatów. obyto 206 zebrań rodzicielskich, 196 Rad Rodzicielskich, 72 Wydziałów Rar, 210 Opiek klasowych.

Sekcja a następnie Komisja Pedagogiczna.

Pomisja Pedagogiczna powstała w miejsce Sekcji Pedagogicznej przy Zarządzie Okręgowym Z. P. N. S. P. w Katowicach dnia 30 marca 1930 r. w myśl Regulaminu Wydziału Pedagogicznego Z. P. N. S. P. w Warszawie.

Okręgowa Komisja Pedagogiczna podobnie jak i Sekcja Pedagogiczna prowadzi pracę: a) organizacyjną, b) pedagogiczną, c) interwenjuje w W. O. P.

Do czasu powstania Okręgowej Komisji Pedagogicznej (przewodnicząca Ogiełkowa St. P. S. N. Z. w Mysłowicach) referent prasowy Kujawski Emil, kierownik szkoły powszechnej im. Marszałka Piłsudskiego w Katowicach; referent objazdowy kol. Stabara, szkoła powszechna Kochłowice. Giełczyńska — Siemianowice. Piątkowski — Rybnik.

Sekcja Pedagogiczna zorganizowała 22 referaty przy Ogniskach. W ub. roku powstało 10 referatów, razem istnieje 32 referaty na 49 Ognisk.

Sekcyj Pedagogicznych przy Oddziałach Powiatowych nie można zorganizować, gdyż niema Oddziałów Powiatowych.

Referent objazdowy przy Okręgowej Komisji Pedagogicznej zajmuje się w przyszłości uruchomieniem następnych referatów.

Ciężkie chwile jakie przeżywa Z. P. N. S. P. na Śląsku, intensywna praca pozaszkolna stanowi przeszkody w pracy pedagogicznej. Referenci starają się ożywić członków, rozwinąć i pogłębić teoretycznie i praktycznie wiedzę pedagogiczną. Osiągnięcie powyższych celów ułatwiają: bibljoteki przy Ogniskach szkolnych i Urzędach Powitowych, czytelnie publiczne, wygłaszanie referatów, przeprowadzanie badań psychologicznych nad dziećmi.

Sekcja klas i szkół doświadczalnych prosperująca w ramach Okręgowej Komisji Pedagogicznej próbuje realizować w praktyce współczesne postulaty pedagogiczne, dane przedłoży Sekcja klas i szkół doświadczalnych.

Dwa zjazdy pedagogiczne referentów pedagogicznych z całego Okręgu wykazały słabe zainteresowanie się zagadnieniami pedagogicznemi.

Sekcja Pedagogiczna urządziła 3 miesięczny kurs do egzaminu kwalifikacyjnego. Interwencje w W. O. P. dotyczyły a) konferencyj rejonowych, b) egzaminów kwalifikacyjnych, c) programów.

Sekcja Szkolnictwa Specjalnego.

Sekcja Szkolnictwa Specjalnego, która zdążała głównie w roku bież. w dwu kierunkach:

1) w kierunku zdobycia szkolnictwu specjalnemu w Województwie Śląskiem podstawowych warunków egzystencji i rozwoju, a to drogą:

a) wykazania miarodajnym czynnikom koniecznej potrzeby i celowości szkół specjalnych na Śląsku;

b) wyjaśnienia faktycznego stanu prawnego odnośnie do szkolnictwa specjalnego w górnośląskiej części Województwa Śląskiego;

c) pozyskanie wojewódzkich władz szkolnych dla idei szkoły specjalnej i zapewnienia jej w ten sposób realaizacji zasadniczych postulatów wysuniętych przez sekcje w formie memorjałów jeszcze w ub. roku szkolnym;

2) w kierunku stałego podnoszenia poziomu szkół specjalnych pod względem pedagogicznym drogą pogłębiania wykształcenia fachowego nauczycielstwa.

Do urzeczywistnienia tych celów zmierzała Sekcja konsekwentnie, stosując następujące środki:

ad 1) ponad dwadzieścia interwencyj w Wydziale Oświecenia Publicznego w Katowicach oraz jedna interwencja delegata sekcji w Ministerstwie W. R. i O. P.;

ad 2) pięć zebrań plenarnych członków Sekcji, na których poza sprawozdaniami przewodniczącego wygłoszono dwa referaty na temat: „Program nauczania w kl. I szkoły specjalnej dla dzieci umysłowo upośledzonych na Śląsku" (ereferent kol. Szmyd, koreferent kol. Rzeszótkowa), oraz przeprowadzono szereg wyczerpujących dyskusyj tak w związku ze sprawozdaniami i referentami, jako też nad aktualnemi zagadnieniami, dotyczącemi najżywotniejszych interesów szkoły specjalnej.

Rezultaty naszkicowanej powyższej akcji sekcji wyrażają się:

ad 1) a) w oficjalnem uznaniu przez władze szkół specjalnych dla dzieci umysłowo upośledzonych na Śląsku za prawnie istniejące;

b) w dążeniu Wydziału Oświecenia Publicznego (aczkolwiek bardzo nieśmiałem jeszcze) do względnego uregulowania stosunków prawno-służbowych nauczycielstwa szkół specjalnych, czego dowodem wydanie 5 dekretów nominacyjnych i przyznanie odnośnym nauczycielom poborów zgodnie z art. 57 ust. 1 ustawy uposażeniowej;

ad 2. a) w gruntownem przestudjowaniu przez członków Sekcji programu nauczania dla klasy pierwszej i częściowem dostosowaniu go do potrzeb i warunków na G. Śląsku;

b) w dokładnem uświadomieniu sobie przez czołnoków Sekcji przyczyn niedomagania szkolnictwa specjalnego na Śląsku oraz ugruntowaniu w nich przeświadczenia o potrzebie dalszej intensywnej i solidarnej akcji w kierunku usunięcia wszelkich braków i niedomagań.

Jakoklwiek owoce pracy i wysiłków przedstawiają się jeszcze bardzo skromnie i są zaledwie drobną cząstką tego, co na tem polu jest do zrobienia, niemniej jednak uważać je należy za poważny krok naprzód w porównaniu ze stanem z przed roku. To też Sekcja Szkolnictwa Specjalnego, zdając sobie dokładnie sprawę, że na niej przedewszystkiem ciąży obowiązek moralny dopominania się o prawa dla dziecka upośledzonego, nie tylko nie zmniejszy swych starań, ale je podwoi, dążąc uparcie do rozbudowy szkolnictwa specjalnego na Śląsku i postawienia go na poziomie, zgodnym z nowoczesnemi wymaganiami pedagogiki leczniczej.

Prace Koła Sekcji Szkolnictwa Specjalnego szły w b. roku szkolnym w dwóch kierunkach:

1) w kierunku zdobycia szkolnictwu specjalnemu w woj. Śląskiem warunków egzystencji i większego rozwoju niż dotychczas;

2) w kierunku stałego podnoszenia poziomu szkół specjalnych pod względem pedagogicznym.

Do urzeczywistnienia tych celów Koło stosowało stosowało następujące środki:

ad 1) wniosło obszerny memorjał do Wydziału Oświecenia Publicznego w Katowicach, opracowany przez kol. Mazanka Romana dnia 7 stycznia 1930 r., gdzie poruszono wszystkie postulaty tyczące się realizacji zagadnień szkolnictwa specjalnego. Postulaty te dadzą się podzielić na 3 kategorje, a mianowicie na postulaty dotyczące:

a) szkół specjalnych czynnych (Król-Huta — Katowice);

b) szkół specjalnych prawnie istniejących, ale dotychczas nie reaktywowanych;
chowawczej w odniesieniu do anormalnych;

c) całokształtu zagadnienia opieki wy-
ad 2) 4 zebrania plenarne członków, na których prócz innych zagadnień przygotowano i uzgodniono program nauczania w kl. I i II szkoły specjalnej dla dzieci umysłowo upośledzonych, dostosowany do środowiska górnośląskiego.

Dążeniem Koła było utworzenie w Wydziale Ośw. Publ. referenta szkolnictwa specjalnego lub oddanie całokształtu spraw, związanych z tem szkolnictwem, jednemu z p. wizytatorów, sprawa ta dotychczas nie została jeszcze zrealizowana. Co do stosunków prawno-służbowych, to wszyscy nauczyciele, mający kwalifikacje do nauczania w szkołach specjalnych, otrzymali dekrety nominacyjne i pobory w myśl art. 57, ustawy uposażeniowej. Koło liczy obecnie 21 członków i wszyscy należą do Komisji Stypendjalnej fundacji im. Józefy Joteyko, utworzonej przy Państwowym Instytucie Pedagogiki Specjalnej w Warszawie. Do końca grudnia 1929 r. przewodniczącym Koła był kol. Mazanek Roman, obecnie zaś ko. Szmyd Franciszek.

Sekcja kobiet.

W roku szkolnym 1928/29 nastąpiła zmiana w Zarządzie Sekcji Kobiet, gdyż miejsce kol. Dietrichówny jako przewodniczącej objęła kol. Wlassakowa. Sekretarką jest kol. Zajchowska. W roku sprawozdawczym odbyły się 4 zebrania Zarządu Sekcji i 6 zebrań ogólnych.

Sekretarka Zarządu Sekcji Kobiet została wybraną sekretarką Komitetu Wystawy w Poznaniu i oddała dziełu temu wielkie usługi. W harcerstwie pracuje 15 hufcowych. W każdem Ognisku koleżanki są członkiniami kilku towarzystw, a wiele koleżanek pracuje w nich czynnie.

Wygłoszono 14 oczytów, urządzono 8 przedstawień, przygotowano 16 deklamacyj, 5 obchodów, święcone, zabawy, uczono na kursach 140 godz. Również wysokie liczby z działalności widzi się w innych Ogniskach, jak: Wełnowiec, Czerwionka, Świętochłowice, Ruda, Nowe Hajduki i in. Powyższe dane przekonywają o intenzywności pracy koleżanek i o ich czynnym i wybitnym udziale w pracy społecznej wśród kobiet śląskich.

W dalszym ciągu Sekcja Kobiet wykazała potrzebę swego istnienia, bo ożywiła się i roz-

winęła praca społeczna koleżanek wśród nieuświadomionych mas kobiecych w roku 1929.

Z inicjatywy przewod. uruchomioną została w tym roku sieć organizacyjna Sekcyj Kobiet przy Ogniskach. Pozostało jeszcze bez nich zaledwie kilka Ognisk. Organizację ułatwiło gorące zainteresowanie się wielu koleżanek szczytnem zadaniem nauczycielki na Śląsku na polu społecznego uobywatelnienia kobiet.

Sekcja Kobiet: 1) propaguje wśród nauczycielek potrzebę pracy społeczno- oświatowej, 2) daje pomoc i poradę do niej, 3) planuje ją i kieruje nią, 4) w Z. Okr. interwenjuje w sprawach koleżanek i realizuje wnioski uchwalone, 5) Delegacja Z. Okr. we W. O. P. otrzymała zapewnienie, że kierownictwo szkół żeńskich będą obsadzone koleżankami, 6) Komitet redakcyjny S. K. układa referaty i wskazówki do pracy oświatowej i memorjał do sejmu o zniesienie celibatu i o odprawę dla zwolnionych koleżanek, 7) uwydatnia pracę koleżanek wobec opinji ogółu. W roku sprawozdawczym odbyły się 2 zebrania delegatek S. K. na których omawiano zagadnienia pracy społeczno-oświatowej w organizacjach kobiecych, i liczne zebrania przewodniczącej S. K. z referentkami o charakterze dyskusyjno-informacyjnym.

Praca członkiń Sekcyj Kobiet przy Ogniskach skupia się w towarzystwach kulturalno-oświatowych i mieści się w cyfrach sprawozdania Komisji Oświatowej. Jako dowód podaje się sprawozdanie ogólne z S. K. w Czerwionce i szczegółowe z S. K. w Świętochłowicach.

Sekcja Kobiet przy Ognisku w Czerwionce liczy członkiń 15, przewodniczącą jest kol. Janina Mazankowa, zebrań było 4. Członkinie pracują w Z. O. K. Z., w Tow. Polek, w Tow. Mł. Polek, w T. C. L. i Tow. Śpiewu, są członkiniami Zarządu tych Tow. sekretarkami, 4 koleżanki są przewodniczącemi tych towarzystw, 1 kol. jest przewodniczącą powiatową Tow. Młodych Polek.

Członkinie S. K. urządziły 15 przedstawień, wygłosiły 34 referaty z dziedziny historji, higjeny, krajoznawstwa i obowiązków względem ojczyzny i urządziły 3 wycieczki do Poznania, do Krakowa i w Beskidy Śląskie. Członkinie pracują pełne zapału.

Sekcja Kobiet przy Ognisku w Świętochłowicach liczy członkiń 10, przewodniczącą jest kol. Zofja Dyduchówna.

Oto w dużym skrócie wykaz zajmowanych przez nie placówek: naczelniczka Tow. „Sokół"; przewodnicząca Sokolic; kierowniczka drużyny harcerskiej żeńskiej; praca w Tow. Polek; przewodnicząca Tow. Młodych Polek; naczelniczka okręgowa Tow. „Sokół"; referat pracy dla rodziców; praca w Tow. Polek; instruktorka klubów kobiet pracujących na wojew. śląskie; praca w Tow. Polek w Król.-Hucie.

Taka wszechstronna praca społeczna koleżanek S. K. świadczy najlepiej o potrzebie wspólnego zrzeszenia się pod sztandarem Związku.

Zaczęła swoją działalność od zjazdu naucz. robót ręcznych w celu szkolenia naucz. przez kursy lub referaty.

Koło tutejsze rozpoczęło swoją działalność w październiku ubiegłego roku. Na pierwszem walnem zebraniu w dniu 27 października 1929 r. połączono Sekcję Nauczycieli Robót Ręcznych z Sekcją Naucz. Rysunków, wybrano nowy Zarząd Sekcji i zreorganizowano w ten sposób, że podzielono wojew. na 15 kół miejscowych, pokrywających się z powiatami szkolnemi. Prócz tego utworzono Koło Kursowe Wyższego Kursu Naucz. w Mysłowicach. Dotychczas posiada Koło Okręgowe 6 kół miejsc., zorganizowanych i czynnych, liczących 85 członków. Organizacj dalszych kół w toku.

Zarząd Koła Okręgowego wszczął akcję celem ułatwienia dalszego kształcenia się nauczycieli w przedmiotach robót ręcznych i rysunków, organizując kurs dokształcający w Siemianowicach. Kurs ten został otwarty w styczniu przez Koło Miejscowe Sekcji, liczy 42 słuchaczy. Organizację kursu w Nowej Wsi odłożono do roku szkolnego 1930/31. W związku ze studjami w zakresie rysunków otworzył tut. Zarząd Koła Okręgowego w dniu 3 lutego pięciomiesięczny kurs wieczorowy rysunku. Sekcje tego kursu odbywają się w szkole wydziałowej żeńskiej w Katowicach.

W roku sprawozdawczym 1929/30 odbyło się 1 walne zebranie członków Sekcji oraz 6 zebrań Wydziału. Otrzymano 22 pisma — załatwiono 50 pism.

Sekcja szkół przemysłowo dokształcających

Sekcję prowadził kol. Jan Folek. Staraniem Sekcji było usunięcie różnych niedomagań oraz troska o należyty rozwój i poziom naukowy dokształcających szkół zawodowych, a także troska o byt materjalny członków. Sekcja wniosła obszerny memorjał do

Wydziału Oświecenia Publicznego, a delegacja w osobach przewodniczącego kol. Folka i kol. Szmyda omówiła wszystkie sprawy, tyczące tegoż szkolnictwa. Wizytator szkolnictwa zawodowego p. inż. Kwieciński odniósł się do naszych postulatów przychylnie i przyrzekł je realizować. Niestety, wiele z tych postulatów nie zostało dotychczas zrealizowanych tak że w najbliższej przyszłości będzie zmuszona udać się delegacja do N. O. P. i ponowić swoje żądania.

Sekcja klas i szkół doświadczalnych.

Członkowie Sekcji są ze sobą w kontakcie. W tym celu odbywają wspólne zebrania, na których omawiają wyniki swych poczynań na terenie klasy.

Sekcja zawiązała się w lutym 1930 roku. Dotychczas odbyły się dwa zebrania członków Sekcji.

Kierownikiem Sekcji jest kol. dyr. Syska, sekretarzem Kujawski. Z powodu krótkiego, bo zaledwie 4-miesięcznego swego istnienia Sekcja liczy dopiero około 25 osób.

Celem Sekcji jest poczynienie odpowiednich prób w klasie, mających zmienić niektóre metody nauczania w myśl haseł nowoczesnej pedagogiki. Członkowie Sekcji poczynili już cały szereg prób.

Do Sekcji mogą należeć nauczyciele bez różnicy przynależności organizacyjnej, którzy wykażą chęć podjęcia prac w Sekcji.

Sekcja samorządowa.

Sekcja Samorządowa powstała w bieżącym roku szkolnym i powzięła sobie za cel, by wobec zbliżających się wyborów jak największa ilość kolegów została wprowadzona do gmin wiejskich i miejskich. Aby kolegom ułatwić pracę tak na terenie rad gminnych wiejskich i miejskich, jako też i sejmu. Sekcja Samorządowa bezpośrednio po wyborach omówi szereg kwestyj, które mają być zrealizowane. Sekcja wysyła swoich członków na zebrania Ognisk jako też i Oddziałów Pow.

Przewodniczącym Sekcji jest kol. Józef Syska.

Sekretarzem kol. Zagórski.

Poza Sekcjami pracowali również inni członkowie Zarządu.

Kol. Wincenta Barciówna była w kwietniu w Orzegowie i w N. Bytomiu, gdzie założyła Sekcję Kobiet. Kol. Rogowski wyjeżdżał z referatami do następujących Ognisk: Jastrzębie Zdrój — 3 razy, Pszów — 2, Wodzisłów — 4, Brzezie — 1 raz.

Sprawozdanie z działalności wydawniczej b. Komisji Z. Gł. i Zarządu Okręgowego w Katowicach znajduje się w dziale p. t. „Prasa Zw. P. N. S. P.".

III. Sprawozdanie ze stanu Ognisk, objęte przez sprawozdanie z Sekcji orgnizacyjno - lustratorskiej.

Sprawozdanie to obejmuje cały okres 1928 i 1929 r., ponieważ praca pozostaje w tych samych rękach, a stan Ognisk podajemy dla lepszej orjentacji akatualny.

W zastępstwie nieobecnego kol. Kuligi Sekcję w roku 1928/29 prowadził kol. Józef Hejnar, który był równocześnie skarbnikiem Komisji. Oprócz kol. Kuligi straciła Sekcja drugiego współpracownika kol. Błasińskiego, który również przebywał w Warszawie. Z powodu braku wspomnianych lustratorów. Sekcja przeżyła z początku pewne trudności, których przez kooptowanie nowych członków na miejsce nieobecnych nie dało się usunąć, gdyż praca w Sekcji wymaga pewnego czasu na objęcie całokształtu.

Z początku bieżącego okresu 1928/29 na terenie Komisji znajdowało się 1775 członków w 43 Ogniskach W ciągu roku sprawozdawczego przybyło 6 Ognisk i 234 członków.

W r. 1929 — teren działalności Zarządu Okręgowego obejmował 49 Ognisk z 2051 członkami. W roku sprawozdawczym 1929 powstały następujące Ogniska.

1) W. Hajduki 1.II.1929 r. 2) Łagiewniki 1.I.1929 r. 3) Orzegów 1.III.1929 r. 4) Suszec 1.VI.1929 r. 5) Brzezinka 1.III.1929 r.

W dniu 1.I.1929 r. **Okręg liczył 1867 członków.** W dniu 31.XII.1929 r. **1974** członków, obecnie w dniu 29 maja 1930 r. jest **2079 członków.** Przyrost zatem mimo skreślenia kilkudziesięciu członków za czas od 1.I.1929 r. do 1 czerwca 1930 r. **wynosi 11%.**

Drugim powodem słabego przyrostu jest to, że nowomianowani młodzi koledzy pracę w zawodzie przed odbyciem służby wojskowej uważają za tymczasową, gdyż nie wiedzą, gdzie będzie ich miejsce służbowe po powrocie z wojska.

Cały Okręg został już podzielony na Oddziały Powiatowe.

Ostatnio, zostały utworzone Oddziały Pow. w Katowicach w dniu 3.IV.1930 r., w Lublińcu 9.IV.1930 r.

Podział ten przedstawia się następująco:

1. Oddział Pow. **Cieszyn** obejmuje **5** na-

stępujących Ognisk: Cieszyn, Istebna, Skoczów, Ustroń, Zebrzydowice, ze 187 członkami, którzy stanowią 71% ogółu nauczycielstwa na tym terenie.

2. Oddział Pow. **Bielsk** obejmuje 3 Ogniska to: Bielsk, Dziedzice, Strumień — razem 120 członków, to jest 48% ogółu naucz.

3. Oddział Pow. **Pszczyna** obejmuje 6 Ognisk: Pszczyna, Mikołów, Wielki Chełm, Tychy, Golasowice, Suszec — razem 209 członków, co czyni 49% ogółu naucz.

4. Oddział Pow. **Rybnik** 3 Ogniska: Rybnik, Czerwionka, Knurów — 149 członków.

5. Oddział Pow. **Wodzisław** obejmuje 4 Ogniska: Wodzisław, Pszów, Brzezie Śl., Jastrzębie Zdrój, razem 169 członków.

Na terenie Oddz. Pow. Rybnik i Wodzisław należy do Związku 43% naucz.

6. Oddział Pow. **Katowice,** założony 6 kwietnia 1930 r., obejmuje 11 Ognisk: Katowice, Mysłowice, Siemianowice, Szopienice, Wełnowiec, Kochłowice, N. Wieś, Michałkowice, Brzezinka, Bielszowice, Giszowiec, z 558 członkami — co jest 77% ogółu naucz.

7. Oddział Pow. **Lubliniec,** założony 13. IV.1930 r., obejmuje 2 Ogniska: Lubliniec i Psary oraz 42 członków, co równa się 30% ogółu naucz.

8. Oddział Pow. **Świętochłowice** obejmuje 14 Ognisk: Świętochłowice, Ruda, Król. Huta, Lipiny, N. Bytom, Łagiewniki, Szarlej, Kamień, W. Piekary, W. Hajduki, Nowe Hajduki, W. Dąbrówka, Orzegów, Chropaczów o łącznej liczbie 509 członków, co wynosi 64% ogółu naucz.

W powiecie tarnogórskim istnieje jedno Ognisko Tarnowskie Góry, które liczy 58 członków, to jest 30% ogółu naucz.

Ponieważ na całym terenie województwa śląskiego jest 3767 nauczycieli publicznych szkół polskich, a do Związku należy 2079 — Związek zatem obejmuje 61% ogółu naucz.

Praca organizacyjna i lustratorska.

Na zebraniu lustratorów w dniu 6 października 1929 r., został cały teren podzielony na 6 okręgów lustratorskich według następującego podziału:

WYKAZ LUSTRATORÓW

Nazwa rejonu	Imię, nazwisko i adres lustratorów	Rejon lustratorski obejmuje Ogniska
Województwo śląskie	Hejnar Józef, przewodniczący Sekcji Organizacji Lustratorskiej Mikołów.	Cały obszar województwa (Ognisk 49).
Rejon I. Cieszyn	Lipowczan Paweł, kierownik szkoły w Ustroniu.	Cieszyn, Bielsk, Istebna, Skoczów, Ustroń, Zebrzydowice, Czechowice, Strumień. (Ognisk 8)
Rejon II. Katowice	Rzeźniczek Alfred, kierownik szkoły Giszowiec.	Katowice, Mysłowice, Szopienice, Nikiszowiec, Brzezinka, Wielka Dąbrówka. (Ognisk 6).
Rejon III. Królewska Huta	Rzeźniczek Alfred, kierownik szkoły Giszowiec.	Królewska Huta, Michałkowice, Wełnowiec, Nowa Wieś, Lipiny, Siemianowice, Kochłowice. (Ognisk 7).
Rejon IV. Pszczyna	Majnusz Władysław, Łaziska Górne.	Mikołów, Pszczyna, W. Chełm, Tychy, Golasowice, Suszec. (Ognisk 6).
Rejon V. Rybnik	Stanuch Władysław Panewnik Szkoła I.	Rvbnik, Wodzisław, Knurów, Jastrzębie zdrój, Czerwionka, Pszów, Brzezie Śląskie. (Ognisk 7).
Rejon VI. Świętochłowice	Skoczek Józef, Świętochłowice, 3 Maja 5.	Świętochłowice, Bielszowice, Nawy Bytom, Łagiewniki, Chropaczów, Ruda, Nowe Hajduki, W. Hajduki, Orzegów. (Ognisk 9).
Rejon VII. Tarnowskie Góry	Święch Adam, Ruda, Sobieskiego 2,	Tarnowskie Góry, Lubliniec, Szarlej, W. Piekary, Wielka Dąbrówka, Kamień. (Ognisk 6).

I. Z powodu braku wyszkolonych lustratorów niektórzy koledzy lustratorzy mieli po dwa rejony. Ponieważ kol. Majnusz zachorował, rejon jego objął kol. Władysław Stanuch.

W rejonie cieszyńskim, który obejmuje 2 Oddz. Pow. Cieszyn i Bielsk, zostały zlustrowane następujące Ogniska: Strumień, — lustrację przeprowadził wiceprezes Okręgu kol Jan Żebrok.

Ognisko Ustroń kol. Paweł Lipowczan.

Ognisko Cieszyn zlustrował 22.III.1929 r. kol. Hejnar Józef.

Ogniska, leżące w tym rejonie, wykazują największą żywotność oraz obejmują największy procent ogółu nauczycielstwa. Frekwencja na zebraniach wynosi 85%, a zaległości nie wykazuje żadnych.

Majątek Związku na tym terenie przedstawia wartość 24120,23 zł., na co składają się: parcela budowlana, inwentarze Ognisk oraz gotówka.

Da najlepiej prosperujących należy Ognisko Cieszyn, które wydaje własne pismo p. t. „Miesięcznik Pedagogiczny" o nakładzie przeszło 2000 egzemplarzy, z czego około 300 egzemplarzy rozchodzi się w Czechosłowacji.

II. Rejon lustratorski II i III obejmuje powiaty najwięcej przemysłowe, t. j. Katowice i Świętochłowice, lustratorami zaś są kol. Skoczek i kol. Rzeżniczek.

Na tym terenie znajdują się dwa Oddziały Powiatowe, zorganizowane dopiero w okresie sprawozdawczym.

Oddział Pow. Świętochłowice za czas swojego kilkumiesięcznego zaledwie istnienia wykazuje już ożywioną działalność przez wyjazdy członków Zarządu na zebrania do poszczególnych Ognisk oraz lustracje. Prezes Oddz. Pow. kol. Kossakiewicz zlustrował Ogniska Orzegów i Lipiny. Kol. Skoczek zlustrował Ogn. Ruda Śl., Wielkie Hajduki, Chropaczów, N. Bytom, kol. Rzeżniczek — Ogn. Wielka Dąbrówka, kol. Święch Ogniska Kamień, Szarlej i Wielkie Piekary.

Oddz. Pow. Katowice został zorganizowany dopiero 6.IV.1930 r. i obejmuje największą ilość członków, bo 558. Na tym terenie zostały zlustrowane Ogniska Brzezinka przez kol. Stanucha i Ogn. Michałkowice przez kol. Rzeżniczka.

Sprawność Ognisk w tych dwóch powiatach jest dobra. Średnia frekwencja na zebraniach wynosi 67%.

Majątek Związku na tym terenie wynosi w inwentarzu i gotówce 7.800 zł.

Do najlepiej prosperujących należy Ogn. Ruda Śl. do słabych W. Piekary. Najlepsza płatność w Ogn. Król.-Huta.

III. Rejon IV i V obejmuje Oddziały Pow. Pszczyna, Rybnik, Wodzisław razem 13 Ognisk — lustrator kol. Stanuch, który w okresie sprawozdawczym zlustrował 13 Ognisk, niektóre Ogniska lustrował dwa razy. Jest to jedyny rejon zlustrowany prawie w zupełności, mimo że liczy on największą liczbę Ognisk. Frekwencja na zebraniach wynosi 63%. Najmniejszą frekwencję wykazuje Ogn. Wodzisław, bo 32%, największą Suszec 90%. Lepszą sprawność organizacyjną wykazują Ogniska w pow. pszczyńskim, natomiast sam Oddział Powiatowy Pszczyna oraz Rybnik nie wykazały żadnej działalności.

Oddział Pow. w Wodzisławiu funkcjonuje od chwili założenia go sprawnie. Od chwili powstania tegoż Oddz. na każde prawie zebranie poszczególnych Ognisk wyjeżdżają członkowie Zarządu Oddziału. Do szczególnie czynnych należy prezes Oddziału kol Rogowski i sekretarz kol. Józefowicz.

Wartość majątku 4 Ognisk na terenie Oddz. Pow. w Wodzisławiu wynosi 2870 zł.

Do lepiej prosperujących Ognisk w rejonie należą Ogniska: Knurów, W. Chełm i Pszczyna, do słabszych Ogniska Brzezie Śl., Suszec, Mikołów. Ogólny stan zadowalniający.

IV. Do rejonu VI należą powiaty lubliniecki i tarnogórski. Lustratorem jest kol. Święch. Rejon ten należy do najsłabszych. W dniu 9.IV został zorganizowany Oddział Pow. w Lublińcu, do którego należą 2 Ogniska.

Po zorganizowaniu Oddz. pow. w Lublińcu cały teren województwa został już podzielony na Oddziały Powiatowe. Do najlepiej prosperujących Odziałów Pow. należą Odziały Powiatowe w Wodzisławiu, Cieszynie i Świętochłowicach, z Ognisk zaś na pierwsze miejsce wybija się Ognisko w Cieszynie i Bielsku.

Majątek Związku na naszym terenie wynosi ogółem około 40 tysięcy zł. w formie gotówki, inwentarza i nieruchomości.

15 Ognisk posiadają własne bibljoteki, razem 1355 tomów. Największą bibljotekę posiadają: Ogn. Król Huta — 382 tomy, Cieszyn — 315 tomów.

Wyjazdy członków Zarządu Okręgowego.

W roku sprawozdawczym przewodniczący Sekcji Organ.-Lustr. przy Okręgu kol. Józef **Hejnar** wyjeżdżał do następujących Ognisk w sprawach ogólno - organizacyjnych i lustratorskich.

22.III.1929 r. i 6.I.1930 r. do Ogn. Cieszyn, gdzie przeprowadził lustrację Ogniska oraz prowadził pertraktacje w sprawie komasacji pism związkowych „Ogniskowca" i „Miesięcznika Pedagogicznego", organów Związku na terenie województwa. Dwutygodnik „Ogniskowiec" wychodzi w ilości 1950 egzemplarzy.

W listopadzie 1929 r. i w styczniu 1930 r. do Ogn. Tarnowskie Góry — 24.I.1930 r. na walne zebranie Ogn. Tychy 2.III.1930 r. na walne zebranie Oddział. Pow. w Wodzisławiu, gdzie był również prezes Okręgu kol. Rzeszowski, — 9.III.1930 r. na walne zebranie Ogn. w Mikołowie, 12.III odbył konferencję z prezesami Ognisk powiatu katowickiego, 26.III — na walnem zebraniu Ogn. W. Hajduki, 30.III walne zebranie Ogn. W. Dąbrówka, 6.IV — organizacyjne zebranie Oddz. Pow. Katowice, 13.IV — organizacyjne zebranie Oddz. Pow. w Lublińcu — razem 9 wyjazdów.

Jeżeli Sekcja nie wykazała większych wysiłków, to z tego powodu, że kol. Hejnar był w tymże czasie równocześnie skarbnikiem Okręgu do dnia 15.VI.1929 r., skarbnikiem Oddz. Pow. w Pszczynie do maja 1929 r. i skarbnikiem Ogniska Mikołów do 9.IV. 1930 r., a przez 4 miesiące był z powodu choroby w Zakopanem.

Kol. Prezes Okr. — **Rzeszowski** wyjeżdżał do Ogn. i Oddz. Pow. Świętochłowice, Wodzisław.

W sprawach samorządowych i ogólno - organizacyjnych wyjeżdżali:

Kol. **Syska,** wiceprezes Okręgu i redaktor „Ogniskowca" wyjeżdżał do Ogn. Rybnik, Lubliniec 2 razy, Świętochłowice, Wodzisław.

Kol. **Żebrok,** wiceprezes Okręgu, był w Ogn. Istebna, Dziedzice, Strumień.

Kol. **Mazanek,** wyjeżdżał do Oddz. Pow. w Świętochłowicach 2 razy, w marcu i kwietniu 1930 r., do Tarnowskich Gór w marcu, do Lublińca w kwietniu. Kol. Mazanek prowadzi równocześnie Sekcję Prawną a do 1.I. 1930 r. prowadził również Sekcję Szkół Specjalnych.

Praca pozaszkolna oświatowo-obywatelska.

Przewodniczący został kol. Błasiński, który przebywa od 1.X.1928 r. w Warszawie. Sekcję tę w zastępstwie prowadził kol. Wojda.

Staraniem tejże Sekcji został w październiku 1929 r. zorganizowany w Katowicach zjazd oświatowy nauczycielstwa, pracującego na terenie województwa śląskiego. Na zjeździe tym wygłosili między innemi referaty kol. Błasiński i kol. Wojciech Kuliga.

Praca oświatowa w Ogniskach, mimo braku kierownictwa, rozwijała się dość pomyślnie.

Na 34 Ogniska, które przesłały wypełnione formularze z pracy oświaty pozaszkolnej, niema ani jednego Ogniska, któreby w większej lub mniejszej mierze nie pracowało oświatowo.

W okresie sprawozdawczym na 1478 członków, objętych sprawozdaniem, 817 człon., to jest 63%, pracuje stale poza szkołą na różnych kursach i towarzystwach, z tego 223 wykłada na regularnych kursach dla dorosłych, w większości wypadkach bezpłatnie.

W roku 1929 wygłoszono 1914 odczytów dla ogólnej liczby 114,840 słuchaczy — wszystkie odczyty wygłoszone zostały bezinteresownie.

Na 282 bibljotek, objętych sprawozdaniem, 319 nauczycieli pracuje w Zarządach, przeważnie jako bibljotekarze, prezesi i sekretarze.

Na 181 Kół Młodzieży pracuje 240 nauczycieli związkowców.

Na ogólną ilość 897 przedstawień w 592 brali udział związkowcy.

W 130 chórach, objętych sprawozdaniem, pracuje 251 nauczycieli, w 77 orkiestrach bierze udział 79 nauczycieli.

W charakterze członków rad gminnych bierze udział 123 członków, a 132 zostało oprócz tego kooptowanych, razem więc pracuje w samorządach 255 nauczycieli.

W strażach pożarnych pracuje 99 naucz. związkowców.

Na 107, objętych sprawozdaniem instytucyj spółdzielczych, przypada 137 czynnych pracowników związkowców.

Cyfry te świadczą o rozległej, różnorodnej pracy obywatelskiej, która składa się na wielki dorobek organizacji na Śląsku.

KOMISJA ZARZĄDU GŁÓWNEGO ZWIĄZKU P. N. S. P. W WARSZAWIE.

Skład Komisji Wojewódzkiej Warszawskiej w tym okresie zmieniał się dość często. Kilku zaledwie kolegów pracowało w niej od początku do końca z prezesem kol. Jędraszko. Wskutek tego, że Komisja Warsz. miała swą siedzibę w Warszawie w lokalu Zarządu Głównego, powiaty zwracały się w sprawach służbowych najczęściej bezpośrednio do Zarządu Głównego. W tych warunkach działalność Komisji skupiła się na zagadnieniach natury ogólniejszej i na pracy lustratorskiej.

Rok 1928 daje tej działalności wyraźną przewagę. Zarząd Komisji położył wyraźny nacisk na ożywienie pracy w niższych komórkach organizacyjnych. W tym celu doprowadził do zjazdu przedstawicieli Zarządów Oddziałów Powiatowych, przedyskutował i ustalił pogląd na konferencje rejonowe i ich konieczną reformę, wsparł organizację W. K. N. w Piasecznie, a przedewszystkiem zorganizował lustracje.

Komisja Wojew. Warsz., poznając coraz bliżej i dokładniej swój teren, doszła do przekonania, że częste lustracje powiatów, a nawet liczniejszych Ognisk, dają doskonałe rezultaty. Aby sprawę postawić należycie, Zarząd Komisji opracował regulamin dla lustratorów, rozsyłając go do użytku powiatów i Ognisk. W roku 1929 ustala się planowa, celowa i pilna działalność lustratorska. Poszczególni członkowie Komisji dojeżdżają do odległych i zagrożonych powiatów, budzą nowe życie, podniecają lokalną energję, porządkują sprawy organizacyjno - kompetencyjne, finansowe i ogólno - szkolne. Wyrywają niektóre powiaty ze zbyt „czułej" opieki naszych przeciwników, chcących za wszelką cenę zdusić życie związkowe. Rawa Mazowiecka, Grójec, Przasnysz przechodzą duże trudności i muszą je z wielkim wysiłkiem zwalczać. Ale i inne powiaty widzą ciągle na swych zjazdach i lustracjach członków Komisji Wojewódzkiej.

Nieszawę odwiedza kol. Lerch i Brzeski. Powiat grójecki, najbardziej zagrożony, zostaje gruntownie zlustrowany, do każdego Ogniska dojeżdżają delegaci. W Rawie Mazowieckiej pracuje kol. kol. Maj i Machowski, delegat Zarządu Głównego. Mławę i Mińsk Mazowiecki lustruje kol. Ciesielski Mieczysław. Radzymin i Żyrardów kol. Chróścicki Bronisław. Maków, Kutno, Sierpc — kol. Jędraszko, prezes Komisji. Łowicz i Grójec — kol. Chróścicki, Wiaderny, Szymański, Brzeski, Płock — Bukowiecki, Pułtusk — Lerch, Włocławek — Frysz i Ciesielski, Błonie — Chróścicki i Wiaderny, Lipno i Przasnysz — kol. Frysz, Skierniewice — Frysz, Wiaderny, Rypin — Lerch, Ciechanów — Malanowski.

Rezultatem jest wszędzie wyraźne podniesienie i usprawnienie pracy organizacyjnej, szkolnej i społecznej. W roku 1929 zostaje włączone do Kuratorjum Warszawskiego województwo białostockie. Tworzy to podstawę do połączenia się woj. warszawskiego i woj. białostockiego w jeden Okręg związkowy. Pod tym kątem widzenia idą już dalsze prace. Narazie wyłączenie Warszawy w oddzielny Okręg związkowy nie stało się jeszcze aktualne, nie mając ku temu podstaw statutowych. Dążąc do związania odleglejszej prowincji ze stolicą, wykonano przygotowawczą pracę, aby zmontowanie Okręgu poszło jak najszybciej i najsprawniej. Stąd płyną przygotowania do zwołania 1-go zjazdu okręgowego wspomnianych wyżej trzech organizmów. W dniach 5 i 6 stycznia 1930 r. Zjazd odbył się i dokonał poważnej pracy, rzucając snop światła na nową placówkę, jej program i kierunki.

W ramach warunków, w jakich pracowała Komisja Wojewódzka Warszawska, spełniła ona nałożone zadanie w zupełności i przekazała Zarządowi Okręgowemu bogatą tradycję organizacyjną na terenie oraz zadzierzgnięte nici przyszłej pracy we wszystkich kierunkach. Działalność Zarządu Okręgowego należy już do roku 1930.

Skład Zarządu Okręgu Warsz. jest następujący:

Gawski Wacław — przewodniczący, **Worobczuk Adam** — zastępca przewodniczącego, **Frysz Faustyn** — sekretarz, **Juszczyk Józef** — skarbnik.

Z prac, już dokonanych, wymienić należy: 1) Zjazd Prezydjów Oddziałów pow. w dn. 3-im i 4-ym maja 1930 r.; 2) 34 lustracyj i wyjazdów organizacyjnych.

Praca Ognisk, tych najważniejszych komórek organizacyjnych, była bardzo różnorodna. Niepodobieństwem jest nakreślić i odzwierciadlić ogrom wykonanego wysiłku. Z dużem prawdopodobieństwem można jednak-

że przyjąć, że Ogniska mniejsze pracowały znacznie wydatniej, niż większe.

Pęd do samokształcenia był naogół duży. Wyższe kursy również miały powodzenie. Niewielkie Ogniska wykazują sporą ilość absolwentów W. K. N. Przodują tu Ogniska: Karczew, Rogienice, Straszewo, Swiedziebnia. Poważny udział w kursach egzam. praktyczn. wykazują Ogniska: Lipno, Czernichów, Rdutowo. Żywą pracę w sekcjach prowadzą Ogniska: Karczew, Bielawy, Kikół, Lipno, Nowe - Miasto, Przytuły. Najpoważniejszą ilością zebrań mogą się pochwalić Ogniska: Bądków, Bodzanów, Czerwońce, Długosiodło, Gostynin, Krasne - Zalesie, Karczew, Kikół, Lipno, Nowe - Miasto, Siennica, Sońsk, Zaręby - Koś., Żyrardów.

Ciężkie położenie materjalne pracowników państwowych, a nauczycielstwa w szczególności, wzmogło wysiłki w kierunku organizowania kas samopomocy. Mają je: Błonie, Drobin, Drzerzgowo, Rogienice, Żyrardów, Warszawa — miasto i powiat. Porad prawnych udziela rzetelnie spora ilość Ognisk, a prawie wszystkie w trosce o szkołę i nauczyciela interwenjują u rozlicznych władz i instytucyj.

Większość Ognisk posiada własne bibljoteki. Ponad 100 tomów liczą bibljoteki Ognisk: Cząstków, Falenica, Gostynin, Nowe-Miasto, Przytuły, Błonie. Ponad 200 tomów — Karczew, Ostrów; ponad 300 — małe Ognisko, liczące 10 członków: Dąbrowice, pow. Kutno. 500 tomów liczy bibljoteka Ogniska Czernichów pow. Lipno, również tylko 14 członków liczące.

W pracy pozaszkolnej często mimo przeszkód ze strony czynników miejscowych biorą najintensywniejszy udział Ogniska: Czernichów, Dobrzejowice, Drobin, Dzierzgowo, Krasnosielc, Kikół, Łubowidz, Lubień, Mazowsze, Płock, Siennica, Sońsk, Wielgie. Ogniska organizowały sporo kursów dla dorosłych, przeważnie pracując bez żadnego wynagrodzenia, wygłosiły 982 odczyty, zorganizowały 199 bibljotek, prowadziły 161 kół młodzieży, urządziły 571 przedstawień, 46 chórów, 34 orkiestr, 146 kół rolniczych, 172 straże ogniowe, 33 spółdzielnie spożywcze, 47 mleczarskich, 15 rolniczo - handlowych, 51 kredytowych. Poza tem związkowcy pracują w radach gminnych, nie mówiąc o samorządzie szkolnym i uczniowskim i organizacji wycieczek krajoznawczych.

Stwierdzić należy, że żadna inna organizacja nie pracuje tak w swoim terenie, jak Związek, co pozwala patrzeć z otuchą w przyszłość organizacji i w przyszłość oświaty.

KOMISJA ZARZĄDU GŁÓWNEGO ZWIĄZKU P. N. S. P. W WILNIE.

I. Skład Zarządu.

Kol. kol. Dobosz Stanisław — przewodniczący, Łyszczarczyk Leon — zastępca, Stec Szczepan—sekretarz, Radziwanowski Leon—skarbnik, nadto 6-ciu członków z Wilna: kol. kol. Jasiński Andrzej, Jaworski Zygmunt, Dracz Jan, Matowski Stefan, Sadowski Jan i Piwowar Józef, jako członkowie Wydziału Wykonawczego. Jako przedstawiciele powiatów do Zarządu Okręgu weszli: kol. kol. Jakobsze Jan z wileńsko-trockiego, Brzeziński Adolf ze święciańskiego, Koneczny Jan z oszmiańskiego, Staniszewski Józef z brasławskiego, Zdybek Stanisław z postawskiego, Waglewski Maksymiljan z dziśnieńskiego, Niewiadomski Jan z mołodeczańskiego, Osuchowski Zygmunt z wilejskiego, Majewski Stanisław ze słonimskiego, Kilarski Edward z nowogródzkiego, Śliwiński Stanisław z nieświeżskiego, Wesołowski Bolesław ze stołpeckiego, Dobrowolski Władysław z lidzkiego, Zasłona Konstanty ze szczuczyńskiego, Barański Władysław z wołożyńskiego i Wierzykowski Antoni z baranowickiego.

Na zastępców członków Zarządu zostali wybrani kol. kol. Marcinowski Antoni z Nowogródka, Szewczyk Wincenty ze Stołpców, Woroniec Józef ze Słonima, Jarzyna Tadeusz z Głębokiego.

II. Praca Zarządu.

Praca na naszym terenie w ostatnich dwóch latach ożywiła się bardzo, z czego wynikały potrzeby częstych zebrań pełnego Zarządu, jak i Wydziału Wykonawczego.

W okresie sprawozdawczym odbyto 8 zebrań pełnego Zarządu i 25 posiedzeń Wydziału Wykonawczego. Sprawy mniejszej wagi załatwiano w drodze porozumiewania się Prezydjum Zarządu.

Na zebraniach omawiano następujące sprawy:

1. Organizacja zjazdów okręgowych i powiatowych.
2. Plan pracy na terenie całego Okręgu.
3. Stosunek poszczególnych inspekto-

rów szkolnych do prac społeczno - oświatowych, prowadzonych przez Związek.

4. Potrzeby finansowe i sposoby realizowania ich.

5. Zmiany statutu.

6. System potrącania składek członkowskich.

7. Kształcenie nauczycieli.

8. Akcja prasowa.

9. Propaganda w sprawie budowy szkół.

10. Organizacja kas oszczędnościowo-pożyczkowych.

11. Lustracja Ognisk i Oddziałów.

12. Pomoc członków Związku w akcji niesienia pomocy ludności, dotkniętej nieurodzajem.

13. Organizacja Sekcji Samorządowców.

14. Wznowienie wydawania miesięcznika „Sprawy Nauczycielskie".

Zebrania Zarządu, jak i Wydziału Wykonawczego były zawsze liczne, i jak widać z powyższego zestawienia, obejmowały całokształt pracy związkowej.

III. Kancelarja.

Warunki, w jakich pracujemy na naszych terenach, są bardzo trudne, i wskutek tego koleżanki i koledzy muszą walczyć z najrozmaitszemi przeszkodami w swej pracy, dlatego też dział informacyjny w naszym Okręgu wykazuje dużą żywotność, co pociąga za sobą duży rozrost pracy kancelaryjnej.

W roku 1928 załatwiono spraw 3980, zaś w roku 1929 — 4676, co razem daje 8656. Drogą okólników normowano pracę w terenie, jak również udzielono szczegółowych informacyj o poczynaniach Okręgu.

Okólników wydano 23.

IV. Stan organizacyjny.

Okręg Wileński Z. P. N. S. P. obejmuje dwa województwa: wileńskie i nowogródzkie, liczące 16 powiatów i m. Wilno.

W skład Okręgu wchodzi 16 Oddziałów Powiatowych 164 Ognisk przy liczbie 2638 członków. Oddział Powiatowy w Wilnie obejmuje m. Wilno i powiat wileńsko-trocki. Przyrost organizacyjny w okresie sprawozdawczym wynosi 12 Ognisk, 373 członków.

Oddziały Powiatowe wykazują obecnie dużą żywotność w pracy. Największą bolączką do niedawna była sprawa ściągania składek członkowskich. Składki były wpłacane do Ognisk indywidualnie, co przyczyniało się do opóźniania wysyłki składek i do powstawania dużych zaległości na rzecz Zarządu Głównego. Obecnie sprawa ta została unormowana, został opracowany jednolity system potrącania składek. Oddziały Powiatowe składki potrącają i przesyłają bezpośrednio do Warszawy. Zarząd Okręgu otrzymuje miesięczne sprawozdania z wysyłki składek i w ten sposób prowadzi kontrolę. Stan płatności dochodzi obecnie do 99%.

V. Zjazdy i lustracje.

Największy nacisk w swej pracy położył Zarząd na lustracje i zjazdy, ponieważ tą drogą osiąga się najlepsze i natychmiastowe rezultaty. Urządzono 2 zjazdy okręgowe i 32 zjazdy powiatowe. Zjazd okręgowy w roku 1929 był urządzony pod hasłem „Dziesięciolecia szkolnictwa polskiego na Kresach". Zjazd wypadł imponująco, wzięło w nim udział około 500 osób. Referat p. t. „Dziesięciolecie szkolnictwa polskiego na ziemiach północno - wschodnich" wygłosił p. wizytator Matuszkiewicz.

Porządek dzienny zjazdów powiatowych wypełniły sprawy, dotyczące nauczania, wychowania, budowy szkół, pracy organizacyjnej i społecznej. W ostatnim roku przeprowadzono na wszystkich zjazdach, zgodnie z kierunkiem pracy całego Związku P. N. S. P. planową akcję w sprawie budowy szkół. Powzięto uchwały zorganizowania komitetów budowy szkół we wszystkich miastach powiatowych, których zadaniem będzie zainteresować samorządy i społeczeństwo stanem, w jakim szkolnictwo znajduje się na naszych terenach.

Dla celów lustracyjnych podzielono teren Okręgu na 9 rejonów:
kol. Jasiński Andrzej.

1. Rejon — pow. święciański — lustruje kol. Jasiński Andrzej.

2. Rejon — pow. nieświeski — kol. Radziwanowski Leon.

3. Rejon — pow. lidzki i wołożyński — kol. Łyszczarczyk Leon.

4. Rejon — pow. stołpecki i baranowicki — kol. Sadowski Jan.

5. Rejon — pow. oszmiański i mołodeczański — kol. Stec Szczepan.

6. Rejon — pow. postawski i dziśnieński — kol. Kalinowski Feliks.

7. Rejon — pow. brasławski i słonimski — kol. Stubiedo Edward.

8. Rejon — pow. nowogródzki i szczuczyński — kol. Piwowar Józef.

9. Rejon — pow. wileńsko - trocki i wileński — kol. Matowski Stefan.

Poza tem powołano do współudziału w lustracjach pozostałych członków Zarządu, przewodniczących oraz członków Zarządów Oddziałów Powiatowych. Stworzono w ten sposób zespół lustratorów, który jak na nasze warunki komunikacyjne dokonał dużej pracy i osiągnął należyte wyniki. Członkowie Wydziału Wykonawczego wyjeżdżali na teren w celach lustracyjnych i organizacyjnych 140 razy. Dążeniem naszem jest tak postawić sprawę, aby każdy Oddział Powiatowy i Ognisko były lustrowane każdego roku.

ZESTAWIENIE
lustracyj Oddziałów Powiatowych i Ognisk Okręgu Wileńskiego Z. P. N. S. P., dokonanych w roku 1928 i 1929.

L. p.	POWIAT	Ilość Ognisk	Czy Oddział był lustr. i ile razy	Ilość Ognisk lustrowanych	Ilość Ognisk nielustr.
1	Brasław . . .	9	2	4	5
2	Dzisna	12	2	7	5
3	Mołodeczno . .	8	1	8	—
4	Oszmiana . . .	10	1	5	5
5	Postawy . . .	10	1	8	2
6	Święciany . .	13	1	7	6
7	Wilejka . . .	10	1	8	2
8	Wilno pow. i miasto	19	1	8	11
9	Baranowicze .	13	1	—	13
10	Lida	14	1	5	9
11	Nieśwież . . .	8	1	7	1
12	Nowogródek . .	12	1	12	—
13	Słonim . . .	8	1	6	2
14	Stołpce . . .	7	1	5	2
15	Szczuczyn k/Lidy	7	—	1	6
16	Wołożyn . . .	11	2	10	1
	Razem . .	171	18	101	70

VI. Obrona i porady prawne.

Sekcje porad prawnych przy Oddziałach Powiatowych nie wszędzie jeszcze funkcjonują sprawnie, wskutek tego Okręg jest zasypywany sprawami natury prawno-służbowej. Ogółem udzielono porad prawnych około 700. Okres ostatnich dwóch lat należał u nas do okresów najpracowitszych w dziedzinie interwencji. Dzień 31-go sierpnia 1929 r. był terminem prekluzyjnym uzupełniania kwalifikacyj przez nauczycieli niekwalifikowanych. W związku z tem wyłonił się cały szereg kwestyj, które wymagały interwencyj oraz konferencyj z władzami szkolnemi.

Ogółem załatwiono drogą interwencji u władz szkolnych i administracyjnych 894 sprawy.

Odbyto z p. kuratorem i p. naczelnikiem Wydziału 10 konferencyj w sprawach zasadniczych:

1. Zezwolenie na składanie egzaminu nauczycielom niekwalifikowanym w październiku 1929 roku.
2. Konkursy na stanowiska kierowników szkół.
3. Dekrety ustalenia.
4. Uruchomienie w Wilnie innych grup W. K. N. obok istniejącej humanistycznej.
5. Wywiązywanie się samorządów z obowiązków względem szkolnictwa.
6. Prenumerata i wysyłka Dziennika Urzędowego Kuratorjum O. S. W.
7. Finansowanie pracy społeczno-oświatowej.
8. Egzamina dla niekwalifikowanych nauczycieli szkół prywatnych.
9. Dodatki mieszkaniowe dla nauczycieli, korzystających z mieszkań gminnych.
10. Zaliczenie lat nauczycielom, którzy złożyli egzamina w październiku 1929.
11. Niedomagania administracji i Wydziału Finansowego.
12. Ataki na nauczycielstwo związkowe w prasie, prowadzone przez Katolicką Agencję Prasową.

VII. Kształcenie nauczycieli.

Praca Sekcji Kształcenia uwidoczniła się przedewszystkiem w kursach. Zorganizowała ona i poprowadziła następujące kursy:

a) dla nauczycieli niekwalifikowanych:

1) 5 metodyczno - pedagogicznych — słuchaczy 248;
2) 4 humanistyczne — słuchaczy 135;
3) 2 fizyko-matematyczne—słuchaczy 80.
4) 3 gimnastyki i śpiewu—słuchaczy 111.
5) 3 rysunków i robót — słuchaczy 115.

Razem kursów 17, słuchaczy — 689.

b) 5 kursów, przygotowujących do drugiego egzaminu — słuchaczy 306.

c) dwuletni W. K. N., grupa humanistyczna — słuchaczy 30.

Ogółem prowadzono kursów 23, na które uczęszczało słuchaczy 1025.

VIII. Praca społeczno - oświatowa.

Dla pełniejszej akcji społeczno-oświatowej Zarząd Okręgowy w Wilnie zorganizował Komisję Oświaty Pozaszkolnej, w skład której weszli przedstawiciele 14 organizacyj

społecznych. Poza tem przedstawiciele Okręgu brali udział we wszystkich komitetach społecznych na terenie Wilna.

Bardzo żywy udział wzięli członkowie Związku w akcji niesienia pomocy ludności, dotkniętej klęską nieurodzaju, oraz dokarmianiu dzieci, za co zyskali sobie uznanie władz i społeczeństwa.

IX. Akcja prasowa.

W roku 1929 Związek na naszych terenach stał się objektem ataków, przeprowadzonych systematycznie przez kler w miejscowej prasie, dlatego też Sekcja Prasowa musiała działać intensywnie, aby móc sprostować cały szereg kłamstw, rzucanych pod adresem Związku, oraz wykazać społeczeństwu pożyteczną działalność organizacji.

Podano do prasy codziennej cały szereg artykułów, obrazujących działalność Związku oraz potrzeby szkolnictwa.

Rozwój pracy organizacyjnej stworzył potrzebę wydawania własnego pisma. W ciągu roku 1929 opracowano plan realizacji i finansowania, zaś w roku 1930 w marcu wydano już 1-szy numer „Spraw Nauczycielskich", który wychodzi raz na miesiąc w 3.200 egzemplarzy.

X. Pośrednictwo w zakupach towarów.

Zarząd Okręgu, chcąc dopomóc członkom do nabywania towarów na raty, zawarł z całym szeregiem firm w Wilnie umowy. Firmy te na podstawie orderów, wystawionych przez Okręg, wydają towar, za który członek płaci ratami w ciągu od 3 — 5 miesięcy. Umowy zawarto z 20 najpoważniejszemi firmami. O potrzebie zorganizowania tego działu świadczy to, że w ciągu roku 1929 korzystało z rat 339 członków, a obrót wyniósł 97.644.88 zł.

Sprawozdanie z działalności Ognisk.

Działalność Ognisk, tych najmniejszych, a zarazem podstawowych komórek naszej organizacji jest bardzo szeroka i intensywna. Przedewszystkiem ilość członków stale się zwiększa, a zakres działalności się rozszerza. Prawie przy wszystkich Ogniskach istnieją sekcje, w których skupia się działalność. Przeważają sekcje oświaty pozaszkolnej, następnie samokształceniowe, teatralne, metodyczno - pedagogiczne, a przy niektórych Ogniskach istnieją już sekcje prasowe, porad prawnych i inne. Większość Ognisk posiada dobrze zaopatrzone bibljoteki, liczące nieraz setki tomów. Majątek Ognisk w gotówce i nieruchomościach stale się zwiększa, tak że niektóre założyły kasy samopomocy. Członkowie Ognisk kształcą się na W. K. N. bądź państwowych, bądź też prywatnych, uzupełniają swe wiadomości za pośrednictwem P. U. K. (Powszechnego Uniwersytetu Korespondencyjnego), Uniwersytetu i Instytutu. Wreszcie Ogniska interwenjują w różnych sprawach u miejscowych władz oraz udzielają porad prawnych kolegom i ludności.

Jeszcze jedno musimy z naciskiem zaznaczyć, że Ogniska są **najgęściej rozrzuconemi placówkami pracy społecznej** — a docierają do najdalszych zakątków naszych ziem wschodnich.

Dane liczbowe o ogólnym stanie pracy organizacyjnej na terenie Oddziałów pow. i Ognisk

Ilość członków Związku — 2850.
Ilość etatów nauczycielskich — 4463.

Stosunek procentowy czł. Zw. do ilości nauczycieli — 63,6%.
Ilość Ognisk — 171.
Ilość nadesłanych spraw — 124.
Ilość zjazdów i zebrań (według sprawozdań) — 1.084.
Ilość dokonanych lustracyj — 105.
Ilość sekcyj — 161.
Ilość bibljotek — 108.
Ilość tomów — 5.390.
Ogniska, prenumerujące czasopisma — 234.

Ilość naucz. dokształcających się na W. K. N. i innych kursach — 369.

Ilość biorących udział w publicystyce — 48.

Uchwalono porad i interwencyj — 456

Kas samopomocy — 5.

Brasław.

Praca na terenie powiatu brasławskiego jest dopiero w stadjum organizacji. Oddział Powiatowy mieści się w Opsie, co wielce utrudnia mu działalność. Do sprawniej działających Ognisk należą Dryświaty.

Dzisna.

W roku 1929 przeprowadzono reorganizację Oddziału Powiatowego, i obecnie praca rozwija się pomyślnie. Oddział Powiatowy zakłada kasę i wynajął lokal. Większą żywotność wykazują Ogniska: Głębokie i Prozoróki.

Mołodeczno.

Praca na terenie powiatu jest prowadzona wolno, ale systematycznie. Powiat zajmuje drugie miejsce w Okręgu pod względem procentowej przynależności nauczycielstwa do Związku. Ogniska wszystkie wykazują żywotność.

Oszmiana.

Praca na terenie powiatu jest utrzymana na wysokim poziomie. Oddział posiada własne urządzenie biurowe kasę oszczędnościowo - pożyczkową i księgarnię

Postawy.

Powiat pod względem organizacyjnym dość zaniedbany, jednak ostatnio wskutek napływu nowych ludzi wykazuje dużą żywotność, i jest nadzieja, że wkrótce dorówna pod każdym względem innym powiatom.

Święciany.

Do niedawna Oddział Powiatowy mieścił się w Nowo-Święcianach, co wielce utrudniało pracę. Obecnie przeniesiono siedzibę Oddziału do Święcian, wynajęto lokal i rozpoczęto planową pracę.

Wilejka.

Praca organizacyjna na terenie tego powiatu przechodziła pewne załamania, obecnie jednak stosunki się unormowały, praca odbywa się normalnie. Oddział posiada lokal i kasę pożyczkową.

Wilno.

Oddział powiatowy ostatnio rozwinął akcję lustracyj Ognisk, co przyczyniło się w znacznej mierze do pobudzenia żywotności organizacji na terenie powiatu. Większą działalność wykazują Ogniska: Mejszagoła i Troki. Ognisko wileńskie w ostatnim czasie wzrosło pod względem liczbowym.

Baranowicze.

Powiat dość silny pod względem organizacyjnym; ma przed sobą, mimo chwilowego osłabienia, widoki rozwoju.

Lida.

Powiat pod względem organizacyjnym do niedawna niedość zwarty. Ostatnio po podziale powiatu na 2: Lida i Szczuczyn rozwinął szeroką działalność i obecnie stoi dość silnie pod względem organizacyjnym. Oddział pow. organizuje kasę i księgarnię.

Nieśwież.

Powiat pod względem organizacyjnym stoi dobrze.

Nowogródek.

Oddział Powiatowy dokonał szczegółowych lustracyj wszystkich Ognisk, i wskutek tego praca na terenie znacznie się ożywiła. Oddział posiada własny lokal i kasę.

Słonim.

Powiat zajmuje pierwsze miejsce pod względem procentowej przynależności nauczycielstwa do Związku. Warunki pracy ma dość trudne. Odczuwa się brak ludzi do pracy w samym Słonimie.

Stołpce.

Oddział powiatowy zorganizowany dopiero 1928 roku i nie zdążył jeszcze objąć ramami organizacyjnemi całego powiatu. Ostatnio wykazał dużą ruchliwość.

Szczuczyn k/Lidy.

Oddział powiatowy zorganizowany dopiero w roku 1930.

Wołożyn.

Powiat zajmuje drugie miejsce pod względem procentowej przynależności nauczycielstwa do Związku. Oddział Powiatowy wykazuje sprężystą działalność i jest pierwszym Oddziałem, jeśli idzie o terminowe i należyte załatwianie spraw.

Praca społeczno - oświatowa.

Akcja oświaty pozaszkolnej jest na terenie ziem północno - wschodnich zagadnieniem wielkiej miary dzięki tutejszym stosunkom politycznym, narodowościowym i społeczno-gospodarczym.

Zagadnienie pracy społeczno - oświatowej kształtuje się tu odmiennie, niż na innych terenach Rzeczpospolitej. Praca społeczno - oświatowa dążyć musi **do zwiększenia sprawności gospodarczej mas ludowych,** chcąc im w ten sposób dopomóc w osiągnięciu minimum warunków egzystencji, by dopiero w oparciu o nie podjąć akcję, mającą na celu rozbudowę kultury duchowej.

Udział nauczycielstwa w pracy społeczno-oświatowej.

Niżej umieszczone zestawienie wykazuje, że udział świadomego swej roli nauczycielstwa związkowego w pracy społeczno - oświatowej wynosi **1463 osób, zatem 50.4%.**

Pracę związkową prowadzi Komisja Oświaty Pozaszkolnej przy Zarządzie Okręgowym Z. P. N. S. P. w Wilnie, na terenie powiatów sekcje oświaty pozaszkolnej przy Zarządach Oddziałów Powiatowych, na terenie gmin referaty oświaty pozaszkolnej przy Og-

niskach. — W pracy społeczno - oświatowej współpracujemy z władzami szkolnemi, a instruktorzy oświaty pozaszkolnej, nauczyciele przydzieleni do władz szkolnych, biorą bezpośredni udział w pracy społeczno - oświatowej Związku.

Dla ujęcia całokształtu zagadnienia oświaty pozaszkolnej powstają wojewódzkie komisje oświaty pozaszkolnej w Wilnie i Nowogródku, już istnieją powiatowe komisje oświaty pozaszkolnej przy sejmikach, a na terenie powstają Ogniska oświatowe. Przedstawiciele Związku wchodzą w skład tych wszystkich organizacyj.

Udział w pracy organizacyj społecznych.

Nauczycielstwo związkowe w swej pracy społeczno - oświatowej dąży do sprowadzenia tej pracy na teren organizacyj społecznych. Dlatego udział nauczycielstwa w życiu i pracy organizacyj społeczno - oświatowych i społeczno - gospodarczych jest znaczny.

Takiego ujęcia pracy społecznej wymaga stosunkowo ubogie dziś jeszcze u nas życie społeczne; powodem zaś tego jest małe wyrobienie obywatelskie mas ludowych. Dlatego organizacje społeczne stają się szkołą życia obywatelskiego tych mas, które, biorąc udział w życiu organizacyj społecznych, tworząc je i prowadząc dość często zupełnie samodzielnie, zaczynają ustosunkowywać się pozytywnie i czynnie do zagadnień życia państwowego i społecznego. Dotychczasowe rezultaty dodatnie tej akcji spowodowały wytworzenie się opinji wśród nauczycielstwa związkowego, że dla działacza społecznego legitymacją jest nie szereg imprez oświatowych, oderwanych od życia, ale ilość i poziom pracy organizacyj społecznych, w których bierze czynny udział.

Nieznaczny jeszcze stosunkowo udział w samorządzie w przyszłości ulegnie zmianie na korzyść, gdyż zaczyna wytwarzać się coraz ściślejsza współpraca między nauczycielstwem a samorządem dla rozwoju kultury duchowej.

Akcja systematycznego kształcenia dorosłych.

Wśród licznych form pracy społeczno - oświatowej na plan pierwszy wysuwa się systematyczne nauczanie dorosłych, ujęte przedewszystkiem w formę **trzystopniowych kursów dla dorosłych.**

Jak wielkim wysiłkiem jest akcja **569 kursów przy 705 stopniach z frekwencją 13693** osób stanie się dopiero wtedy widocznem, jeśli się zważy, że praca na kursach jest albo zupełnie niewynagradzana, albo wynagrodzenie waha się od 50 gr. do 1 zł. za godzinę, jest więc niedostateczne.

Należy stwierdzić, że mimo ciężkich warunków, poziom nauki na kursach stale się zwiększa. Ludność zaczyna zwracać się z własnej inicjatywy coraz częściej do nauczyciela z prośbą o organizowanie kursów. Kursy dla dorosłych stają się z jednej strony coraz częściej terenem, gdzie zaczynają kiełkować idee życia organizacyjnego, z drugiej strony stają się one najpoważniejszą oświatową pracą organizacyj społecznych.

Ze względu na wielkie znaczenie tej akcji i ze względu na niemożność sfinansowania jej przez miejscowe samorządy winny ją przejąć władze szkolne na fundusz „godzin nadliczbowych".

Odczyty.

Akcja odczytowa odgrywa w całokształcie form pracy społeczno-oświatowej ciągle jeszcze dużą rolę, choć znaczenie jej dawne nieco zmalało, czego głównym powodem jest rozwijająca się szybko praca świetlicowa, wiążąca dobrze i celowo kształcenie z pracą wychowawczą.

Dość znaczna ilość odczytów jest ilustrowana przezroczami; odczytami uzupełnia się obrazy, wyświetlane aparatami kinematograficznemi. Zarówno latarń projekcyjnych, jak i aparatów kinematograficznych na naszym terenie ciągle przybywa.

W ostatnim czasie coraz większe zainteresowanie budzi radjo.

Bibljoteki i czytelnie.

Katastrofalnie na terenie naszym przedstawia się sprawa książki; albo jej zupełnie brak, albo występuje jako mało wartościowa, t. zw. książka dla ludu, wreszcie rozbita na drobne, nieracjonalne bibljoteczki. Koniecznem jest zasadnicze rozwiązanie tego zagadnienia przez czynniki państwowe, samorządowe i społeczne. Nauczycielstwo ze swej strony robi, co może, dla zaspokojenia głodu książki.

Czytelnie czasopism stają na odpowiednim poziomie dopiero obecnie w związku z akcją świetlicową ,tak pod względem ilości czasopism, jak i ich doboru. W świetlicach, odbywa się wspólne czytanie gazet, co jest rzeczą wielkiej wagi wobec znacznego procentu analfabetów na tym terenie.

Teatry i chóry ludowe.

Akcja teatru ludowego pod względem ilościowym jest znacznie rozwinięta; pod względem jakości pracy wykazuje już wyraźną dążność wprowadzenia teatru ludowego na nowe tory. Zreformowana akcja teatru ludowego będzie wartościową dla miejscowej kultury ludowej i nawiąże do akcji regjonalnej.

W zakresie chórów ludowych poważniejszą akcję w r. 1929 przeprowadził jedynie powiat stołpecki.

Akcja świetlicowa.

Silny jej rozwój został spowodowany istotną potrzebą. Obecnie na powiat przypada przeciętnie 8—20 świetlic o różnym poziomie pracy.

Kształcenie nauczycielstwa w zakresie pracy społecznej.

Tak znaczny udział nauczycielstwa w pracy społeczno - oświatowej wymaga odpowiedniej akcji, mającej na celu kształcenie nauczycielstwa w tym zakresie. Akcja ta jest prowadzona szeroko przez władze szkolne zarówno w formie kursów o charakterze społeczno - gospodarczym, jak i społeczno - oświatowym. W ciągu dwu lat zorganizowały władze szkolne 17 kursów o charakterze społeczno - gospodarczym i 16 kursów o charakterze społeczno - oświatowym, nadto kilka kursów zorganizowały organizacje społeczne. Nauczycielstwo korzysta z instruktorskich i świetlicowych kursów, organizowanych przez Instytut Oświaty Dorosłych w Warszawie, i z kursów oświatowo - rolniczych, organizowanych przez Z. P. N. S. P. w Brodach.

Zestawienie liczbowe pracy oświatowo-społ. okręgu wileńskiego.

	woj. wileńsk.	nowogródzkie	Ogółem
Udział nauczycieli w pracy oświatowej	706	760	1466 czyli 50% nauczycieli związkowców
Kursy dla dorosłych	277	292	569
Ilość słuchaczy	6686	7007	13693
Ilość nauczycieli na kursach	490	499	989
Ilość odczytów	1763	1636	3399
Ilość przedstawień przy udziale nauczycieli	1372	1070	2442
Ilość nauczycieli pracujących w sekcjech teatralnych, chórach i ork.	520	508	1028

Ilość nauczycieli, współpracujących z innemi organizacjami w pracy społeczno-oświatowej:

	woj. wileńskie	woj. nowogrodzkie	Ogółem
Organizacje młodzieży	257	192	449
Związek Strzelecki	97	157	254
Ochotn. straże pożarne	126	186	312
Kółka rolnicze	137	176	313
Spółdzielnie	137	146	283
Inne organizacje	126	124	250
Samorząd	33	24	57

Uwagi końcowe.

Cała ta szeroko rozbudowana akcja wymaga planowego organizacyjnego ujęcia, jeszcze większej rozbudowy ilościowej, gdyż żąda jej sam teren, zasadniczego i równoczesnego podniesienia poziomu prostego i jeszcze intensywniejszego dokształcenia nauczycielstwa. Zasadnicze dodatnie zmiany w tym kierunku przyniesie rok szkolny 1930/31.

KOMISJA ZARZĄDU GŁÓWNEGO ZWIĄZKU P. N. S. P. W RÓWNEM.

I. Wiadomości ogólne.

Komisja Wołyńska obejmowała rozległy teren województwa wołyńskiego. Praca na terenie tutejszym jest ogromnie utrudniona z powodu braku odpowiednich warunków komunikacyjnych. Brak nietylko dróg kolejowych, ale i odpowiedniej gęstości dróg kołowych sprawia, że członkowie stosunkowo rzadko spotykają się ze sobą, a co za tem idzie i spójnia organizacyjna jest niedostateczną. Najlepszym dowodem tego jest, że mimo stosunkowo wielkiego wysiłku ze strony lustratorów przeprowadzono zaledwie 47 lustracyj, co na liczbę 74 Ognisk okazuje się niewystarczającem.

Na terenie Komisji było 8 Oddziałów Powiatowych i 74 Ognisk. W roku 1927 było tylko 65 Ognisk przy 1345 członkach. W okresie sprawozdawczym liczba Ognisk wzrosła do 74 przy 1497 członkach. Procent nauczycieli związkowców w stosunku do ogółu wynosi 61%.

II. Działalność Ognisk.

Na ogólną ilość 74 Ognisk nadesłało sprawozdania z działalności za ostatnie dwa lata tylko 33 Ogniska. W Ogniskach, objętych sprawozdaniem, odbyło się w okresie sprawozdaw-

czym 72 Walnych Zebrań i 136 posiedzeń Zarządów Ognisk. Na walnych zebraniach poruszano sprawy: W. K. N. na Wołyniu, kursów wakacyjnych, organizacji konferencyj rejonowych, planu pracy, oświaty pozaszkolnej, zasady samokształcenia, samopomocy, organizacji bibljotek pedagogicznych, kursów dla dorosłych, współpracy z innemi organizacjami, regjonalizmu, II-go egzaminu praktycznego i organizacyjne.

Przy Ogniskach zorganizowano 25 sekcyj, w tej liczbie 8 pedagogicznych. Na terenie 33 Ognisk istnieją spółdzielnie: spożywczych 32, mleczarskich 23, rolniczo - handlowych 8, kredytowych 49 i innych typów 8. W pracach spółdzielni biorą czynny udział 52 nauczycieli.

Udział nauczycielstwa w samorządach: radnych w samorządach gminnych 26 nauczycieli, w Sejmikach Pow. — 3, kooptowanych do Komisyj — 9.

Dane powyższe opierają się na sprawozdaniach 33 Ognisk, co stanowi niecałe 44%. Do lepszych Ognisk należą: Łuck, Dubno, Uściług, Kostopol, Stydyń, Chorów, Korytnica, Rożyszcze i Kołki.

Praca społeczno oświatowa na terenie, na podstawie nadesłanych 33-ch sprawozdań przedstawia się w następujących liczbach, które stanowią zaledwie około 44% stanu istotnego. Na tle trudnych pod każdym względem warunków Wołynia liczby te są bardzo wymowne:

Zorganizowano Kursów dla dorosłych 207, skorzystało z nich 3135 osób, odczytów wygłoszono 112, ilość bibljotek 75, przedstawień teatralnych 231, chorów 39, orkiestr 24. Współpracowano ze Związkiem Młodzieży Wiejskiej, Polską Macierzą Szkolną, Strzelcem, Sokołem, Spółdzielniami i t. p.

III. Oddziały Powiatowe.

W okresie sprawozdawczym zasługują na wyróżnienie Oddziały Powiatowe Dubno i Włodzimierz z siedzibą w Uściługu. W swoim czasie bardzo ożywioną pracę prowadził Oddział Pow. w Krzemieńcu, obecnie, niestety, praca osłabła. Mimo, że praca w Oddziałach Powiatowych naogół osłabła w okresie sprawozdawczym, ilościowo jednak stopniowo rozwijaliśmy się. Osłabienie tętna życia organizacyjnego tłumaczy się przepracowaniem jednostek pracą zawodową i ogólno - społeczną, która nie daje możności rozwinięcia szerszej akcji na terenie Związku.

IV. Działalność Komisji.

W okresie sprawozdawczym pracowała Komisja w następującym składzie: przewodniczący kol. Hoffman Jakób, wice-przewodn. Krzemień Józef, skarbnik kol. Romanowski Władysław, sekretarz kol. Broda Stanisław, członkowie kol. kol. Gruszka Władysław, Sciebura Józef, Hilczor Franciszek, Służewski Stanisław, Wołcz Jan, Pytel Władysław, Chrściel Rudolf, Pietrowicz Józef, Cieplewski Edmund, Pietrykowski Stanisław, oraz zastępcy: kol. kol. Her Antonina, Piotrowski Józef, Jeż Jan i Słupczyński Władysław. Jest to ostatni skład Zarządu Komisji, zaś przedtem sekretarzem była kol. Hermaszewska Antonina, kol. Broda Stanisław był skarbnikiem Zarządu, a kol. Romanowski Wł. — zastępcą członka.

Wydział Wykonawczy Komisji stanowili: kol. kol. Hoffmann Jakób, Krzemień Józef, Romanowski Władysław, Broda Stanisław, Pietrykowski Stanisław i Pietrowicz Józef.

Komisja Rewizyjna: Skowroński Aleksander, Moskalec Jan i Teluk Józef. Sąd Honorowy: Bubliński Jan, Białkowski Antoni, Ołtarzewski Felicjan, Gąsior Leon, Polański Zygmunt i Pudło Marja.

W okresie sprawozdawczym odbyło się: 5 posiedzeń pełnej Komisji, 8 posiedzeń Prezydjum Zarządu Komisji i 1 Walne Zgromadzenie Delegatów. Przedmiotem obrad były zagadnienia: organizacja związkowego W. K. N., oświaty pozaszkolnej, bursy dla dzieci nauczycieli, rola nauczyciela w pracy samorządowej, praca społeczna nauczyc. na Wołyniu, organizacja pracy w Ogniskach, interwencje, organizowanie kursów wakacyjnych i regjonalnych, wydawnictwa i plany lustracyj, oraz sprawy organizacyjne. Komisja urzędowała, nie mając własnego lokalu, i w mieszkaniu kol. przewodniczącego i dopiero w październiku 1929 roku został wynajęty lokal przy ul. Maszałka Focha Nr. 2 w Równem. Sekretarjat nie miał wyznaczonych godzin urzędowania dopóki nie było własnego lokalu, natomiast ostatni kwartał 1929 r. biuro Komisji było czynne codziennie od godz. 15 do 19.

W okresie sprawozdawczym wpłynęło do Komisji i odeszło 1905 pism. Sekcje Komisji: organizacyjna — przewodn. kol. Polański, porad prawnych — przewodn. kol. Hoffman, oświatowa — przew. kol. Dec (kooptowany), pedagogiczna — przew. kol. Buczowski (kooptowany), regjonalna i wydawnicza — przewodn. kol. Hoffman. Wynikiem wytężonej

pracy odnośnych sekcyj były: kurs regjonalny i informacyjno - przygotowawczy do II-go egzaminu praktycznego w roku 1929, starania w kierunku organizowania W. K. N. na Wołyniu, rozpoczęcie wydawania Rocznika Wołyńskiego (tom I jest obecnie w druku i ukaże się w maju 1930 r.) poczyniono przygotowania do innych wydawnictw i opracowania monograficznego poszczególnych powiatów Wołynia. Na terenie Komisji było wydawane jedno pismo pedagogiczne: Miesięcznik Pedagogiczny, wydawcą którego jest inspektor szkolny w Dubnie.

W okresie sprawozdawczym udzielono członkom Związku 254 porad prawnych i uskuteczniono 171 interwencyj u władz szkolnych.

Przeprowadzono z ramienia Komisji 47 lustracyj Ognisk i Oddziałów Powiatowych, z czego przeprowadzili: kol. Hoffman 21, kol. Ściebura 12, kol. Polański, 5, kol. Wołcz 3, kol. Broda 2, kol. Więckowska 2 i kol. Romanowski 2. Ostatnio okręg wołyński został podzielony na rejony lustracyjne: kol. Hoffman — powiaty Dubno, Krzemieniec, Włodzimierz i Luboml, kol. Krzemień — pow. Kostopol i Zdołbunów, kol. Broda — pow. Horochów, kol. Polański — pow. Kowel i Łuck i kol. Hermaszewska — pow. Równe.

Adres Komisji: Równe — Wołyń, ulica Marszałka Focha Nr. 2, skrzynka pocztowa 228, telefon Nr. 401 (czynny od g. 15 do 19).

PODKOMISJA ZARZĄDU GŁÓWNEGO ZWIĄZKU P. N. S. P. W STANISŁAWOWIE.

W roku sprawozdawczym odbyliśmy: 8 posiedzeń Wydziału Wykonawczego, 1 zebranie wszystkich prezesów Ognisk i 2 Zarządu

Pism ogólnie przeszło przez nasze ręce: 580 — w tem wpłynęło 353, wysłano 227. Na okres bieżący zwróciliśmy głównie uwagę na:

1) wydawanie własnego miesięcznika, który zaczął wychodzić 1 kwietnia 1929 r.;

2) doprowadzenie do porządku płatności Ognisk i wyrównanie zaległości;

3) przeprowadzenie dokładnej ewidencji członków i wykazanie Ogniskom jej konieczności;

4) nawiązanie ścisłego kontaktu ze wszystkiemi Ogniskami.

I. Teren działalności.

Okręg stanisławowski obejmuje teren woj. stanisławowskiego bez powiatów: Skole, Stryj, Turka (okręgi Lwów), a z przyłączonym powiatem Buczacz (woj. tarnopolskie) wskutek lepszych połączeń komunikacyjnych. Ogółem Okręg nasz obejmuje 13 powiatów a 23 Ognisk. Na terenie Okręgu jest 1 Oddział powiatowy w Rohatynie, obejmujący 4 Ogniska. Okręg nasz ze względu na trudności komunikacyjne w powiatach, a łatwość dostania się do Stanisławowa nie wykazuje potrzeby tworzenia Oddziałów powiatowych, zwłaszcza, że ludzi do pracy brak i lepiej 30 gr. obrócić na lokalne potrzeby Ogniska.

Ogniska są w następujących powiatach: Bohorodczany, Buczacz, Dolina (Dolina i Bolechów), Horodenka, Kałusz (Kałusz i Wojniłów), Kołomyja (Kołom. Kułaczkowce i Peczeniżyn), Kossów (Ognisko jest w Kutach), Nadwórna, Rohatyn (Rohatyn, Bursztyn, Bukaczowce, Bołszowce), Stanisławów, Śniatyń, Tłumacz (Tłumacz, Otynja, Tyśmienica), Żydaczów i Żurawno).

II. Członkowie.

Na 27 Ognisk tylko w jednem Ognisku ilość członków o 3 zmalała, w 5 utrzymuje się w tej samej liczbie, a w 21 wzrosła przeciętnie o 6. Na ogólną liczbę 2865 nauczycieli mamy związkowców 1168, resztę tworzą nauczyciele innych narodowości, jak Rusini, Żydzi. Członkowie Stowarzyszenia Chrześcijańsko - Narodowego w nikłej liczbie 272 skupieni są w kilku tylko miejscowościach dzięki poparciu inspektorów. „Dzicy" wynoszą około 100 osób, których mamy nadzieję prędko mieć w swoich szeregach.

III. Życie organizacyjne.

przebija się w ilości i wartości: a) zebrań, b) lustracyj, c) sekcyj.

a) **Zebrania.** W okresie sprawozdawczym było walnych zebrań w każdem Ognisku przeciętnie 2, zebrań Zarządu 5. Frekwencja na zebraniach wynosiła przeciętnie 24 członków.

b) **Lustracje.** W okresie sprawozdawczym przeprowadzono lustracyj 18. Lustracje przeprowadzili: kol. Gatnikiewicz 9, kol. Jakiel 5, kol. Gadzińska 2, kol. Misiołkówna 1, kol. Grochal 1.

c) **Sekcje:** pomocy koleżeńskiej — 1 Bohorodczany, oświat.-kulturalnych—9, Bołszowce, Bukaczowce, Bursztyn, Kałusz, Kuty, Nadwórna, Otynja, Rohatyn, Stanisławów; pedagogicznych—6, Bołszowce, Bukaczowce, Bursztyn, Kałusz, Dolina, Rohatyn, Stanisła-

wów; dramatyczne — 2 Bursztyn Kułaczkowce; pomocy prawnej — 3 Kałusz, Rohatyn, Stanisławów; krajoznawczych — 2 Kałusz, Nadwórna; kolonij wakac. — 1 Kuty; zabawowa — 1 Rohatyn, pomocy materjalnej — 1 Stanisławów; rysunkowa — 1 Stanisławów.

IV. Finanse.

obejmują: 1) wkładki do Zarz. Głównego, 2) wkładki miejscowe, 3) opłata za „Przegląd", 4) samopomoc koleżeńska.

Wkładki do Zarządu Głównego wpływają regularnie. Na płatność Ognisk i na wyrównanie zaległości położyliśmy w tym roku b. silny nacisk i tu możemy wykazać się znacznym sukcesem, gdyż Okręg nasz pod względem płatności zajmuje w Zarządzie Głównym trzecie miejsce.

Wkładki na miejscowe potrzeby Ognisk są różne i wahają się od 15 gr. do 1 zł.

Opłaty na „Przegląd Naucz." w wysokości 20 gr. od członka wpływają b. regularnie.

„Samopomoc Koleżeńska" jest w następujących Ogniskach: Bohorodczany 100 zł. (pożyczono 15 kolegom), Dolina 311.53 pożyczono 6 kol.; Kałusz 10.000 zł. pożyczono 60 kol.; Kołomyja 3.202.25 pożyczono 26 kol.; Rohatyn 1.714.49 pożyczono 20 kol.; Stanisławów 560 zł. pożyczono 12 kolegom. Razem 15.888.27 zł. — 139 kolegom.

V. Sprawy gospodarcze.

Własny lokal i urządzenie ma 6 Ognisk: Bohorodczany, Buczacz, Kałusz (hotelik), Nadwórna (świetlica), Rohatyn (porada dla włościan), Stanisławów (hotelik o 2 łóżkach).

VI. Samokształcenie

prócz sekcyj pedagogicznych obejmuje jeszcze 1) Koła rejonowe, 2) bibljoteki, 3) czasopisma.

Ogniska współpracują z Kołami rejonowemi, lecz nie ogarniają ich ewidencją organizacyjną.

Bibljoteki — posiada 11 Ognisk, a to: Bohorodczany, Bolechów, Bołszowce, Bukaczowce, Bursztyn, Kuty, Nadwórna, Rohatyn, Stanisławów, Śniatyń, Tłumacz, w łącznej sumie 2227 książek.

Czasopisma — prenumerują Ogniska: Ruch Pedagogiczny 4, Życie Szkolne 4, Wiedza i Życie. 4. Oświata Pozaszkolna. 8. Przegląd Pedagogiczny 3, Przyjaciel Szkoły 1, Szkoła Specjalna. 2. Archiwum Psychologji 1, Miesięcznik Pedagogiczny 1.

VII. Praca oświatowa.

Ścisłe zestawienie dały 2 Ogniska: Otynja i Zydaczów. Wiemy, że ta praca istnieje i to bardzo intensywnie prowadzona, **ale w Ogniskach** brak zrozumienia i poczucia, **że ewidencja** jej powinna być w naszych **rękach.**

Związkowcy (Ogniska) pracują **w** następujących Towarzystwach:

1) w TSL 2, 2) w Kółku Rolniczem, 3) w Strzelcu, 4) w Kołach M. W. 5) w Kołach rejonowych, 6) w Sokole, 7) Straży Pożarnej, 8) w spółdzielniach, 9) w kursach dokształcających.

PODKOMISJA ZARZĄDU GŁÓWNEGO ZWIĄZKU P. N. S. P. W TARNOPOLU.

Działalność ogólna.

Województwo tarnopolskie, jako kresowe, posiada ludność mieszaną, a więc prócz szkół z językiem wykładowym polskim istnieją tu szkoły z językiem wykładowym ruskim i utrakwistyczne. Ten stan rzeczy stwarza i odrębną strukturę tutejszego zespołu nauczycielskiego, gdzie na blisko 3000 etatów nauczycielskich $1/3$ stanowią Rusini, a wobec tego nauczyciele Polacy nie występują tu w tak przeważającej liczbie, jak w województwach środkowych i zachodnich Rzeczypospolitej. Skutkiem tego stanu rzeczy nie może okręg tutejszy wykazać liczby swych członków, dorównywającej okręgom z centralnych województw; natomiast stwierdzić należy, że przeważająca więkzszość nauczycieli Polaków, bo przeszło 1200 osób, zgrupowała się już w organizacji związkowej, a poza nią tylko niewielka grupa osób należy jeszcze do Stowarzyszenia Chrześć.-Narod. Naucz. Reszta nauczycielstwa chodzi tu i ówdzie luzem, wskutek nienormalnego dotychczas, bo negatywnego ustosunkowania się do niedawna jeszcze administracji szkolnej w niektórych powiatach do Związku i jego przedstawicieli. Obecnie stan rzeczy zmienił się już na lepsze, i jest nadzieja, że nauczycielstwo, pozostawione samo sobie, pójdzie z pewnością tam, gdzie zobaczy owocną działalność nietylko dla siebie, ale przedewszystkiem dla narodu i państwa.

Stan liczebny Ognisk wynosi 20 z 1202 członkami.

Obecnie z Okręgu w Tarnopolu przydzielono Ognisko w Buczaczu do Okręgu w Stanisławowie, ponieważ bliskość i dogodność połączenia z tym Okręgiem wpłynąć mogą dodatnio na znaczniejsze ożywienie życia organizacyjnego w tym powiecie.

W grudniu 1929 r. udało się wreszcie uruchomić od 1.I b. r. **Ognisko w Podhajcach,** któ-

re liczy narazie 31 członków, ale spodziewany jest dalszy rozwój tego Ogniska, a w marcu b. r. powstało także **Ognisko w Skałacie**, i obecnie niema już na terenie Okręgu powiatu, w którymby nie było żywej naszej komórki związkowej.

Działalność Ognisk.

Sprawozdanie nadesłały wszystkie dawniejsze Ogniska, a nie nadesłały tylko te, które niedawno do życia związkowego zostały powołane. Z nadesłanych zestawień okazuje się, że naucz. związkowe poza pracą ściśle zawodową i samokształceniową brało bardzo żywy udział i w pracy kulturalno-oświatowej, pomnąc na to, że pracuje na bardzo ważnym odcinku Rzeczypospolitej, gdzie, poza należytem spełnieniem swych obowiązków służbowych, dawać musi ze siebie wiele wysiłku i inicjatywy na niemniej ważnym posterunku, jakim jest oświata i praca pozaszkolna.

Rozwój pracy organizacyjnej i kulturalno-oświatowej na terenie naszych Ognisk zamknąć można w krótkości w następujących zestawieniach, biorąc pod uwagę działalność poszczególnych Ognisk, które — jak wiadomo — na terenie małopolskim są skupieniami większemi aniżeli w innych dzielnicach Polski.

1. Ognisko Borszczów.

Ognisko rozwijało się dotychczas w trudnych warunkach, natrafiając na różne przeszkody. Ponieważ obecnie zostały one usunięte, jest nadzieja, że rozwój życia organizacyjnego na tym terenie wykaże wzmożone tętno. Ognisko liczyło w roku sprawozdawczym 13 członków. Zebrań Zarządu Ogn. odbyło się 3 i 1 zebranie walne.

2. Ognisko Brody.

Liczba członków w r. spraw. wynosiła 30. W r. 1928/29 odbyły się 4 zebrania Zarz. Ogniska i 1 walne zebranie. Na terenie Ogniska zorganizowano 4 stopnie kursów dla dorosłych o 166 słuchaczach. Na kursach tych pracowało 7 naucz. bezpłatnie. Członkowie Ogniska brali czynny udział w pracy społeczno-oświatowej; w dziale samorządowym pracowało 11 nauczycieli, a w pracy społeczno-gospodarczej 6 nauczycieli. Ognisko posiada Kasę Wzajemnej Pomocy z wkładem 550 zł. Lokalu, ani własnej bibljoteki jeszcze nie posiada.

3. Ognisko Brzeżany.

W r. 1928/29 odbyło się 9 zebrań Zarządu Ogniska, oraz 1 walne zebranie. Liczba członków 100.

Ognisko posiada własną bibljotekę, liczącą 383 t., wspólną z kol. Rusinami Kasę Pożyczkową, której kapitał obrotowy wynosił ponad 12.000 zł.

Ognisko to jest jednem z czynniejszych Ognisk na terenie tut. Okręgu.

4. Ognisko w Grzymałowie.

W r. 1928/9 odbyło się zebrań Zarządu Ogniska 2, walnych zgromadzeń 1. Ognisko to liczy 32 członków, pracujących w różnych organizacjach kult.-oświatowych.

5. Ognisko Czortków.

Ognisko to należy do Ognisk, odznaczających się żywszą działalnością. Ma członków 72. Na częstych zebraniach Zarządu (9 zebrań) i walnych zgromadzeniach (3) poruszano sprawy założenia księgarni nauczycielskiej, wynajmu albo zakupna lokalu na pomieszczenie Ogniska, pracy nauczycieli na kursach dorosłych itp. Przy Ognisku istnieją sekcje: pedagogiczna i wycieczkowa.

Członkowie biorą żywy udział w prasie miejscowej („Podole"), umieszczając w niej sprawozdania z pracy oświatowej. Ognisko posiada chór naucz., bibljotekę, liczącą 125 tomów i Kasę Samopomocy Koleżeńskiej. W dziale samorządowym pracuje 22 naucz.

6. Ognisko Kamionka Strumiłowa.

Ognisko liczyło w roku sprawozdawczym 32 członków. Zebrań Zarządu odbyło się 6, oraz 1 walne zgromadzenie. Omawiano na nich sprawy pomocy doraźnej i połączenia naucz. szkół średnich ze Zw. P. N. S. P.

Członkowie brali udział w pracy oświatowej na jednym kursie dorosłych, w dziale społeczno-gospodarczym w liczbie 10 osób i samorządowym 3 czł.

7. Ognisko w Kopyczyńcach.

Ognisko liczy członków 78. W roku sprawozdawczym odbyto 4 zebrania Zarządu i 1 walne zgromadz. Omawiano sprawy utworzenia Kasy Samopomocy Kol., oświaty dorosłych, oraz sprawy pedag.

Rozwój tego Ogniska coraz znaczniejszy; posiada ono teraz Kasę Pożyczkowo-Oszczędnościową z obrotem 1.100 zł., bibljotekę liczącą 195 dzieł. Lokalu własnego dotychczas nie posiada. Praca społ.-oświatowa rozwija się pomyślnie.

8. Ognisko Przemyślany.

W roku sprawozdawczym Ognisko liczyło 74 czł. Odbyto 4 zebrania Zarządu i 2 walne zgromadzenia. Przy Ognisku istnieją sekcje:

pedagogiczna i oświaty pozaszkolnej. Przy Ognisku istnieje Kasa Pożyczkowo-Oszczędnościowa z obrotem kasowym 400 zł. Rozwój Ogniska natrafia na przeszkody z powodu braku własnego lokalu. Troską więc Zarządu jest zdobycie funduszów na wynajęcie odpowiedniego lokalu.

Praca oświatowa-pozaszkolna rozwija się należycie. Członkowie pracują we wszystkich działach.

9. Ognisko Radziechów.

Ognisko odbyło w r. spraw. 6 zebrań. Zarządu i trzy walne zgromadeznia. Jedną z ważnych spraw, poruszanych na zebraniach, była sprawa zainteresowania społeczeństwa akcją rozbudowy szkolnictwa. Przy Ognisku istnieją dwie sekcje: samokształceniowa i muzyczna. Ognisko posiada własną orkiestrę. Czynną jest Kasa Samopomocy i z obrotem 1.500 zł. Własnego lokalu Ognisko nie posiada.

10. Ognisko Tłuste

Członków liczy Ognisko 37. Teren Ogniska obejmuje 27 gmin. W r. 1928/29 odbyło się: zebrań Zarządu Ogn. 3, walne zgromadzenie jedno. Na zebraniach tych omawiane były sprawy rozbudowy szkół, formy i metody pracy oświatowo-społ., oraz utworzenie funduszu (Kasy Samopomocy Koleżeńskiej). Członkowie Ognisk wygłosili w ciągu roku 24 odczytów popularnych po wsiach. W kołach młodzieży oraz w dziale społ.-gospodarczym członkowie zajmują kierownicze stanowiska. Członkowie pracują też w T. S. L. (37). Na terenie działalności Ogniska odbyło się w ciągu roku 23 przedstawień amatorskich. Na terenie Ogn. istnieją: 4 chóry włościańskie i jedna orkiestra. Do Rad Gminnych należy 13 nauczycieli.

11. Ognisko Podhajce.

Ognisko to powstało dopiero niedawno, gdyż uruchomione zostało z początkiem b. r. Jest ono zatem w początkach rozwoju, są jednak widoki pomyślnego jego rozrostu. Ognisko to zajęło się już żywo pracą kulturalno-oświatową i powołało w tym roku do życia z Okręgiem T. S. L. kurs instruktorski 3-dniowy. Liczy ono członków już 31.

12. Ognisko Trembowla.

Ilość członków wynosiła w roku sprawozdawczym 72. Ognisko odbyło w roku sprawozdawczym 4 zebrania Zarządu i 2 walne zgromadzenia. Na zebraniach tych poruszono następujące sprawy: oświaty pozaszkolnej, warunki pracy nauczyciela oraz szereg spraw organizacyjnych. Ognisko ma pomieszczenie w szkole męskiej, obecnie Zarząd czyni starania o wynajęcie odpowiedniego lokalu. Ognisko prenumeruje szereg pism pedagogicznych oraz „Oświatę Pozaszkolną".

13. Ognisko Tarnopol.

Pod względem liczbowym (członków 212), jako też pod względem rozwoju i wielu poczynań we wszystkich kierunkach pracy przoduje Ognisko tarnopolskie — innym Ogniskom—na terenie działalności Zarządu Okręg. Do Ogniska należą prawie wszyscy nauczyciele Polacy z wyjątkiem kilku, którzy należą do zamierającego w tym powiecie Stowarz. Chrz. Nar. N. S. P. a paru nie należy do żadnej organizacji. W ciągu roku odbyły się 4 zebrania Zarządu i 2 walne zgromadzenia. Przy Ognisku istnieją następujące sekcje: bibljoteczna, pedagogiczna, rysunkowa, porady prawnej, samorządowców, gospodarcza oraz imprez i dochodów niestałych Bibljoteka Ogniska liczy 958 tomów, w tem 42 dzieła pisarzy obcych. Ognisko posiada własny lokal, będący zarazem rodzajem świetlicy; prenumeruje też wszystkie pisma związkowe, a prócz tych wiele innych pedagogicznych i naukowych na ogólną liczbę 23. W czasie feryj letnich Zarząd zorganizował tygodniowy kurs, przygotowujący do drugiego egzaminu nauczycielskiego.

W okresie jesienno-zimowym odbywały się pogadanki z działu pedagogicznego i z języka polskiego. W lokalu Ogniska mieści się również bursa naucz. żeńska. We własnym lokalu zainstalowano radjo, na dziedzińcu został urządzony kort tennisowy. Osobna sekcja (imprez i dochodów niestałych) urządza często zebrania towarzyskie z tańcami. Zarazem stale dwa razy w roku odbywają się w Ognisku dwie uroczystości, tradycyjnie od lat 25 łączące członków jakgdyby przy rodzinnym stole, a są niemi: Wspólny Opłatek i Wspólne Święcone.

Ognisko posiada Kasę Wzajemnej Pomocy z obrotem ponad 8.000 zł. oraz Fundusz Pośmiertny, z którego wypłaca się doraźnie kwotę 500 zł. na koszty pogrzebu zmarłego członka. Ponadto członkowie Ogniska biorą czynny udział w pracy społecznej i kulturalnej, współpracując łącznie z innemi Towarzystwami (T. S. L., Strzelcem, Kołami Młodzieży, Woj. Tow. Kraj., L. O P., M. T. O., M. T. R. i t p.) oraz w działach gosp.-społ. i samorządowych.

14. Ognisko Podwołoczyska.

Ognisko liczy członków 29. W r. 1928/29 odbyło się: zebrań Zarządu Ogniska 5, walne zgrom. 1. Omawiano na zebraniach sprawy organizacyjne i zawodowe. Przy Onisku istnieje Sekcja Oświatowa. Lokalu własnego Ognisko nie posiada. Chwilowo mieści się w budynku szkolnym.

Członkowie Ogniska brali żywy udział w pracy pozaszkolnej, a mianowicie: wygłoszono w rejonie działalności Ogniska 31 pogadanek.

Na terenie Ogniska istnieje 1 bibljoteka, 1 orkiestra włościańska i - chór włościański, w których współpracują członkowie organizacji.
Prócz tego przedstawień amatorskich pod kierunkiem nauczycieli odbyło się na terenie działalności Ogniska 24.

15. Ognisko Złoczów.

Ognisko w Złoczowie stoi po Ognisku tarnopolskiem na pierwszem miejscu. Posiada 100 członków. Zebrań Wydziału odbyło się 3, walnych zgrom. 4. Omawiano na nich sprawy organizacyjne funduszu pośmiertnego oraz samokształcenia naucz. Przy Ognisku istnieją sekcje: oświaty pozaszk., zagadnień region., pedagogiczna i porady w sprawach zawodowych.

Ognisko posiada swój wynajęty wygodny i piękny lokal. Istnieje tam kasa pożyczkowa o obrocie 2.281 zł., chór nauczycielski i bibljoteka. 21 człon. pracowało w 11 miejscowościach na kursach dorosłych. Wszystkich słuchaczy na kursach było 705. Kurs subsydjował Wydział Powiatowy. Nadto pracowali członkowie w dziale oświatowym, samorządowym i gospodarczym. Celem poznania okolicy Ognisko urządza często wycieczki regjonalne. Ognisko to znajduje się w pełnym rozwoju. Ostatnio urządziło 2-letni kurs przygotowawczy do W. K. N.

16. Ognisko w Zbarażu.

Działalność Ogniska w ostatnich czasach nieco zmalała. Członków jest 90. Obecnie jednak Ognisko wkracza na dawne tory wybitnie czynnej pracy. Ognisko dąży do posiadania własnego lokalu, a członkowie opodatkowali się dość znacznemi wkładkami na kupno gruntu pod budowę bursy i lokalu Ogniska. Członkowie Ogniska pracują przedewszystkiem w działach społeczno-gospodarczym a 14 członków wchodzi w skład ciał samorządowych.

Ognisko Zborów.

W r. 1928/29 odbyło się 1 zebranie Zarządu Ogniska i 1 walne zgrom. Omawiano na zebraniach sprawy organizacyjne i zawodowe, sprawę Kasy Samopomocy Koleż., reaktywowanie Ognisk w powiecie i stworzenie oddziału powiatowego w Zborowie. Zarząd Ogniska interwenjował w sprawach ogólnych i w sprawach poszczególnych członków u władz szkolnych (K. S. O. L.) przez Podkomisję w Tarnopolu i we Lwowie.

Ognisko Zaleszczyki.

Ognisko to założone w r. 1927 — liczy obecnie 39 członków. W roku sprawozdawczym odbyły się 3 zebrania Zarządu i 1 walne zgromadzenie, na których omawiano sprawy organizacyjne i zawodowe. Ognisko to jest również jednem z czynniejszych Ognisk na terenie województwa. Posiada wynajęty lokal, własną Kasę Wzajemnej Pomocy i bibljotekę. Przy Ognisku założono Sekcję Oświatową, która wzięła na siebie agendy oświaty dorosłych, tworząc kursy wieczorne o liczbie 78 uczestników. Na terenie działalności Ogniska istnieją 2 bibljoteki powszechne oraz 1 orkiestra włościańska. Członkowie Ogniska współpracują z licznemi towarzystwami społ.-oświatowemi.

Działalność Oddziałów Powiatowych.

Osobnej wzmianki z działalności Oddziałów Powiatowych nie umieszcza się w tem sprawozdaniu, ponieważ powstały one dopiero w r. 1930, a to: 1) Oddział Powiatowy w Zaleszczykach dla Ogniska zaleszczyckiego i tłusteckiego i 2) Oddział Powiatowy w Zborowie dla Ogniska w Jeziernej i Zborowie. Wszystkie zaś inne Ogniska na podstawie postanowień § 63 naszego statutu spełniały na terenie danych powiatów rolę Oddziałów pow., korzystając w sprawowaniu swych agend z odnośnych przepisów statutu. W bieżącym roku powołane zostaną także do życia Oddziały pow. w Trembowli i Skałacie.

Współpracowano z następującemi organizacjami: Koła Młodzieży, Strzelec, T. S. L., Sokół, Tow. Krajoznawcze, Spółdzielnie, Kółka Rolnicze, Tow. Św. Stanisława Kostki.

Działalność Podkomisji.

Zarząd Okręgu, a właściwie w okresie sprawozdawczym Podkomisji, postawił sobie

w pierwszym rzędzie za cel objąć siecią organizacji związkowej jeszcze te 2 powiaty, w których dotychczas nie można było założyć Ogniska naucz., a zarazem wytknął sobie jako główny kierunek swej działalności: obudzenie żywszego życia na terenie Ognisk tut. województwa. Można to było uczynić tylko przez bliski osobisty kontakt z Zarz. Ognisk i walnemi zebraniami członków danego środowiska, jak również przez prowadzenie żywej i ciągłej korespondencji, mającej na celu pogłębienie pracy w Oddziałach i informowanie ich, na jakie tory w myśl poleceń Glów. Zarządu powinno się tę pracę skierować.

Celem ujednostajnienia kierunku pracy organizacyjnej we wszystkich Ogniskach zwoływano 2 — 3 razy w roku Zarząd pełnej Podkomisji, a przynajmniej raz do roku w terminie jesienno - zimowym urządzano także w Tarnopolu zjazd prezesów wszystkich Ognisk. Na zjeździe takim składano sprawozdania z dotychczasowych kierunków pracy danych Ognisk i podnoszono znaczenie tych czynników, które na rozwój, względnie zanik życia związkowego wywierały nieraz swój wpływ decydujący.

Celem nawiązania bliższego kontaktu z pracą organizacyjną pojedyńczych Ognisk, wyjeżdżał przewodniczący Okręgu dość często na lustracje i walne zgromadzenia członków do sąsiednich powiatów, a kilka razy do roku do Komisji Lwowskiej i do Kuratorjum w sprawach pojedyńczych członków lub samej Podkomisji. Prócz tego wyjeżdżali w tym czasie kol. Joch do Buczacza, a kol. kol. Sawicki i Halkiewicz z Czortkowa do Borszczowa.

Bardzo często bywała też Podkomisja łącznikiem między danem Ogniskiem a Komisją we Lwowie, jak również interwenjowała często w interesie członków w Zarządzie Głównym w Warszawie.

Poza tem nie zapominał Zarząd Podkomisji i o innych, niemniej ważnych sprawach. I tak w lecie r. ub. urządził wycieczki na Powsz. Wystawę Krajową w Poznaniu i nad morze, w których wzięło udział 53 osoby ze sfer nauczycielskich z terenu Okręgu. Przy poparciu Podkomisji miejscowe Ognisko stworzyło jednomiesięczny kurs przygotowawczy do egzaminu kwalifikacyjnego.

Wkońcu nadmienić należy, że Zarząd Podkomisji brał czynny udział w pracach społeczno-oświatowych, stojąc w bliskim kontakcie z temi Towarzystwami, które dążyły do skoordynowania tej pracy na terenie całego województwa.

Obecny skład Zarządu Okręgu stanowią:

1) Kol. Józef Czabanowski — przewodniczący.
2) Kol. Antoni Joch — zast. przewodn.
3) Kol. Edmund Kaczkowski — sekretarz.
4) Kol. Bronisław Kamiński — zast. sekr.
5) Kol. Adolf Bauer — skarbnik.
6) Kol. Kamila Jetschinow — zast. skarbnika.

Prócz tego w skład Zarządu wchodzą:

1) Kol. Bończar Józef, Zborów.
2) Kol. Dutkowski Piotr, Grzymałów.
3) Kol. Juszczak Stanisław, Krowinka.
4) Kol. Stelliga Witold, Jabłonów.
5) Kol. Sojka Władysław, Czortków.
6) Kol. Zieliński Jan, Zaleszczyki.
7) Kol. Nasielska Helena, Brzeżany.
8) Kol. Karzyński Józef, Złoczów.
9) Kol. Biały Antoni, Jezierna.
10) Kol. Frankowski Karol, Podhajce.
11) Kol. Blicharski Wojciech, Mikulińce.
12) Kol. Tomaszewski Marjan, Borki Wielkie.
13) Kol. Wojnarski Mikołaj, Płotycz.
14) Kol. Dąbrowski Franciszek, Kozłów.
15) Kol. Kirchner Zdzisław, Tarnopol.

Zastępcy:

1) Kol. Szatkowski Karol, Łuka Wielka.
2) Kol. Zazula Wł., Draganówka.
3) Kol. Hoffmoklowa Wanda, Zbaraż.
4) Kol. Fedorowski Stanisław, Zborów.

Sąd honorowy:

1) Kol. Kruczkowski Al., Tarnopol.
2) Kol. Gardjasz Antoni, Podwołoczyska.
3) Kol. Szymański Jan, Janów.
4) Kol. Szczepanowski Jan, Zbaraż.
5) Kol. Tennenbaum Józef, Tarnopol.

Zastępcy:

1) Kol. Zwetschek Eugenjusz, Trembowla.
2) Kol. Żołyński Tomasz, Myszkowice.

Komisja Kontrolująca:

1) Kol. Burkiewicz Emil, Tarnopol.
2) Kol. Urbański Józef, Złoczów.

Zastępcy:

1) Kol. Latkiewicz Juljan, Trembowla.
2) Kol. Gołtwaldówna Ewelina, Zbaraż.

4. ZESTAWIENIE PORÓWNAWCZE.

Ruch organizacyjny Związku P. N. S. P.

WOJEWÓDZTWO	Liczba miast administracyjnie wydzielonych i powiatów								Siedziba Okręgu	Liczba Oddziałów powiatowych w latach		
	Ogólna		objętych organizacją w latach									
			1927		1928		1929					
	miast wydz.	powiatów	miast wydz.	powiatów	miast wydz.	powiatów	miast wydz.	powiatów		31/XII 1927 r.	31/XII 1928 r.	31/XII 1929 r.
Ogółem . .	*15*	*262*	*9*	*244*	*15*	*250*	*15*	*249*	*Ogółem Oddziałów*	*143*	*153*	*160*
Białostockie . .	—	13	—	13	—	13	—	13	Warszawa	13	13	13
Kieleckie . . .	—	17	—	17	—	17	—	17	Kielce	17	17	17
Krakowskie . . .	1	22	1	22	1	22	1	22	Kraków	19	19	19
Lubelskie . . .	1	19	1	19	1	19	1	19	Lublin	16	17	19
Lwowskie . . .	1	27	1	27	1	27	1	27	Lwów	8	8	10
Łódzkie	1	13	1	13	1	13	1	13	Łódź	13	13	13
Nowogródzkie . .	—	8	—	7	—	7	—	7	Wilno	6	7	7
Poleskie	—	10	—	10	—	10	—	10	Brześć n/B.	6	6	8
Pomorskie . . .	2	17	2	11	2	13	2	14	Toruń	2	3	3
Poznańskie . .	4	35	1	26	4	28	4	27	Poznań	2	5	5
Śląskie	3	8	—	8	3	8	3	8	Katowice	4	4	5
Stanisławowskie .	—	15	—	16	—	16	—	15	Stanisławów	1	1	1
Tarnopolskie . .	—	17	—	15	—	16	—	16	Tarnopol	—	1	1
Warszawskie . .	1	23	1	23	1	23	1	23	Warszawa	23	23	23
Wileńskie . . .	1	8	1	7	1	8	1	8	Wilno	6	8	8
Wołyńskie . . .	—	10	—	10	—	10	—	10	Równe	7	8	8

Liczba członków Związku P. N. S. P. na tle ogółu nauczycieli i szkół.

WOJEWÓDZTWO	Liczba szkół powszechn. w r. 1928/29	Liczba nauczycieli w r. 1929/30	Liczba czł. Związku w r. 1930
Ogółem . .	*67.819*	*70.823*	*40.818*
Warszawa m. stoł. .	1.979	2.103	984
Warszawskie . . .	5.545	5.806	4.120
Łódzkie	5.814	6.097	4.004
Kieleckie	6.016	6.310	4.617
Lubelskie	5.659	5.960	4.472
Białystockie	3.237	3.303	2.197
Wileńskie	2.376	2.499	1.408
Nowogródzkie . . .	1.863	1.977	1.494
Poleskie	1.843	1.986	1.387
Wołyńskie	2.442	2.683	1.595
Poznańskie	5.738	5.867	1.164
Pomorskie	3.121	3.179	524
Śląskie	4.126	4.324	2.079
Krakowskie	5.850	6.041	4.533
Lwowskie	6.462	6.667	3.644
Stanisławowskie . .	2.818	2.952	1.257
Tarnopolskie . . .	2.930	3.069	1.339

5. Z ŻAŁOBNEJ KARTY.

Kończąc nasze sprawozdanie organizacyjne, poświęcić musimy jeszcze kilka słów tym Kolegom i Koleżankom, którzy opuścili nasze szeregi związkowe i odeszli w krainę wiecznego spokoju, skąd nikt nie wraca. Zatrzymując się nad cichym i spokojnym cmentarzem związkowym, nad temi licznemi mogiłami, w skromne krzyże przyozdobionemi i przeglądając kartę, zapełnioną czarnemi głoskami, widzimy wśród tych, którzy odeszli od nas, dzielne jednostki, ofiarne dla pracy, które przedwcześnie stargane żmudną pracą

w okropnych warunkach dały śmierci obfity plon. Tylko serdeczna i trwała pamięć o nich, o ich życiu i czynach łączy nas z niemi.

Ogółem zmarło 229 osób, w liczbie tej 127 kolegów i 102 koleżanek. Z liczby tej, co niemal każda druga osoba ginie od strasznej choroby nauczycielskiej, jaką jest gruźlica, która bez litości kosi życie ludzkie w kwiecie wieku, zabierając jedną ofiarę po drugiej. Na gruźlicę umarło 107 osób, t. j. 47%.

Oto nazwiska tych, którzy odeszli:

Augustyniak J., Albertowa Julja, Barnaś Juljan, Burkiewicz Jan, Boroniówna Zofja, Biedrońska Aniela, Bochniewiczowa z Wawrzyokich Teresa, Bartoszewski Antoni, Boratyńska Bolesława, Burkowicz Stanisław, Bień Ludwik, Bereżyńska z Michalskich Karolina, Brzezińska z Kozłowskich Walerja, Baran Jan, Bukowy Adolf Wincenty, Bereśniewiczowa Jadwiga, Błażewska Bolesława, Borejko Władysław, Biłykówna Marja, **Bereśniewicz Kazimierz**, członek Zarządu Głównego, Chróścicki Bolesław, Cześnikowski Piotr, Centkowski W., Czaplińska Marja, Capikówna Anna, **Ciężobka Jan**, przewodniczący Zarządu Okręgowego w Krakowie, Drozdówna Marja, Druzgałowa Zofja, Drzewicka Elżbieta, Dębiec Czesław, Demjaniukówna Natalja, Deisenberg Bolesław, Dybichowska z Chromów Ksawera, Duczyńska Anna, Dynowska Helena, Dutkiewiczowa Helena, Fabiańska Zofja, Fleszarówna Józefa, Firla Antoni, Fiedlerówna Zofja, Fiedler Efroim, Frey Stefan, Gąska Franciszek, Gajdówna Kazimiera - Zofja, Guzikowa Olga, Gołąb Kazimierz, Glesman Gustaw, Giermańska z Krebsów Zenobja, Grudziński Bolesław, Gliwicz Ignacy, Gaedówna Marta, Grzęski Marjan, Galczenkowa Janina, Hornung Józef, Hnatow Tomasz, Horodyski Józef, Hołujówna Marja, Hermanówna Łucja, Hammerowa Janina, Hordziejkowa Aniela, Hołdowicz Stanisław, Heinówna Hermina-Aniela, Hładkowa Aniela, **Joteyko Józefa**, Jodłowski Kazimierz, Jasińska Zofja, Jankowska Michalina-Wanda, Jaworski Jan, Jachimowski Juljan, Jaroszewski Marjan, Iżycki Edward, Jędrzejczak Florjan, Kamińska Helena, Kukulski Bronisław, Kopaczówna Zofja, Korzepska z Kubickich Irena, Keffermüller Wilhelmina, Kroczyńska Marja, Kisiel Aleksander, Karakiewicz Jan, Kolman Kazimierz, Kozłowski Roman, Książkówna Marja, Kuszykówna Stefanja, Krynicki Henryk, Koenigsmannówna Marja, Kołodziejczyk Teodor, Kądziołka Stanisław, Kostka Stanisław, Kowal Józef, Komelak Jan, Kruziel Roman, Kowalkiewiczowa Stefanja, Kurbykówna Helena, Kita Jakób, Krzywka Zdzisław, Kuniewicz Helena. Komorowski Antoni, Kosmalski Stefan, Krawczyk Juljan, Kędzior Edward, Lewandowski Jerzy, Łopuchowa Zofja, Lipski Ludwik, Lisicki Stanisław, Linderówna Franciszka, Lachiewicz Wincenty, Leśniewski Jan, Latosiński Józef, Leśniakówna Stanisława, Łuszpiński Franciszek, Motylenko Aleksander, Martewicz Ignacy, Młotówna Irena, Marek Wawrzyniec, Marek Paweł, Minczewska Marta, Marońska Marja, Majewska Bronisława, Misiara Konstanty, Myckowa Zofja, Małodobra Felicja, Mioduszewska-Wiebe Stefanja, Nakielny Józef, Niemczyk Stefan, Nawrocka Marja-Jadwiga, Nobis Antoni, Nowakowa Stanisława, Nowakowski Jan, Niemiec Władysław, Nowakowska Helena, Ozimek Ludwik, Orłowski Jerzy, Ochociński Stanisław, Opińczycowa z Borzobohatych Marja, Pajtaszówna Zofja, Pengiel Klemens, Pańczukowa ze Steinbachów Emilja, Pająk Stanisław, Pac Jan, Ptasznik Józef, Pawlikowski Stanisław, Pikówna Ernestyna, Przystapówna Julja, Pamutowa Rozalja, Płachecka Marja, Pawikowska Ludmiła, Prechitko Leon, Polińska z Kowalskich Janina, Roczniak Tadeusz, Różycka Zofja, Rabowa z Nesterczuków Antonina, Radlmesser Marja, Romański Kazimierz, Rosadowski Edmund, Suchecki Adam, Steckówna Marja, Strusiński Stanisław, Stanieczek Jan, Sagan Stanisław, Sander Jakób, Sniadała Piotr, Szostakowski Karol, Salabura Aleksander, Sawicki Ludomir, Stoszko Kornel, Szawiński Mikołaj, Stadniczenkówna Józefa, Sozański Józef, Soja Walerjan, Swięch Jan, Skowron Ludwik, Surkowa Wiera, Strojek Mieczysław, Szarska Marja, Szałański Karol, Steciwko Klemens, Skórecki Jakób Rudolf, Stawska Stanisława, Szemalikowska Marja, Szczerbkowski Jakób, Samborski Antoni, Szubert-Sinicka Jadwiga, Szawińska Albertyna, Tarnawska Marja, Taranowa Helena, Taraczek Jan, Tomaszewska Bonifacja, Tarkowski Józef, Tucholska Alina, Tryszczyłłówna Ludwika, Urbanik Władysław, Urbanek Józef, Ulewicz Stanisław, Urbanik Karol, Wesołkowa Marja, Wągrzycka z Sieków Elżbieta, Wiszniewski Władysław, Wierzbicka z Klawellich Olga-Klementyna, Wątróbska Janina, Wnukowska Kazimiera, Wolańska Marja, Wargała Michał, Węgliński Szymon, Winkler Józefa, Wenda Edmund, Wojtaszkowa z Pasków Wiktorja, Węgliński Aleksander, Widuchówna Elżbieta, Westwalewiczówna Barbara, Witwicki Kwiryn, Witkowski Władysław, Widzińska Ludwika, Wyrostkówna Stanisława, Woskowiczowa z Klepackich Marja, Wyszyński Albin, Wiącek Michał, Zattokalówna Jadwiga, Zahorański Stanisław, Żywocka Helena, Zarębianka Bronisława, Żuchowski Roman, Zuchowicz Edward, Zając Wojciech, Zifferblatt Michał, Zbiegniewski Franciszek, Zarański Czesław, Zieleniewski Feliks, Zamościk Ignacy.

Cześć Ich drogiej pamięci!

Część IV. SAMOPOMOC LECZNICZA.

1. SANATORJUM W ZAKOPANEM.

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI SANATORJUM ZA OSTATNI OKRES SPRAWOZDAWCZY.

Okres sprawozdawczy musi być zamknięty konkluzją, iż dzieje się źle. Warunki, wśród których nauczycielstwo bytuje, pracuje i żyje, nie poprawiają się, niehigjeniczne izby szkolne źle oświetlone, źle ogrzewane lub zupełnie nieogrzewane porywają swoje ofiary, jak i mieszkania po nędznych chałupach, a nawet, jak widać ze sprawozdania lekarskiego, nawet lepiankach.

Nasza bezustanna akcja ratownicza, trwająca 7 lat, nie daje takich owoców, jakie dałby mogła, albowiem nie idzie z nią współrzędnie akcja podnoszenia jakości szkół i mieszkań nauczycielskich, podnoszenia stanu odżywiania, co związane jest przecież z poborami. Jak szkolnictwo stanęło przed katastrofą szkolną, ,tak i nauczycielstwo stoi przed katastrofą ofiary zdrowia i życia. Liczbowy stan zachorzeń nie zmniejsza się, lecz, przeciwnie, ze wzrostem członków — wzrasta. Obecnie stoimy przed dylematem, jak nieść pomoc wszystkim tym, którzy zarejestrowali się pod kategorję chorych. Obecnie czeka ich zgórą 300 osób. Materjał chorych coraz cięższy, coraz bardziej skomplikowany. Lekarze stają przed koniecznością przetrzymywania chorych na oddziałach ponad przeciętną normę, co powiększa kolejkę do granicy, jeszcze nigdy u nas nieobserwowanej. Dawniej w rzadkich wypadkach czekano na wolne miejsce trzy miesiące, teraz czeka się cztery. A ci, którzy czekają, tracą cierpliwość i na nasze barki składają swój żal i swoją troskę.

Statystyka lekarska w zakresie samych mieszkań wykazuje 33.08% mieszkań wilgotnych, szkół wilgotnych 41.6%, zarejestrowanych wśród naszych chorych na podstawie ich opowiadań. Nie zamyka to jeszcze w zupełności statystyki, bo nie sporządza się jej przecież wśród tych, którzy nie byli i nie leczą się w Sanatorjum.

Posiadamy bardzo obfity materjał statystyczny pracy i ruchu niemal wszystkich większych sanatorjów w Polsce. Statystyka ta wykazuje, że odnośnie do ilości lekarzy, pracujących w Sanatorjum, zajmujemy **pierwsze miejsce w Polsce.** Dowodzi to dwu zasadniczych rzeczy: że materjał do leczenia jest bardzo absorbujący siły lekarzy, i że w tym kierunku kładziemy najsilniejszy nacisk. W okresie sprawozdawczym zwiększyliśmy liczbę lekarzy o dwu w ten sposób, że zaangażowaliśmy dochodzącego lekarza laryngologa, a medyka zastąpiliśmy rzeczywistym lekarzem.

Żeby się przekonać, jak przedstawia się w cyfrach wydajność wydziałów leczniczych w sanatorjum, wystarczy popatrzeć na bardzo charakterystyczne zestawienie w sprawozdaniu lekarskiem.

Jeżeli zaś weźmie się pod uwagę, że w wielu sanatorjach, niezależnie od opłaty dziennej, zabiegi opłaca się dodatkowemi opłatami, natenczas uwypukla się jaskrawo wartość samopomocy szczególnie wśród nauczycielstwa, którego wynagrodzenie nie pokrywa potrzeb codziennych.

Administracja Sanatorjum w okresie sprawozdawczym wykazuje pewien przyrost, tłumaczący się bądź to powiększeniem działów pracy, bądź też koniecznością obsadzenia wydajniej pewnych oddziałów.

W okresie sprawozdawczym powiększyliśmy liczebnie personel elektrowni o jednego pracownika, tak ze względów zasadniczych, jak też i ze względu na powiększenie warsztatowni. Dobudowaliśmy do istniejącej elektrowni z własnych funduszów objekt, obejmujący kuźnię, filtrownię, tokarnię.

Dział ten postawiliśmy na tej wyżynie

że obecnie wszystkie naprawki i przeróbki w zakresie technicznych urządzeń Sanatorjum przeprowadza się we własnym zakresie, a zarazem na zasadzie uzyskanej licencji ze starostwa przyjmuje się z zewnątrz roboty specjalne, co pokrywa obecnie niemal w zupełności utrzymanie pracownika, a powstrzymało niezbędne wydatki na przeróbki, poprawki i t. p. zużytych części armatur i urządzeń. Filtrownia, zorganizowana własnemi siłami, pozwala nam obecnie zredukować ilość oliwy do elektrowni do ⅓ części. Przyczem z powodu przyrostu nowej dodatkowej siły ekonomja sił pracowników utrzymana jest na normalnym poziomie, a wydajność motoru w ilości własnych kwt. powiększona wyraźnie.

Z własnych również funduszów Sanatorjum ułatwiło **lokomocję** pacjentom przez zakupienie autobusu, kursującego stale pomiędzy Sanatorjum a miastem i przewożącego chorych (którym lekarz pozwala wychodzić na miasto) za minimalną opłatą 50 gr. (3 km.). Autobus ten z powodzeniem spełnia również rolę karetki Pogotowia. Mieliśmy wypadki, że chorych przewoziliśmy do odległych i bardzo odległych miejsc zamieszkania jedynie za cenę benzyny i diety szofera. Cel zatem, dla którego służy autobus, usprawiedliwia w zupełności jego niesamowystarczalność, którą w tym roku dogonimy przez organizowanie dla kursów i t. p. zbiorowych wycieczek również za minimalną opłatą.

Obecnie opracowujemy projekt **rozbudowy Sanatorjum** przez przesiedlenie zamieszkałych w Sanatorjum pracowników do osobnego budynku. Przesiedlenie to może nam efektownie powiększyć stan łóżek o 18, czyli jeśliby teoretycznie pacjent zajmował łóżko 3 miesiące, natenczas w roku możemy powiększyć przejście chorych o 72 osób, co byłoby już wielkim plusem. Plany i kosztorys zostały przekazane do Zarządu Głównego z prośbą o rozpatrzenie ich przez specjalny Komitet Budowy, który został utworzony z okazji budowy Domu w Warszawie. **Sfinansowanie** tej budowy obciążyłoby Sanatorjum na lat 15. Dyrekcja podejmuje te roboty wstępne przedewszystkiem jako wskazania na najbliższą przyszłość dla tych, którzy po nas obejmą ten trud.

W okresie sprawozdawczym zakupiono **aparat radjowy** Philipsa, obsługujący całe Sanatorjum w tym stopniu, że w niedługim czasie w każdym pokoju zosobna pacjenci korzystać będą z audycyj indywidualnie. Pracę tę podjęli przy pomocy naszego elektrotechnika dr. Stella i koledzy Sobolewski i Dąbek.

Powstało małe kółko miłośników radja, które ściąga 1 zł. od koleżanek i kolegów za wydzierżawienie słuchawek i prawo korzystania z radja. W zakresie uzyskanych funduszów przeprowadza się zakup dalszych słuchawek, naprawę i t. p. Dyrekcja w roku bieżącym, niezależnie od kosztów aparatu i sieci, tudzież słuchawek, przeznacza 500 zł. na konserwację i zakup dalszych słuchawek i części zapasowych.

W suterenach zakładu Dyrekcja zorganizowała dla chorych, zajmujących się fotografją, wzorową **ciemnię fotograficzną**. Wyszliśmy z tego założenia, że znajomość fotografji jest bardzo ważnym czynnikiem w coraz bardziej bujnym ruchu regjonalnym, krajoznawczym i t. d. W tym celu też przeprowadza się kursa fotograficzne. W ostatnim okresie sprawozdawczym odbyły się dwa kursy (prowadził T. Malicki).

Strona biurowa administracji, aczkolwiek wykazuje rozrost pracy, liczebnie pozostała ta sama. Pracują tylko zwolnieni lub emerytowani z powodu choroby nauczyciele, z wyjątkiem buchaltera-fachowca. Dział przyjęć i ewidencja podań oparta ściśle na regulaminie przyjęć. Prowadzi się jawnie kolejkę podań, tak że każdy chory czekający ma prawo wglądu w listę kolejności.

Ostatnie dwa lata pracy z małemi, niestety, jeszcze wyjątkami zatarły w zupełności wśród koleżanek i kolegów podejrzenia nieścisłości przestrzegania kolejki. Stale jednak i w silnem napięciu pozostaje kwestja przyśpieszenia terminu przyjęcia, dyktowana troską o własne zdrowie i los. Tutaj stale jesteśmy bezsilni i bezradni. Jak wspomnieliśmy na początku, ostatnie dwa lata wykazują stałe zwiększanie się liczby chorych, a w dodatku pomiędzy nimi procent ciężko chorych jest z roku na rok coraz większy. Chorzy ci coraz dłużej zajmują łóżka, tak że posuwanie się kolejki w stosunku do przyrostu podań jest wolniejsze. Dyrekcja musi zwrócić na podstawowe dwie rzeczy uwagę:

1) **O ruchu chorych** decydują jedynie lekarze. Na zasadzie regulaminu oni decydują o wyjeździe lub przetrzymaniu chorego, tak że Dyrekcja jest jedynie organem kontrolującym, czy ruch chorych odbywa się na zasadzie, ustalonej regulaminem. Dyrekcja tedy nie może i nie podjęłaby się nigdy akcji usuwania chorych z Sanatorjum. Czynnik lekarski zatem reguluje ruch, i skoro czynnik

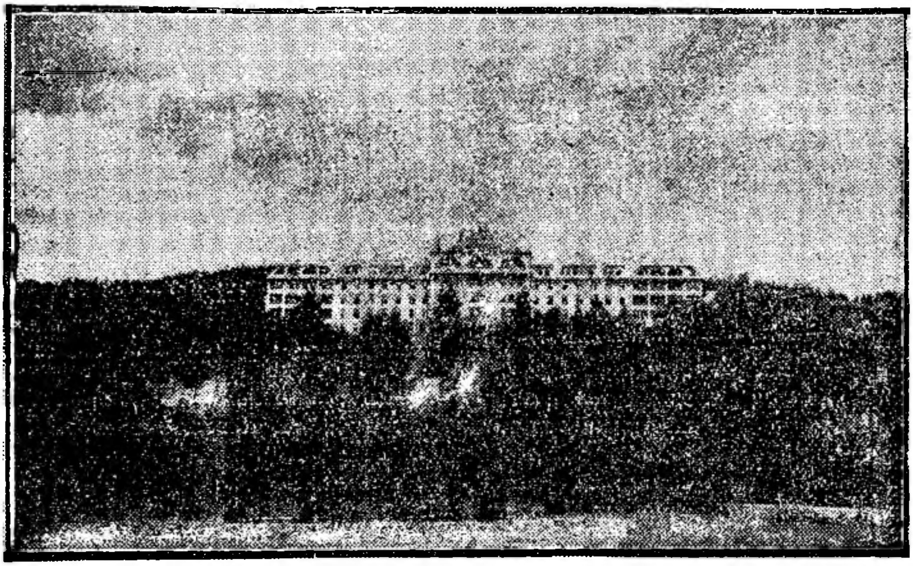
ten na zasadzie swych regulaminowych uprawnień kwalifikuje chorego na dłuższy pobyt, ustaje wszelka dyskusja. W obecnym stanie rzeczy 50% łóżek obsadzonych jest ciężej chorymi, a w wielu wypadkach, kiedy termin pobytu przekroczyć musi najdalej idącą regulaminową rozpiętość, stosuje się t. zw. trzecie łóżka, to jest do pokoi 2-osobowych wprowadza się za zgodą i wolą mieszkańców trzecie łóżko dla tego pacjenta, któremu lekarze muszą jeszcze zalecać pobyt w Sanatorjum. Zwiększa to liczebnie stan chorych, nie tangując łóżka preliminowanego w ogólnym stanie łóżek.

W konkluzji kolejka posuwa się niesłychanie wolno i w ostatnich czasach, nawet na oddziałach męskich, gdzie czekanie w nielicznych wypadkach przekraczało zaledwie maksymalnie 6 tygodni, obecnie trwa ponad trzy miesiące. Na kolejce w tej chwili znajduje się **zgórą 270 osób.** W tem wielka ilość takich, którzy jedynie na wakacje mają możność podjąć kurację, i którym w tym stanie rzeczy kuracji tej w drodze kolejności zabezpieczyć nie możemy.

2) Ten stan rzeczy, jak i przyrost członków przy nie zmieniających się warunkach pracy i bytowania wskazuje, że Sanatorjum na najbliższy okres czasu winno podnieść stan łóżek do **300 czyli o 120 łóżek.** Wskazaniem tedy dla najbliższego pokolenia nauczycielskiego będzie wybudować obok drugie Sanatorjum o **100 — 120 łóżkach** dla wypadków cięższych. Dla tej akcji przyszłości wykupujemy potrochu grunta obok Sanatorjum, tak że nawet obecny stan posiadania pozwala nam już realnie myśleć o tej koncepcji, jeżeli chodzi o sprawę miejsca.

Wobec powolnego tempa rozwoju akcji budowy szkół i mieszkań i poprawy warunków bytowania nauczycieli nie należy tego wskazania bagatelizować. Nie należy również winić i zwalać na barki Sanatorjum odpowiedzialności za to, że ma mniej łóżek, aniżeli w tej chwili potrzeba, że nie może w tempie możliwie szybkiem obsłużyć potrzeb wszystkich potrzebujących. Wniknięcie i sąd o tych sprawach nie powinny być powierzchowne, lecz iść winno w głąb zagadnienia— w kierunku konieczności rozwoju placówki. Gdyby to była sprawa, dająca się zamknąć cyframi, obracającemi się w setkach tysięcy, kto wie, czy nie porwalibyśmy się na ten czyn już we własnym zakresie, własną inicjatywą, własnym groszem z zadłużeń. Ale to jest kwestja miljonów, kwestja wysiłku wielkiego dla nowego pokolenia nauczycielskiego.

Akcja dawniej obszernie omawianej potrzeby budowy **Domu Rodzinnego** posuwa się wolno naprzód. Obecny stan finansowy tej akcji wykazuje kwotę, znajdującą się na

Sanatorjum w Zakopanem.

koncie P. K. O. 15.303 zł. 50 gr. i w Warszawie 5.008 zł. 02 gr. Z braku miejsca w numerze sprawozdawczym, nie umieszczamy wykazu ofiarodawców indywidualnych i Ognisk, albowiem kwoty te w większości wpływają czekami. Zestawienie Ognisk ukaże się w powakacyjnym numerze „Głosu". Akcja ta przybierze konkretne formy w postaci budynku nie wcześniej, jak uzyskamy kwotę 100.000 zł., do której, niestety, jeszcze daleko.

Wszystkim koleżankom i kolegom, tudzież Zarządom Ognisk Oddziałów i Komisyj,, które dopomogły w rozsprzedaży znaczków, dziękujemy serdecznie za ich trud i prosimy o dalszą pamięć.

Akcja **Koła Samopomocy** na terenie Sanatorjum polega na zbieraniu dobrowolnych składek i organizowaniu imprez na rzecz tego funduszu. Koło ma charakter zupełnego samorządu i w zakresie swych funduszów i regulaminu udziela drobnych pożyczek i subwencyj li tylko pacjentom Sanatorjum. Musimy podnieść z żalem, że w wielu a wielu wypadkach drobne, a tak ciężko przez ogół zapracowane pożyczki, nie są zwracane mimo próśb i upomnień.

Bibljoteka Sanatorjum rozrasta się coraz bardziej. Zaczyna nam brakować miejsca w dotychczasowym lokaliku. Bibljoteka utrzymywana jest z opłat pacjentów i ze stałych, a bardzo poważnych dotacyj ze strony Dyrekcji Sanatorjum.

Ruch obcych, zwiedzających Sanatorjum z roku na rok jednako silny. Sanatorjum powoływane jest do brania udziału w wystawach i innych przeciwgruźliczych akcjach i udział wedle swych możności bierze.

Dyrekcja Sanatorjum została zaproszona do wzięcia udziału w **ankiecie międzyministerjalnej**, organizowanej z ramienia Ministerstwa Robót Publicznych w Zakopanem w sprawach rozwoju Zakopanego.. W ankiecie wystąpiła z samodzielnemi wnioskami. Elaborat ankiety, jako obszerny tom, wydany przez Ministerstwo, ukazał się obecnie z druku.

Zarazem z obowiązku, nałożonego wyborem i przekonaniem o konieczności tego wyboru, bierze dyrektor udział w obradach Rady Miejskiej, jako jej członek, zajmując zawsze stanowisko w zasadniczych kwestjach sanitarnych i szkolnych.

W zakresie **intellektualnym i kulturalnym** Sanatorjum stara się stale stać na wyżynie przez organizowanie wykładów, wyświetleń i widowisk.

Poza ramami Sanatorjum **ferma Brody** dostarcza jak zwykle swych płodów i nabiału. Dział gospodarczy Sanatorjum nie zmniejszył swego stanu posiadania w zakresie hodowli, podniósł z powiększeniem wpływów przez powiększenie stawki dziennej ze strony Rządu stopę odżywiania do granicy ostatecznych wymogów.

Dom Zdrowia przestał być placówką turystyczną, a zamieniony został na Dom Członków Rodzin z gruźlicą zamkniętą. Stał się zatem lecznicą z własnym lekarzem i własnemi urządzeniami, wystarczającemi zakresowi swej działalności.

Zakres agend Dyrekcji powiększa znacznie obrona prawno - służbowa chorych. Ścisłe współdziałanie Zarządu Głównego i Zarządów Okręgowych z Dyrekcją Sanatorjum ratuje w wielu wypadkach zagrożonych. Rozpiętość i różnorodność tej pracy, jak i wszystkich wydziałów pracy na terenie Sanatorjum — instytucji specyficznej, gdzie pracuje się i współżyje z chorymi, wytwarza pewien nastrój i gorączkę życia tak napiętą i tak bez wypoczynku, prawie bez urlopów i świąt, że wskazania nasze polecamy głębokiej uwadze szczególnie młodzieży nauczycielskiej, boć przecież rychło i nas zabraknie — a życie się szybko w swych formach nie zmienia.

Tadeusz i Janina Maliccy.

SPRAWOZDANIE LEKARSKIE NACZELNEGO LEKARZA SANATORJUM.

1. Dane statystyczne od 1.IX.1928 r. do 1.IX.1929 r.

W okresie sprawozdawczym **opuściło Sanatorjum osób 537, pozostało w leczeniu na 1.IX.1929 r. 159 osób.**

Pod względem płci: mężczyzn: 161 osób, w tem wolnych: 60 osób, żonatych 97, wdowców 3, rozwiedzionych 1.

Kobiet: 377 osób, mężatek 147 osób, wolnych 226, wdów 3, rozwódka 1.

Razem 538 osób, w tem dzietnych 150 osób, bezdzietnych 94 osób. Pod względem wieku było: Do lat 20 — 7 osób, od 20 — do 25 lat — 140 osób, od 25 do 30 lat — 182 osób, od 30 do 40 lat — 166 osób, od 40 do 50 lat — 38 osób, od 50 do 60 lat — 5 osób. **Razem 538 osób.**

Obciążonych dziedzicznie: 143 osób, nieobciążonych 395 osób. Zaraźliwych dla otoczenia 110 osób, niezaraźliwych 428 osób.

Mieszkania: Murowane: 309 — 57.4%, drewniane 221 — 41,08%, lepianek — 8;

suche: 360 — 66.9%; wilgotne: 178 — 33.08%; słoneczne: 358 — 66.54%; niesłoneczne: 180 33.4%.

Szkoły: Murowane: 334 — 64.98%; drewniane: 170 — 33.07%; lepianek: 10; suche: 300 — 58.36%; wilgotne: 214 — 41.6%; słoneczne: 272 — 52.9%, niesłoneczne: 242— 47.27%.

Podłoga: szczelna 245, nieszczelna 260— 47.6%, bez podłogi — 9.

Waga:

Przybytek	Ubytek
Od 0 — 1 kl. — 64 osób	28 osób.
od 1 — 2 kl. — 83 osób	18 osób.
od 2 — 3 kl. — 91 osób	8 osób.
od 3 — 4 kl. — 67 osób	6 osób
od 4 — 5 kl. — 58 osób	4 osób
od 5 — 6 kl. — 46 osób	—
od 6 — 7 kl. — 18 osob	—
od 7 — 8 kl. — 13 osób	1 osoba
od 8 — 9 kl. — 6 osób	1 osoba

Ponad 10 klg. 11 osób. Be zmiany 8 osób. Nieważono 5 osób.

Ciepłota przy wstąpieniu: do 37 — 248 osób, do 37.5 — 248 osób, do 38 — 34 osób, do 39 — 7 osób.

Ciepłota przy wyjściu z Sanatorjum: Do 27 stopni — 391 osób, do 37.5 — 132 osób, do 38 — 13 osób, do 39 — 1 osoba.

Opuściła z poprawą zdrowia 428 osób (79.5%). Z poprawą względną — 55 osób (10.2%), bez zmiany — 42 osoby (7.8%), z pogorszeniem — 12 osób (2.2%). Zmarło: 1. Razem 538 osób.

Zaraźliwych: 70 osób, niezaraźliwych — 458 osób.

Rokowanie: Dobre — 249 osób, względnie dobrze — 237, wątpliwe — 40, złe — 11 osób.

Ruch chorych w ambulatorjum otolaryngologicznem od dnia 1.IX.1928 r. do dnia 1.IX 1929 r.

Przyjęto chorych pierwszorazowych — 312 osób, chorych powtórnych 1172 osób. Razem — 1484 osoby.

SPRAWOZDANIE LEKARSKIE

za okres od 1 września 1929 r. do 31 grudnia 1929 r.

W okresie sprawozdawczym wypisano z Sanatorjum — 168 osób. Zmarło — 3 osoby. Pozostało na dzień 1 stycznia 1930 r. — 168 osób.

Podział według płci: Mężczyzn 36; żonatych 21, wolnych 14. wdowiec 1. Kobiet 135: mężatek 48, wolnych 84, wdów — 3.

Ze 171 osób nauczycieli i nauczycielek w czynnej służbie — 155.

Nauczycieli emerytowanych — 1.

Nauczycielek emerytowanych — 2.

Członków rodzin nauczycieli — 13.

Po raz drugi korzystało z Sanatorjum — 6 osób.

Pod względem wieku było: poniżej 20 lat — 5 osób, od 20 do 25 lat — 45, od 25 — 30 lat — 60, od 30 — 40 —51, od 40 — 50— 9, od 50 — 60 — 1 osoba. Razem 171 osób.

Obciążonych dziedzicznie gruźlicą 34 osób.

Nieobciążonych gruźlicą — 137 osób.

Z gruźlicą niebezpieczną dla otoczenia 40 osób.

Z gruźlicą bezpieczną dla otoczenia — 131 osób.

Powikłania gruźlicy płucnej specyficzne: Suche zapalenie opłucnej — 16. Wysiękowe surowicze zapalenie opłucnej — 3. Gruźlica krtani — 6. Gruźlica kiszek — 1. Gruźlica nerek — 1. Gruźlica kręgosłupa — 2. Gruźlica stawu biodrowego — 1. Przetoka gruźlicza odbytnicy — 1.

Powikłania gruźlicy płucnej niespecyficzne: Rozedma płuc drugiego stopnia — 2. Nieżyt oskrzeli chron.—2. Nieżyt krtani chron.—2. Wady sercowe zastawkowe — 4. Zwyrodnienie mięśnia sercowego — 7. Zapalenie osierdzia — 2. Nerwica serca — 4. Nieżyt śluzowy grubej kiszki — 2. Reumatyzm stawowy — 1.

Zapalenie wyrostka robaczkowego — 5, choroba Glenarda — 1. Nieżyt pęcherza — 1. Nieurastenia — 2. Wole — 1. Ciąża — 2. Zapalenie żyły biodrowej pooperacyjne — 1.

Ciepłota przy wstąpieniu: Z normalną — 72 osób. Do 37.5 stopni — 81 osób, Do 38 stopni — 12 osób. Do 39 stopni — 6 osób.

Ciepłota przy wystąpieniu. Z normalną 105 osób. Do 37.5 stopni — 54 osoby. Do 38 stopni — 8 osób. Do 39 stopni — 4 osoby.

Przybytek na wadze uzyskało: Do 1 klg.— 14 osób, do 2 klg. — 24 osoby, do 3 klg. — 16 osób, do 4 klg. — 22 osoby, do 5 klg. — 19 osób, 6 do 10 klg. — 37 osób, powyżej 10 klg. — 6 osób.

Ubytek na wadze: Do 1 klg. — 5 osób, do 2 klg. — 8 osób, do 3 klg. — 3 osoby, d' 4 klg. — 1 osoba, do 5 klg. — 3 osoby.

Waga bez zmiany — 4 osoby.

Nieważono — 9 osób.

Opuściło Sanatorjum: Z wyleczeniem względnem — 3 osoby (1.16%). Z poprawą — 137 osób (80.1%). Bez zmiany — 18 osób (11.11%). Z pogorszeniem — 10 osób (5.88%). Zmarło — 3 osoby (1.16%).

Opuściło Sanatorjum zaraźliwych dla otoczenia — 26 osób. Niezaraźliwych dla otoczenia — 142 osoby.

Mieszkania. Zestawienie obejmuje 171 osób: Murowane — 82 osób. Drewniane — 89. Suche — 119. Wilgotne — 52. Słoneczne — 122. Niesłoneczne — 49.

Budynki szkolne. Zestawienie obejmuje 155 osób: Murowane — 86 osób. Drewniane — 69. Suche — 107. Wilgotne — 48. Słoneczne — 89. Niesłoneczne — 66. Podłogi szczelne — 69. Podłogi nieszczelne—86.

Zestawienie zdjęć i prześwietleń roentgeneologicznych za czas od 1 września 1929 r. do 31 grudnia 1929 r.

	Prześwietleń	Zdjęć	Naświetlań
Klatki	496	192	2
Czaszki	2	5	5
Kręgów	1	1	6
Gruczołów	—	1	12
Zębów	—	11	3

Zestawienie analiz, wykonanych w laboratorjum od 1 września do 31 grudnia 1929 r.: Analiz plwocin — 394, analiz moczu — 306, analiz opad Biernacki — 321, cytologiczne badanie krwi — 13, analiz kału — 13, analiz płynu opłucnego — 2, analiz soku żołądkowego — 2.

Sprawozdanie z sali zastrzyków: Wykonano zastrzyków dożylnych — 7353, śródmięśniowych — 163, podskórnych — 2127; odma sztuczna — 268.

Dział lamp kwarcowych i elektroterapji: Wykonano: naświetlań lampami kwarcowemi — 1971, solluksem dużym — 615, solluksem małym — 100, elektryzacji — 370, diatermji — 105.

Wykonano: 75 opatrunków i jedno poronienie sztuczne.

Sprawozdanie z ruchu chorych w ambulatorjum otolaryngologicznym od 1 września do 31 grudnia 1929 r.: Pierwszorazowych chorych — 65, drugorazowych chorych — 186.

Zabiegów operacyjnych wykonano: W nosie — 6, na migdałkach — 14, w krtani — 1, w gardzieli — 3. Razem 34.

2. DOM ZDROWIA W ZAKOPANEM.

Dawny Dom Zdrowia, pierwsza placówka Samopomocy Leczniczej przed wybudowaniem wielkiego Sanatorjum, został z chwilą uruchomienia Sanatorjum zamieniony na Dom Turystyczny.

Po roku konieczność niesienia pomocy leczniczej rodzinom członków Związku spowodowała (w 1928 r.) uchwałę Zjazdu Delegatów, mocą której Dom Turystyczny przemieniono ponownie na Dom Zdrowia, w którym rodziny członków Związku znajdują opiekę i pomoc lekarską. To najważniejsze i najistotniejsze świadczenie Związku, bo ratowanie zagrożonego zdrowia i życia rozszerza się już nie na samych członków, ale i na ich rodziny.

Do Domu Zdrowia przydzielono na stałe lekarza, a bezpośredni nadzór administracyjny należy do Dyrekcji Sanatorjum. Jak potrzebną jest placówka, świadczy fakt, że w Domu Zdrowia, podobnie jak Sanatorjum, wszystkie miejsca są stale zajęte.

3. KOLONJA NAUCZYCIELSKA W KRYNICY.

Jak zapowiedzieliśmy w sprawozdaniu rocznem za rok 1927-28, uruchomiliśmy w dniu 1 czerwca 1929 pensjonat we **własnym budynku.** Nakazało nam to życie. Z roku na rok mnożyła się liczba kolegów i koleżanek, szukających ratunku i pomocy dla nadszarpniętego pracą zawodową zdrowia w zdrojowisku krynickiem. Choroby serca, nerwów, żołądka, wątroby, nerek, choroby kobiece, anemja i ogólne wycieńczenie leczą zdroje i kąpiele krynickie oraz doskonałe powietrze górskie.

Nie można było dłużej lokować naszych chorych członków w wynajmowanych, często prymitywnie urządzonych a przytem drogich pensjonatach. **Zakupiliśmy w cichym a uroczym zakątku, tuż pod lasem dom 3-piętrowy** niewykończony i zabraliśmy się pośpiesznie do wykończenia i urządzenia go według wymagań higjeny, przepisów sanitarnych, obowiązujących w Krynicy, i wymogów kultury. Rozumowaliśmy, że nauczyciel, pracujący często w najgorszych warunkach, mieszkający niejednokrotnie w nędznych chatach wieśniaczych, wilgotnych, ciemnych, może bez podłogi a z polepą glinianą, winien, zmuszony koniecznością, odetchnąć w kulturalnie urządzo-

nym związkowym domu! Rozumowaliśmy, że powaga i znaczenie tak potężnej organizacji, jak nasza, wymaga odpowiedniego domu.

Niechże te tysiące obcych ludzi, zjeżdżających rokrocznie do Krynicy, widzą, co może zdziałać świadoma i zorganizowana rzesza związkowa własnemi tylko siłami!

Kolonja Nauczycielska w Krynicy ze swojem urządzeniem nowoczesnem, z morgowym prawie parkiem — **to obok Sanatorjum w Zakopanem — pomnik siły Związku** — to podziw ze strony tysięcy kuracjuszy. Kolonja to **miłe, ciche, wygodnie i kulturalnie urządzone schronisko dla leczących się koleżanek i kolegów.**

Są jednak i ciemne strony.

Oto pobyt i leczenie się w Krynicy wymagają dużych kapitałów. Kieszeń nauczyciela, wogóle urzędnika państwowego nie zniesie takich wydatków, jakie pociąga za sobą Krynica. Konieczność tylko sprowadza koleżanki i kolegów do Krynicy. Krynica — to nie Zakopane. Tam sanatorjum, szpital — dla leczenia szpitalnego na miejscu. A więc i urlopy w ciągu roku, a więc pomoc ze strony państwa. Przy pomocy wydatnej państwa może nauczyciel leczyć się w Zakopanem.

W Krynicy inaczej. Wszelkie zabiegi lecznicze przeprowadzać się musi poza domem. Wody mineralne, kąpiele gazowe i borowinowe, zabiegi hydropatyczne i t. p. to własność państwa. Pomoc ze strony państwa — to zniżki w opłacie taksy kuracyjnej w cenie biletów kąpielowych i zabiegów hydropatycznych, to bezpłatna porada lekarska. Nic ponadto! Mimo te ulgi, wydatki są bardzo pokaźne — jeżeli zważymy, że zniżona już taksa klimatyczna wynosi 3 zł. za tydzień, kąpiel borowinowa ze zniżką 50% od 3.50 do 4 zł., kąpiel gazowa od 1.75 zł. do 2.40, zabiegi wodolecznicze 1.40 i t. d. Ceny te są niższe w ciągu roku.

Ale w ciągu roku urlopów na leczenie w Krynicy prawie się nie otrzymuje. Choroby serca, nerwów, żołądka to choroby niezaraźliwe... a przytem zaczekać można z ich leczeniem do feryj!

RUCH KURACJUSZY
w czasie od 1. czerwca do 31. grudnia 1929.

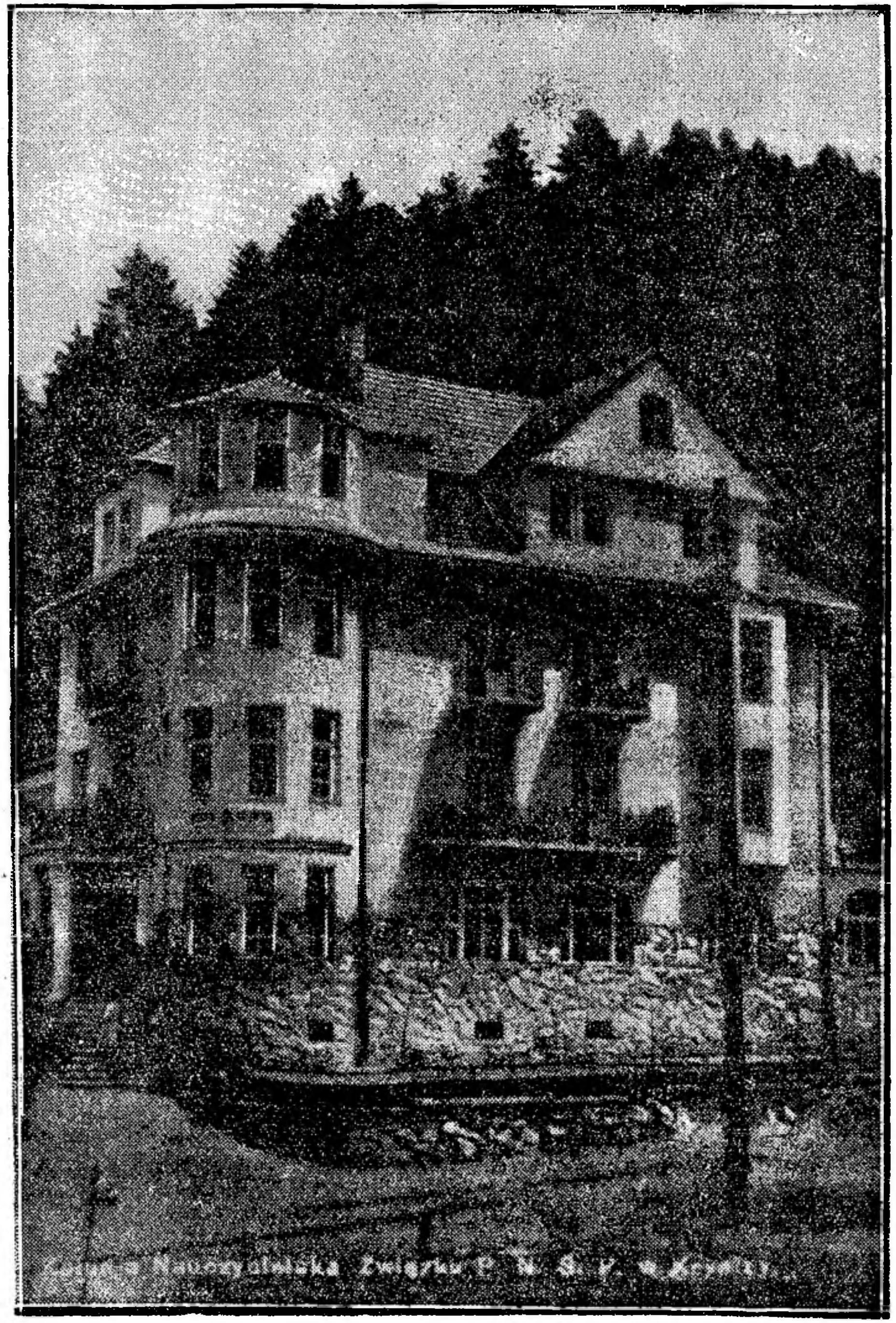
MIESIĄC	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	S-a
VI	9	10	20	22	22	23	23	24	24	25	26	26	26	26	29	31	32	32	34	34	34	33	33	30	31	30	30	30	30	29		808
VII	34	43	46	49	52	58	58	58	57	57	56	56	53	52	49	50	57	57	55	55	55	34	55	55	54	54	54	54	51	51	51	1640
VIII	48	50	58	58	55	54	56	53	53	54	53	51	53	54	50	48	41	44	43	41	41	39	33	31	30	30	27	24	24	14	12	1322
IX	7	7	8	8	8	8	12	12	12	12	12	12	12	11	12	12	12	12	12	12	13	11	6	6	6	6	8	8	4	4		285
X	3	3	3	3	3	3	4	4	4	4	4	4	4	5	4	4	3	3	3	3	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	88
XI																																—
XII							1	1	1	1	1	1	1	2	2	4	4	3	3	3	7	17	21	24	24	25	25	24	24	23	23	265
Razem — dni osób																																4408

Jak widać z powyższej tabelki, w ciągu roku szkolnego korzystało z Krynicy bardzo mało kolegów i koleżanek! **Na ferje zgłasza się ich natomiast tak dużo, że 30-pokojowa kolonja pomieścić ich nie może,** że w roku 1929 donajmowało się w sąsiednich prywatnych willach pokoje, że ulokowano w zbiorowej kwaterze w budynkach szkolnych kilkanaście koleżanek, że kilkudziesięciu zgłaszającym się odmówiono wogóle przyjęcia z braku miejsca.

Wspomnieliśmy, że Krynica droga. Zarząd Główny nie ma zamiaru wyciągać z Krynicy zysków! **Ale samowystarczalną Krynica być musi.** Niema bowiem źródeł na pokrywanie deficytu — nie można dopuścić do tego, aby z wkładek ogółu członków dopłacać na pokrycie braków, spowodowanych taniością utrzymania — już zresztą **do 50% tańszego, aniżeli w innych, podobnych pensjonatach.**

Krynica leży w górach. W okolicy poza owsem i ziemniakami nic się nie rodzi. Wszystkie artykuły żywności, nawet ziemniaki, sprowadza się zdaleka.

Nad cenami mieszkań i żywienia czuwa Komisja Zdrojowa. Dla każdego pensjonatu zosobna ustala cenniki. Przekroczenie cen podlega kasom. A jednak w pensjonatach tego typu, co Kolonja ustalono cenę za pokój pojedyńczy 8 zł. — dwuosobowy — 10 zł. osobno za balkon, 50% wartości pokoju, osobno za światło 30 gr. za dobę. Ceny żywienia: śniadanie, obiad z 3 dań i wieczerza, (bez podwieczorku) 8. 80 zł. dziennie. **Średnia więc cena mieszkania z utrzymaniem (bez podwieczorku) waha się od 18 do 25 zł.** W pensjonatach luk-

Kolonja Nauczycielska Związku P. N. S. P. w Krynicy.

susowych do 30 zł. dziennie. W Kolonji Nauczycielskiej, zaliczonej do pensjonatów I klasy, opłaca się z podwieczorkiem, ze światłem, z balkonami, umywalkami z ciepłą i zimną wodą, centralnem ogrzewaniem i t. d. po 10 zł. dziennie! Niżej tej kwoty zejść żadną miarą nie było można. Wszak nie można zapominać o opłatach, o asekuracji budynku, o inwestycjach koniecznych, o częstem czyszczeniu budynku, o uzupełnianiu inwentarza! Pogarsza sytuację fakt, że pensjonat czynny cały rok, boć nie można odmówić pomocy i tym nielicznym członkom, których poważna choroba zmusza do szukania ratunku w ciągu roku szkolnego!

Pogarsza sytuację nadto fakt, że znajdują się między kuracjuszami koledzy, czy koleżanki, którzy, wołając z dumą: „To moje" nie postępują tak, jakby to naprawdę ich było.

Z przykrością stwierdzić musimy, że przeprowadzenie budynku, względnie urządzenia do normalnego stanu i do porządku po sezonie wakacyjnym wymaga dużego nakładu i znacznych kosztów. Nie przemawia do tych— na szczęście nielicznych jednostek — naczelny ustęp regulaminu dla Kolonji: **„Dom i urządzenie — to własność całej związkowej rodziny nauczycielskiej z jej groszowych składek ufundowana. Troskliwa opieka nad domem i urządzeniem — to święty obowiązek każdego związkowca, szczególnie tego, który ze wspólnej własności związkowej korzysta!"**.

Ogół kuracjuszy uznaje i ocenia tę nową placówkę związkową, ocenia troskę Zarz. Głównego o pomoc w leczeniu. Uznaje wysiłki Zarządu Głównego. Pobyt w Krynicy mile wspomina.

Usunąć niedomagania — poprzednio poruszone — będzie zadaniem naczelnych władz związkowych.

4. KOLONJA W HALLEROWIE.

Chcąc dać kolegom i koleżankom możność wypoczynku letniego nad morzem, Zarząd Główny w r. 1929 zakupił w Hallerowie willę, w której związkowcy i ich rodziny mogą już w tym roku spędzić wakacje letnie na dogodnych warunkach. Jest to nowa placówka, wysunięta na północ, jako strażnica związkowa.

Pensjonat będzie otwarty od 1 lipca b. r. Mieszkanie i utrzymanie 7.50 — 8 zł. dziennie.

Zgłoszenia przysyłać pod adresem: Jan Ciomborowski, Toruń, Grudziądzka 84.

5. KOLONJA W BRODACH POD KALWARJĄ.

Rok rocznie w majątku Związku w Brodach pod Kalwarją Zebrzydowską w miesiącach letnich jest zorganizowana kolonja wypoczynkowa dla członków Związku i ich rodzin. Kolonja stale cieszy się liczną frekwencją kolegów i koleżanek, którzy po żmudnej, całorocznej pracy szkolnej znajdują tam wytchnienie, spędzając mile i wesoło czas wypoczynkowy. Zarząd Kolonji dokłada wszelkich starań, by uprzyjemnić uczestnikom pobyt w Brodach.

Przez dwa miesiące roku ubiegłego przebywało na Kolonji około 120 osób z pośród członków Związku i ich rodzin.

5. KOLONJA NA HELU, W ZAKOPANEM I W KUTACH.

Dwie kolonje wypoczynkowe **na Helu** (Pomorze) i **w Zakopanem** (Olcza) prowadzi Ognisko krakowskie, wyręczając w tej pracy Zarząd Główny. Kolonje te gromadzą rok rocznie uczestników, którzy kilka tygodni spędzają ferje nad sinym Bałtykiem albo wśród uroczych Tatr, by po trudach i ciężkiej pracy w szkole nabrać świeżych sił i wypocząć zdala od środowisk, w których przez cały rok przebywali. Zarząd Kolonji stara się uprzyjemnić uczestnikom ich pobyt przez stworzenie możliwie wygodnych warunków, jak niemniej przez organizowanie wycieczek i innych rozrywek. Czytelnia i bibljoteka uzupełniają spokojne i miłe życie towarzyskie uczestników.

Kolonję w Kutach prowadzi Ognisko wspólnie z Podkomisją Stanisławowską w skromnym zakresie z powodu braku odpowiedniego lokalu. Mimo trudności gospodarczych i finansowych co roku kolonja ściąga gromadkę uczestników, pragnących wypocząć w zaciszu podkarpackiem.

6. SCHRONISKO TURYSTYCZNE W CZORSZTYNIE I ZAKOPANEM.

W Czorsztynie w uroczych Pieninach, wśród których majestatycznie przełamuje się Dunajec, Zarząd Główny wydzierżawił na okres kilku lat willę, w której rok rocznie liczne zastępy członków i ich rodzin, udających się na wycieczki, znajdują schronisko.

W Zakopanem dla tych samych celów wydzierżawiono willę „Mołodów" przy ulicy Piłsudskiego, umożliwiając w ten sposób członkom pobyt w centrum ruchu turystycznego (zob. „Głos Naucz." Nr. 20 — 21 z 1930 roku).

Część V. SPRAWY GOSPODARCZE.

1. BUDOWA DOMU.

Do realizacji wybudowania własnego gmachu, który zaspokoiłby w zupełności potrzeby naszej stale rozrastającej się organizacji, Zarząd Główny przystąpił w dniu 20 maja 1927 r., nabywając na **bardzo korzystnych warunkach** plac o powierzchni 4.974 m.², położony prawie tuż nad Wisłą przy ul. Wybrzeże Kościuszkowskie 35. Lata 1928/29, poświęcone były uzgadnianiu z magistratem m. st. Warszawy oraz sąsiadami linji regulacyjnej ulicy i utworzeniu nowej ulicy, przecinającej nasz plac wszerz, umożliwiającej w ten sposób uzyskanie dla przyszłego gmachu możliwie najdogodniejszej komunikacji, oraz uzyskanie kilku frontów. Zarząd Główny w listopadzie 1929 r. powołuje **Komitet Budowy Domu Z. P. N. S. P.**, do którego weszli p.p.. Minister Robót Publicznych inż. Jędrzej Moraczewski, Prezydent m. st. Warszawy, inż. Zygmunt Słomiński, Dyrektor Departamentu Kultury i Sztuki Ministerstwa W. R. i O. P. prof. Wojciech Jastrzębowski, Naczelnik Wydziału Ministerstwa Robót Publicznych inż. J. T. Kudelski, Prof. Marjan Lalewicz, inż. Aleksander Raniecki, oraz członkowie Prezydjum Z. P. N. S. P. kol. kol.: Prezes Nowak, J. Smulikowski, Z. Nowicki, K. Makuch, i L. Suda.

Komitet Budowy po ustaleniu programu oraz warunków ogłosił **konkurs** na budowę gmachu z terminem 7.I.1930 r. Jak duże było zainteresowanie, dowodzi fakt, iż **wpłynęło 65 prac.** W wyniku konkursu przyznano nagrody 4 projektom, zaś do realizacji **przyjęto projekt p.p. architektów Teodora Burszego i Antoniego Kowalskiego,** jako najbardziej nadający się dla celów naszej organizacji. Z chwilą wybrania projektu Zarząd Główny mógł już przystąpić do budowy. Po wyczerpujących dyskusjach postanowiono budowę prowadzić **systemem gospodarczym,** system ten bowiem daje najdalej idące gwarancje, iż budowa będzie wykonana solidnie z pierwszorzędnych materjałów bez żadnych niedociągnięć, któreby mogły się w przyszłości odbić ujemnie. Wykonanie planów roboczych powierzono twórcom projektu, a na kierownika robót zaangażowano arch. Z. Ostafina— twórcę i wykonawcę naszego Sanatorjum w Zakopanem. Dotychczasowa jego działalność daje rękojmię, iż przyszły gmach Związku wykonany będzie wzorowo.

Realizację wykonania budowy rozpoczęto w marcu r. b. zebraniem ofert materjałowych i roboczych i to niezwłocznie, nie tracąc czasu — ze względu na korzystną dla budowy konjunkturę.

Zebrane oferty przedstawiono w dniu 4 kwietnia b. r. Komitetowi Budowy, który je rozpatrzył i dał dyrektywy dla Kierownictwa budowy i robót.

Uwzględniono tylko materjał najlepszy przy możliwie niskich cenach.

Rozpatrzono też zasadniczo oferty robocze i postanowiono roboty wykonać za ceny jednostkowe, oddając je cechowym majstrom warszawskim. Sposób ten przy obecnej konjunkturze okazuje się **najkorzystniejszy.**

Ze względu, że teren budowy przed właściwem jej rozpoczęciem wymagał **sporo robót przygotowawczych,** a w szczególności założenia dróg na nasypach i wyłożenia tychże drzewem, by umożliwić dowóz wielkiej masy materjałów, roboty przygotowawcze rozpoczęto już 22 marca r. b. Musiano też wykopać duże doły na wapno i konieczne baraki na wapno, cement, dla robotników, kancelarji i t. d.

W dniu 16 maja r. b. była gotową część planów wykonawczych gmachu od ulicy Wybrzeże Kościuszki, to też w dniu 19 maja r. b. po dokonaniu pomiarów już wykonanych wykopów przystąpiono do wykopów w całej sile.

W dniu 24 maja r. b. otrzymało Kierownictwo robót plany całego gmachu od Wybrze-

ła Kościuszkowskiego po nową ulicę i po wykończeniu wykopu przystąpi niezwłocznie do robót murarskich.

Plany hotelu i bursy mają być gotowe w czasie najbliższym.

Brakujące kosztorysy, konieczne do oddania robót, mają być gotowe też w czasie najbliższym.

Wobec tego — i wobec przygotowania i zorganizowania roboty na podstawie doświadczeń, zebranych bezpośrednio na budowie w Warszawie, niema obaw, by gmach do zimy r. b. nie był pod dach wyprowadzony.

2. FERMA W BRODACH POD KALWARJĄ.

Dając skromny przegląd całości gospodarczej, stwierdzić należy, że nabyty przez Związek majątek w Brodach, oddaje poważne usługi temu celowi, dla którego został zakupiony. Faktem jest, że — jakkolwiek zastaliśmy gospodarkę jeszcze poprzedniego właściciela, a więc nieprzystosowaną do potrzeb Sanatorjum, to jednak już dzisiaj ferma ta spełnia usługi w stosunku do Sanatorjum, dostarczając w poważnej ilości wszystkich produktów po znacznie niższych cenach, aniżeli możnaby je nabyć w Zakopanem, lub przez import skądinąd. Wszystkie jarzyny, owoce i inne produkty rolne odsyła się kilka razy tygodniowo do Zakopanego.

Ferma w Brodach — Siedziba kursów społeczno - rolniczych.

Zarząd Główny trzyma się ściśle zakreślonego planu i sposobu gospodarki i warunków płatności, które przez usta skarbnika kol. Makucha na VIII Zjeździe Delegatów zapowiedział. Słowa te brzmiały według stenograficznych zapisków: **„Stwierdzam, że żadne nowe obciążenie członkom Związku z tytułu nabycia tego majątku nie grozi, nie podwyższymy wkładek, ani nie myślimy przedłużyć dalej płacenia 1% na spłacenie tego majątku, majątek ten musi się sam zapłacić, ze swej dochodowości, jako ferma wyżywiająca z jednej strony i jako kolonja letnia z drugiej strony.** Nadto przy pomocy tych oszczędności, jakie Zarząd Główny w swojej ogólnej gospodarce zrobić musi i potrafi; także będziemy pokrywali częściowo z funduszów kolonij letnich, które mamy przewidziane w budżecie — żadne więc specjalne obciążenie członków nie dotknie.

Gospodarka majątku rozwija się prawidłowo, a kierownictwo fachowe spoczywa w ręku inż. Stanisława Janowskiego. Terminy rat są ściśle przez Zarząd Główny dotrzymywane. Celowość i stan gospodarki podaje

szczegółowo sprawozdanie Komisji kontrolującej na str. 162.

Od roku 1928 ferma Brody stała się siedzibą nowej placówki pracy, t. j. kursów społeczno - rolniczych, o których piszemy na str. 49 niniejszego sprawozdania.

3. „NASZA KSIĘGARNIA".

W okresie sprawozdawczym „Nasza Księgarnia" przeniosła się do obszernego i pięknego lokalu przy ul. Świętokrzyskiej 18.

Na czoło pracy wydawniczej w dalszym ciągu wybija się **dział pedagogiczny.** „Metodyka pierwszych lat nauczania" dr. L. Jeleńskiej dosięgła **rekordowej** w Polsce liczby nakładu książki z zakresu pedagogiki, bo 28.000 egz. Dzięki staraniom „Naszej Księgarni" rozrzucone po rozmaitych wydawnictwach prace ś. p. St. Karpowicza udało się zgromadzić w poważny tom „Wyboru pism", i w ten sposób Karpowicz zaczął poważnie reprezentować naszą literaturę pedagogiczną, jako oryginalny i nowoczesny pisarz. Nowa świetna książka dr. Jeleńskiej p. t. „Sztuka wychowania" jest **jedynym i najlepszym** u nas podręcznikiem nowoczesnej pedagogiki praktycznej. Ogromnem powodzeniem cieszą się **podręczniki, poświęcone metodyce** nauczania, a wydawane w serji „Z praktyki szkolnej". Dotychczas wyszło ich 8. Książki z dziedziny metodyki robót ręcznych Wojnarowicza i Pietrzykowskiego zarówno pod względem ujęcia tematu, jak i graficznym stoją na najwyższym poziomie, jaki rzadko spotyka się zagranicą.

Z pośród podręczników szkolnych największą poczytnością cieszą się: „Patrzę i opisuję" Baczyńskiej i Oderfeldówny, „Geometrja" Grabowskiego, „Nasza książka" Stali, „Zbliska i zdaleka" Czerwińskiej i Weychert-Szymanowskiej, „Słowniczek ortograficzny" Radwanowej.

Pewien zastój w ostatnich dwóch latach dał się zauważyć w dziale książek do czytania dla dzieci i młodzieży. Jakkolwiek w dziale tym ukazały się **pierwszorzędnej wartości** książki Konarskiego, Porazińskiej, Szelburg-Zarembiny, Rogoszówny, Grabowskiego i innych, to jednak na rynku handlowym dał się odczuć zastój. Stosunek sprzedawanych książek dziecinnych do pedagogicznych w ostatnich czasach wynosił 1 : 4, gdy normalnie powinno być odwrotnie, bo przecież dzieci mamy więcej od nauczycieli. Na stosunek ten wpłynął z jednej strony nie słabnący wśród nauczycielstwa nastrój do dokształcania się, pobudzony jeszcze egzaminem praktycznym, z drugiej zaś strony wskutek ciężkich warunków finansowych został zahamowany ruch w dziedzinie dokompletowania bibljotek szkolnych. Poważne straty w dziale wydawnictw dla dzieci wynikły z winy Ministerstwa W. R. i O. P., gdyż przez dwa lata prawie nie oceniano nowych wydawnictw dla dzieci, a bez tej oceny książka nie miała wolnego wstępu do bibljotek szkolnych. Obecnie sprawa ta została już uregulowana.

Ogólny dorobek wydawniczy „Naszej Księgarni" w cyfrach przedstawia się, jak następuje: książek dla nauczycieli wydano 56, dla dzieci i młodzieży 47, podręczników szkolnych 30, komedyjek 16, różnej treści 11. Razem 160 tytułów.

Adres „Naszej Księgarni": Warszawa, ul. Świętokrzyska 18. Konto czekowe P. K. O. Nr. 2058.

4. „SZKOLNICA" W KRAKOWIE.

W Krakowie istnieje spółdzielnia nauczycielska p. f. **„Szkolnica".** Posiada na składzie wszelkie materjały piśmienne, przybory naukowe i druki szkolne, podręczniki dla szkół i pomoce naukowe, wchodzące w zakres zagadnień i potrzeb szkolnych i nauczycielskich.

Związek P. N. S. P. popiera tę spółdzielnię jako własną, bo nauczycielską i dla nauczycielstwa powołaną do życia.

Część VI. SPRAWOZDANIE FINANSOWE ZARZĄDU GŁÓWNEGO ZWIĄZKU P. N. S. P. W WARSZAWIE ZA 1929 ROK.

Zestawienie rachunkowe.

Stan Czynny:

RACHUNEK KASY.

Pozostałość w dniu 1.I.1929 r.	37.250.13		
W ciągu 1929 r. wpłynęło	2.961.773.33	2.999.023.46	
W okresie sprawozdawczym wydatkowano		2.922.375.43	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			76.648.03

RACHUNEK WALUT OBCYCH [1]).

Pozostałość w dniu 1.I.1929 r.	213.40		
W ciągu 1929 r. wpłynęło	122.777.94	122.991.34	
W okresie sprawozdawczym wydano		122.756.65	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			234.69

RACHUNEK P. K. O.

Pozostałość w dn. 1.I.1929 r.	83.170.76		
W ciągu 1929 r. wpłynęło	1.675.997.44	1.759.168.20	
W okresie sprawozdawczym podjęto		1.669.236.47	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			89.931.73

RACHUNEK BANKÓW.

Pozostałość w dn. 1.I.1929 r.	1.079.737.18		
W okresie sprawozdawczym wpłacono	851.189.61	1.930.926.79	
W tym czasie podjęto		564.954.71	
W dn. 31.XII.1929 pozostaje			1.365.972.08

RACHUNEK PAPIERÓW %% [2]).

Wartość w dn. 1.I.1929 r. pozostaje			51.327.77

RACHUNEK DOMU ZDROWIA W ZAKOPANE M

Stan na 1.I.1929 r.		147.484.30	
Inwestycje 1929 r.		4.628.14	
Stan na 31.XII.1929 r.:			
Nieruchomość		133.571.27	([3])
Ruchomości		18.541.17	152.112.44

RACHUNEK ADMIN. DOMU ZDROWIA.

Fundusz Inwestycyjny 1928 r.		9.017.11	
Fundusz Inwestycyjny 1929 r.	12.796.18		
Przekaz Admin. Sanatorjum	3.000.—	15.796.18	([4])
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			24.813.29
Do przeniesienia			1.761.040.03

[1]), [2]), [3]) i t. d.: wyjaśnienia znajdują się na końcu sprawozdania finansowego.

Z przeniesienia			1.761.040.03

RACHUNEK SANATORJUM W ZAKOPANEM.

Stan na 1.I.1929 r.		2.779.358.63	
Inwestycje 1929 r.		95.553.08	
Stan na 31.XII.1929 r.:			
Budynki		2.118.997.94	
Droga		134.587.46	(5)
Ruchomości		621.326.31	2.874.911.71

RACHUNEK ADMIN. SANATORJUM [6].

Pozostałość w dn. 1.I.1929 r.:			
Sumy do wyliczenia	137.788.41		
Fund. Inwestycyjny	45.824.66	183.613.07	
Przekazy Zarz. Głównego	808.599.04		
Fund. Inwestycyjny 1929 r.	25.152.27	833.751.31	
	Razem	1.017.364.38	
Gener. Dyr. Służby Zdrowia	655.000.—		
Inwestycje 1929 r.	64.000.—		
Przekazane Domowi Zdrowia	3.000.—		
Wydatki na rachunek Zarz. Gł.	16.320.66	738.320.66	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			
Sumy do wyliczenia		208.066.79	(6)
Fundusz Inwestycyjny		70.976.93	279.043.72

RACHUNEK UZDROWISKA W PUSZCZY MARJAŃSKIEJ [7])

Pozostałość w dn. 1.I.1929 r.	19.194.70		
Koszty Administracyjne	448.09	19.642.79	
Wpływy z likwidacji		1.720.88	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			17.921.91

RACHUNEK FERMY BRODY.

Wartość w dniu 31.XII.1929 r. pozostaje			1.195.338.40

RACHUNEK ADMIN. FERMY BRODY.

Przekazy Zarz. Głównego	16.500.—		
Zapłacone rachunki Fermy	50.539.63	67.039.63	
Pozostałość w dn. 1.I.1929 r.	5.681.56		
Zysk 1928-29 r.	5.413.42		
Wpływy fermy za 1929 r.	10.097.02	21.192.—	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			45.847.63

RACHUNEK PLACÓW [8]).

Parcela na Helu		2.640.—	
Parcela w Krynicy		60.123.55	
Parcela we Lwowie z fund. Bursy		7.500.—	
Wartość w dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			70.263.55

RACHUNEK WILLI W KRYNICY [9]).

Kupno willi z parcelą	241.038.92		
Dokupiona parcela	13.531.20		
Do przeniesienia	254.570.12		6.244.367.04

Z przeniesienia	254.570.12		6.244.367.04
Dobudowa 1929 r.	131.277.26		
Administr. budowy	2.171.35	388.018.73	
Ruchomości		22.112.23	
Wartość willi w dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			410.130.96

RACHUNEK BUDOWY DOMU W WARSZAWIE.

Plac, taksy, notar., podatki		183.685.10	
Konkurs, plany		2.664.28	
Administr. budowy		3.584.70	
Stan w dn. 31.XII.1929 r.			189.934.08

RACHUNEK KOLONJI W BRODACH [10]).

Pozostałość w dn. 1.I.1929 r.	5.779.57		
Koszty utrzymania kolonji	9.356.51	15.136.08	
Kasa Kolonji		11.551.22	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			3.584.86

RACHUNEK SCHRONISKA w CZORSZTYNIE[11]).

Pozostałość w dn. 1.I.1929 r.	804.20		
Czynsz za okres 5-letni	5.000.—		
Koszty utrzymania kolonji	201.85	6.006.05	
Kasa Kolonji		1.190.50	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			4.815.55

RACHUNEK SCHRONISKA TURYSTYCZNEGO W ZAKOPANEM [12]).

Wynajęcie willi	1.500.—		
Koszty utrzymania schroniska	479.70	1.979.70	
Kasa Schroniska		1.497.50	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			482.20

RACHUNEK SCHRONISKA TURYSTYCZNEGO NAD MORZEM.

Kupno placu z domem, taksy notarjalne		20.253.60	
Stan w dn. 31.XII.1929 r.			20.253.60

RACHUNEK BIBLJOTEKI.

Wartość w dniu 1.I.1929 r.		4.344.62	
W ciągu 1929 r. nabyto		365.38	
Wartość w dn. 31.XII.1929 r.			4.710.—

RACHUNEK RUCHOMOŚCI.

Wartość w dn. 1.I.1929 r.	76.020.68		
W ciągu 1929 r. nabyto	16.268.—	92.288.68	
Amortyzacja i zniszczenie		12.688.38	
Wartość w dn. 31.XII.1929 r.			79.600.30

RACHUNEK SUM DO WYLICZENIA.

Pozostałość w dn. 1.I.1929 r.	866.40		
W ciągu 1929 r. wypłacono	320.004.58	320.870.98	
W okresie sprawozd. spisano		315.407.66	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			5.463.32
Do przeniesienia			6.963.341.91

Z przeniesienia			6.963.341.91

RACHUNEK UDZIAŁÓW.

Pozostałość w dn. 1.I.1929 r.		25.013.58	
Wpłacone udziały w 1929 r.		4.238.90	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			29.252.48

RACHUNEK DŁUŻNIKÓW.

W dn. 1.I.1929 r. było:			
Zaległych wkładek	168.820.89		
Różnych	87.620.12	256.441.01	
W ciągu 1929 r. dopisano:			
Zaległe wkładki 1929 r.	141.638.39		
Różnych	20.099.—	161.737.39	
	Razem	418.178.40	
Umorzone wkładki	11.158.53		
Różni wpłacili	44.331.94	55.490.47	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje:			
Zaległych wkładek		299.300.75	
Różnych		63.387.18	362.687.93

RACHUNEK POŻYCZEK.

W dn. 1.I.1929 r. byli winni	79.331.88		
W okresie sprawozd. dopisano	77.275.56	156.607.44	
Zapłacone pożyczki		76.218.82	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			80.388.62

RACHUNEK ZNACZKÓW ORGANIZACYJNYCH.

Pozostałość w dniu 1.I.1929 r.	1.296.59		
Zakłady grawerskie	4.212.50	5.509.09	
Wpływy ze sprzedaży		2.952.90	([13])
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			2.556.19

RACHUNEK WYDAWNICTW I DRUKÓW [14]).

Nakład i ekspedycja		67.013.55	
Dochód:			
Pozostałość w dn. 1.I.1929 r.	12.368.81		
Wpływy ze sprzedaży	28.338.20	40.707.01	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			26.306.54

RACHUNEK PŁOMYKA [15]).

Fundusz Rezerwowy 1927-28 r.		7.626.03	
Fundusz Rezerwowy 1928-29 r.		479.53	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			8.105.56

RACHUNEK POLSKIEGO ARCHIWUM PSYCHOLOGJI.

Nakład i ekspedycja		5.022.46	
Dochód:			
Wpływy za prenum. i broszury	926.77		
U Rachunku Fund. czasopism	4.095.69	5.022.46	
Do przeniesienia			7.472.639.23

Z przeniesienia			7.472.639.23

RACHUNEK ROBÓT RĘCZNYCH.

Nakład i ekspedycja		14.812.88	
Dochód:			
Wpływy za prenum. i ogłosz.	5.929.52		
U R-ku Fund. Czasopism	8.883.36	14.812.88	

RACHUNEK WYDZIAŁU SPOŁECZNO - OŚWIATOWEGO.

Wydatki			
Sekcja:			
Wydatki społeczno - oświatowe		15.774.36	
Czasopismo:			
Nakład i ekspedycja		14.366.71	
Uniwersytet Regjonalny:			
Wycieczki regjon. i wydawn.	1.868.24		
R-k Fund. Wydz. Społ. Oświat.	1.095.26	2.963.50	
Uniwersytet Ludowy w Szycach.			
Pozostałość w dn. 1.I.1929 r.	9.087.46		
Sumy do wyliczenia	24.366.42	33.453.88	
	Razem	66.558.45	
Dochód			
Sekcja:			
Wpływy i subsydja	8.892.20		
U R-ku Fund. Wydz. Społ. Ośw.	6.882.16	15.774.36	
Czasopismo:			
Prenumerata i subsydja	12.966.23		
U R-ku Fund. Społ. - Oświat.	1.400.48	14.366.71	
Uniwersytet Regjonalny:			
Opłaty wycieczek i subsydja		2.963.50	
Uniwersytet Ludowy w Szycach:			
Subsydjum	3.000.—		
U R-ku Fund. Społ. - Ośw.	23.933.36	26.933.36	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			6.520.52

RACHUNEK SEKCJI WYCIECZKOWEJ.

Koszty wycieczek w Tatry i nad Pol. Morze		5.081.70	
Dochód			
Pozostałość w dn. 1.I.1929 r.	144.95		
Opłaty wycieczek	3.669.80	3.814.75	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			1.266.95

RACHUNEK BURSY W WARSZAWIE.

Koszty utrzymania Bursy		8.989.—	
Opłaty bursy i subsydjum		7.574.—	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			1.415.—
Do przeniesienia			7.481.841.70

Z przeniesienia			7.481.841.70

RACHUNEK WYSTAWY W POZNANIU [19].

Pawilon	8.737.89		
Kwatery	110.848.94	119.586.83	
Dochód			
Kasa Komit. Kwaterunkowego	82.291.64		
Wpływy ze sprzedaży	623.—	82.914.64	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			36.672.19

RACHUNEK KOMISYJ (Okręgów).

Pozostałość w dn. 1.I.1929 r.	17.647.74		
Przekazy Zarz. Głównego	94.367.08		
Dochód Komisyj	17.107.18		
R-k Bursy we Lwowie	2.368.84		
R-k Sum Przechodnich	10.957.29	142.448.13	
Wydatki			
Utrzymanie lokali	25.265.14		
Utrzymanie biur	33.226.65		
Zarz. Okr. — wydatki organiz.	12.545.33		
Zjazdy i lustracje	31.535.01		
Niedobory 1928 r.	2.247.77		
Zwroty i odpisy	4.269.07		
U R-ku Obrony Prawnej	9.392.26		
„ Ruchomości	4.687.10		
„ Placów	7.500.—		
„ Pożyczek	150.—		
„ Wystawy w Poznaniu	1.477.35		
„ Robót Ręcznych i Sek. Pedag.	953.—	133.248.68	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje:			
Sum do wyliczenia		2.617.45	
Kom. Lwowska za fund. Bursy		6.582.—	9.199.45
OGÓŁ STANU CZYNNEGO			7.527.713.34

Stan Bierny.

RACHUNEK WKŁADEK.

W ciągu 1929 r. wpłynęło	1.480.874.84		
Przelewy i odpisy	21.218.17	1.459.656.67	
Rozliczenie podług prelim. budżet. za 1929 r.:			
Fundusz Domów Naucz. 50%	729.828.33		
„ Wdów i Sier. im. St. Nowaka 2%	29.193.13		
„ Samop. Leczn. II 3%	43.789.71		
„ Obrony Prawnej 1%	14.596.55		
„ Kolonji Letnich 1%	14.596.55		
„ Inwent. Amortyz. 2,5%	36.491.43		
„ Dyspozycyjny 0,5%	7.298.28		
R-k Głosu Nauczycielskiego 15%	218.948.50		
„ Czasopism 1,25%	18.245.75		
„ Szkoły Specjalnej 0,25%	3,649.15		
„ Sekcji Pedag. 1%	14.596.53		
„ Wydz. Społ. Oświat. 2,5%	36.491.43		
Do przeniesienia	1.167.725.34		

Z przeniesienia	1.167.725.34		
R-k Administracji 10%	145.965.67		
„ Zjazdów i lustracyj 4%	58.386.26		
„ Komisyj Zarz. Gł. 6%	87.579.40	1.459.656.67	

RACHUNEK WIERZYCIELI [17].

Pozostałość w dn. 1.I.1929 r.	1.072.175.61		
W okresie sprawozd. dopisano	3.446.29	1.075.621.90	
W tym czasie zapłacono		62.006.94	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			1.013.614.96

RACHUNEK DEPOZYTÓW [18].

Pozostałość w dn. 1.I.1929 r.	7.516.12		
W ciągu 1929 r. dopisano	16.588.15	24.104.27	
W okresie sprawozd. odliczono		16.144.42	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			7.959.85

RACHUNEK L. O. P. P.

Pozostałość w dn. 1.I.1929 r.		7.277.22	
Wpływy 1929 r.		495.—	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			7.772.22

RACHUNEK ZAKŁADU WYROB. FABRYCZNYCH [19].

Pozostałość w dn. 1.I.1929 r.	18.285.11		
Wpływy z likwidacji	110.—	18.395.11	
Zwroty		51.50	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			18.343.61

RACHUNEK GŁOSU NAUCZYCIELSKIEGO.

Dochód:			
Wpływy administracji	24.757.84		
U R-ku Wkładek za 15% wpł.	218.948.50	243.706.34	
Wydatki:			
Papier i druk	108.588.48		
Ekspedycja	17.319.68		
Honorarja redaktorskie	16.116.08		
Honorarja autorskie	4.056.32		
Płace i ubezp. pracowników	28.752.37		
Poczta	20.009.45		
Różne	12.373.55	207.215.93	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			36.490.41

RACHUNEK RUCHU PEDAGOGICZNEGO — rozlicz. z Zarządem Głównym [20].

W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje wpływ za prenum.			124.35

RACHUNEK PŁOMYKA — rozlicz. z Zarządem Głównym [20]

Pozostałość w dn. 1.I.1929 r.	14.761.08		
Nabyte ruchomości	7.801.20		
Wpływy na R-k Płomyka	1.965.20	24.527.48	
Amort. ruchomości i przekaz.		1.919.63	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			22.607.85
Do przeniesienia			1.106.993.25

Z przeniesienia			1.106.903.25

RACHUNEK SEKCJI PEDAGOGICZNEJ.

Dochód:			
Pozostałość w dniu 1.I.1929 r.	12.140.64		
U R-ku Wkładek za 1% wpływów	14.596.53		
Wpływy na r-k Kongr. Ped. w Poznaniu	14.185.—		
Wpływy na r-k Sekcyj	923.99		
U R-ku Zjazdów — przelew	6.610.35	48.456.51	
Wydatki:			
Sekretarjat i kancelarja	3.309.69		
Dział Nauk. Pedagogiczny	7.441.42		
Międzyn. Kongr. Naucz. w Poznaniu	35.769.40		
Różne	392.60	46.913.11	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			1.543.40

RACHUNEK SZKOŁY SPECJALNEJ.

Dochód			
Pozostałość w dn. 1.I.1929 r.	2.290.35		
Wpływy z prenum. i subsydjum	7.772.05		
U r-ku Wkładek za 0,25% wpływów	3.649.15	13.711.55	
Wydatki			
Papier i druk	7.033.89		
Honorar. redakt. i autorskie	2.479.20		
Różne	1.225.84	10.738.93	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			2.972.62

RACHUNEK CZASOPISM.

Pozostałość w dn. 1.I.1929 r.	4.894.24		
U R-ku Wkładek za 1,25% wpływów	18.245.75	23.139.99	
Pol. Arch. Psychol. za niedobór 1929 r.	4.095.69		
Roboty Ręczne	8.883.36	12.979.05	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			10.160.94

RACHUNEK WYDZIAŁU SPOŁECZNO-OŚWIATOWEGO.

U R-ku wkładek za 2,5% wpływów	36.491.43		
Uniw. Regjon. za dochód	1.095.26	37.586.69	
Sek. Ośw. Pozaszk. za niedobór 1929 r.	6.882.16		
Pol. Oświat. Pozaszk., niedobór 1929 r.	1.400.48		
Uniw. Lud. w Szycach, niedobór 1929 r.	23.933.36	32.216.—	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			5.370.69

RACHUNEK KOLONJI W KRYNICY.

Dochód:			
Pozostałość w dn. 1.I.1929 r.	2.007.95		
Kasa Kolonji	50.843.32	52.851.27	
Wydatki:			
Zarz. Gł. Za R-ki kolonji	1.749.75		
Utrzymanie kolonji	42.300.72		
Przenies. na R-k Fund. Kol. Letn.	8.800.80	52.851.27	
Do przeniesienia			1.126.950.90

Z przeniesienia			1.126.950.90

RACHUNEK WAKACYJNYCH KURSÓW UNIW.

Pozostałość w dn. 1.I.1929 r.	1.035.58		
Opłaty kursu w Wejherowie	5.585.—		
Opłaty kursu w Zakopanem	2.555.10	9.175.68	
Wydatki:			
Kurs w Wejherowie	5.308.95		
Kurs w Zakopanem	2.501.20		
Koszty ogólne	750.41	8.560.56	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			615.12

RACHUNEK SZKOŁY ROLNICZEJ W BRODACH

Subsydja i opłaty		48.150.—	
Przekazy Zarz. Gł.	24.840.—		
Zapłacone R-ki Szkoły Roln.	5.956.52	30.796.52	[21]
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			17.353.48

RACHUNEK SUM PRZECHODNICH.

Pozostałość w dn. 1.I.1929 r.	2.464.65		
Dopisano niedobory Zarz. Okr.	10.957.29	13.421.94	
Pokryte niedobory 1928 r.		2.464.65	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			10.957.29

RACHUNEK ZARZĄDÓW OKRĘGOWYCH.

U R-ku Wkładek za 6% wpływów	87.579.40		
Dochód komisyj	14.964.71		
Zaczerpnięto z Fund. Admin.	28.02	102.572.13	
Wydatki:			
Utrzymanie lokali	25.265.14		
Utrzymanie biur	33.226.65		
Wydatki organizacyjne	12.545.33		
Zjazdy okręg. i lustracje	31.535.01	102.572.13	

RACHUNEK ZJAZDÓW I LUSTRACYJ.

Pozostałość w dniu. 1.I.1929 r.	7.867.95		
U R-ku Wkładek za 4% wpływów	58.386.26		
Zwrot djet	42.—	66.296.21	
Wydatki:			
Zjazdy Zarz. Głównego	10.826.43		
Zjazdy Kom. Rewizyjnej	2.762.58		
Lustracje agend	13.050.93	26.639.94	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			39.65[illegible]

RACHUNEK ADMINISTRACJI.

Dochód:			
Wpływy administracji	25.669.04		
U R-ku wkładek za 10% wpływów	145.965.67		
Przelewy	1.574.68	173.209.39	
Wydatki			
Utrzymanie lokalu	13.062.31		
Amortyzacja ruchomości	6.887.—		
Do przeniesienia	19.949.31		1.195.533.0[illegible]

Z przeniesienia	19.949.31		1.195.533.06
Utrzymanie biura	103.659.05		
Wydatki organiz. Zarządu Gł.	28.312.24		
Kurs Instrukt. w Zakopanem	4.713.05		
Niedobór Zarz. Okręgowych	28.02	156.661.67	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			16.547.72
OGÓŁ STANU BIERNEGO			1.212.080.78

ZESTAWIENIE.

Stan Czynny	7.527.713.34	
Stan Bierny	1.212.080.78	
Majątek Związku P. N. S. P. wynosi		6.315.632.56
Na pokrycie następujących funduszów:		
1. Fundusz Zasobowy	111.601.60	
2. „ Żelazny	5.107.29	
3. „ Rezerwowy	277.838.72	
4. „ Domów Nauczycielskich	1.920.800.57	
5. „ Willi w Krynicy	318.434.44	
6. „ Domu Zdrowia w Zakopanem	144.978.76	
7. „ Inwestycyjny Domu Zdrowia	21.813.29	
8. „ Samopomocy Leczn. I.	2.874.911.71	
9. „ Inwestycyjny Sanatorjum	70.976.93	
10. „ Kolonij Letnich		
11. „ Samopomocy Leczniczej II.		
12. „ Inwestycyjno - Amortyzacyjny	62.210.39	
13. „ Wydawniczy	7.005.93	
14. „ Wdów i Sierot im. St. Nowaka	55.757.98	
15. „ Obrony Prawnej	36.246.48	
16. „ Dyspozycyjny	200.14	
17. „ Procentów Hipotecznych	81.252.—	
18. „ Domu Rodzinnego	5.008.02	
19. „ Rezerwowy Płomyka	8.105.56	
20. „ Bursy we Lwowie	14.082.—	
21. „ Zaległych wkładek	299.300.75	6.315.632.56

MAJĄTEK ZWIĄZKU P. N. S. P.

Fundusz Zasobowy.			
Pozostałość w dn. 1.I.1929 r.	109.364.14		
Wpływy 1929 r.	100.700.06	210.064.20	
Rozchód		98.462.60	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			111.601.60
Fundusz Żelazny.			
W dn. 1.I.1929 r. wynosił		4.343.54	
Wpisowe 1929 r.		763.75	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			5.107.29
Fundusz Rezerwowy.			
W dn. 1.I.1929 r. wynosił		240.613.06	
W ciągu 1929 r. dopisano		37.225.66	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			277.838.72
Do przeniesienia			394.547.61

Z przeniesienia			
Fundusz Domów Nauczycielskich.			394.547.61
W dn. 1.I.1929 wynosił	1.158.615.81		
Wpływy z 1% opłat członk.	35.340.01		
U R-ku wkładek za 50% wpływów	729.828.33	1.923.784.15	
Zwroty i odpisy		2.983.58	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			1.920.800.57
Fundusz willi w Krynicy.			
Przeniesiono z Fund. Kolonii Letnich		63.287.15	
Przeniesiono z Fund. Samop. Leczn. II.		76.781.77	
Przeniesiono z Fund. Samop. Leczn. I.		178.365.52	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			318.434.44
Fundusz Domu Zdrowia w Zakopanem.			
W dn. 1.I.1929 wynosił		136.467.52	
Dopisano za 1929 r.		8.511.24	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			144.978.76
Fundusz Inwestyc. Domu Zdrowia w Zakopanem.			
W dn. 1.I.1929 r. wynosił		9.017.11	
Dopisano za 1929 r.		12.796.18	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			21.813.29
Fundusz Samopomocy Leczniczej I.			
W dn. 1.I.1929 r. wynosił	3.022.810.88		
Wpływy 1929 r.	35.784.67	3.058.595.55	
Przenies. na R-ku Fund. willi w Kr.	178.365.52		
Przelewy i odpisy	5.318.32	183.683.84	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			2.874.911.71
Fundusz Inwestycyjny Sanatorjum.			
W dn. 1.I.1929 r. wynosił		45.824.66	
Dopisano za 1929 r.		25.152.27	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			70.976.93
Fundusz Kolonij Letnich.			
W dn. 1.I.1929 r. wynosił	39.889.80		
U r-ku Wkładek za 1% wpływów	14.596.55		
Nadwyżka kol. w Krynicy	8.800.80	63.287.15	
Przeniesiono na R-k Fund. willi w Krynicy		63.287.15	
Fundusz Samopomocy Leczniczej II.			
W dn. 1.I.1929 r. wynosił	37.668.06		
U R-ku wkładek za 3% wpływów	43.789.71		
Drobne wpływy	169.—	81.626.77	
Zapomogi na leczenie	4.845.—		
Przeniesiono na R-k Fund. willi w Krynicy	76.781.77	81.626.77	
Fundusz Inwestycyjno - Amortyzacyjny.			
W dn. 1.I.1929 wynosił		25.718.96	
U R-ku Wkładek za 2,5% wpływów		36.491.43	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			62.210.39
Do przeniesienia			5.808.673.70

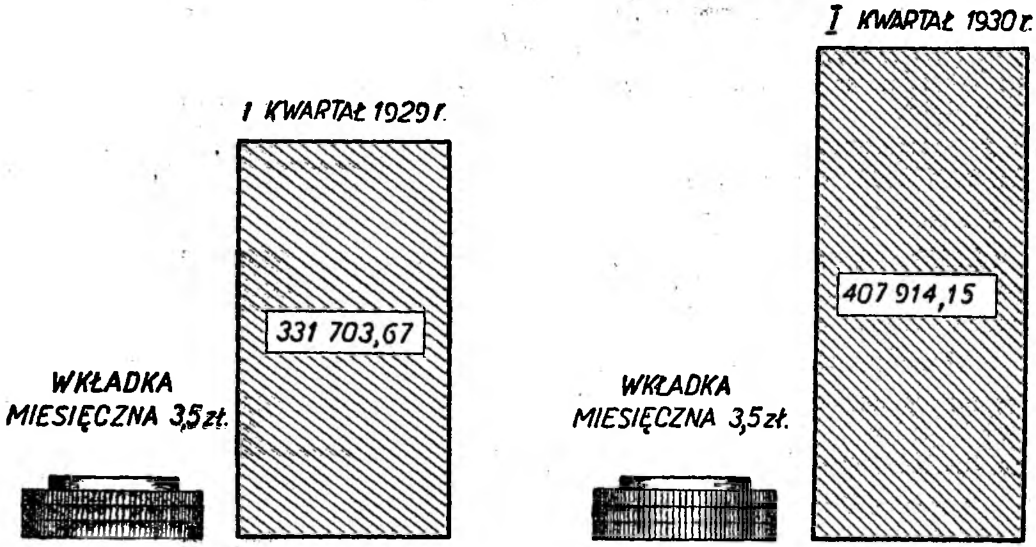
Z przeniesienia			5.808.673.70
Fundusz Wydawniczy.			
W dn. 1.I.1929 r. wynosił i pozostaje			7.005.93
Fundusz Wdów i Sierot im. St. Nowaka.			
W dn. 1.I.1929 wynosił:			
fundusz wieczysty	37.548.50		
fundusz zapomogowy	4.654.25	42.202.75	
W ciągu 1929 r. wpłynęło:			
Od Ognisk i członków	9.477.23		
U R-ku Wkładek za 2% wpływów	29.193.13		
Dyrekcja P. K. O. — odsetki	2.890.68		
Zwroty	343.—	41.904.04	
Wydatki:			
Zapomogi wdowie i sieroce	28.073.—		
Odpisy	275.81	28.348.81	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			
Fundusz wieczysty 1928 r.	37.548.50		
Odsetki za 1929 r.	2.890.68		
25% wpływów za 1929 r.	9.655.09	50.094.27	
Fundusz Zapomogowy		5.663.71	55.757.98
Fundusz Obrony Prawnej.			
W dn. 1.I.1929 wynosił	50.743.69		
U R-ku Wkładek za 1% wpływów	14.596.55		
Drobne wpływy	70.—	65.410.24	
Wydatki:			
Referenci	12.090.60		
Dzienniki Ustaw	684.66		
Honorar. adwokackie	16.388.50	29.163.76	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			36.246.48
Fundusz Dyspozycyjny.			
W dn. 1.I.1929 r. wynosił	288.36		
U R-ku Wkładek za 0,5% wpływów	7.298.28		
Drobne wpływy	85.—	7.671.64	
Zapomogi bezzwrotne i ofiary		7.471.50	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			200.14
Fundusz Procentów Hipotecznych.			
W dn. 1.I.1929 r. wynosił		40.902.22	
W okresie sprawozd. dopisano		40.349.78	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			81.252.—
Fundusz Domu Rodzinnego.			
Wpływy od Ognisk i członków		5.232.22	
Przelewy i odpisy		224.20	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			5.008.02
Fundusz Rezerwowy Płomyka.			
W dn. 1.I.1929 r. wynosił		7.626.03	
Dopisano za 1929 r.		479.53	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			8.105.56
Do przeniesienia			6.002.249.81

Z przeniesienia			6.002.249.81
Fundusz Bursy we Lwowie.			
W dn. 1.I.1929 r. wynosił		11.713.16	
Wpływy Kom. Lwowskiej za 1929 r.		2.368.84	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			14.082.—
Fundusz Zaległych wkładek.			
W dn. 1.I.1929 r. było	168.820.89		
Dopisano zaległości 1929 r.	141.638.39	310.459.28	
Umorzono wkładki		11.158.53	
W dn. 31.XII.1929 r. pozostaje			299.300.75
Razem			6.315.632.56

ZESTAWIENIE.

W dn. 1.I.1930 r. majątek Związku P.N.S.P. wynosi	6.315.632.56
W dn. 1.I.1929 r. majątek Zw. P. N. S. P. wynosił	5.107.021.19
W ciągu 1929 r. powiększył się o	1.208.611.37

WPŁYW WKŁADEK CZŁONKOWSKICH w pierwszym kwartale 1929 i 1930 r.

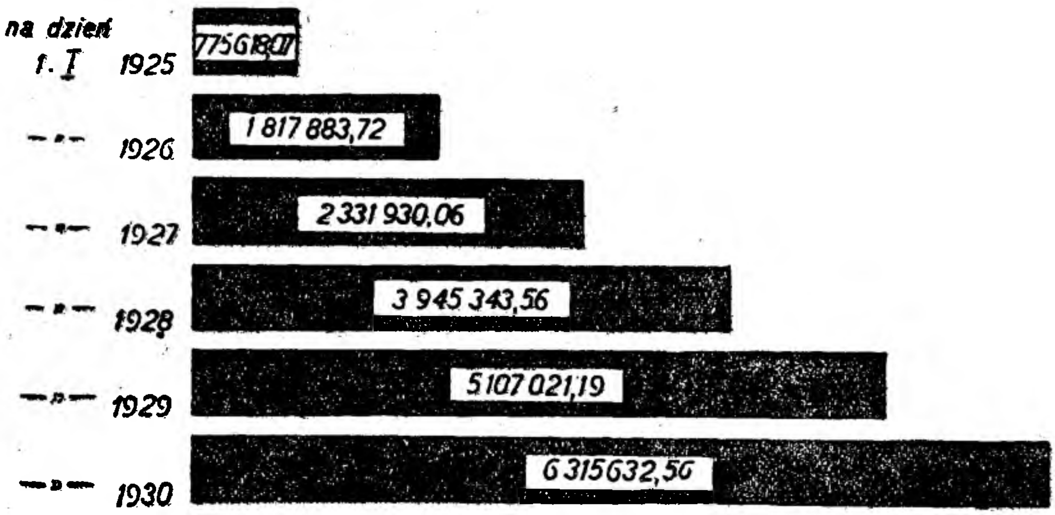

OGÓLNY WPŁYW WKŁADEK CZŁONKOWSKICH W R. 1929 — 1 459 656,67 zł.

TABLICA WZROSTU MAJĄTKU Z. P. N. S. P.

1 stycznia	1921 r.	Mk.	1.406.845.77
1 „	1922 r.	„	4.341.643.62
1 „	1923 r.	„	103.086.166.04
1 „	1924 r.	Zł.	9.700.65
1 „	1925 r.	„	775.618.07
1 „	1926 r.	„	1.817.883.72
1 „	1927 r.	„	2.881.930.06
1 „	1928 r.	„	3.945.348.56
1 „	1929 r.	„	5.107.021.19
1 „	1930 r.	„	6.315.632.56

MAJĄTEK Z. P. N. S. P. w złotych

Uwaga: w słupku 3 i 4 od góry niewyraźnie odbito — ma być w 3-cim **2.881.930.06**, a w 4-tym **3.945.348.56.**

ZAMKNIĘCIE RACHUNKOWE „RUCHU PEDAGOGICZNEGO"

za rok 1929.

Dochody

Saldo z r. 1928 P. K. O.	946.11
Gotówka	39.39
W r. 1929 wpłacono na P. K. O.	14.111.94
na przekazy poczt.	1.846.90
gotówką	369.30
w Zarz. Gł. w Warszawie	124.35
Razem	17.437.99

Wydatki

Papier i druk	7.494.96
Redakcja	1.968.—
Honorarja autorskie	2.469.50
Administracja	2.740.—
Opłaty poczt. i znaczki	697.15
Wydatki administracyjne	361.64
Wydatki ekspedycji	134.50
Opłaty czekowe	118.08
Zwroty	46.50
Saldo na rok 1930	1.407.66
Razem	17.437.99

BILANS

Wydawnictwa „PŁOMYK“ z „PŁOMYCZKIEM“ za czas od 1.7.1928 do 1.7.1929 r.

L. p.	NAZWY RACHUNKÓW	SUMY OBROTOWE				S A L D A				R-K BIL. ZAMKNIĘCIA				R-K STRAT I ZYSKÓW			
		W-n		Ma		W-n		Ma		Aktywa		Pasywa		Straty		Zyski	
		Zł.	gr.	Zł.	gr.	Zł.	gr.	Zł.	gr.	Zł.	gr.	Zł.	gr.	Zł.	gr.	Zł.	gr.
1	R-k Kasy	652.723	40	644.916	06	7.807	34			7.807	34						
2	„ P. K. O. 6880	479.943	21	479.484	57	458	64			458	64						
3	„ Weksli własnych	44.500	—	59.500	—			15.000	—			15.000	—				
4	„ Prenumeraty	12.330	43	590.270	87			579.940	44							577.940	44
5	„ Różnych	262.890	15	257.935	56	4.954	54										
	Wierzyciele											4.893	77				
	Dłużnicy									9.848	36						
6	„ Druku, papieru, klisz	321.218	64	804	—	320.414	64							320.414	64		
7	„ Ekspedycji i introligatorni	827.42	26	66	50	82.675	76							82.675	76		
8	„ Wydawnictw	47.471	31	44.233	45	3.237	86							3.237	86		
9	„ Honor. autorów i rysowników	42.083	42	215	94	41.867	48							41.867	48		
10	„ Utrzymania lokalu	23.187	08	115	05	23.072	03							23.072	03		
11	„ Kosztów admistrac.	60 647	10	489	52	60.157	58							60.157	58		
12	„ Poborów personelu redakc. i drobnych wyd. redakc.	27.009	09	539	66	26.469	43							26.469	43		
13	„ Reklam	15.010	77	91	30	14.919	47							14.919	47		
14	„ Depozytów	7.994	63	9.601	93			1.607	30			1.607	30				
15	„ Pożyczek	4.400	—	1.455	—	2.945	—			2.945	—						
16	„ Zarz. Głównego	11.256	71	25.039	66	217	05	14.000	—								
	Pożyczki											14.000	—				
	Należności za prenumeratę									217	05						
17	„ Radja	7.409	98	6.208	30	1.201	68			1.201	68						
18	„ Ruchomości	27.470	99	6.470	99	21.000	—			21.000	—						
19	„ Ogłoszeń			2.900	—			2.900	—							2.900	—
20	„ Strat i zysków	6.521	06	27	—	6.494	06							6.494	06		
21	„ P. K. O. 19707	5.351	91	5.223	35	128	56			128	56						
22	„ Procentów i prowizji	1.052	60			1.052	60							1.052	60		
23	„ Fund. rezerwowego			7.626	03			7.626	03			7.626	03				
		2.143.214	74	2.143.214	74	619.073	77	619.073	77	43.606	63	43.127	10	580.360	91	580.840	44
	Czysty zysk											479	53	479	53		
		2.143.214	74	2.143.214	74	619.073	77	619.073	77	43.606	63	43.606	63	580.840	44	580.840	44

ZESTAWIENIE RACHUNKOWE
Wiejskiego Uniwersytetu Ludowego w Szycach za 1929 r.

L. p.		BILANS ZAMKNIĘCIA				STRATY I ZYSKI			
		Zł	gr.	Zł.	gr.	Zł.	gr.	Zł.	gr.
1	Kasa	378	66	—	—	—	—	—	—
2	Ruchomości	3315	—	—	—	—	—	—	—
3	Bibljoteka	2015	87	—	—	—	—	—	—
4	Inwentarz żywy	1415	95	—	—	—	—	—	—
5	Znaczki	50	50	—	—	—	—	—	—
6	Wydawnictwa	4	21	—	—	—	—	—	—
7	Uprawa roli	—	—	—	—	1311	07	—	—
8	Związek był. słuchaczy	—	—	167	35	—	—	—	—
9	Dłużnicy i wierzyciele	—	—	492	32	—	—	—	—
10	Zarząd Główny	—	—	30453	88	—	—	—	—
	„ „ za stratę 1929 r. . .	23933	36	—	—	—	—	23933	36
11	Subsydja	—	—	—	—	—	—	12717	60
12	Stypendja	—	—	—	—	—	—	640	—
13	Internat	—	—	—	—	5177	07	—	—
14	Kursy	—	—	—	—	—	—	679	50
15	Administracja	—	—	—	—	12037	79	—	—
16	Opał i światło	—	—	—	—	3648	37	—	—
17	Czynsz	—	—	—	—	5530	90	—	—
18	Ekskursje i atrakcje	—	—	—	—	873	76	—	—
19	Przejazdy	—	—	—	—	523	—	—	—
20	Utrzym. ruchomości	—	—	—	—	401	70	—	—
21	„ inwent. żywego	—	—	—	—	502	65	—	—
22	„ budynków	—	—	—	—	6910	20	—	—
23	Amortyz. ruchomości	—	—	—	—	366	75	—	—
24	Kasa Chorych	—	—	—	—	490	30	—	—
25	Różne	—	—	—	—	196	90	—	—
		31113	55	31113	55	37970	46	37970	46

ZESTAWIENIE RACHUNKOWE
Fermy w Brodach za 1928-29 r.

L. p.		BILANS ZAMKNIĘCIA				STRATY I ZYSKI			
		Zł.	gr.	Zł.	gr.	Zł.	gr.	Zł.	gr.
1	Kasa	527	69	—	—	—	—	—	—
2	Uprawa gruntów	366000	—	—	—	—	—	386	59
3	Produkty rolne	3354	25	—	—	797	19	—	—
4	Pasza	1600	—	—	—	2375	—	—	—
5	Inwentarz żywy	27398	—	—	—	—	—	3474	45
6	Maszyny i narzędzia	33000	—	—	—	7137	50	—	—
7	Budynki	130000	—	—	—	—	—	1883	04
8	Ruchomości pałacu	1	—	—	—	—	—	—	—
9	Magazyn	1107	35	—	—	52	90	—	—
10	Uprawa ogrodu	—	—	—	—	—	—	1306	43
11	Lasy	595000	—	—	—	—	—	8396	62
12	Fabryka	30000	—	—	—	—	—	2316	41
13	Młyn i staw	5000	—	—	—	1230	60	—	—
14	Elektrownia	1000	—	—	—	343	48	—	—
15	Dłużnicy	1350	40	—	—	—	—	—	—
16	Zarząd Główny	5413	22	—	—	—	—	—	—
17	Dług hipoteczny	—	—	1029782	25	—	—	—	—
18	Kapitał zakładowy	—	—	165556	24	—	—	—	—
19	Straty i zyski	—	—	—	—	413	45	—	—
20	Czysty zysk 1928/29	—	—	5413	42	5413	42	—	—
		1200751	91	1200751	91	17763	54	17763	54

SPRAWOZDANIE RACHUNKOWE
KURSÓW SPOŁECZNO - ROLNICZYCH W BRODACH.

I-szy kurs od 1 lutego do 30 czerwca 1929 roku.
II-gi kurs od 1 września 1929 roku do 30 stycznia 1930 r.

Wpływy:

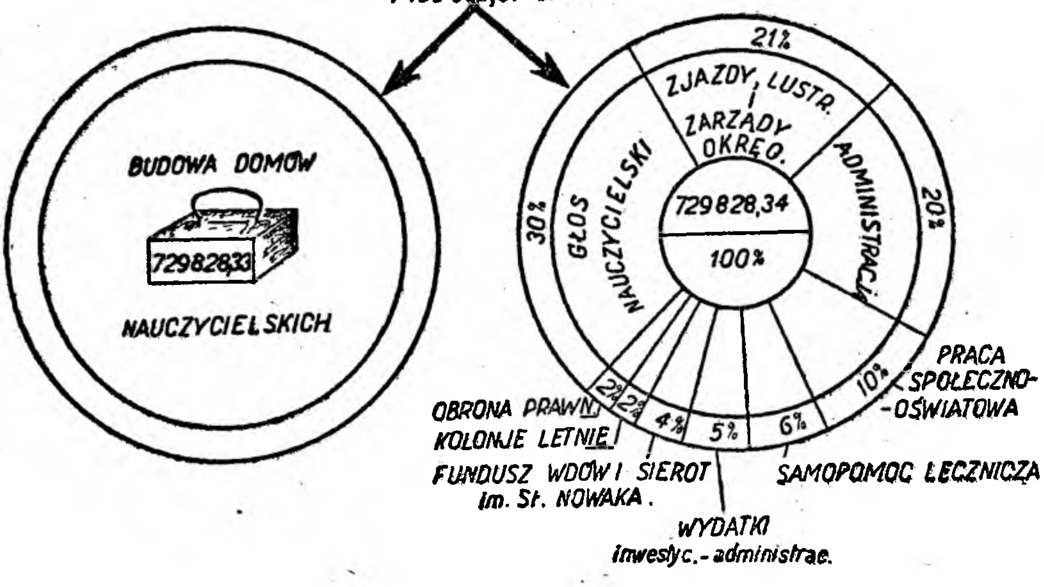
21.III.1929 wpłynęło z Min. Roln.	10.000.—
24.IV.1929 " "	8.000.—
26.X.1929 " "	20.000.—
Razem	38.000.—

Wydatki:

Honorarja prelegentów, koszta podróży i ich utrzymanie	11.215.28
Pomoce szkolne i inwentarz	3.837.30
Bibljoteka i prenum. pism	3.429.04
Wycieczki	7.592.85
Remont, centr. ogrz., instal. elektr., opał i utrzymanie lokalu kursów	6.069.61
Koszta administracyjne	112.50
Materjały kancelaryjne	190.75
Różne wydatki	125.62
Pozostaje do wyliczenia dla III kursu	5.427.05
Razem	38.000.—

BUDŻET WYDATKÓW Z. P. N. S. P. w roku 1929.

Ogólny wpływ wkładek w r. 1929.
1 459 656,67 zł

BILANS ZAMKNIĘCIA ZA 1929 R.

Stan Czynny:		Stan Bierny.	
Kasa	76.648.03	Wierzyciele	1.013.614.96
Waluta Obca	234.69	Depozyty	7.959.85
P. K. O.	89.931.73	L. O. P. P.	7.762.22
Banki	1.365.972.08	Zakł. Wyr. Fabr.	18.343.61
Papiery %%	51.327.77	Głos Nauczycielski	36.490.41
Dom Zdrowia w Zakopanem	152.112.44	Ruch Pedagogiczny	124.35
Admin. Domu Zdrowia	24.813.29	Płomyk	22.607.85
Sanatorjum w Zakopanem	2.874.911.71	Sekcja Pedagogiczna	1.543.40
Administr. Sanatorjum	279.043.72	Szkoła Specjalna	2.972.62
Uzdrow. w Puszczy Marj.	17.921.91	Czasopisma	10.160.94
Ferma Brody	1.195.338.49	Wydz. Społ.-Oświat.	5.370.69
Administr. Brodów	45.847.63	Wak. Kurs. Uniw.	615.12
Place	70.263.55	Szkoła Rol. w Brodach	17.353.48
Willa w Krynicy	410.130.96	Sumy Przechodnie	10.957.29
Budowa Domu w Warszawie	189.934.08	Zjazdy i Lustracje	39.656.27
Kolonja w Brodach	3.584.86	Pozost. R-ku Admin.	16.547.72
Schronisko w Czorsztynie	4.815.55	**Majątek Z. P. N. S. P.**	
Schron. Turyst. w Zakopanem	482.20	Fund. Zasobowy	111.601.60
Schron. Turyst. n. Morzem	20.253.60	„ Żelazny	5.107.29
Bibljoteka	4.710.—	„ Rezerwowy	277.838.72
Ruchomości	79.600.30	„ Domów Naucz.	1.920.800.57
Sumy do wyliczenia	5.463.32	„ Willi w Krynicy	318.434.44
Udziały	29.252.48	„ Domu Zdrowia	144.978.76
Dłużnicy	362.687.93	„ Inwest. Domu Zdr.	21.813.29
Pożyczki	80.388.62	„ Samop. Leczn. I.	2.874.911.71
Znaczki Organiz.	2.556.19	„ Inwest. Sanat.	70.976.93
Wydawnictwa i Druki	26.306.54	„ Inwest. Amort.	62.210.39
Płomyk	8.105.56	„ Wydawniczy	7.005.93
Uniw. Lud. w Szycach	6.520.52	„ Wdów i Sierot im. St Nowaka	55.757.98
Sekcja Wycieczkowa	1.266.95	„ Obrony Prawnej	36.246.48
Bursa w Warszawie	1.415.—	„ Dyspozycyjny	200.14
Wystawa w Poznaniu	36.672.19	„ Procent. Hipot.	81.252.—
Komisje Zarz. Gł.	9.199.45	„ Domu Rodzinnego	5.008.02
		„ Rezerw. Płomyka	8.105.56
		„ Bursy we Lwowie	14.082.—
		„ Zaległ. wkładek	299.300.75
Razem	7.527.713.34	Razem	7.572.713.34

(—) **A. Solarski**, księgowy. (—) **Karol Makuch**, skarbnik Związku.

Komisja Kontrolująca Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych, po zbadaniu ksiąg i dowodów kasowych, a także całokształtu gospodarki finansowej Zarządu Głównego, stwierdza zgodność ksiąg z dowodami i stawia wniosek XI Walnemu Zjazdowi Delegatów o udzielenie absolutorjum Zarządowi Głównemu z rachunków za r. 1928 i 1929.

(—) **Józef Dackiewicz** — przewodniczący. (—) **Piotr Podurgiel** — sekretarz. Członkowie: (—) St. Głuchowski. (—) P. Ciesielski. (—) Serkowski. (—) Antoni Władyka. (—) W. Malanowski.

Warszawa, 14 maja 1930 r.

WYJAŚNIENIA DO SPRAWOZDANIA FINANSOWEGO

[1]) Istnienie tego rachunku tem się tłumaczy, że za nabyty majątek Brody Związek wpłaca roczne raty w walucie obcej, którą w ciągu roku stopniowo sobie zdobywa.

[2]) Pożyczki państwowe.

[3]) Wartość Domu Zdrowia w Zakopanem.

[4]) Kwota, z której Administracja Domu Zdrowia winna się wyliczyć przed Zarządem Głównym.

[5]) Wartość Sanatorjum (suma, wydana na budowę, urządzenie i drogę do Sanatorjum).

[6]) Z sumy tej winno Sanatorjum wyliczyć się przed Zarządem Głównym. W tej również sumie mieści się kwota ponad 200.000 zł., którą Zarząd Główny zaliczkował Sanatorjum na leczenie i utrzymanie chorych, a którą to kwotę winna Zarządowi wpłacić Generalna Dyrekcja Służby Zdrowia.

[7]) Rachunek w stanie likwidacji, w bieżącym roku kalendarzowym wpłyną sumy za sprzedany inwentarz.

[8]) Parcelę we Lwowie nabył Zarząd Okręgowy z dobrowolnych na ten cel ofiar członków Okręgu Lwowskiego.

[9]) Kolonja w Krynicy kosztuje wraz z urządzeniem kwotę zł. 410.130,96; na cel ten członkowie nie byli specjalnie opodatkowani; na pokrycie kosztów Kolonji Zarząd Główny przeznaczył: pozostałość z budowy Sanatorjum zł. 178.365,52, oszczędności z funduszu Kolonij Letnich zł. 63.287,15, oszczędności z funduszu Samopomocy Leczniczej Nr. 2 zł. 76.781,77. Razem zł. 318.434,44. Reszta została pobrana z funduszów bieżących Związku tytułem pożyczki, która to pożyczka zostanie pokryta sumą, uzyskaną ze sprzedaży parceli w Krynicy, ewentualnie z dochodów, jakie Krynica dawać może lub wreszcie z innych oszczędności.

[10]) Organizując Kolonję w Brodach, Zarząd Główny wydał jednorazowo znaczną kwotę na urządzenie Kolonji (łóżka, pościel, naczynia kuchenne etc.). Rok rocznie Kolonja przynosi pewien dochód, który idzie w całości na pokrycie wspomnianego jednorazowego wydatku. W dniu 1.I b. r. pozostaje jeszcze do pokrycia zł. 3.584,86.

[11]) Schronisko w Czorsztynie wynajęto na okres pięcioletni za kwotę zł. 5.000; sądząc po roku sprawozdawczym, który dał do kasy zł. 1.190,50, można mieć przeświadczenie, że wydana na opłacenie dzierżawy kwota zł. 5.000 — do kasy Zarządu Głównego, w całości powróci.

[12]) Do Schroniska Turystycznego w Zakopanem dołożyliśmy w roku sprawozdawczym złotych 482,20. Ta drobna kwota umożliwia nam jednak zaspokojenie potrzeb turystycznych naszych członków, nie dezorganizując, a pozostawiając bez przerwy Dom Zdrowia dla użytku chorych, a nie turystów, jak to miało miejsce w latach poprzednich.

[13]) Na sumę powyższą składają się: wartość znaczków w magazynie oraz niewpłacone kwoty za znaczki, wysłane poszczególnym członkom lub Ogniskom.

[14]) Rachunek ten obejmuje jedynie poszczególne wydawnictwa, jak: Kalendarz, Pragmatyka, Praktyka szkolna, Prawo nauczyciela, a nie dotyczy pism związkowych. Na kwotę zł. 26.306,54 składają się zaległości poszczególnych członków za otrzymane wydawnictwa oraz wartość pozostałych na składzie wydawnictw (wartość ta znacznie przewyższa wzmiankowaną kwotę).

[15]) „Płomyk" prowadzi oddzielną rachunkowość. Kwota, na tym rachunku wykazana, powstała z czystego zysku „Płomyka" za lata ostatnie i została złożona na Fundusz Rezerwowy „Płomyka".

[16]) Rachunek ten zamykamy na 1.I b. r. niedoborem zł. 36.672,19; na pokrycie jednak tego niedoboru mamy zakupiony na wystawę inwentarz: łóżka, koce, jaśki, prześcieradła; po częściowem sprzedaniu owego inwentarza niedobór ten całkowicie zostanie pokryty.

[17]) Za nabyty majątek Brody, wartość którego spłacamy w 25 rocznych ratach.

[18]) Umieszczamy na nim nadsyłane do Zarządu Głównego kwoty bez podania, na jaki cel przeznaczone zostały; po otrzymaniu należytych wyjaśnień — przenosimy je na właściwe rachunki.

[19]) Rachunek ten nie został zamknięty, gdyż wielu kolegów dotychczas jeszcze nie uregulowało należności za pobrane towary.

[20]) Oba pisma prowadzą rachunkowość oddzielną; na tych rachunkach uwidocznione są jedynie rozrachunki pomiędzy pismami a Zarządem Głównym.

[21]) Kwoty tej nie należy traktować jako zysku, lecz jako pozostałość, która zostanie z biegiem kursu wydana, a rozliczenie musi być przedstawione instytucji, która kurs sybsydjowała.

SPRAWOZDANIE KOMISJI KONTROLUJĄCEJ ZWIĄZKU.

o gospodarce finansowej Zarządu Głównego Związku Pol. Nauczycielstwa Szkół Powsz. w roku 1928 i 1929.

(Z uwzględnieniem najważniejszych działów pracy Zarządu Głównego).

SANATORJUM.

Za podstawę oceny gospodarki i stanu lecznictwa w Sanatorjum użyto materjału liczbowego innych tego rodzaju instytucyj. Komisja Kontrolująca, rozporządzając danemi sanatorjów w Otwocku, Zw. Pracowników Poczt, Telef. i Teleg. w Zakopanem, w Chodzieży, w Bystrej i własnego, składa następujące sprawozdanie.

1. Ilość miejsc i liczba lekarzy.

	Otwock	Związek Poczt	Chodzież	Bystra	Nasze
Miejsc	240	80	150	270	180
Lekarzy	6	2	4	7	7
1 lekarz przypada na chorych	40	40	37,5	38,7	25,4

Jak z zestawienia wynika, procent chorych, przypadających na 1 lekarza w naszem Sanatorjum, jest najniższy, stąd wnosić można, że i opieka lekarska jest wydatniejsza.

2. **Opłata dzienna.** Otwock 12 — 14 zł. Pocztowcy 14 — 16, Chodzież 12, Bystra 10 — 12 — 15, u nas — 12,75 zł.

3. **Ile płaci pacjent?** Otwock — 12 zł., Pocztowcy — 6 zł., Chodzież — 12 zł., u nas 4,50, a 8 zł. 25 gr. wpłaca Generalna Dyrekcja Zdrowia. Nadmienia się, że w naszem Sanatorjum łoży się 30.000 zł. rocznie na kuracjuszy, którzy ze względu na wyjątkowe położenie osobiste nie są w stanie uiścić należności. Inne sanatorja nie wydają na ten cel ani grosza.

4. **Urządzenia.** Sanatorjum nasze posiada: 1) gabinet Roentgena, 2) gabinet lamp kwarcowych, 3) salę opatrunkową z działem ginekologji, wyposażonym bogato, 4) elektromedycynę ponad przeciętną normę potrzeb, 5) laboratorjum chemiczne i bakterjologiczne.

5. **Pomoc pielęgniarska.** Na jedną pielęgniarkę przypada: w Chodzieży — 21,42 chorych, w Bystrej — 29,64 chorych, w Otwocku — 40,00 chorych, u nas — 25,21 chorych.

Pod tym względem nasze Sanatorjum przewyższa Chodzież, natomiast wynagrodzenie pielęgniarek w naszem Sanatorjum jest wyższe, ponieważ wymaga się od nich wyższych kwalifikacyj.

6. **Dodatkowe opłaty pacjentów.** Zdjęcia roentgenowskie: Bystra — 22 zł., Pocztowcy — 15 zł., Chodzież — 30 zł. i 35 zł. Analiza moczu: 6 zł., plwocin — 5 zł. Odczyn Biernackiego — 6 zł. Punkcja klatki piersiowej — 10 zł. Odma — 20 zł. Analiza płynu klatki piersiowej — 15 zł. Zastrzyki podskórne — 2 zł. (u nas 100 zastrzyków dziennie). Wlewanie dożylne — 5 zł. Insuflacja tlenu — 15 zł.

Wszystkie wymienione zabiegi wykonywa się u nas za darmo. Wszelkie zapotrzebowania lekarskie pokrywa Sanatorjum z własnych funduszów. Pacjenci nie płacą u nas za pranie. Płatne są tylko operacje.

7. **Urządzenia kulturalne.** Sanatorjum posiada scenę z ekranem, radjo, bibljotekę. W roku bieżącym urządzono dla pacjentów ciemnię fotograficzną i kursa fotograficzne z uwagi na ruch regjonalny i krajoznawczy.

8. **Działy pomocnicze:** 1) elektrownia, 2) warsztaty: a) tokarnia, b) kuźnia, c) filtrownia oleju zużytego, d) bielarnia naczyń kuchennych, 3) pralnia, 4) garaż, 5) chlewnia, 6) dezynfekcja mechaniczna, 7) lodownia, 8) stolarnia.

Elektrownia wytworzyła w r. 1929 43.000 kw. wartości 31.152 zł. Gdyby prąd pobierano z elektrowni miejskiej, koszt byłby wyższy o 13.138 zł. Filtrownia oleju odczyszcza zużyty olej, zyskując 66% na wydatkach. Poprzednio zużyta oliwa szła na marne.

By ułatwić chorym komunikację, zakupiono autobus marki Chevrolet 6-cylindrowy, miejsc 13. Za 50 gr. dowozi się chorych. W razie potrzeby autobus jest używany, jako karetka ratunkowa dla pacjentów (np. wskutek skrzepu w nodze pacjentkę odwieziono do miejsca jej zamieszkania w Kieleckiem).

Żona dyrektora kol. Malickiego założyła chlewnię, dającą przeciętnie 10.000 zł. zysku rocznie.

9. **Personel biurowy** składa się z 1 księgowego, kasjera, prowadzącej dziennik i podania. Ostatnie 3 osoby — to nauczyciele.

Na personel służby składa się 41 osoba.

Dyrektor Malicki i jego żona poza mieszkaniem w naturze i stołowaniem nie pobierają innego wynagrodzenia.

W d. 25.IV.30 r. Komisja zastała w Sanatorjum 161 kuracjuszy, a w Domu Zdrowia— 33 i 1 osobę na obserwacji, w tej liczbie członków Związku — 13, członków rodzin — 21.

Kontrola kolejności zgłoszeń do Sanatorjum i Domu Zdrowia nie znalazła odchyleń od zasad, przyjętych przez regulamin. Na podstawie dziennika podawczego stwierdzono, że na podania o przyjęcie Administracja odpowiada natychmiast; maksymum opóźnienia— 3 dni.

Stwierdzono, że ogółem leczyło się w Sanatorjum do d. 24.IV-30 r. 2.349 osób, z tych wyjechało 2188, pozostaje na leczeniu w Sanatorjum 161 osoba.

Odżywianie kuracjuszy bardzo urozmaicone i obfite. Stan Domu Zdrowia pod względem czystości i sprawności administracji poprawił się w wysokim stopniu w porównaniu z okresem ubiegłym. Ambulatorjum lekarskie wyposażono w najniezbędniejsze urządzenia.

Generalna Dyrekcja Służby Zdrowia, która dysponuje funduszami na zwrot kosztów leczenia po 8,25 zł. dziennie od osoby, zalega z opłatami. Zarząd Główny uzupełnia brakującą kwotę, która wynosi obecnie przeszło 300.000 zł. Fakt ten utrudnia niejednokrotnie poczynania finansowe Zarządu, pozbawiając go płynnej gotówki, nie licząc straty procentu. Zarz. Gł. bowiem zużywa część swych

funduszów obrotowych na świadczenia, należne Sanatorjum od kuracjuszy, a potem dopiero egzekwuje wydane sumy w Generalnej Dyrekcji Zdrowia.

Dyrekcja Sanatorjum interwenjuje w sprawach służbowych kuracjuszy.

Zarówno Sanatorjum, jak i Dom Zdrowia są zakładami samowystarczalnemi. Sanatorjum rozwija się z prężnością niepohamowaną. Jeśli się weźmie pod uwagę bezpłatne zabiegi lekarskie, wymienione w p. 6, zwolnienie od opłat kuracjuszy, którzy znajdują się w niezwykle ciężkiem położeniu, a następnie różnego rodzaju urządzenia pomocnicze, umożliwiające przeprowadzanie całej masy remontów wewnętrznych we własnych warsztatach, to stwierdzić trzeba, że praca Dyrekcji jest celowa.

W Sanatorjum przebywają ludzie chorzy — często rozdrażnieni, jednak Komisja Kontrolująca nie zauważyła na terenie Sanatorjum nieporozumień pomiędzy kuracjuszami a Dyrekcją. Współpraca Dyrekcji z lekarzami poprawna.

Znanem zjawiskiem w Sanatorjum jest długa kolejka oczekujących na przyjęcie. Można temu zapobiec przez wybudowanie domu dla administracji, do którego przenieśliby się funkcjonarjusze. Sanatorjum zyskałoby 30 miejsc.

MAJĄTEK BRODY.

Zważywszy, iż majątek Brody jest jednym z największych objektów Związku, ważną jest kwestja celowości kupna i wartości tego majątku.

Komisja Kontrolująca po zbadaniu całej gospodarki stwierdza, co następuje:

Majątek składa się ze 116 morgów ziemi ornej, w czem około 6 morgów ogrodu warzywnego, z 718 morgów lasu, budynków gospodarczych, pałacu, fabryki (obecnie nieczynnej) i inwentarza żywego i martwego. Wartość tych wszystkich objektów razem przewyższa znacznie cenę kupna, wynoszącą 1.195.338,49 zł. Jeżeli bowiem przyjmiemy wartość:

116 morg. ziemi ornej à 4.000 zł.	464.000 zł.
718 morg. lasu à 1.500 zł.	1.077.000 „
pałacu	60.000 „
fabryki	40.000 „
budynków gospodarczych	60.000 „
inwentarza	50.000 „
to razem da to kwotę . .	1,751.000 zł.

Wartość gruntu podnosi znacznie to, że w miejscu jest stacja kolejowa, a miasto Kalwarja łączy się z gruntami majątku.

Co do celowości kupna, Komisja stwierdza, że majątek dostarcza przeszło 50% wytwórczości mleka i jarzyn do Sanatorjum w Zakopanem, resztę konsumują kursiści oraz kolonje letnie.

Pałac jest przez 10 miesięcy oddany na użytek kursów społeczno-rolniczych, a przez 2 miesiące na kolonje letnie. Dotychczas odbyły się 3 kursy (kursistów było 90) oraz 3 kolonje letnie z 70 letnikami związkowcami.

Dalej Komisja zauważa, iż Zarząd majątku stara się z rezydencji bogacza zrobić majątek, nietylko przystosowany do potrzeb Związku, ale także i dochodowy, a to przez zaprowadzenie obory mlecznej, kurników, młyna i ogrodu warzywnego.

Niektóre działy dają już znaczne dochody np. obora w r. 1928 przy 22 krowach dostarczyła 42.896 l. mleka, a w r. 1929 przy 33 krowach 108.246 litrów, tak, że dochód za rok gospodarczy 1928/29 wynosił 5.080 zł., nadto urządzono chłodnię, przez co mleko może być dostarczone do Zakopanego w należytym stanie.

Obszar ogrodu warzywnego znacznie powiększono, co przy równoczesnem podniesieniu kultury ziemi już daje pozytywne rezultaty, wyrażające się czystym zyskiem rocznym w kwocie około 7.000 zł.

Las dawałby znaczne dochody, gdyby Zarząd majątku korzystał z przysługującego mu prawa wyrębu. Przez zaniechanie wyrębu wartość lasu wzrasta. Po zakupieniu majątku 25½ ha obszaru martwego zalesiono sosną i modrzewiem.

Z powyższego widać, że Zarząd majątku zmierza do uracjonalnienia gospodarki.

Szczegółowych cyfr Komisja Kontrolująca nie podaje, gdyż są uwidocznione w sprawozdaniu rocznem.

KOLONJA NAUCZYCIELSKA W KRYNICY.

Doświadczenie lat ubiegłych wykazało niezbicie, iż wielu kolegów i koleżanek potrzebuje leczenia w Krynicy. Początkowo Zarząd Główny Związku płacił wysokie kwoty tytułem czynszu za wynajem wilij. W roku 1927 nabyto parcelę pod budowę własnego przytułku, lecz w lutym 1929 r. udało się nabyć niewykończoną jeszcze w całości, lecz zaopatrzoną już w ruchomości willę za 241.038 zł. 92 gr., urządzono w niej III-e piętro, otynkowano, zaprowadzono instalację

elektryczną i centralne ogrzewanie, pobudowano magazyn, lodownię, stajnię, postawiono domek dla administracji, dokupiono przyległą parcelę, uporządkowano drogę dojazdową, tak iż wartość willi łącznie z ruchomościami w dniu 31 grudnia 1929 r. stanowi kwotę 410.130 zł. 96 gr.

Pokrycie tego wydatku znaleziono w przelewach z funduszów Samopomocy Leczniczej i Kolonij Letnich w wysokości ogólnej 318.434 zł. 44 gr. Pozostałą kwotę 91.696 zł. 52 gr. znajdziemy po sprzedaży pozostającej dotychczas w posiadaniu Związku poprzedniej parceli (wartość inwentarzowa 60.123 zł. 55 gr.), ewentualnie z dalszych przelewów z poprzednio wymienionych funduszów.

Gospodarka wewnętrzna w willi stanęła odrazu na mocnych podstawach. Kuracjusze dopisali tak, iż pierwszy sezon we własnym domu dał nadwyżkę w wysokości 8.800 zł. 80 gr. na inwestycje i amortyzacqę ruchomości.

W bieżącym roku kalendarzowym zapisy chorych postępują raźno naprzód, i samowystarczalność kolonji tej jest pewna tem więcej, iż willa może być otwarta i w sezonie zimowym.

Jest to pensjonat pierwszorzędny; szkoda tylko, że zbyt szczupły dla naszej związkowej gromady; utrzymanie w nim, jak na Krynicę tanie; pożywienie obfite i przystosowane do zaleceń lekarzy ;koszty administracyjne minimalne.

Wadą jego jest zbytnie oddalenie od Zakładu Zdrojowego, lecz rekompensatę otrzymujemy we względnej ciszy, tak pożądanej w uzdrowiskach, w czystem powietrzu, (gdyż posiadłość ta leży na narożniku gęstego jodłowego lasku) — tudzież w zapewnieniu środka lokomocji.

„PŁOMYK".

Bilans wydawnictwa „Płomyk" jest bilansem szeregu wydawnictw z dziedziny dydaktyczno - wychowawczej dla dzieci i młodzieży. Ilość tych wydawnictw stale się zwiększa i obecnie dosięgła liczby 23 łącznie z „Płomykiem" i „Płomyczkiem". Największa pozycja bilansu przypada na 2 wymienione tygodniki. O wielkiej ich wartości świadczyć może stale wzrastająca liczba prenumeratorów. W okresie sprawozdawczym wzrost ten przedstawia się następująco: w r. 1927/8 prenumerowano „Płomyka" — 26 tys. egz. „Płomyczka" 30 tys. egz., w sumie prenumerowano 56 tys. egz.; w 1928/9 r. „Płomyka" 27 tys. egz., „Płomyczka" 34 tys. egz., w sumie 61 tys. egz. Obecnie zaś w miesiącu maju b. r. nakład „Płomyka" osiągnął 34.000 — „Płomyczka" 45.000 — t. j. łącznie 79.000 egz.

Następnem zkolei wielkiem wydawnictwem jest „Ilustracja Szkolna". Przytoczone liczby wyjaśniają dostateczne zwiększanie się odpowiednich pozycyj bilansu. Ceny wydawnictw kalkulowane są tak, by pokrywały koszty własne. Niewielkie zyski, jakie mimo tej kalkulacji „Płomyk" osiąga, przeznaczone są na fundusz rezerwowy, na podniesienie wartości dotychczasowych wydawnictw i projektowanie nowych. System gospodarki samowystarczalnej tego działu pracy związkowej, zdaniem Komisji Kontrolującej, jest racjonalny. Administracja umiejętnie przystosowuje się do stanu rozwojowego wydawnictw. Chlubą dla nas, jako organizacji, jest ten rodzaj pracy, zapomocą której wpływamy na urabianie charakterów dziecięcych. Należy żałować, że propaganda na rzecz „Płomyka" nie spotkała się jeszcze z pełnem zrozumieniem wszystkich związkowców. Administracja winna rozwinąć propagandę w sposób, jaki uzna za odpowiedni, by liczba prenumeratorów cennych naszych wydawnictw do przyszłego zjazdu podwoiła się, a niewielki remanent roczników z ubiegłych lat, żeby zupełnie został wyczerpany.

PRASA ZWIĄZKOWA.

Prasa związkowa Zarządu Głównego rozwija się w zależności od zainteresowań członków naszej organizacji.

1. **„Głos Nauczycielski"** łącznie z **„Pracą Szkolną"** jako naczelny organ, ilościowo rozwija się w zależności od rozwoju Związku, ponieważ każdy członek otrzymuje to pismo bezpłatnie. Ostatni numer b. r. w m-cu maju został odbity w ilości 42.000 egz., a rozesłany w ilości 41.256 egz., w czem płatnych — 128 egz., gratisowych — 270 egz. i propagandowych — 127 egz. Należy podkreślić, że na ogólną sumę 207,215 zł. 93 gr., wydaną w 1929-ym roku na to wydawnictwo, honorarja autorskie wynoszą tylko 4.056 zł. 32 gr. Komisja Kontrolująca stwierdza, że członkowie Zarządu Głównego umieszczają swoje artykuły, nie pobierając należnych honorarjów autorskich.

2. **„Polskie Archiwum Psychologji"** po pewnej przerwie zaczęło wychodzić ponownie i Nr. 1 z 1930 r. za kwartał I-szy rozesłano w ilości 625 egz. Na ogólną sumę wydat-

ków tego pisma honorarja autorskie w 1929 r. wyniosły 450 zł.

3. **„Roboty Ręczne"** rozchodzą się w ilości 1200 egz.; honorarja autorskie za 1929 r. wynoszą 2.196 zł. 25 gr., z funduszu czasopismu dopłacono do tego wydawnictwa 8.883 zł. 36 gr.

4. **„Polska Oświata Pozaszkolna"** rozchodzi się w ilości 1800 egz., honorarja autorskie za 1929 r. wynoszą 1920 zł. 17 gr., z funduszu Wydziału Społeczno - Oświatowego dopłacono 1.400 zł. 48 gr.

5. **„Szkoła Specjalna"** ostatni numer z 1929 r. rozszedł się w ilości 626 egz., honorarja autorskie za ten rok wyniosły 1.279 zł. 20 gr., z funduszu wkładek dopłacono 3.649 zł. 15 gr.

Pozostałości, niewydatkowane z preliminowanych sum na 1929 r., zostały przeniesione na 1930 r. w sumie 42.159 zł. 53 gr.

Komisja Kontrolująca podkreśla, iż administracja tych pism, mimo złych warunków lokalowych, funkcjonuje sprawnie.

ADMINISTRACJA ZARZĄDU GŁÓWNEGO.

Po zbadaniu administracji w centrali Zarządu Głównego należy stwierdzić racjonalną organizację pracy i unikanie zbytniego biurokratyzmu, który zawsze zwiększa pokaźnie wydatki administracyjne. Ewidencję członków Związku prowadzi się tak przejrzyście, iż o każdej porze można się dowiedzieć, jaka jest dokładna liczba członków Związku.

Wydział Finansowy Związku działa sprawnie, dowodem czego jest fakt, nigdzie niespotykany, mianowicie, iż wkładki członkowskie wynoszą 92,5% ogólnej należnej sumy wkładek, a więc zalega z opłatą tylko 7,5% członków. W innych organizacjach tego rodzaju, dobrze postawionych, wysokość ogólnej sumy wkładek nie przekracza 75%.

Z zamknięcia rachunkowego za rok 1929 wynika, że utrzymanie biura w centrali Związku wynosi 17% wpływów z wkładek członkowskich, wydatki organizacyjne wynoszą 4%, zjazdy Zarządu Głównego 1%, a lustracje agend i majątków przez członków Zarz. Głównego i funkcjonarjuszy tegoż Zarządu wynoszą 3%, koszta zaś podróży członków Zarządu Głównego dochodzą do wysokości 4.426 zł. 06 gr., dzięki temu, iż 5 członków Zarządu jako posłowie, korzystają z bezpłatnych przejazdów kolejowych, a przy **331 dniach** podróży wszystkich członków Zarządu koszta te według przybliżonych obliczeń wyniosłyby około 12.000 zł.

Komisja Kontrolująca na podstawie swej dwuletniej działalności zaznajomiła się z poszczególnemi gałęziami pracy związkowej natury gospodarczej. W początkach ostrożnie, obecnie z pewnością stwierdza, iż Zarząd Główny wywiązuje się dobrze z przyjętego na siebie obowiązku, wszędzie bowiem Komisja zetknęła się z planowością w gospodarce finansowej Związku. Wobec tego Komisja Kontrolująca stawia wniosek XI Walnemu Zjazdowi Delegatów na udzielenie Zarządowi Głównemu absolutorjum z gospodarki finansowej Związku.

Badając koszta administracyjne, Komisja zadała sobie trud zestawienia dni wyjazdów i kosztów podróży członków Prezydjum (z wyboru). Zestawienie dotyczy 6 osób z pośród członków Prezydjum, które w r. 1928 wyjeżdżały w sprawach organizacyjnych, lustracyjnych i administracyjnych Związku. Według uchwał pełnego Zarządu Głównego koszty podróży wynoszą dla członków Związku, wyjeżdżających w sprawach organizacyjnych, a zatem i dla członków Zarządu Głównego: ze jedną dobę — 9 zł. 50 gr. (do Warszawy— 11 zł. 40 gr.). Prócz tego zwrot za hotel i lokomocję (auta, dorożki). Otóż stwierdzono, że:

w roku 1928 — 6 osób z Prezydjum było w podróży — 258 dni;

diety (zwrot za t. zw. strawne) wynosiły 2531 zł. 25 gr.;

hotele i noclegi wynosiły 292 zł. 02 gr.;

auta i dorożki wynosiły 321 zł. 95 gr.

Niskie te wydatki tłumaczyć należy tem, że wyjeżdżający spędzali przeważnie noce w pociągu, a lokomocji używali tylko w koniecznych wypadkach.

Komisja stwierdziła również wielką oszczędność w opłacie biletów kolejowych, co tłumaczy się tem, iż członkowie Zarządu Głównego, sprawujący mandat poselski, mają bilety jazdy wolne.

Prezydjum prowadziło przez kwartał porównanie z kosztami jakieby wynikły z opłat biletów jazdy, gdyby należało wpłacić za wszystkie wyjazdy. Otóż stwierdzono, że oszczędność pod tym względem **w jednym kwartale** r. 1928 wynosiła 2160 zł. 25 gr.

Komisja zwraca na ten szczegół uwagę, jako na wyjątkowy w przygotowywaniu preliminarza z tem, że na przyszłość należałoby wyjątkowych warunków nie brać za podstawę do preliminowania kosztów administracyjnych, związanych z wydatkami na wyjazdy organizacyjne.

Nadto Komisja zauważa, że w kosztach administracji powstała również oszczędność wskutek tego, iż najwyższy urzędnik organizacji, jakim jest generalny sekretarz, z chwilą uzyskania mandatu poselskiego zrzekł się przypadającej mu płacy, a pobiera jedynie relutum w wysokości 237 zł. 41 gr.

PROJEKT PRELIMARZA BUDŻETOWEGO NA R. 1931-32

Podstawą do zestawienia tego prelimin arza jets liczba członków i wpływy oraz wydatki roku 1929 — pierwszego półrocza roku 1930.

Liczbę członków przyjmuje się 40.000. Płatność 85% — 95%. 50% wkładki niepodwyższonej (3.50 zł.) przeznacza się nadal na fundusz budowy „Domu Związkowsgo" w Warszawie, — drugie 50% na potrzeby organizacyjne. Preliminarz szczegółowy obejmuje tę drugą część.

Kalkulacja przedstawia się więc następująco:

40.000 członków × 3.50 zł. × 12 mies.

Z tego 85% = 714.000 — 756.000 zł.

Rok 1929 przedstawia się w ogólnych liczbach:

50% wkładek: wpływy 729.828,34 zł.

Na tle tych liczb i kalkulacji, wyżej zestawionej, proponuje się na rok 1931-32 następujący podział wpływów na potrzeby związkowe:

Wydatki, ujęte procentowo, w porównaniu z 1929-30 r.

	1931/32	1929/30
„Głos Nauczycielski"	27%	30%
Czasopisma:		
„Polskie Archiwum Psych."		
„Roboty Ręczne i Rysunki"		
„Ruch Pedagogiczny"	2,5%	2,5%
„Wiedza i Życie"		
Wydz. Pedag. i Sekcja Kszt. N.	2%	2%
Sekcja Szkoln. Specjaln.	0,5%	0,5%
Wydział społeczno - oświatowy	5%	5%
Administracja	20%	20%
Zjazdy i lustracje	4%	8%
Okręgi (daw. Komisje)	18%	12%
Fundusz Obrony Prawnej	4%	2%
Samopomoc Lecznicza	1%	6%
Fundusz Dyspozycyjny	1%	1%
Fundusz Wdów i Sierot	4%	4%
Fundusz Kolonij Letnich	1%	2%
Fundusz Inwestycyjno - budowlany	3%	5%
Związk. Fund. Pośmiertny	7%	nie było

Przyjmując 714.000 — 756.000 zł. wpływów rocznych — można łatwo obliczyć, ile otrzyma każda pozycja preliminarza w cyfrach.

Wpływów dodatkowych — jak z ogłoszeń, ewentualnych subwencyj na pracę społeczno-oświatową nie podajemy jako pozycyj budżetowych niepewnych, zależnych od różnych okoliczności.

Dochody z czasopism uwzględnia się w kalkulacji w ten sposób, że 2,5% z budżetu potrzeba, aby je utrzymać w stanie aktywnym.

Budżet Związkowego Funduszu Pośmiertnego powstałby, według uchwały Wydziału Wykonawczego, w ten sposób, że proponuje się, aby opza 7% z wkładek przeznaczyć jeszcze na ten cel 10 gr. z groszy 30, które Ogniska mocą uchwały Zjazdu Delegatów wpłacają na potrzeby Oddziałów Powiatowych. Oddziały otrzymałyby w roku 1931/32 — 20 gr., a 10 gr. przesyłałyby Ogniska wprost do Kasy Zarządu Gł., t. j. po 3 zł. 60 gr. od członka.

Zarząd Główny na posiedzeniu w dniu 28 maja b. r. stanął na innem stanowisku, a mianowicie, ażeby 10 gr. miesięcznie na Związkowy Fundusz Pośmiertny wpłacali członkowie, by nie naruszać składek przeznaczonych dla Ognisk wzgl. Oddziałów powiatowych. Zjazd delegatów rozstrzygnie tę sprawę.

Związkowy Fundusz Pośmiertny otrzymałby w ten sposób sumę około 90 — 100.000 zł. rocznie, z czego wypłacanoby świadczenia pozostałym po zmarłych członkach rodzinom w wysokości, ustalonej w stosunku do ilości zgonów z pośród członków Związku.

Z chwilą połączenia się Związku Zawodowego Nauczycielstwa Pol. Szkół Średnich z naszym Związkiem, co ma nastąpić na Zjeździe Delegatów w lipcu b. r. — w preliminarz wejdzie ogólna kwota wpływów rocznych tego Związku, które po zaliczeniu na wydatki admin. i organiz. Sekcji Nauczycieli Szkół Średnich i jej wydawnictwa zostaną procentowo rozłożone na poszczególne wspólne fundusze.

PIEŚŃ ZWIĄZKU P. N. S. P.

Wolnej my Polsce służym już,
Ojczyźnie miłowanej.
Blask porankowych jasnych zórz
Ozłocił nasze ściany.
Pośpieszmy braciom światło nieść,
To czyn nasz niepożyty —
Wyrośnie z trudów naszych cześć
I moc Rzeczypospolitej!

Nas mnogo jest, w żołnierski huf
Wszak zwarły się tysiące.
Jest siła rąk i siła głów
I serca są gorące.
Hej, z mocą taką jeno iść
Po tryumf ku przyszłości,
Po szczęście braci, chwały liść
I pamięć potomności!

Wolnej my Polsce służym już,
Ojczyźnie miłowanej.
Blask porankowych jasnych zórz,
Ozłocił nasze ściany.
Pośpieszmy braciom światło nieść.
To czy nasz niepożyty —
Wyrośnie z trudów naszych cześć
I moc Rzeczypospolitej.

Mieczysław Opałek.

CZŁONKOWIE HONOROWI ZWIĄZKU POLSKIEGO NAUCZYCIELSTWA SZKÓŁ POWSZECHNYCH.

1. JÓZEF PIŁSUDSKI, I Marszałek Polski i Minister Spraw Wojskowych.
2. Ś. p. BAŁABAN JÓZEF, nauczyciel we Lwowie.
3. Ś. p. BERNADZIKIEWICZ TEODOR, naucz. w Jaśle.
4. Dr. BRZEZIŃSKI EDMUND, lekarz, Zakopane.
5. KLIMEK KAROL, kierownik szkoły w Warszawie.
6. Senator NOWAK STANISŁAW — Prezes Związku P. N. S. P.
7. Ś. p. PRAUSS KSAWERY, pierwszy Minister Oświaty w Polsce.
8. Poseł SMULIKOWSKI JULJAN.
9. Poseł WOŹNICKI JAN.
10. Ś. p. ZALESKI STEFAN, naucz. w Krakowie, jeden z założycieli Związku.

ZARZĄD GŁÓWNY ZWIĄZKU POLSKIEGO NAUCZYCIELSTWA SZKÓŁ POWSZECHNYCH".

Prezydjum.

1. Senator Nowak Stanisław — prezes, Kraków, Powiśle 4.
2. Poseł Smulikowski Juljan — wiceprezes. Warszawa, Okopowa 55a.
3. Poseł Nowicki Zygmunt, wiceprezes, Warszawa, Wilcza 44 m. 12.
4. Stattlerówna Klementyna, wiceprezes, Warszawa, Nowy Świat 21 m. 25.
5. Makuch Karol, skarbnik. Warszawa, Krakowskie Przedmieście 46.
6. Maj Kazimierz, zast. skarbnika. Warszawa, Wiejska 3 m. 14.
7. Poseł Wawrzynowski Michał, sekretarz prezydjalny. Warszawa, Wiejska—Sejm.
8. Wysocki Piotr, sekretarz prezydjalny, Warszawa, Szczęśliwicka 14.

Wydział Wykonawczy.

wyżej wymienione Prezydjum i

9. Chróścicki Bolesław. Warszawa, Natolińska 3 m. 24.
10. Kisielnicki Maurycy. Warszawa, Solec 20a m. 25.
11. Ochędalski Henryk. Łódź, Szpitalna 10 m. 12.
12. Patkowski Aleksander. Warszawa, Koszykowa 31 m. 3.
13. Popławski Feliks. Lublin, ul. Narutowicza 37 m. 25.

Członkowie.

14. Baścik Michał. Kraków, ul. Szujskiego 5 — bursa.
15. Czabanowski Józef. Tarnopol, Wałowa.
16. Cybulski Franciszek. Szczebrzeszyn, pow. Zamość, woj. lubelskie.
17. Kolanko Jan. Rzeszów, Szkoła im. Sienkiewicza.
18. Korczowski Branisław, Sokołów Podlaski, woj. lubelskie.
19. Krawczyk Ignacy. Poznań, Dębicka 37-38.
20. Malicki Tadeusz. Zakopane, Gubałówka. Sanatorjum Nauczycielskie.
21. Migocki Leopold. Kuty, pow. Kosów, woj. Stanisławowskie.
22. Miller Edmund. Zawiercie, skrz. pocz. 5, woj. kieleckie.
23. Patyna Leon. Kraków, Aleja Słowackiego 28, III p.
24. Piotrowski Konstanty. Łomża, Piękna 17.
25. Sielke Franciszek. Warszawa, Jezuicka 4. W. Kurs. Nauczycielski.
26. Sieńko Władysław. Kraków XVI. Prądnik Czerwony.
27. Syska Józef. Tarnowskie Góry, Seminarjum, woj. śląskie.
28. Stadnicki Jan. Zawichost, pow. Sandomierz, woj. Kieleckie.
29. Robak Józef. Kraków, Pawia 3/II, skrz. p. 107.
30. Chróściel Rudolf, Berezno, pow. Kostopol, woj. wołyńskie.
31. Suda Ludwik, generalny sekretarz Związku. Warszawa, Marszałkowska 77.
32. Kopeć Michał, redaktor „Głosu Nauczycielskiego". Warszawa, Marszałkowska 123.

W miejsce zmarłego członka Zarządu Głównego ś. p. kol. Bereśniewicza Kazimierza wszedł do czasu wyborów zastępca kol. Piszkiewicz Wojciech.

Zastępcy Członków Zarządu Głównego

1. Jasiński Andrzej. Wilno.
2. Jakiel Albin. Stanisławów, ul. Słowackiego 12. (obecnie w Genewie).
3. Niedźwiecki Pózef. Pińsk.
4. Petrykowski Stanisław. Zdołbunow.
5. Mróz Stanisław. Poznań.
6. Bernaś Tomasz. Bielsk.
7. Somorowski Stanisław. Łódź.
8. Puchalski Daniel. Dworzec.
9. Piszczkiewicz Wojciech. Siemianowicze.
10. Okulus Władysław. Józefów.

Przewodniczący Zarządów Okręgowych Związku P. N. S. P.

1. Łazarczyk Antoni. Ostrowiec, pow. Opatów, woj. kieleckie.
2. Ścisławski Walerjan. Kraków, ul. Kochanowskiego, 24 ofic. I piętro (zastępca przewodniczącego).
3. Wycech Czesław. Lublin, Narutowicza 37 m. 2.
4. Deszberg Romuald. Lwów, ul. Hoffmana 14, II p.
5. Bilski Klemens. Łódź, Podmiejska 21, I p. Dom Nauczycielski.
6. Kurpiewski Karol. Brześć n/B., Krzywa 110.
7. Zych Franciszek. Poznań — skrytka 10 — czasowo w Zakopanem.
8. Ciomborowski Jan. Toruń, Grudziądzka 84.
9. Rzeszowski Stanisław. Katowice, Mikołowska 7, woj. śląskie.
10. Gawski Wacław. Warszawa, ul. Żabia 5-32.
11. Dobosz Stanisław. Wilno, ul. 3-go Maja 13 m. 7.
12. Hoffman Jakób. Równe, skrz. pocz. 228.
13. Gadzińska Eleonora, Stanisławów, 3-go Maja 35.
14. Czabanowski Józef. Tarnopol, ul. Wałowa.

Przewodniczący Komisji Rewizyjnej — Dackiewicz Józef — Warszawa, Dolna 25.
Przewodniczący Sądu Honorowego — Sawicki Stanisław — Warszawa, Drewniana 8.

TREŚĆ SPRAWOZDANIA.

Odbito na maszynie rotacyjnej w drukarni „Robotnika", Warecka 7.